

4—9 maj

Debatter m. m.**Fredagen den 4 maj**

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
fru Nilsson ang. en sådan planering och finansering av bostadsbyg-	
gandet att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacken	
instundande vinterhalvår	5
herr Larsson i Stockholm ang. arkivarbete som social hjälpform m. m.	10
Ang. avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning	16
Ang. kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1957	16
Ang. kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen,	
m. m.	16
Ang. rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära,	
litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervis-	
ningsändamål	18
Ang. provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörer-	
nas utskänkingsvinst	24
Ang. viss ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslåne-	
fonden m. m.	26
Riksdagens revisorers berättelse: Landshövdingarnas tjänstebostäder	32
Interpellationer av:	
herr Senander ang. förhandlingar med statstjänstemännens orga-	
nisationer i syfte tillförsäkra statstjänstemännen ett engångstill-	
lägg till innevarande års löner	32
herr Braconier i anledning av att svenska fiskare, vid anlöpande av	
dansk nödhamn, förvägrats tillstånd att transitera sin fångst till	
Sverige	34

Tisdagen den 8 maj

Svar på interpellationer av:

fru Andrén ang. åtgärder för att vid projektering och nybyggen befordra en ändamålsenlig samordning mellan behoven av allmänna samlingslokaler och skollokaler	37
herr Gustafsson i Borås ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län	39
herr Svensson i Krokstorp ang. revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde	43
herr Magnusson ang. undersökningen rörande rationaliseringsverksamhetens utformning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen . .	43
Interpellation av herr Larsson i Stockholm ang. förekomsten av överenskommelser mellan statliga och enskilda företag till förhindrande av att viss hos ena parten anställd personal anställs av den andra parten	49

Onsdagen den 9 maj fm.

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:

Allmänna läroverken: Avlöningar	53
Bidrag till vissa privatläroverk	63
Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter	66
Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning	70
Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroverk	73
Bidrag till anordnande av skolmåltider	78
Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn	79
Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker . .	80
Kurser för lärare m. fl.	80
Understöd åt folkhögskolorna	81
Kyrkoherdar och konsulenter för döva	82
Folkbiblioteken	84
Föreläsningsverksamhet	89
Studieförbund	90
Speciella folkbildningsåtgärder	92
Utbildning av ungdomsledare	93
Ungdomens fritidsverksamhet	94
Instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer	99
Centralförbundet för nykterhetsundervisning	102
Nykterhetsorganisationer m. m.	110
Bidrag till barnfilmkommittén	113

	Sid.
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader	115
Studie-, utbildnings- och resestipendier för skådespelare m. fl.	115
Granskning av statsrådsprotokollen	116

Onsdagen den 9 maj em.

Granskning av statsrådsprotokollen (Forts)	136
Sänkning av den statliga inkomstskatten	166
Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.	207
Ändring av 3 § lagen den 1 december 1950 om rätt till fiske	214
Utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare	215
Sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader	218

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 4 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 95, ang. försäljning av fastighet	15
— nr 96, ang. stat för riksgäldsfonden	15
— nr 97, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (statens allmänna fastighetsfond)	15
— nr 98, ang. tjänster vid kommunikationsverken	15
— nr 99, om avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning m. m.	16
— nr 100, ang. höjning av resetraktamenten m. m.	16
— nr 101, om understöd åt G. S. Holmberg	18
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 34, om rätt till skatteavdrag för gåva till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål	18
— nr 41, ang. ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkingsvinst	24
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 25, om ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.	26
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 94, i anledning av riksdagens revisorers berättelse om statsverket m. m.	31

Onsdagen den 9 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, rörande utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	53
---	----

Onsdagen den 9 maj em.

<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 8, ang. granskning av de i statsrådet förda protokoll	136
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 40, om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt	166

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 3, om en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.	207
— nr 4 ang. vissa av Europarådets rådgivande församling år 1955 fattade beslut	213
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ratifikation av rättshjälpsavtal med Frankrike	213
— nr 27, om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 ang. skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada	213
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. ändringar i fiskerättslagen m. m.	213
— nr 17, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske	214
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 14, om rätt för offentlig tjänsteman till samma rättigheter som andra löntagare	215
— nr 23, ang. sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader	218

Fredagen den 4 maj

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollen för den 27 och den 28 nästlidna april.

§ 2

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med första kammarens talman får jag föreslå, att andra kammaren ville besluta att vid sammanträde, som kommer att hållas onsdagen den 16 innevarande månad, företaga val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag bifölles.

§ 3

Svar på interpellation ang. en sådan planering och finansiering av bostadsbyggandet att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacken instundande vinterhalvår

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Gerda Nilsson har till mig riktat följande fråga: »Överväger regeringen några åtgärder, och i så fall vilka, i fråga om planering och finansiering av bostadsbyggandet, så att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacken instundande vinterhalvår?»

Som svar härpå vill jag meddela följande.

Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna har i vinter varit högre än i fjol,

då den var osedvanligt låg. Jämför man med övriga vinterhalvår under senare hälften av 40-talet och 50-talet framstår vinterns arbetslöshet icke som onormalt hög. Den har varit betydligt högre under flera föregående år. En jämförelse med 30-talet kommer skillnaderna att framstå i tydlig dager. En byggnadsarbetare har nu i genomsnitt omkring 500 flera arbetstimmar per år än före kriget. Detta visar hur långt säsongutjämningen i själva verket har gått, även om det icke varit möjligt att helt eliminera säsongarbetslösheten.

Den statistik över arbetslösheten bland byggnadsarbetare, som två gånger i månaden mäter arbetslösheten på 76 större orter i landet, är efter den 1 juli 1955 icke helt identisk med tidigare års statistik. Före den 1 juli 1955 avsåg statistiken arbetslösa som fristämplats från medlemsavgift i fackföreningarna, efter den 1 juli avser statistiken på arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa. Skillnaden torde emellertid vara obetydlig. Belägg härför får man om man utgår från byggnadsfackförbundens statistik som genom alla åren är jämförbar. Denna visar att den 31 december 1955 — sista tillgängliga siffran — var arbetslösheten bland byggnadsarbetarna 15 procent. Motsvarande siffra året förut var 11 procent, således något lägre. Men 1953 redovisades 16,2 procent och 1952 20,7 procent. Under de 10 efterkrigsåren har byggnadsarbetslösheten per den 31 december fyra gånger legat lägre än 1955 och fem gånger högre. På 30-talet uppgick decemberarbetslösheten till 40—50 procent och var vissa år t. o. m. högre. Preliminära siffror för läget i slutet av februari visar att det omdöme om arbetslösheten som kan

Svar på interpellation ang. en sådan planering och finansiering av bostadsbyggnaderna att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacket instundande vinterhalvår

ges på grundval av decembersiffrorna är giltigt för hela det gångna vinterhalvåret. Statistiken över arbetslösheten på 76 större orter visar att den visserligen var högre än i fjol men lägre än 1953 och 1954 och lägre än under hela 40-talet. Senast tillgängliga uppgift — per den 15 april — visade en arbetslöshet på 6,4 procent på de 76 orterna.

Orsakerna till den något högre arbetslösheten i år jämfört med i fjol har varit föremål för livlig diskussion. Att de under förra våren genomförda kreditrestriktionerna kom att i viss mån verka återhållande på igångsättningen av byggnadsprojekt är odiskutabelt. Meningen med kreditrestriktionerna var att dämpa den alltför höga investeringsverksamhet som då pågick. Det är emellertid alldeles omöjligt att renodla olika orsaker och säga hur mycket av den något högre arbetslösheten i år, som är att hänföra till den eller den orsaken. Alla fakta talar emellertid för att den främsta anledningen till den ökade arbetslösheten varit den i år osedvanligt långa och stränga vintern. Interpellantens påstående att arbetslösheten i byggnadsfacket i år väsentligen härrör av andra orsaker än vinterkylan är sålunda icke riktigt.

Regeringen följer med största uppmärksamhet planläggningen av investeringarna så att de ur igångsättningsynpunkt fördelas på sådana tidpunkter att de ger största möjliga säsongutjämning. Redan nu är arbetsmarknadsstyrelsen i färd med att via länsarbetsnämnderna undersöka byggnadstillståndsgivningen för att trygga en hög sysselsättning nästkommande vinter. Överläggningar mellan departementet och arbetsmarknadsstyrelsen i denna fråga har redan upptagits.

Härefter anförde:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Jag ber att till stats-

rådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Orsaken till denna interpellation är den arbetslöshet som varit rådande denna vinter, främst då bland byggnadsarbetarna. Av 50 583 arbetslösa i mitten av februari var inte mindre än 30 996 byggnadsarbetare. Uppgifterna från arbetslöshetskassorna på 76 större orter visar t. ex., att 23,5 procent av murarna och 19,9 procent av grovarbetarna vid denna tidpunkt var arbetslösa.

I svaret pekar statsrådet på tidigare arbetslöshetssiffror, ja, han går tillbaka ända till både 40- och 30-talen för att påvisa, att årets arbetslöshet inte varit så avskräckande. Bara det att man tar 30-talets massarbetslöshet till jämförelse anser jag tyda på att regeringen tycker att frågan är besvärande.

I svaret anföres vidare en rad procenttal. När man vet vad som följer sig bakom dem nämligen levande människor, folk som intet högre önskar än att få arbeta, först då blir siffrorna mera levande. När man också vet, att det i de flesta fall är fråga om familjeförsörjare med hustru och barn, förstår man bättre den svåra situation som många av byggnadsarbetarna kommit i, när de både tre och fyra, ja upp till fem månader om året fått gå arbetslösa. Visserligen får de arbetslöshetsunderstöd, det är sant, men är det riktigt och skall man över huvud taget finna sig i en sådan ordning i vårt land, att samtidigt som det överallt ropas på fler bostäder myndigheterna förklarar, att man inte kan bygga mera, bland annat därför att det saknas arbetskraft, och nödgar arbetslöshetskassorna att betala ut miljontals kronor i arbetslöshetsunderstöd till sina medlemmar? Tyvärr har det särskilt denna vinter i många fall varit så, att många gått arbetslösa så länge, att de blivit

Svar på interpellation ang. en sådan planering och finansiering av bostadsbyggnad att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacket instundande vinterhalvår

utförsäkrade och därför måst vända sig till socialvården för att få hjälp.

I svaret framhålles, att den främsta anledningen till årets arbetslöshet skulle vara den långa och kalla vintern. Ja, något har den naturligtvis betytt i det avseendet, men den är dock inte den främsta anledningen. Detta mitt påstående baserar jag på siffrorna angående antalet arbetslösa. Innan kylan satte in i november var det 5 700 arbetslösa, i december 10 500, den 16 januari — alltså ett par veckor innan kylan kom — 17 800 och så sent som den 16 april nära 10 000 arbetslösa. Enligt väderlekstjänsts uppgifter har årets kyla inte varit nämnvärt större än tidigare år, detta om man bortser från februari månad. Sålunda var genomsnittstemperaturen i Stockholm i december minus 2,6 grader, i januari minus 3,9, i mars minus 0,9 och i april plus 1,5 grader. Vill man verkligen göra gällande, att sådana temperaturlägen är främsta orsaken till att tio-tusentals byggnadsarbetare fått gå arbetslösa?

Nej, verkliga orsaken är nog, vilket också antydde i svaret, att kreditrestriktionerna försenat eller hindrat igångsättandet av byggnadsprojekt; särskilt var nog detta fallet i fjol. Härtill kommer grava brister i planläggningen, alltså avvägningen av arbetenas igångsättande under olika årstider. Det är därför tacknämligt att man nu börjat vidtaga åtgärder för att, som det heter i svaret, trygga en hög sysselsättning nästkommande vinter. Det kan inte få upprepas år efter år att byggnadsarbetarkåren skall behöva gå arbetslös, åtminstone inte så länge vi har en sådan bostadsbrist i landet som den nu rådande. Jag anser att varje byggnadsarbetare som registreras såsom arbetslös är en arbetslös för mycket. Det är ingen tvekan om att genom arbetslösheten bland byggnadsarbetarna un-

der det gångna vinterhalvåret i vårt land tusentals lägenheter till bostads-sökande gått till spillo. Detta får inte upprepas, herr statsråd, utan alla krafter måste sättas in för att ge arbete åt dem, som intet högre önskar än att få arbeta och bygga åt alla dem som saknar bostäder!

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i denna debatt, men när socialministern här tar exempel från 1930-talet och visar att vi i dag kan redovisa bättre arbetslöshetssiffror än då, kan jag inte underlåta att säga några ord. Vi diskuterade dessa saker senast i onsdags, men säsongutjämningsfrågorna kom då i skymundan för frågan om industriens lokaliseringsproblem.

Nog har vi väl ändå i dag helt andra förhållanden i samhället och på arbetsmarknaden än vad vi hade på 1930-talet! Hela byggnadsbranschen arbetar ju nu under andra förutsättningar. Storföretagen med alla deras tekniska resurser har kommit in i bilden sedan dess, och detta måste vara en av huvudanledningarna till de bättre arbetslöshetssiffror, som vi i dag kan visa upp. De stora byggnadsföretagen har en väldig administrativ apparat, som faktiskt fordrar att verksamheten hålles i gång praktiskt taget hela året. I annat fall blir den centrala administrationen för dyrbar. Den stora maskinparken måste hållas i gång och det där nedlagda kapitalet förräntas, annars blir hela verksamheten inte ekonomiskt lönande. Dessa stora företag försöker också hålla sig med en fast arbetarstam och för att lyckas med den saken måste helt enkelt arbetstillfällen ordnas för arbetarna året om. I annat fall lämnar de sina arbetsgivare och söker sig till andra arbeten.

Vidare har vi nu också s. k. vinter-

Svar på interpellation ang. en sådan planering och finansiering av bostadsbyggnad-
det att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacket instundande vinter-
halvår

tillägg, som gör det möjligt att hålla byggnadsarbetet i gång även under den kalla årstiden på ett helt annat sätt än man kunde på 1930-talet. Härtill kommer också att arbetarna under sommaren har semester, och de vill även ha en tids ledighet därutöver. Detta bidrar också till att i stor utsträckning skjuta över byggnationen på vinterhalvåret. Jag finner därför att statsrådets jämförelser med förhållandena på 1930-talet icke är relevanta, och de bör därför inte komma till användning i detta sammanhang.

Vad sedan den gångna vinterns stora arbetslöshet beträffar har ju socialministern erkänt att de kreditrestriktioner som satte in förra sommaren — och särskilt då under augusti månad — har haft till följd att många byggnadsarbeten icke kunde komma igång på önskad tid. Här i Stockholm var det sålunda praktiskt taget omöjligt att få i gång några byggnadsarbeten under den tid, då det är som mest nödvändigt för att slippa en senare arbetslöshet under vintern, nämligen i augusti, september och början av oktober.

Även andra orsaker har emellertid spelat in, t. ex. de hos bostadsstyrelsen infrusna pengarna för statliga tertiär- och tilläggs lån. De uppgick till betydande belopp; bara för Stockholms del rörde det sig om cirka 72 miljoner kronor. Detta gjorde att byggnadsföretagen inte kunde lyfta av sina kreditiv och få in nya pengar att sätta in i planerade byggen. I slutet av året kom också signalerna om den nya övre lånegränsen för den statliga belåningen för bostadsbyggen, vilka även de gjorde byggnadsföretagarna betänksamma vid nya byggen igångsättande. Byggnaderna var nämligen redan projekterade till en viss kostnad, och det var svårt att projektera om dem för att få in dem under den nya lånegränsen.

Förutom den stränga vintern, som jag

villigt erkänner är en av anledningarna, har vi alltså haft dessa direkta ingrepp från de statliga myndigheternas sida, och de har medverkat till att skapa den betydande och beklagliga arbetslösheten inom byggnadsfacket, en arbetslöshet som är så mycket mera beklaglig som läget på bostadsmarknaden är så prekärt som det är i dag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är ju tradition här i riksdagen, att det vid besvarandet av en interpellation i svaret lämnas en så överskådlig bild som möjligt av den fråga det gäller. Jag har ansett att det är en riktig och bra ordning att på detta sätt försöka belysa ett ärende så allsidigt som möjligt.

Nu har emellertid både interpellanten och herr Carlsson i Stockholm sagt, att min position måste vara oerhört svag, eftersom jag går tillbaka till 30-talet för att få jämförelser. Jag utgår från att kammarens ledamöter kunde uppfatta interpellationssvaret. I varje fall borde fru Nilsson, som fått svaret i förväg och kunnat läsa det, ha funnit att siffrorna är alldeles aktuella — några mer aktuella finns inte att tillgå. Eller har fru Nilsson och herr Carlsson färskare siffror? Jag tror knappast det.

Bara detta att man i svaret kan månad för månad följa utvecklingen i år på dessa 76 orter tycker jag är ett uppfyllande av de krav på objektiv upplysning, som rätteligen kan ställas på ett interpellationssvar. Om det sedan nämns siffror från 30- och 40-talen sker detta för att belysa själva saksfrågan. Fru Nilsson och herr Carlsson har väl i varje fall inte kunnat undgå att lägga märke till det beskedet i mitt svar, att byggnadsarbetarna efter kriget, alltså under de senaste tio åren, har fått arbeta 500 timmar mera per år

**Svar på interpellation ang. en sådan planering och finansiering av bostadsbyggnad-
det att full sysselsättning kan upprätthållas i byggnadsfacket instundande vinter-
halvår**

än före kriget. Det är ju en statistik, som borde begripas av alla.

Jag har med mitt interpellations svar velat ge besked om vilka återhållande verkningar på sysselsättningen inom byggnadsarbetarkåren som den ovanligt stränga vintern haft. Ytterligare bevis för detta är att även i södra Sverige, som normalt brukar ha lägre siffror för byggnadsarbetarnas arbetslöshet, har man i år kommit upp till rätt höga tal på grund av kylan.

Herr Carlsson i Stockholm säger, att också direkta ingrepp från myndigheternas sida försvårat situationen. Herr Carlsson talar om infrusna pengar från bostadsstyrelsen och liknande ting. Jag erkänner, att om vi får en förändring av kreditmarknaden, som resulterar i att anspråken på statens låne- medel ökar undan för undan, så får man ha en viss tid på sig att hos riksdagen begära mera pengar. Så har skett och riksdagen har beviljat pengar. Aldrig tidigare har staten genom bostadsstyrelsen lånat ut så många miljoner som under innevarande budgetår, något som inte borde vara främmande för herr Carlsson i Stockholm. De åtgärder av kreditpolitisk karaktär, som vidtogs förra året, syftade ju till att dämpa ned den planerade investeringsverksamheten just vid den tidpunkten.

Nu hör jag att herr Carlsson i Stockholm närmast förfäktar den meningen, att de kreditpolitiska åtgärderna egentligen var närmast en belastning — jag förstod herr Carlsson så. Men den meningsriktning, som herr Carlsson i Stockholm företräder, har ju många gånger sagt, att man måste föra finanspolitik och kreditpolitik för att styra investeringarna och att åtgärderna skall vara av generell karaktär. Det är väl inte riktigt att anmärka på att kreditrestriktioner infördes vid den tid då konjunkturen höll på att slå över, nå-

got som skulle ha föranlett svårigheter av mycket större omfattning.

Jag har med detta, herr talman, velat säga att det i och för sig är beklagligt att vi inte kan sysselsätta alla arbetstagar inom byggnadsbranschen hela året om. Vi är väl alla överens om att det vore det önskvärda. Om man inte lyckats helt med detta under någon period, så är det klart att det i första hand går ut över de enskilda människorna. Det resulterar i ett produktionsbortfall, och det resulterar i utgifter för statskassan. Allt detta är jag med om, och det är därför som ansträngningarna måste gå ut på att försöka planera på ett ännu bättre sätt.

Så långt jag uppfattade fru Nilsson hade hon inte ett enda konkret förslag att komma med. Herr Carlsson i Stockholm hade ett. Han sade: Slopas byggnadsregleringen, ty företagarna nu för tiden är så väl organiserade att de klarar detta själva. Jag har tidigare sagt att jag tror inte att så är förhållandet. Om herr Carlsson i Stockholm går ut till de byggnadsarbetare som han har talat för och frågar dem vad de tycker om byggnadsregleringen, om den skall slopas eller bibehållas, så är jag övertygad om att han får det mycket entydiga svaret att regleringen bör bibehållas, ty ur byggnadsarbetarnas speciella synpunkter har den varit till stor fördel.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon ytterligare debatt om byggnadsregleringen. Men jag kan inte låta bli att säga ett par ord när statsrådet talar om de kreditpolitiska åtgärderna och deras inverkan på igångsättningen under hösten. Det är denna ryckighet i den statliga kreditpolitiken, som orsakat en stor del av den försenade igångsättningen eller igångsättning som inte kunde bli av, och det är detta jag har

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

velat påvisa. Kreditpolitiska åtgärder har jag icke generellt gått emot men däremot att de skulle användas på det sätt som här har skett. Det orsakar ju dylika bekymmer.

När det gäller infrusna likvider hos bostadsstyrelsen så var det, för att ta Stockholms-fallet, 72 miljoner, och av dessa var 36 miljoner redan beviljade och papperen klara. Byggnadsföretagarna väntade att få dessa pengar. De hade praktiskt taget spaden i marken för att sätta i gång så snart pengarna kom, men man fick vänta fram till slutet av februari, då riksdagen beviljade nya medel. Hade man inte fått dessa bestämda löften från bostadsstyrelsen, så hade kanske andra kunnat rycka in i stället, men som läget var, så var detta icke möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Stockholm har till mig ställt följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att arkivarbetet som hjälpform är i sitt nuvarande skick tillfredsställande och arkivarbetarnas löneförhållanden godtagbara?

2. Ämnar i annat fall herr statsrådet medverka till att förbättrade förhållanden åstadkommes inom en nära framtid?

Antalet arkivarbetare utgör för närvarande cirka 800. Det har varit tämligen konstant under de sista åren. Huvudparten av dessa utgöres av äldre arbetskraft. Sålunda är 55,4 procent över 60 år, 35,3 procent mellan 50 och 60 år och 9,3 procent under 50 år.

Lönen till arkivarbetare utgår efter den nyligen vidtagna höjningen nu med

605 kronor per månad i högsta och 565 kronor per månad i lägsta dyrortsgrupp. Jag kan gärna hålla med om att detta i och för sig är en låg lön. Lönesättningen får emellertid ses i belysning av de särskilda förhållanden som är rådande beträffande den nuvarande arkivarbetskraften. Huvudparten av denna består av arbetskraft som av olika anledningar tyvärr icke kan göra sig gällande på den fria arbetsmarknaden. Arkivarbetet är en form av arbetslöshetshjälp, och för arkivarbetarna liksom för annan arbetskraft, som på ett eller annat sätt erhåller samhällets arbetslöshetshjälp, gäller att om arbete kan beredas på öppna marknaden skall arbetslöshetshjälp icke utgå. Arkivarbetarna är därför ständigt föremål för placeringsåtgärder på den öppna arbetsmarknaden. Erfarenheten under flera år ger emellertid belägg för att den övervägande delen av de nuvarande arkivarbetarna icke med framgång kan konkurrera om den öppna arbetsmarknadens arbetstillfällen. Upphör arkivarbetet har de allra flesta ej möjlighet skaffa sig annat arbete eller kan möjligen i en del fall erbjudas arbete men säkerligen till löner som ligger under de nuvarande arkivarbetarlönerna. Även om sålunda lönen kan synas låg, anser jag, på grund av de särskilda förhållanden jag här redogjort för, att hjälpformen arkivarbetare är värdefull och därför bör bibehållas. Jag vill också tillägga, att arkivarbetarlönerna alltid har anpassats med hänsyn till den allmänna löneutvecklingen. För ett år sedan uppjusterades sålunda lönerna, och en ny sådan uppjustering med 30 kronor per månad har i dagarna genomförts.

Vad jag nu sagt gäller huvudparten av arkivarbetarna. De utför i allmänhet uppgifter som icke hör till verkens eller institutionernas allra angelägnaste. Jag vill dock icke förneka, att det kan finnas fall, där arkivarbetare utför samma arbete, som i verk och institutioner

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

räknas som ordinarie uppgifter och som normalt betalas med andra och högre löner. Jag anser detta otillfredsställande. Denna olägenhet bör emellertid i sådana fall kunna rättas till genom att verken inom ramen av de anslag, som på vanligt sätt ställes till förfogande, betalar vad arbetet är värt. Jag anser det icke riktigt att använda arbetslöshetsmedel till ersättning för arbetsuppgifter, som normalt tillhör ett verks område.

Interpellanten har även hänvisat till ett förslag från arbetsmarknadsstyrelsen 1953 om en uppdelning av arkivarbetet i en arbetslöshetslinje och en arbetsvårdslinje. Som framgår av vad jag tidigare sagt måste arbetslöshetslinjen anses vara identisk med det nuvarande arkivarbetsystemet. Vad angår arbetsvårdslinjen anser jag det i högsta grad angeläget att staten som arbetsgivare gör sitt för ett bättre omhändertagande av den handikappade arbetskraften. Jag anser det emellertid icke lämpligt att hopkoppla statens uppgifter på detta område med arkivarbetsystemet. I proposition nr 158 till årets riksdag har civilministern föreslagit åtgärder, som syftar till ett bättre tillvaratagande av de partiellt arbetsföras arbetsinsatser inom statsförvaltningen, och jag hänvisar därför i förevarande frågor till denna proposition.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för socialdepartementet framföra mitt tack för svaret på interpellationen angående arkivarbetarna.

Svaret kom snabbt, men jag kan inte dölja att jag känner mig besviken över dess innehåll. Visserligen konstaterar statsrådet att arkivarbetet är värdefullt som hjälpform och för den skull bör bibehållas. Men han anser det inte möjligt att för närvarande göra något för

att förbättra arkivarbetarnas löneförhållanden, i varje fall ingenting annat än den blygsamma uppräknigen med 16 öre per timme, som är en följd av den centrala uppörelsen på arbetsmarknaden. Problemet är inte löst med detta, det ligger djupare än så.

Redan i min interpellation tillät jag mig påpeka, att arkivarbetet som hjälpform är likställt med det reservarbete, som vi redan under trettioalet utdömde som inhumant. Nu kan man visserligen invända, att det arbete som här utförs är sådant som kan anstå, som inte är nödvändigt att utföra, under det att reservarbetet i början på trettioalet bestod av vägarbeten, som inte kunde tåla så värst långt uppskov. Jag menar, att den olikheten inte finns. Det arbete som arkivarbetarna utför tål lika litet uppskov. Jag har tagit mig friheten att under min tid som ledamot av arbetslöshetsnämnden här i Stockholm besöka olika arbetsplatser, där arkivarbetare är anställda, och har därför kommit i närmare kontakt med såväl dessa som med deras arbetsledare. På samtliga arbetsplatser har jag kunnat konstatera, att vederbörande arbetsledare är synnerligen belättna med det arbete, som arkivarbetarna utför. De har dessutom förklarat, att arbetet i fråga förr eller senare måste utföras och att det inom en ganska snar framtid skulle bli nödvändigt att anställa annan arbetskraft, om inte arkivarbetarna fanns att tillgå.

Nu kan man i likhet med socialministern säga, att vederbörande institution då skall begära ökade anslag och sedan, i den mån dessa blir beviljade, anställa arkivarbetare på vanligt sätt. Då löser sig det hela självt. Men så enkelt är det som bekant inte när det gäller den offentliga tjänsten. Där har man vissa bestämmelser i fråga om anställning som gör, att arkivarbetarna knappast kan komma i fråga under sådana förhållanden. Det blir den yngre arbetskraften, som får företräde, trots

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

att tjänsten som sådan många gånger skulle vara bättre betjänt av den ökade insikt och det omdöme, som kommer med åren.

När det gäller möjligheten att sysselsätta arkivarbetare på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden är svårigheterna av delvis annan karaktär. En tidigare kontorsanställd har av någon anledning under några år varit ifrån yrket. Han har kunnat vara långvarigt sjuk, han har kunnat starta en egen firma, som han sedan blivit tvungen att lägga ned av ett eller annat skäl — det behöver inte nödvändigtvis ha berott på regeringens ekonomiska politik — eller orsaken har kunnat vara någon annan. Nog av — när han nu åter som medelålders söker sig tillbaka till kontorsarbetet visar det sig, att åren sprungit förbi honom vad utvecklingen beträffar. Kontorsarbetet har rationaliserats, nya metoder och nya maskiner har gjort sitt intåg, kort sagt, han har blivit ovan vid sitt yrke, och man anställer inte gärna ovan, äldre arbetskraft. Hans utsikter att få arbete i öppna marknaden är små.

Slutsatsen av vad jag nu har sagt måste ju bli densamma som socialministerens, nämligen att arkivarbetet som hjälpform är värdefullt att ha, därför att vi faktiskt måste räkna med ett klientel, som inte kan sysselsättas i öppna marknaden. Vi har under de senaste åren haft en hög grad av sysselsättning men ändå haft friställd arbetskraft inom både intellektuella yrken och andra. Här föreligger det emellertid en icke oväsentlig skillnad i arbetslöshetshjälpen. För arbetslösa grovarbetare och andra kroppsarbetare anordnas det beredskapsarbeten, där lönen utgår efter vad som gäller i öppna marknaden. Hos arbetslöshetsnämnden här i Stockholm, där jag ju bäst känner till förhållandena, kommer vi aldrig under en viss botteniffra av friställda kroppsarbetare, och svårigheten att få dem sysselsatta i öppna marknaden är precis lika

stor som när det gäller arkivarbetarna. De tas inte emot inom byggnadsverksamheten därför att de inte håller måttet i fråga om arbetsprestation med den högt uppdrivna arbetstakt, som nu råder. Även om man kunde tänka sig att övertala arbetsgivaren att anställa dem, godtar arbetslagen inte kolleger, som drar ned ackordsförtjänsten. För detta klientel anordnas som sagt beredskapsarbeten med timlöner och ackord efter gällande prislista. De betalas således efter prestation, men arkivarbetet betalas med en viss bestämd summa, som såvitt jag vet inte tillkommit på grund av någon arbetsvärdering. Jag kan, herr socialminister, inte finna detta rimligt.

Så till den heterogena sammansättningen av arkivarbetarkåren. Bland arkivarbetarna finns alla grader av utbildning från vanlig folkskola till höga akademiska examina. Enbart detta förhållande bör ge vid handen, att den nuvarande slumpmässiga lönesättningen är oriktig. Jag har i det föregående angivit några exempel på hur en person i ett intellektuellt yrke kan bli arbetslös utan att vara vad man vanligtvis menar med handikappad — partiellt arbetsför. Det gäller naturligtvis i än högre grad den utländska arbetskraften, som förutom språksvårigheter också — åtminstone när det gäller flyktingar — har vissa depressioner att brottas med. Arbetsmarknadsstyrelsen har i den utredning, som överlämnades år 1953, formulerat saken ungefär så, att en betydande del av arkivarbetarna kunde betecknas som handikappade inom andra områden än just yrket. De är alltså fullt tjänstbara men kan trots detta för närvarande inte placeras på den öppna marknaden. Det är här tanken på en arbetsvårdslinje kommer in, men inte närmast i form av en arbetsträning utan kanske snarare just för att bättre än vad arbetsförmedlingarna förmår ägna sig åt det enskilda fallet, när det är fråga om anskaffande av arbete. Ett arbetsvårdande organ skulle i det fallet

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

komma bättre i kontakt med lämplig arbetsplats och i förekommande fall naturligtvis också ha förbindelse med läkare. Bland utlänningarna, som väl uppgår till ca 50 procent av klientelet, finns det många, som är i stånd att utföra ett högt kvalificerat arbete, och det kan av den anledningen synas som ett slöseri att inte bättre tillvarata denna arbetskraft än att stoppa den i skymundan på något arkiv och låta den syssla med enkelt rutinarbete. Enligt min mening bör man här lätta på bestämmelserna om att endast arbete, som är mindre nödvändigt, skall få utföras som arkivarbete. Även löpande arbeten skall alltså kunna förekomma inom denna arbetsform. Det är f. ö. vad som i realiteten redan sker på många platser vid sidan om bestämmelserna.

Om detta genomföres, kommer emellertid också en viss lönedifferentiering att bli nödvändig. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslog på sin tid en uppdelning i fem eller sex lönegrupper. Jag vet inte, om man fortfarande håller fast vid denna uppdelning, men själv tycker jag nog att det är att gå litet väl långt, även om det naturligtvis ur vissa synpunkter kan vara motiverat med så många grupper. En uppdelning i t. ex. tre grupper med hänsyn tagen till inte bara utbildningen utan även arten av det arbete som utföres borde enligt min mening inte ligga utom möjligheternas ram. Jag är naturligtvis medveten om att en uppdelning på lönegrupper administrativt sett medför både ökat arbete och ökade kostnader, men trots detta anser jag den vara av så stor betydelse, inte minst psykologiskt, för arkivarbetarna att den bör genomföras. Vi har ju på senaste tiden insett betydelsen av att hålla åldringarna sysselsatta, och då det till övervägande del är åldersskäl, som friställt den arbetskraft det här är fråga om, förefaller den prägel av barmhärtighetsverk som arkivarbetet i sin nuvarande form har tämligen obefogad. Denna prägel framträder emellertid tydligt

även genom de gällande åldersbestämmelserna. Det är nämligen föreskrivet, att om arkivarbetaren uppbär folkpension, skall han inte ha rätt att kvarstå i arkivarbetet annat än i undantagsfall. I tillämpningen har detta kommit att gälla inte bara honom själv utan även hans maka. Om hans hustru uppnår pensionsåldern under den tid han själv har arkivarbete, minskas hans egen arbetstid och givetvis hans lön, så att den samlade inkomsten inte överstiger vad han med heltidstjänst som arkivarbetare skulle ha uppburit. Det betyder också att om hans fru blir påkörd av en bil på gatan och så allvarligt skadad att hon får förtidspension, reduceras hans inkomst som arkivarbetare. Detta är inte något uppkonstruerat fall, utan det har inträffat i praktiken — jag har själv haft kontakt med fallet.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre med att kommentera svaret på min interpellation. Av vad jag här anfört framgår att jag inte delar socialministerns tillfredsställelse med arkivarbetet sådant det nu är ordnat. Jag har givetvis själv inte någon utarbetad plan för en omorganisation, men jag har tillåtit mig att göra vissa antydningar om hur en del detaljfrågor eventuellt skulle kunna lösas. Det finns förmodligen även andra vägar att gå, men jag vill allvarligt vädja till socialministern att ta hela detta problem under övervägande och försöka komma fram till en ordning, som återger arkivarbetarna känslan av att vara fullvärdiga medborgare och inte en grupp som är ställd på undantag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Larsson förklarade sig icke vara nöjd med mitt svar och ansåg att man borde kunna på ett mera tillfredsställande sätt ordna förhållandena för dem som nu har arkivarbete.

Det är alldeles riktigt, såsom herr

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

Larsson i flera sammanhang underströk, att det sker en behovsprövning i fråga om arkivarbetet, ty det är ju en hjälpform det här gäller. Herr Larsson gjorde vidare en jämförelse med de beredskapsarbeten, som ställts till förfogande för arbetslösa kroppsarbetare och framhöll, att dessa arbetare hade beretts bättre villkor än arkivarbetarna. Svårigheten ligger just däri, att arkivarbetarna inte kan konkurrera med arbetskraften på den öppna marknaden. Man försöker gång på gång ge dem möjlighet att komma ut på den öppna marknaden, men eftersom de löner, som de enskilda arbetsgivarna kan tänkas betala dem, ligger avsevärt lägre än de löner staten betalar för arkivarbete, så föredrar de att behålla sin nuvarande sysselsättning så länge detta är möjligt. Det är emellertid uppenbart att lönen för arkivarbetet i och för sig är låg jämfört med lönerna i den öppna marknaden.

Herr Larsson framhöll att åtskilliga av de arbetsuppgifter, som anförtrotts åt arkivarbetarna, hade sådan karaktär att de under alla förhållanden måste förr eller senare utföras, men att verken trots detta inte hade möjlighet att åstadkomma några bättre anställningsformer för vederbörande arkivarbetare, ty om tjänsterna skulle kungöras skulle man bli tvungen att ge dem åt yngre och mer kvalificerade sökande, och så skulle arkivarbetarna stå där ändå. Jag tror visst att det kan vara på det sättet. Om ett ämbetsverk har arbetsuppgifter, som verket behöver ha utförda, är det ingenting som hindrar att verket med för handen varande medel betalar dessa människor för att utföra dem. Nu är det i allmänhet inte så; och det är otillfredsställande om verk och myndigheter använder arbetslöshetsmedel för att utföra ordinarie arbetsuppgifter. Hur skall man då förfara?

Herr Larsson sade att arkivarbetarna inte hade fått någon annan förbättring i sina villkor än att de hade fått en

ökning av 16 öre i timmen. Det låg väl inget förakt i detta påpekande, förmodar jag, ty detta är just den höjning som avsevärda grupper på öppna arbetsmarknaden har fått. Därutöver kan det kanske vara svårt att sträcka sig just nu.

Nu talar herr Larsson också om att de kommunala organ i Stockholm som handlägger dessa frågor har sett de besvärigheter som uppkommer med nuvarande bestämmelser. Det kan kanske för kammaren vara av intresse att veta, att dessa arkivarbetare uppgår till omkring 800, och att de bor i Stockholm, Uppsala och Lund. De kommunala myndigheterna har handlingsfrihet, och om de vill ordna andra former för hjälpen åt dessa människor, går det alltså att diskutera detta. Eftersom herr Larsson i Stockholm nu tycker att detta är en form som är ovärdig ett modernt samhälle, bör herr Larsson med det snaraste på sin front verka för bättre insatser för denna speciella grupp.

Vederbörande kommun får statsbidrag i vanlig ordning, men jag kan inte för min del ställa i utsikt någon avsevärd höjning av lönerna för dessa människor. Därför har jag bara sagt, att man måste justera lönerna undan för undan i relation till den allmänna löneutvecklingen men att jag har funnit att hjälpformen som sådan är acceptabel för närvarande i brist på bättre metod. Huruvida det skulle gå att med någon arbetsstudiemetod komma fram till ett ackordssystem eller liknande, vill jag låta vara osagt. Jag misstänker att det skulle möta avsevärda svårigheter just för detta klientel att på den vägen komma fram till en inkomst, som skulle vara någorlunda tillfredsställande för flertalet. Att det finns undantag vet jag, och jag uttalar förhoppningen att det skall bli möjligt att placera så många som möjligt på den öppna marknaden, så att vi så långt det är möjligt slipper ifrån, att det finns människor som går för dessa låga löner.

Svar på interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag kan inte hjälpa att jag får ett intryck av en viss handfallenhet hos departementet, när socialministern talar om att det finns kommunala hjälpmöjligheter. Visst finns det det, men vi har dock för närvarande en statlig hjälpform, som heter arkivarbete. Denna är enligt vad arbetsmarknadsstyrelsen uttalade 1953 — och jag antar att den inte har ändrat uppfattning sedan dess — för närvarande olämpligt anordnad. Är då inte socialministern närmast till att ta initiativ för att få en bättre organisation till stånd? Detta är inte enbart en lönefråga utan som jag påpekade i mitt första anförande en fråga av ganska djup karaktär och inte minst av psykologisk art. Jag hemställer därför hos socialministern, att han gör en översyn av hela frågan och försöker finna en bättre lösning.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det sista yttrandet av herr Larsson i Stockholm bekräftar, att han inte har någonting annat att redovisa än det förslag från arbetsmarknadsstyrelsen som riksdagen tidigare prövat och icke accepterat. Regeringen föreslog icke heller någon åtgärd.

När herr Larsson nu kommer och säger att vi skall pröva detta har jag i mitt svar sagt, att det nya som inträffat med de partiellt arbetsföra och liknande är, att civilministern lämnat en proposition till riksdagen som går ut på att staten skall ta konsekvenserna så långt det är möjligt när det gäller statens verksamhet.

Jag har således inte hört något förslag från herr Larssons sida. Han talar om att socialdepartementets situation verkar hopplös och att våra åtgärder verkar tafatta, men hur framstår herr Larsson själv? Vad har herr Larsson att säga utöver hänvisning till det betänkande som redovisats för riksdagen och

som inte föranlett någon åtgärd från riksdagens sida?

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vet inte om man skall anställa jämförelser mellan en enskild riksdagsman och en departementschef när det gäller möjligheterna att handla i detta fall. Jag tror nog att en departementschef har större möjligheter att genom en undersökning komma fram till en lösning av problemet än vad en riksdagsman har. Jag har emellertid framfört åtminstone ett konkret förslag, och det är differentieringen av lönesättningen för dessa arbetare. Jag medger att jag inte kommit med något konkret förslag till omorganisation, vilket jag påpekade i mitt första anförande, men jag anser att jag påvisat hur olämpliga de nuvarande bestämmelserna är för arkivarbetarna och för den friställda intellektuella arbetskraften. Därigenom har jag på mitt sätt bidragit till att ge departementschefen möjlighet att göra en översyn av gällande regler. Jag har ju ingen sådan möjlighet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss televerket tillhörig fastighet,

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57,

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond, och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning — Kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1957 — Kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen, m. m.

§ 6

Avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning m. m.

Punkten 1

Avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Till denna punkt har jag fogat en blank reservation. Anledningen är den, att utskottet har sammankopplat frågan om anordnande av en jordbruksräkning med frågan om den allmänna fastighetstaxeringen. Förklaringen är den, att materialet från fastighetstaxeringen tidigare användes som grund för jordbruksräkningen. Enligt den nya metod som skall tillämpas i år skall man emellertid använda ett helt annat material, bl. a. RLF:s medlemsregister. Man är alltså inte på något sätt beroende av fastighetstaxeringen. Dessa båda ärenden borde alltså inte kopplas samman med varandra.

Utskottet är egentligen ursäktat eftersom det accepterat den skrivning som förelåg i propositionen. Det är alltså där felet blivit begånget. Nu kan det tyckas att det inte finns någon anledning att påpeka detta nu, eftersom riksdagen häromdagen beslöt att vi skall ha en fastighetstaxering i år. När jag ändå gör det är det med tanke på framtiden. När vi nästa gång får anledning att göra en jordbruksräkning, då bör tidpunkten för denna enbart vara beroende av när det ur olika synpunkter är önskvärt att få fram det material som en jordbruksräkning ger. Det skulle

vara olyckligt om man då fortfarande inom departementet eller riksdagen hyste den villfarelsen, att tidpunkten på något sätt borde göras beroende av tidpunkten för en kommande allmän fastighetstaxering.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1957

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! När reservanternas här yrkat avslag på det anslag som begärs för berörda fastighetstaxering var detta yrkande anknutet till ett uppskjutande av denna fastighetstaxering. Vi har fortfarande den meningen att ett uppskjutande borde ha skett, men då riksdagen för några dagar sedan behandlat uppskovsfrågan och därvid beslutat att denna fastighetstaxering skall äga rum, är givetvis ur formell synpunkt ett yrkande om bifall till reservationen icke möjligt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa enligt allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) utgående trakamenten m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 133 hade Kungl.

Kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen, m. m.

Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 16 mars 1956, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) i huvudsaklig överensstämmelse med ett såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet i ärendet fogat författningsförslag dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela ändrade bestämmelser om kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen samt om sjukpenningavdrag, yrkesskadeavdrag och havandeskapsavdrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 77), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av de praktiska verkningarna av samordningen mellan de statsanställdas sjukförmåner och den allmänna sjukförsäkringen i syfte att avlägsna de missförhållanden som i motionen påtalats och att sådana föreskrifter utfärdades, att de statsanställda vid sjukdomsfall kunde erhålla hela sin sjukersättning från det statsverk, vid vilket de voro placerade.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 16 mars 1956 fogade författningsförslaget;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela ändrade bestämmelser om kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen samt om sjukpenningavdrag, yrkesskadeavdrag och havandeskapsavdrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

B. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i allmänna resereglementet i anledning av ändrad vagusklassbeteckning m. m. vid järnvägarna;

C. att motionen II: 77 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag vill börja med att uttala min tillfredsställelse över att denna proposition framlagts, som faktiskt avlägsnar en del av de olägenheter som tidigare vidlådde samordningen mellan statstjänarnas sjukförmåner och den allmänna sjukförsäkringen. Det är ju bara bra att denna proposition framför allt tagit sikte på att korrigera det missförhållande, som kanske var ett av de allra främsta, nämligen att statstjänarna icke fick full ersättning för de avgifter de erlagga till den allmänna sjukförsäkringen. I den motion vi inlämnat i denna fråga har emellertid också påtalats andra ganska betydande olägenheter och framför allt det krångel som uppstått genom samordningen mellan statstjänarnas sjukförmåner och den allmänna sjukförsäkringen. Alla brister är följaktligen inte avlägsnade, och med tanke på att vi i vår motion endast framställt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en översyn av samordningen mellan statstjänarnas sjukförmåner och den allmänna sjukförsäkringen, anser jag mig böra vidhålla yrkandet i motionen, och jag ber följaktligen att få yrka bifall till densamma.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Den proposition som herr Senander uttalade sin tillfredsställelse över innebär ju en fortsättning på samordningslinjen och en förbättring av förhållandena i fråga om kompensationsstillägg för särskilda löneavdrag för statstjänstemännen. Det betyder alltså att man här träffat en överenskommen-

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

se, som bygger på principen om samordning. Det förvånar mig därför att herr Senander, då han uttalat tillfredsställelse över denna proposition, i samma andetag kan yrka bifall till den motion, där han och hans medmotionärer hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening ge till känna, att den icke accepterar den s. k. samordningslinjen för statstjänstemännens del och därför kommer att oberoende av dess resultat pröva frågan om statstjänstemännens löner. Det betyder ju att herr Senander i ena fallet är glad över den förändring — till det bättre givetvis — som har skett i fråga om samordningen, medan han däremot i andra fallet anser samordningen meningslös, ofördelaktig etc. Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag vill erinra herr Andersson i Mölndal om att jag icke, vare sig nu eller i motionen, påyrkat någon förändring av själva samordningen, utan jag har begärt att man skall vidtaga en översyn av samordningen för att avlägsna vissa bristfälligheter som vidlår densamma. Det är allt jag har hemställt om i motionen. Jag har uttalat min tillfredsställelse över propositionen i detta ärende då den innebär ett framsteg, men jag betonade ju att den inte avlägsnar alla missförhållanden, och därför yrkar jag bifall till motionen, som innesluter ett yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en översyn av samordningen.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang än en gång läsa upp hemställan i herr Senanders motion: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening ge till känna, att den icke accepterar den s. k. samordningslinjen för statstjänste-

männens del och därför kommer att oberoende av dess resultat pröva frågan om statstjänstemännens löner.»

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det är ju en helt annan sak som herr Andersson i Mölndal här sysslar med. Han talar om en annan motion, som rör samordningen av lönepolitiken, men den motion som behandlas i detta sammanhang avser samordningen av sjukförmånerna. Jag tycker att herr Andersson borde ha reda på vad ärendet gäller.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av väckt motion om livränta eller pension åt G. S. Holmberg.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 308 av herr *Weiland m. fl.* och II: 246 av herr *Carlsson i Tibro m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ut-

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

redning rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den taxerade inkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 308 av herr Weiland m. fl. och II: 246 av herr Carlsson i Tibro m. fl. om rätt att vid beskattning åtnjuta avdrag för gåvor till humanitära och vissa andra allmännyttiga ändamål måtte anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Söderquist*, *Kristensson* i *Osby*, *Sjölin* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 308 av herr Weiland m. fl. och II: 246 av herr Carlsson i Tibro m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den taxerade inkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål;

II) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! Den fråga som nu är föremål för riksdagens behandling har tidigare diskuterats vid många olika tillfällen, vilket även klart framgår av utskottets betänkande. Om man följer frågans behandling sedan några år tillbaka skall man finna, att motionärer från

olika partier trots motstånd inte låtit sig avskräcka utan på nytt fört fram förslag ägnade att få en ändring till stånd. Motiveringarna har något skiftat men syftet har varit detsamma år efter år, nämligen att genom skattelättnader stimulera medborgare till att genom gåvor stödja samhällsnyttiga ändamål. Enligt mitt förmenande är det hög tid att denna fråga får sin lösning, en lösning som synes mig både human och rättvis. Ur den motion, nr 246 i denna kammare, som är föremål för behandling i bevillningsutskottets betänkande nr 34, ber jag att få citera följande avsnitt:

»Erfarenheten har — — — visat att det även i nuvarande goda statsfinansiella läge är svårt att finna möjlighet att bevilja anslag även till mycket trängande allmännyttiga ändamål. Detta bör vara en anledning för riksdagen att ompröva sin tidigare negativa inställning i denna fråga. Genom att medge avdragsrätt bidrar staten till att betydligt större belopp kan gå till dessa ändamål än vad som motsvarar statens minskade skatteinkomst. — Det måste anses vara ett direkt samhällsintresse, att medborgare i stället för att använda hela sin inkomst för egen räkning stöder och av statsmakterna rent av stimuleras att stödja en verksamhet, som kan betraktas som samhällsnyttig, inte minst i ett läge, där statsmakterna inte har möjlighet att ge önskvärt stöd. Det skulle betyda ny stimulans och bättre arbetsmöjligheter för institutioner och organisationer och ökat intresse från många enskildas sida för de organ, som de nu får större möjlighet att stödja. Det kan inte vara ett allmänintresse att hela det ekonomiska stödet skall kanaliseras genom riksdagen och ges i form av anslag. En viss, någorlunda bred marginal för enskilt stöd bör finnas. Det torde rent av höra med till demokratisk fostran att stimulera enskilda medborgare att, kanske även av en begränsad årsinkomst,

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

frivilligt avsätta någon del för andra ändamål än egenintressets.»

Skattefrihet för dessa gåvor är enligt vår mening ett verksamt medel att stimulera enskilda medborgare i detta fall.

I utskottets betänkande säger man att en dylik avdragsrätt skulle medföra kontrollsvårigheter. Det har också vi motionärer förutsett, och vi föreslår därför utredning av frågan för att finna den bästa lösningen med hänsyn till i vårt land gällande skattelag. Att kopiera bestämmelser från andra länder låter sig av naturliga skäl inte göra, då skattelagarna i övrigt inte är lika. Däremot är vi angelägna om att från andra länder anföra exempel som visar hur man har lyckats bemästra svårigheterna och hur man har utformat motsvarande bestämmelser.

Sålunda hade vi till förra årets motion fogat utdrag från gällande lag i USA, vilken har visat sig fungera så bra att man nu har funnit sig böra höja det avdragsgilla beloppet för vissa ändamål till 30 procent av den skattskyldiges inkomst. Till årets motion är fogat utdrag ur motsvarande lagstiftning i Kanada.

Då frågan förra året behandlades i denna kammare uttalades farhågor för att betydande skattebelopp genom det föreslagna systemet skulle undandragas det allmänna för den händelse givare i de allra högsta inkomstklasserna skulle utnyttja avdragsrätten i stor utsträckning. För att dessa, enligt vad vi anser, överdrivna farhågor icke skall utgöra hinder för att motionen skall kunna bifallas har vi föreslagit en begränsning av det avdragsgilla beloppet till 1 000 kronor.

Herr talman! Jag konstaterar att utskottets skrivning i stort sett är välvillig, vilket naturligtvis är glädjande, men jag beklagar att utskottsmajoriteten inte har ansett sig kunna tillmötesgå motionens yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den med I betecknade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Dickson* (h), *Ahlsten* (fp) och *Nelander* (fp).

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Huvudmotionären, herr *Carlsson* i Tibro, har redogjort för motiveringen för motionärernas yrkande, och jag har i det stycket ingenting att tillägga utöver vad han har sagt. Jag vill bara med några ord motivera den reservation som jag tillsammans med några kamrater har avgivit till det föreliggande betänkandet.

Jag vill först vitsorda att man inom bevillningsutskottet i år var positivt inställd till tanken i motionen. Det gjordes ansträngningar från ömse håll att nå en kompromiss inom utskottet — inte minst utskottets värderade ordförande gjorde försök i den riktningen — och vi hade också jämkat ihop oss genom att flytta oss, var och en på sitt håll, litet grand ifrån de ståndpunkter vi tidigare hade intagit i syfte att försöka få fram ett enhälligt betänkande från bevillningsutskottets sida. Det gick emellertid inte, och den förnämsta meningsskiljaktigheten gällde, huruvida riksdagen borde i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning eller inte.

Nu kan man ju fråga sig varför det skulle behövas en sådan påminnelse till Kungl. Maj:t, eftersom frågan om periodiskt understöd till allmännyttigt ändamål ju redan ligger under utredning hos skattelagssakkunniga. Det är sant att skattelagssakkunniga har fått 1944 års skattekommittés betänkande beträffande periodiskt understöd för översyn. Men det är ju dock så, att man i detta betänkande behandlar frågan om avdrag för periodiskt understöd till allmännyttigt ändamål bara på en enda sida, och man avfärdar där tanken utan

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

någon ingående undersökning. Nu menar vi att det därför är viktigt att riksdagen ger till känna för Kungl. Maj:t, att man när nu frågan om periodiskt understöd över huvud taget skall prövas, också bör ta upp frågan om periodiskt understöd till allmännyttigt ändamål till en verklig realprövning och i samband därmed också frågan om enstaka gåvor. Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Jag vill dessutom säga, att det vore värdefullt att från utskottets talesman — vi har olika uppfattningar i vad mån man bör ha en skrivelse till Kungl. Maj:t eller inte — få ett uttalande, som går ut på att utskottet som sådant anser, att frågan om periodiskt understöd till allmännyttigt ändamål och därmed också frågan om enskilda gåvor verkligen bör bli föremål för en realprövning när frågan om periodiskt understöd i allmänhet skall utredas.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är som med motionär jag skulle vilja säga några ord i anledning av utskottets utlåtande.

När detta ärende var uppe vid förra årets riksdag, delgav bevillningsutskottets ordförande kammaren sina betänkligheter inför det yrkande som då gjordes motionsvägen. Han var rädd för att luckra upp de principer, på vilka vår skattelagstiftning vilar, och han menade att vad motionärerna begärde skulle föra ut på hal is, som han uttryckte det. Han åberopade även en del skäl, som — jag vill gärna erkänna det — hade en icke ringa beviskraft. Hans erfarenhet är ju ganska omfattande.

Utskottets ordförande ville inte vara med om att glänta på dörren, sade han, till möjligheterna till skatteflykt. På den punkten är vi naturligtvis fullt ense med honom. Men han ansåg samtidigt att den springande punkten inte var de små gå-

vorna, som motionärerna hade i blickpunkten, utan han var rädd för risken att större skatteobjekt skulle avhända samhället en hel del pengar.

Nu har motionärerna återkommit med ett mera preciserat förslag, och så vitt jag kan se ger det inga möjligheter till skatteflykt. Förslagsvis tänker sig motionärerna 10 procent av den taxerade inkomsten, och högsta avdragsgillt belopp skulle vara 1 000 kronor.

Herr talman! Det måste sägas vara ett direkt samhällsintresse, som också herr Carlsson i Tibro har påpekat, att medborgaren i stället för att använda hela sin inkomst för egen räkning använder en del på ett område där statsmakterna inte har så stora möjligheter att stimulera. Man skulle nu, om man bifölle motionen, kunna ge ett handtag som skulle vara av den allra största betydelse.

Jag kan inte riktigt förstå att ett bifall till denna motion skulle medverka till ett uppluckrande av de principer, på vilka vår skattelagstiftning är byggd, så att man här skulle behöva signalera någon fara.

För mig och många med mig är det just — jag vill gärna erkänna det — den kristna verksamheten som står i förgrunden. Men vi anser att samma möjligheter bör komma även andra till godo, då vi går fram på samma vägar och är beroende av frivilliga bidrag.

Man må ha vilken uppfattning man vill om den kristna verksamhet som vi bedriver, men det står kvar att den är principiellt byggd inte på skatt utan på absolut frivillighet i alla avseenden när det gäller offer och understöd. Vi varken kan eller vill ta emot »direkta bidrag från statens sida», som utskottet säger på s. 4, och jag antar att även riksdagen anser att detta är riktigt. Om jag nu talar »rent mänskligt» för att citera herr Adolv Olsson från i fjol, så är det dock så, att den nya religionsfrihetslagen givit ett legalt erkännande åt de fria samfundet som trossamfund.

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

Jag tror inte dessa aspekter ligger utanför debattens ram. Vi känner att en hel del förpliktelser följer med denna lag, och vi är angelägna om att fylla vår uppgift på allra bästa sätt. Därav följer att vi vill ge våra gudstjänstrum ett någorlunda presentabelt utseende och likaledes se till att de byggs på ett sådant sätt, att vi kan tillgodose inte minst ungdomsvårdande uppgifter. Vi vill ge våra pastorer en stark utbildning, och vi anser att vi genom yttre missionen inte bara evangeliserar utan också ger det svenska namnet bland de underutvecklade folken en goodwill. Detta och mycket annat talar för att de yrkanden som görs i denna motion böra tagas under allvarlig omprövning. Dylika synpunkter kommer oss inte vid, kan man säga, men jag har den uppfattningen, att riksdagen inte är alldeles främmande för dessa, som herr Olsson i fjol sade, rent mänskliga synpunkter.

Jag har här i min hand ett brev från de fria samfunden i Tyskland. Jag har nämligen begärt ett yttrande därifrån och fått det. Tyskland är ju krigshärjat med alla de komplikationer detta medför, men här skriver man: »Gåvor till främjande av välgörande kyrkliga, religiösa, vetenskapliga och såsom särskilt befrämjansvärda erkända allmännyttiga ändamål är för löneskattepliktiga personer och inkomstskattepliktiga personer och företag avdragsgilla, d. v. s. skattefria upp till en viss höjd. Detta gäller bl. a. gåvor från församlingsmedlemmar till församlingarna och till vårt förbund. Skattefriheten för löneskattepliktiga belöper sig till högst fem procent av bruttolönen. — — Gåvor upp till sex—sju procent av bruttolönen är skattefria för sådana som tillhör frikyrkorna. För inkomstskattepliktiga personer och företag är avdragsrätten ungefär densamma. För vetenskapliga ändamål kan till och med tio procent av bruttoinkomsten dragas av.»

Detta anser man sig kunna mäktat att

ge i det krigshärjade Tyskland, och då tycker vi att det borde finnas möjlighet även för oss att gå fram på liknande vägar.

Nu vill jag, herr talman, erkänna att utskottet visat stor välvilja i det att utskottet inte har avstyrkt motionen utan i sin skrivning förutsätter, att 1950 års skattelagssakkunniga i sin utredning överväger även hithörande frågor. Mig synes att utskottet ser bra mycket vänligare på saken i år, sedan motionärerna mer bestämt har preciserat vart de vill komma. För denna bra mycket mjukare skrivning är vi tacksamma mot utskottet.

Till sist vill jag bara uttala min livliga övertygelse att kontrollsvårigheterna inte är oöverbärliga. Vi skall i varje fall vara villiga att medverka till att en dylik kontroll göres i alla delar vattentät.

Herr talman! Jag vill likväl yrka bifall till reservationen. Jag anser att riksdagen inte utsätter sig för några vådligheter om den antager denna reservation.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Vid den sakk Diskussion som förekom i utskottet, när detta ärende behandlades, framgick att utskottsledamöterna i stort hade samma uppfattning som motionärerna, nämligen att frågan borde utredas, även om vi kanske inte ansåg att motionen i sin helhet kunde ligga till grund för direktiv för en utredning.

Försök gjordes också att åstadkomma en kompromiss, varvid vi särskilt från högerhåll framförde att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte *i skrivelse till Kungl. Maj:t ge tillkänna vad utskottet anfört*. Vi vann inte gehör för detta vårt kompromissförslag, och därför har herr Velander och jag antecknat en blank reservation för att vid handlingen i kamrarna få tillfälle att

Rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål

nämna vad vi från högerhåll i utskottet arbetat för.

Även om vi nu inte vann gehör i utskottet för vårt förslag, vill jag uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t observerar vad utskottet skrivit och i avslutning därtill medverkar till att frågan blir utredd i hela dess vidd samt att utredningen icke stannar bara för vad jag vill kalla periodiskt återkommande gåvor.

Herr **KÄRRLANDER** (s):

Herr talman! Jag tänker inte gå in på någon sakdebatt här i dag. Följaktligen kommer jag inte att säga någonting om de reflexioner som herr Carlsson i Tibro och herr Gustafsson i Borås gjorde i själva sakfrågan — vi får väl tillfälle att återkomma till den när problemet är utrett och riksdagen skall fatta beslut i ärendet. Jag skall därför endast säga några ord om bevillningsutskottets inställning och det betänkande utskottet har avgivit i anledning av dessa motioner.

Det framgår klart av betänkandet att utskottet intar en positiv ställning till motionärernas krav, att denna fråga skall bli föremål för en översyn. Orsaken till att utskottet inte velat förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t och alltså inte har gått med på motionärernas krav framgår också av betänkandet, där det framhålls, att frågan om periodiskt understöd ju redan är under utredning. Utskottet anser att de sakkunniga knappast kan undgå att ägna uppmärksamhet åt de problem som gäller gränsdragning mellan periodiskt understöd för allmännyttigt ändamål och de gåvor som motionärerna här åsyftar. Jag tror att utskottets ställningstagande framgår bäst, om jag citerar följande uttalande på s. 5 i betänkandet: »Utskottet finner det för sin del lämpligt att de sakkunniga vid sin prövning av frågan om avdrag för periodiskt understöd jämväl tar principiell ställning till spørsmålet

om avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål och därvid överväger de synpunkter motionärerna anfört».

Jag tycker det uttalandet ger klart besked om att det inte är någon överdrift när även reservanterna säger, att utskottets inställning är välvillig och positiv.

Beträffande reservationen skulle jag, om jag vore elak, vilket jag emellertid inte är, kunna säga att man har reserverat sig för reservationens egen skull. Man har nämligen fått så mycket i själva utskottsutlåtandet, att man skulle kunna anse att det inte fanns någon orsak att avge en reservation. Men om jag i stället tolkar reservationen välvilligt, skulle jag kunna uttrycka saken så, att reservationen visar att det finns så stort intresse för själva sakfrågan, att man inte har nöjt sig med bevillningsutskottets mycket välvilliga och positiva uttalande utan ansett att man ändå borde avge en reservation.

Herr talman! Jag anser att det finns fullgoda skäl för riksdagen att följa utskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till vad bevillningsutskottet hemställt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Söderquist m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Tibro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Carlsson i Tibro begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 64 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst.

I en den 16 mars 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 138, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna av föredragande departementschefen enligt samma protokoll förordade provisoriska ändringar i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst.

I propositionen hade föreslagits, att den pågående avvecklingen av restauratörernas vinst på utskänkningsvinsten av spritdrycker och starkvin skulle från och med den 1 oktober 1956 avbrytas tills vidare i avbidan på att slutlig ståndpunkt tagits till frågan om utskänkningsvinsten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 138, godkänna de provisoriska ändringar i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst, som förordats i propositionen.

I motiveringen hade utskottet yttrat bl. a. följande:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning att det med hänsyn till de aktuella övergångssvårigheterna för restaurangnäringen kan vara skäligt att tillfälligt avbryta avvecklingen av restauratörernas vinst på utskänkning av sprit och starkvin. Propositionen tillstyrkes alltså i denna del. Utskottet vill emellertid för sin del understryka, att detta icke innebär något avståndstagande från förenämnda 1937 års principbeslut att avveckla utskänkningsvinsterna. Slutmålet bör sålunda alltjämt vara att någon vinst å utskänkningsvinsten icke skall förekomma. Huruvida och i vad mån det kan vara befogat att bereda restauratörerna ersättning för vissa med utskänkningsvinsten förenade kostnader och på vad sätt en sådan ersättning eventuellt skall ges, är frågor till vilka ställning får tagas sedan nu pågående utredning slutförts. Redan nu bör emellertid klart sägas ifrån att vid denna framtida prövning utgångsläget i princip bör vara detsamma, som om något avbrott i vinstavvecklingen aldrig ägt rum. Den omständigheten att restaurangnäringens förhållanden delvis ändras genom uppskovet med vinstavvecklingen bör således icke sedermera kunna åberopas som skäl för en förmånligare behandling i det ena eller andra avseendet för någon eller några kategorier restaurangidkare än vad som eljest skolat följa.

Gentemot den föreslagna ändringen rörande de allmänna bolagens spillmånssättningar har utskottet för sin del icke något att erinra.»

Reservation hade avgivits av herrar

Provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst

Velander och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett att ovan intagna stycken av utskottets yttrande bort erhålla följande delse: »

»Utskottet delar departementschefens uppfattning att det med hänsyn till de aktuella övergångssvårigheterna för restaurangnäringen kan vara skäligt att tillfälligt avbryta avvecklingen av restauratörernas vinst på utskänkning av sprit och starkvin. Propositionen tillstyrkes alltså i denna del.

Gentemot den föreslagna ändringen rörande de allmänna bolagens spillmånsersättningar har utskottet för sin del icke heller något att erinra.»

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Att herr *Velander* och jag fogat en reservation till föreliggande betänkande betyder inte, vilket också framgår av reservationen, att vi har en annan uppfattning om förslaget i Kungl. Maj:ts proposition rörande provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst än vad utskottet har. Vad vi reserverar vänder oss emot är att utskottet i sitt utlåtande instuckit en pekpinne till 1953 års utskänkningsvinstkommitté. Utskottet säger nämligen ganska klart ifrån, att om utredningen kommer med ett förslag, som inte i vissa punkter överensstämmer med den uppfattning som utskottet hade för 19 år sedan, nämligen att ingen utskänkningsvinst får förekomma, så kommer förslaget i berörda avseende att avvisas.

Jag vill inte vara med om att nu, innan utredningen föreligger, göra ett så kategoriskt uttalande som vad utskottsmajoriteten här har gjort. Vi måste nämligen, såsom finansministern riktigt framhåller i den kungl. propositionen, komma ihåg att vi nu bland annat har en annan rusdryckslagstiftning än vad vi hade 1937, som i bety-

delsefulla hänseenden ändrat förutsättningarna för verksamheten inom restaurangnäringen, kanske framför allt för de mindre restaurangerna ute på landsbygden, där berörda rörelsers ekonomiska resultat avsevärt försämrats.

Vi anser också att vi måste ha förtroende för den kommitté som arbetar på detta område och inte bör i förväg göra uttalanden, som kan komma att påverka utredningens förutsättningslösa arbete, när den har att ta hänsyn till vad som i dag är aktuellt och inte vad som gällde för 19 år sedan.

Herr talman! Jag hemställer att kamraren måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 138 med den motivering som framgår av herr *Velanders* och min reservation.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Som herr *Nilsson* i Svalöv framhållit föreligger inte någon skillnad mellan utskottsmajoriteten och reserverna i sakfrågan, utan reservationen avser vad som utskottsmajoriteten har sagt i skrivningen.

Utskottsmajoriteten har ansett önskvärdt att vid det tillfälle, då fråga uppkommit att temporärt avbryta den vinstavveckling, som har pågått sedan beslut fattades 1937, uttala att avbrottet icke får betraktas som en ändrad ståndpunkt i principfrågan, utan att slutmålet alltså bör vara att någon vinst på utskänkning inte skall förekomma. Detta innebär inte att bevillningsutskottet därmed tar någon förhandsställning till det utredningsresultat som kan framkomma om eventuell ersättning åt restauratörerna. Utskottet uttalar nämligen, att i den mån det kan vara berättigat att ge restauratörerna någon särskild ersättning, så får den frågan prövas när utredningens resultat föreligger.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid utlåandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 472 av herr *Franzon m. fl.* och II: 509 av herr *Andersson i Dunker m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att ett kapitaltillskott om 5 000 000 kronor tillfördes kraftledningslånefonden dels ock att lån ur kraftledningslånefonden måtte få kunna beviljas jämväl för upprustning av befintliga distributionsnät.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med bifall till motionerna I: 472 och II: 509, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta företaga den författningsändring, som utskottet förorddat i utlåandet;

2) avslå motionerna I: 472 och II: 509, såvitt de avsåge medelsanvisning.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Uno Olofsson, Sigfrid Larsson, Johnsson* i Kastanjegården, *Petersson* i Dahl och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett att utskottet under 2) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 472 och II: 509, såvitt nu vore i fråga, till Kraftledningslånefonden å kapitalbudgeten, statens

utlåningsfonder, för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs, och anförde därvid:

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Jag kan börja mitt anförande precis på samma sätt som herr Carlsson i Tibro började, när han inledde debatten om bevillningsutskottets betänkande nr 41. Han sade då, att den fråga, som då behandlades, hade behandlats förut i många olika sammanhang. Det har denna fråga också gjort.

Här föreligger en motion, som går ut på dels ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, dels ökning av fondens belopp med fem miljoner kronor. Utskottet har i sitt yttrande tillstyrkt motionen i den första delen, alltså en ändring av bestämmelserna, så att man får lov att använda denna fond också till upprustning av redan befintliga nät och inte som nu endast till nyanläggning av elektriska distributionsnät. Utskottet skriver här om bland annat: »Mångenstädes på landsbygden har det visat sig, att anläggningarna är så förslitna eller underdimensionerade, att fara uppstår för olycksfall och brand. Ett betydande antal distributionsföretag saknar numera möjlighet att tillgodose konsumenternas behov av elektrisk kraft i tillräcklig mängd eller av nöjaktig kvalitet.» Det är så sant som det är sagt, att distributionsnäten i många fall är för dåligt byggda för att kunna tillgodose tidens krav.

Utskottet går alltså med på en ändring av bestämmelserna.

När det gäller att anvisa pengar för ändamålet säger emellertid utskottet nej. Utskottet framhåller att i fonden finns ett kapitalbelopp på omkring 3 250 000 kronor och fortsätter: »Vid sådant förhållande och då frågan om ytterligare kapitaltillskott till fonden icke torde böra upptagas, förrän någon

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

erfarenhet vunnits av den i det föregående förordade ändringen i lånebestämmelserna, avstyrker utskottet bifall till motionärernas yrkande om medelsanvisning.» Vad det är för erfarenhet som behöver vinnas härvidlag, får väl utskottets talesman tala om senare. Här finns faktiskt tillräckligt med erfarenheter, och jag tror inte man behöver mera erfarenheter om detta.

Det är ganska intressant att ta del av remissyttrandena över denna motion. I samtliga dessa har faktiskt motionen tillstyrkts. Statskontoret, vilket, som alla vet, är det organ som alltid är det mest restriktiva och den starkaste motståndaren mot att öppna nya vägar i alla frågor, har faktiskt vitsordat detta behov och säger, att det är ett trängande behov av upprustning av redan befintliga anläggningar och att det finns goda skäl som talar för motionärernas hemställan. Därefter framhåller emellertid ämbetsverket, att det är svårigheter på kreditmarknaden, och att, som motionärerna sagt, när nu distributionsföretag inte kan få låna pengar på annat sätt, så blir det svårt för dem. Sedan kommer själva klimax i statskontorets yttrande: »Det skulle dock uppenbarligen mindre väl överensstämma med en återhållsam ekonomisk politik, om ökad efterfrågan på lån från en statlig utlåningsfond i ett sådant läge skulle leda till en förstärkning av fonden.»

Emellertid måste man väl säga, att den återhållsamma politiken, i all rimlighets namn inte kan få åberopas i ett fall som detta. Här gäller det ju faktiskt att bättre kunna utnyttja de anläggningar som finns, att få ett mera bärkraftigt näringsliv på många olika områden. Den som känner aldrig så litet till förhållandena på landsbygden vet, att särskilt i dag den elektriska energien för hem, verkstäder och jordbruk, ja överallt, faktiskt är oumbärlig, och att detta behov blir allt större och större. Om någonting skulle kunna med-

verka till ett bättre utnyttjande av vårt näringsliv, bör väl detta kunna ske genom ett bifall till vårt förslag, som indirekt syftar till en förstärkning av produktionen inom vårt näringsliv. Därför bör man inte vara återhållsam i ett fall som detta. Det nu sagda gäller vad statskontoret anfört.

Jag skall inte trötta med att citera yttrandena av lantbruksstyrelsen och kommerskollegium; särskilt det sistnämnda ämbetsverket är mycket positivt inställt härvidlag. Likaså de övriga remissinstanserna, elektrifieringsberedningen och lantbrukets elnämnd, som vitsordat behovet i här förevarande hänseende. Utskottet hänvisar för sin del bara till att det för beviljande av lån tillgängliga kapitalbeloppet i fonden uppgår till omkring 3 250 000 kronor. Den som tar del av nionde huvudtitelns i statsverkspropositionen punkt 122 finner där, att ett mycket stort behov föreligger i vad gäller nyelektrifiering. Kungl. Maj:t vill härför anvisa 4 miljoner kronor, men lantbruksstyrelsen har redovisat ett behov av 9,6 miljoner, detta alltså efter de gamla bestämmelserna. När nu fonden får användas efter de nya, är det självklart att anspråken blir väsentligt större. Att då bifalla den ena delen av motionens yrkande men inte samtidigt anvisa möjligheter till att verkställa detta måste, såvitt jag förstår, vara fullkomligt felaktigt. Vi har också framhållit detta i reservationen och där yrkat på att till kraftledningslånefonden måtte anvisas ett belopp av 5 miljoner kronor. Den summan skall inte räknas som direkt utgift; det är ju fråga om lån. Ty pengarna kommer ju tillbaka, fastän staten fått vara av med dem en tid. Jag kan inte förstå annat än att starka skäl talar för bifall till den av herr Tjällgren m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag kan understryka allt

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

vad herr Pettersson i Dahl sade, när han poängterade de stora behov som föreligger och nödvändigheten av att någonting göres på här ifrågavarande område.

Som alla vet har vi haft en elkraftutredning, som noggrant har gått igenom landsbygdens elkraftförhållanden, var det brister och vad som behöver göras för att åstadkomma en bättre tingens ordning. Denna utredning har konstaterat att stora brister föreligger och att det kommer att kosta mycket pengar att sätta de elektriska anläggningarna i stånd. Bland det som utredningen föreslagit att man i första hand skall ändra på är just bestämmelserna för erhållande av lån ur kraftledningslånefonden. Liksom herr Pettersson i Dahl vill jag uttala min tacksamhet för att utskottet här har tagit ett första steg och föreslagit sådana ändringar i bestämmelserna, att pengar ur kraftledningslånefonden kan utlånas även för upprustning av de elektriska näten. Den möjligheten har inte förelegat förut. Om riksdagen nu bifaller utskottets förslag, har möjligheterna i det stycket avsevärt förbättrats.

Men när utskottet sedan inte vill släppa till några pengar utöver vad som förut finns i kraftledningslånefonden och som inte på långt när räcker ens till behövliga nybyggnader, så kommer ju ändringen av bestämmelserna i själva verket inte att betyda något annat än att man ger ett löfte med ett beslut och tar tillbaka det med ett annat. Det kostar oerhört mycket pengar att bygga ut elkraftnäten i ännu oelektrifierade områden, såsom i skärgården och i de glest bebyggda skogsområdena, och pengarna i kraftledningslånefonden är i första hand avsedda för utbyggnad i sådana områden, som saknar elektrisk energi. Vad blir det sedan över till lån för behövliga upprustningar? Det blir just ingenting kvar, efter vad jag kan förstå.

Vad beror det då på att behovet av elkraft nu har ökat så oerhört? Ja, det

är många orsaker som har spelat in. Herr Pettersson i Dahl har berört några av dem. Elkraftbehovet har undan för undan vuxit, under den tid vi har haft våra elektriska distributionsföreningar här i landet. Även i den distributionsförening där jag har nöjet att vara ordförande har energiförbrukningen ökat alldeles fantastiskt. Vi började verksamheten 1918, och jag har siffror från och med 1920. Då var förbrukningen i runt tal 70 000 kilowattimmar. År 1930 hade förbrukningen ökat till 107 000, år 1940 till 168 000, år 1950 var vi uppe i 551 000, och 1955 — det är den senast tillgängliga siffran — i ungefär 800 000 kilowattimmar. Det har varit liknande ökning i praktiskt taget alla distributionsföreningar, och det är givet att en sådan ökning av förbrukningen under årens lopp har krävt successiva utbyggnader och förstärkningar av näten. Vidare har man på de flesta håll också fått mycket betydande utgifter i samband med spänningshöjningar från vad man tidigare haft, vilka höjningar hade tillräkts av statens på detta område rådgivande tjänstemän. Till en början hade man omkring 1 400 volts spänning. Den höjdes först till 3 000 och sedan till 6 000 eller 10 000 volt. Denna omläggning krävde givetvis omfattande förstärkningar, större transformatorer o. s. v. Distributionsföreningarna har där ställts inför mycket stora utgifter. Det är ganska vanligt att en medelstor förening där noterat kostnader på cirka en halv miljon kronor.

När det gick att låna pengar på allmänna marknaden, gjorde naturligtvis föreningarna detta. Kommunerna är i sådana fall ofta villiga att teckna borgen. Nu hjälper emellertid inte detta, ty nu får man inga pengar. Jag undrar om utskottsmajoriteten har tänkt att distributionsföreningarnas styrelser bara skall förvalta de gamla anläggningarna till dess ledningarna rasar ihop? Man kan ju i föreningarna inte ta pengar ur luften, och vi får inte låna i bankerna. Vad

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

återstår då annat än den möjlighet vi föreslagit nämligen att få låna ur en statlig fond, i detta fall kraftledningslånefonden? Sådana lån skulle vara mycket väl använda pengar. Som herr Pettersson i Dahl framhöll är det för industrier, jordbruk m. fl. rörelser på landsbygden omöjligt att driva sin verksamhet utan tillgång till elektrisk energi. Saknas den, stannar all verksamhet. På många håll ser man nu inga möjligheter att fortsätta, om man inte får pengar till upprustning. Varifrån skall man få dem? Jag ställer den frågan till utskottsmajoriteten, eftersom man där inte har velat gå med på vårt förslag.

Dagens behov är bara en liten början på det som framdeles kommer att krävas. Om vi får normala tider igen, så kan föreningarna låna pengar på andra håll, men för närvarande är detta omöjligt. Jag tillåter mig därför att i likhet med herr Pettersson i Dahl vädja till kammarens ledamöter att följa reservanternas förslag och ge distributionsföreningarna en möjlighet att rusta upp sina anläggningar för att tillgodose behovet av elektrisk energi på landsbygden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Ifrågavarande motion är, måste jag säga, synnerligen behjärtansvärd. Om dess syfte råder ingen som helst tvekan. Herr Pettersson i Dahl, som själv var närvarande vid utskottsbehandlingen, vet att det fanns stora sympatier inom utskottet för bifall till motionen i dess helhet, alltså inte bara i fråga om att få lån ur kraftledningslånefonden utan även i fråga om hjälp till upprustning av befintliga eldistributionsnät, vilket enligt nu gällande regler inte går. Men herr Pettersson i Dahl vet ju att vi inom utskottet, på grund av nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet på det ekonomiska området, även i detta fall ansåg

oss böra anlägga de synpunkterna på spørsmålet, detta inte minst därför att vi väl bör avvakta det ställningstagande elkraftutredningen kommer till, när den kanske redan till nästa års riksdag kommer med ett slutgiltigt förslag i ärendet. Då får vederbörande departementschef, i detta fall herr Norup, tillfälle att lägga fram frågan på nytt, och jag hoppas att herr Pettersson i Dahl hyser samma förtroende till herr Norup som jag gör i detta fall. Det skall väl då inte behöva bli några svårigheter.

Det är en sak till som jag i detta sammanhang vill framhålla, när det här görs gällande att man i ödebygderna skulle vara fullkomligt blottställd på hjälp i detta avseende. För några år sedan interPELLERADE jag kommunikationsministern och framhöll i vilket dåligt skick en hel del norrländska eldistributionsföreningar befann sig. Detta gav till resultat en utredning genom vattenfallsstyrelsens försorg. En hel del distributionsföreningar fick hjälp av vattenfallsstyrelsen, eller också övertog verket vederbörande distributionsförening.

I slutet av sitt anförande nämnde herr Andersson i Dunker, att han var synnerligen glad och tacksam för utskottets positiva inställning till frågan om möjligheterna att få lån för denna upprustning, och då anser jag för min del att motionärerna borde vara tillfreds med utskottets ställningstagande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade ganska tydligt att jag var tillfredsställd med att formella möjligheter hade skapats att få låna pengar ur kraftledningslånefonden, men jag förklarade också att det inte var mycket bevänt med denna möjlighet så länge det inte finns några pengar att låna. Då är den formella möjligheten inte till någon hjälp.

Herr Jacobson i Vilhelmina talade om

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

att distributionsföreningarna kan vända sig till vattenfallsstyrelsen, och att man där kan överta verksamheten. Ja, men inte heller vattenfallsstyrelsen kan ju ha anläggningarna i deras nuvarande skick, utan man behöver givetvis även där pengar för upprustning av näten. Då är ju frågan bara, om vi skall ge distributionsföreningarna möjligheter att själva förbättra anläggningarna eller om vi skall vältra över på staten att ta hela ansvaret. Det kostar pengar i båda fallen.

Herr talman! Min tacksamhet gällde sålunda bara den rent formella möjligheten att få låna pengar, men om det inte finns några pengar att låna ut, så är ju ingenting vunnet.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jacobson i Vilhelmina sade, att det var stora sympatier i utskottet för motionen, och det är riktigt — det skall jag gärna vitsorda. Men herr Jacobson kanske kommer ihåg att jag tillät mig att på tal om kreditrestriktionerna som även i utskottet användes som argument säga, att det är väl alldeles orimligt att kreditrestriktionerna skall få utgöra skäl för ett motstånd mot upprustningen av elnätet, i all synnerhet som utskottet så träffande har beskrivit, hur det är ställt med detta elektriska distributionsnät på landsbygden.

Herr Jacobson sade, att vi skall avvakta att elkraftsutredningens förslag kommer i proposition, och han tillade, att jag väl bör ha förtroende för ett sådant förslag, eftersom det kommer från herr Norup. Men det är inte herr Norup utan kommunikationsminister Sven Andersson som skall lägga fram förslaget. Jag har förtroende för honom också, och jag hoppas att förslaget blir bra. Om emellertid kommunikationsministern följer elkraftutredningen, betyder det en anhållan om 400 miljoner delat på tio år. Det är andra summor, herr

Jacobson, än de som det talats om här. Vi kan väl inte avvakta förslaget och låta verksamheten helt stanna av under denna tid.

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina (s)

Herr talman! Herr Andersson i Dunker sade, att det finns ju inga pengar. Jag tycker det är konstigt att herr Andersson i Dunker inte har reda på att det finns $3\frac{1}{4}$ miljoner i kraftledningslånefonden.

Till herr Pettersson i Dahl vill jag säga, att det är alldeles riktigt att det blir kommunikationsministern som lägger fram propositionen, men detta betyder väl inte att herr Pettersson i Dahl och jag förlorar vårt gemensamma förtroende för den nuvarande regeringen.

Herr **ANDERSSON** i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl har ju tidigare talat om att det finns $3\frac{1}{4}$ miljon kronor i kraftledningslånefonden men att dessa pengar i första hand är avsedda för nybyggnader. Han nämnde också, att det låg inne ansökningar om 9 miljoner just för nybyggnader. Hur mycket blir det sedan kvar, herr Jacobson, till upprustning?

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Jag har velat ansluta mig till reservationen, därför att jag tycker det är så egendomligt att utskottet instämmer i alla de berörda myndigheternas positiva yttranden över motionerna — man har ju pekat på som ett av de allvarligaste problemen att den nuvarande materielen är försliten och underdimensionerad och att fara föreligger för olycksfall och brand — men att utskottet sedan inte vill släppa till pengar. Jag kan inte låta bli att peka på dessa vanskliga frågor, och jag instämmer i vad herr Pettersson i Dahl och herr Andersson i Dunker här har sagt. Då materielen är så försliten, att

Ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

det föreligger fara för olycksfall och brand, anser jag det vara riksdagens skyldighet, hur det än är med pengarna, att träda emellan som en förmedlande länk och se till, att riskerna kan förebyggas.

Det är inte så många år sedan som det i nästan varje tidning stod att läsa om dessa olyckor och brandfaror som uppstår genom förlitning av elektrisk utrustning, och man försökte på alla sätt att varna folk och krävde att någonting skulle göras. Det finns ju, som en del talare här förklarat, ingen möjlighet att låna pengar till upprustning av dessa ledningar, och då är det så mycket viktigare att staten ser till att det blir ordning och reda. Jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! För att intet missförstånd skall uppstå vill jag säga, att det är inte alls fråga om något anslag av statsmedel. Det är fråga om lån mot fullgod säkerhet och full ränta, inte om något annat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den

ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 121 ja och 67 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Riksdagens revisorers berättelse ang. statsverket m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av riksdagens år 1955 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.

Punkterna 1—3

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7

Lades till handlingarna.

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—11

Lades till handlingarna.

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Lades till handlingarna.

Landshövdingarnas tjänstebostäder — Interpellation ang. förhandlingar med statstjänstemännens organisation i syfte att tillförsäkra statstjänstemännen ett engångstillägg till innevarande års löner

Punkten 14

Landshövdingarnas tjänstebostäder

Efter punktens föredragning yttrade

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag har vid denna punkt tillåtit mig att foga en blank reservation till utskottets utlåtande, och det beror på att jag anser att utskottet kommit att — oavsiktligt måhända — uttala sig litet för skarpt på ett ställe. Utskottet anser det motiverat, »att vid den av byggnadsstyrelsen planerade successiva istandsättningen och moderniseringen av övriga residens möjligheten beaktas att uppföra helt nya byggnader i stället för de gamla».

Den nuvarande länsorganisationen har ju bestått i flera hundra år. Den första stadgan är, om jag inte minns fel, från år 1634, och redan dessförinnan satt Konungens ståthållare på en rad slott och fästen runt om i landet. För befolkningen i sådana traditionsrika bygder — jag nämner bara några exempel — som Östergötland, som Örebro län, som Hallands län eller som Malmöhus län skulle det säkert kännas mycket underligt, om landshövdingarna, vilkas företrädare suttit på sina slott i flera hundra år, skulle få lov att flytta till en modern ny villa i grannskapet. Det skulle kännas som en utarmning och som en allvarlig förlust av de traditionsvärden, som är förknippade med residensen.

Landshövdingarna bebor ju inte sina residenser för sin egen bekvämlighet — tvärtom, skulle jag vilja säga — utan det sker för ämbetets skull för att ge ämbetet den högtidliga omgivning, som skänker dess utövare den särställning en Konungens troman i länet skall äga. Jag kan visst förstå, att det finns residens här i landet, som inte har denna traditionsrika prägel och där man kan tänka sig att lösa landshövdingens bostadsfråga på ett annat sätt. Men jag

tycker som sagt att utskottets skrivning blivit något för generell, och jag har velat säga dessa få ord för att understryka, hur angeläget det är att vi slår vakt om de traditionsrika och historiskt värdefulla borgar det här gäller.

I detta anförande instämde herr förste vice talmannen *Skoglund* (h) och herr *Staxäng* (h).

Efter härmed slutad överläggning bifölls kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 15 och 16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21—23

Lades till handlingarna.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 25 och 26

Lades till handlingarna.

Punkten 27

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 28 och 29

Lades till handlingarna.

§ 13

Interpellation ang. förhandlingar med statstjänstemännens organisation i syfte att tillförsäkra statstjänstemännen ett engångstillägg till innevarande års löner

Ordet lämnades på begäran till

Herr SENANDER (k), som anförde:

Herr talman! Riksdagens beslut beträffande statstjänstemännens löner för innevarande år har givetvis ökat miss-

Interpellation ang. förhandlingar med statstjänstemännens organisation i syfte att tillförsäkra statstjänstemännen ett engångstillägg till innevarande års löner

nöjet och olusten bland de lägregradsanställda. Läget är nu sådant att flertalet av dem förlorat tron på att statsmakterna av fri vilja skall tillmötesgå kravet på en rimlig betalning för det oftast hårda och ansvarsfulla arbetet i statstjänst. Många reflekterar allvarligt på att söka sig över till mera lönande sysselsättningar. Flykten från statstjänsten kommer ytterligare att öka. Statstjänstemännen i lägre grader anser sig inte i längden kunna stå ut med arbete på fritid för att nå en acceptabel levnadsstandard.

Ett typiskt uttryck för dessa stämningar var den annons som nyligen stod införd i en göteborgstidning. I annonsen förklarade 30 posttjänstemän med överpostiljonsexamen att de önskade byta sysselsättning och värdjade till privata arbetsgivare att anställa dem. Även 10 brevbärare i Halmstad har på liknande sätt annonserat efter nya anställningar. Detta, att statstjänstemän som av staten erhållit en kostsam utbildning söker andra anställningar, visar att den statliga lönepolitiken i det långa loppet måste bli till skada för staten själv.

Postmännens exempel kommer säkerligen att få efterföljd, om ingen ändring sker. Rekryteringssvårigheterna har sedan länge varit hart när oöverkomliga. Det har uppgivits att järnvägsstyrelsen icke ansett sig kunna på grund av arbetskraftsbrist genomföra den planerade utställningen i anledning av SJ:s 100-årsjubileum. Enligt andra uppgifter skulle orsaken ha varit de många järnvägsolyckorna. Troligen har båda dessa orsaker samverkat. Under alla förhållanden är de belysande för det ohållbara läge statens personalpolitik orsakat. En rimlig betalning till de lägre statstjänarna skulle ge SJ och andra statens verk all den arbetskraft de behövede, liksom en bättre och vidsyntare personalpolitik över huvud taget skulle öka säkerheten vid våra järnvägar och förbättra statsverkens service. Hade des-

sa förutsättningar förelegat skulle järnvägsstyrelsen icke behövt inställa jubileumsfirandet av vare sig den ena eller andra orsaken.

Då personalknappheten och rekryteringssvårigheterna är så framträdande nu, förstår var och en hur situationen skall te sig under sommarsäsongen. Självfallet kommer riskerna för såväl olyckshändelser som tågförseningar att öka.

Vid lönefrågans avgörande i riksdagen spelade säkerligen det förhållandet en icke obetydlig roll, att en särskild utredning om de lägre statstjänstemännens löner tillsatts. Givetvis är denna utredning att hälsa med tillfredsställelse, men den kan dock ingenting ge i det aktuella läget. Det är emellertid påtagbart att någonting måste göras nu för att minska olusten bland statspersonalen och säkra statsdriftens behöriga gång. Då lönerna i många fall ligger under ett godtagbart existensminimum och ingen med skäl kan bestrida att statstjänstemännen släpat efter i förhållandet till den allmänna inkomstutvecklingen, är det uppenbart att en förbättring av löneläget för innevarande år måste komma till stånd.

Tanken har därför väckts om ett *engångstillägg* till innevarande års löner för de lägregradsanställda. Önskvärt vore givetvis att förhandlingar härom omedelbart komme till stånd. Skulle emellertid detta inte kunna ske, borde i varje fall frågan härom tagas med i de förhandlingar som skall påbörjas till hösten.

En utfästelse härom skulle hälsas med allmän tillfredsställelse bland de lägregradsanställda och säkerligen bidra till att skapa en bättre stämning och hindra en eljest ofrånkomlig ökning av deras antal, som söker sig från statstjänsten till andra sysselsättningar.

Det bör erinras om att denna form för kompensation tidigare kommit till användning. År 1918 beslutade en för

Interpellation i anledning av att svenska fiskare, vid anlöpande av dansk nödhamn, vägrats tillstånd transitera sina fångster till Sverige

ändamålet inkallad urtima riksdag till-
erkänna statstjänstemännen ett supple-
mentstillägg på grund av eftersläpning-
en i dyrtidshänseende, och så sent
som år 1950 utbetalades ett engångs-
tillägg av liknande orsak.

Med hänvisning till det anförda och
med understrykande av att det här
gäller vitala statliga intressen får jag
hemställa om kammarens tillstånd att
till statsrådet och chefen för civilde-
partementet framställa följande fråga:

Ämnar statsrådet med hänsyn till
statsintresset vidtaga åtgärder för att
få till stånd förhandlingar med stats-
tjänstemännens organisationer i syfte
att tillförsäkra statstjänstemännen ett
engångstillägg till innevarande års lö-
ner?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

**Interpellation i anledning av att sven-
ska fiskare, vid anlöpande av dansk
nödhamn, vägrats tillstånd transitera
sina fångster till Sverige**

Herr BRACONIER (h) erhöll på be-
gäran ordet och yttrade:

Herr talman! I medio av mars tvinga-
des en sydsvensk fiskeflotta att söka
nödhamn på Bornholm. Den kunde där-
efter icke åter gå till havs, emedan
mäktig packis lagt sig hindrande i vä-
gen.

Fartygen hade vid detta tillfälle be-
tydande fisklaster ombord. Enligt upp-
gift sökte man de danska myndigheter-
nas tillstånd att föra fångsterna till is-
fri hamn på Bornholm för vidare trans-
port till Sverige. Sådant tillstånd lär ha
vägrats, vilket medförde, att lasten av
fisk förstördes. Detta åsamkade de be-
rörda fiskarena förluster på flera tio-
tusentals kronor.

Det är av utomordentlig vikt att dy-
lika händelser icke upprepas. Svenska
fiskare kommer även framgent att va-
ra hänvisade till att i vissa situationer

söka nödhamn på danskt territorium.
Det är då synnerligen önskvärt, att de
kan handla i förvisning om möjligheten
att rädda fångsterna undan förstö-
relse.

Jag åberopar det anförda och hem-
ställer om kammarens tillstånd att till
hans excellens ministern för utrikes
ärendena få ställa följande frågor:

1) Har Eders Excellens uppmärksam-
mat uppgifterna om att svenska fiskare
vid anlöpande av dansk nödhamn icke
skulle ha erhållit tillstånd att transitera
sina fångster till Sverige?

2) Om dessa uppgifter är riktiga, har
Eders Excellens då för avsikt att söka
kontakter med vederbörande danska
myndigheter för att om möjligt för-
hindra ett upprepande av dylika hän-
delser?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Herr talmannen meddelade,

att bankoutskottet jämlikt § 21 riks-
dagsstadgan anmält, att till utskottet från
fullmäktige i riksbanken inkommit fram-
ställning om godkännande av förhyrning
av lokaler för riksbanken i fastigheten
Rosenbad i Stockholm samt om medgi-
vande för riksbanken att av egna medel
taga i anspråk ett belopp av förslagsvis
900 000 kronor för reparation och in-
redning av dessa lokaler, samt

att till utskottet från fullmäktige i
riksgäldskontoret inkommit framställ-
ning om pension för städerskorna vid
riksdagshuset Beda Andersson och Es-
ter Johansson.

Anmälningarna bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes
utrikesutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner
om avgivande av en neutralitetsförkla-
ring från Sveriges sida m. m., och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1955 vid dess sjunde ordinarie möte fattade beslut;

konstitutionsutskottets memorial nr 8, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av rättshjälpsavtal mellan Sverige och Frankrike, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 (nr 84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i fiskerättslagen m. m., och

nr 17, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma

i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare, och

nr 23, i anledning av väckta motioner angående sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader.

§ 17

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 216, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete, och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

från sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet nr 219, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensin för vissa motordrivna fordon inom trädgårdsnäringen;

från bankoutskottet nr 218, angående regleringen för budgetåret 1956/57 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, m. m., rörande social trygghet, och

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av en konvention mellan Sverige och Italien

nr 222, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående fondering jämlikt 39 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

från jordbruksutskottet:

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket, och

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgiftsfri upplåtelse av kronoegendomen Arnö 1¹ (Biskops-Arnö) i Övergrans socken till stiftelsen för föreningen Nordens institut.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.,

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande verksamheten vid Apelvikens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier,

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län, och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en civil reservläkarkår; samt

från första lagutskottet:

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken, och

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling.

§ 18

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.26.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 8 maj

Kl. 16.00

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande maj.

§ 2

Svar på interpellation ang. åtgärder för att vid projektering och prövning av nybyggen befordra en ändamålsenlig samordning mellan behoven av allmänna samlingslokaler och av skollokaler

Herr talmanen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Andrén har till mig ställt följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att för kammaren redovisa vilka åtgärder herr statsrådet ämnar vidtaga för att vid projektering och prövning av nybyggen befordra en ändamålsenlig samordning mellan behoven av allmänna samlingslokaler och av skollokaler?

Som svar härpå vill jag meddela följande.

Det råder säkerligen allmän enighet om att vid planeringen av nya skolor och samlingslokaler möjligheterna till kombinerad användning av lokalerna bör uppmärksammas. Så sker också i allt större utsträckning redan nu. I de av interpellanten omnämnda båda betänkanden rörande allmänna samlingslokaler, som avgivits av bostadskollektiva kommittén och av en särskild ut-

redningsman, har bl. a. lagts fram vissa förslag i syfte att främja ett ökat beaktande av möjligheterna till kombinerad lokalanvändning. Vidare har — med skilda ståndpunkter i de båda betänkandena — behandlats de särskilda finansieringsfrågor, som uppkommer vid dylik kombinerad användning av lokaler. Remissbehandlingen av betänkandena är ännu ej avslutad. Innan så skett och yttrandena bearbetats är jag inte beredd att ta upp de framlagda förslagen till behandling.

Härefter anförde:

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation och konstaterar med tillfredsställelse statsrådets positiva inställning till en samordning av lokalbehoven inom kommunerna.

Statsrådet säger, att han inte nu vill ta upp till behandling några förslag för att åstadkomma en bättre samordning, därför att han avvaktar remissvaren över de båda betänkandena om allmänna samlingslokaler. Min avsikt var inte heller att avlocka statsrådet någon deklARATION på denna punkt. Definitiva förslag till ändrade statsbidragsbestämmelser väntar vi inte att statsrådet skall lämna förrän proposition i ärendet kommer. Jag efterlyser bara ett så positivt intresse från statsmakternas sida, att man redan nu i kommunerna stimuleras till att låta olika parter samarbeta redan på planeringsstadiet. Det måste bli ett samarbete mellan kommunernas fullmäktige, deras skolstyrelser, deras byggnadsstyrelser, deras barnavårds-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att vid projektering och prövning av nybyggen befordra en ändamålsenlig samordning mellan behoven av allmänna samlingslokaler och av skollokaler

nämnder och olika föreningars representanter. Statsmakterna skulle enligt min uppfattning egentligen inte behandla ett skolbyggnadsprojekt eller ett folkets hus-projekt utan att vederbörande kommun fått redovisa sitt lokalbehov i dess helhet. En sådan redovisning sker nu i vissa fall men tyvärr långt ifrån alltid. Vi har emellertid inte råd att bygga skolor, bygdegårdar och folkets hus, vilkas lokaler inte kan användas för flera olika ändamål på grund av att deras dimensionering, inredning och utrustning lägger hinder i vägen.

Jag skall ta ett exempel. I en kommun har man just nu byggt en skola, som man utformat så, att man trodde den skulle kunna fylla traktens behov av fritidslokaler och samlings-salar. Det var ju en mycket lovvärd målsättning, men när nu bygdens folk skall börja använda skolan kommer bristerna fram. Sammanträdesrummet har ingen dörr, ty det är bara en utvidgning av den stora entrén. Scenen är för trång för att man skall kunna ta emot ett gästspel av Riksteatern, och slöjdlokalerna har inga extra skåp eller andra utrymmen, där deltagarna i de frivilliga kvällskurserna — det kan vara en sömnadskurs eller en keramikurs eller en träslöjds-kurs — kan lägga sitt arbetsmaterial. Hade man bara gjort utrymmena litet större eller gjort en annan disponering på vissa punkter, hade man kanske inte blivit tvungen, såsom det nu antas i bygden, att inom en framtid uppföra en särskild bygdegård.

I de remissvar, som statsrådet nu väntar på, kommer sådana exempel med säkerhet att dras fram som bevis för att möjligheterna att kombinera användningen av lokalerna måste från början utredas, redovisas och beaktas av kommunerna, innan dessa gör sina framställningar om bidrag till statsmakterna. Min uppfattning är, att kan vi nu få kommunerna att försöka bygga

sina lokaler så, att dessa kan tjäna flera olika ändamål, kommer vi att få en rad praktiska exempel på var svårigheterna ligger och var framkomliga vägar går för att övervinna svårigheterna. Jag tror, att dessa erfarenheter är av lika stort värde som de synpunkter herr statsrådet kommer att få i remissvaren, och när en gång lagar och förordningar skall ändras, så att vi verkligen får en effektiv samordning av kommunernas lokalbehov.

Jag vill som avslutning bara dra fram ett exempel på hur svårigheterna i praktiken kan torna upp sig, fastän meningen varit att försöka lösa lokalfrågorna efter samordningsprincipen. Det gäller en kommun, som skall uppföra en skola och en bygdegård i samma anläggning. Först och främst skall projektet granskas av två departement och man skall erhålla statsbidrag från två olika håll efter olika bestämmelser. Vidare skall byggnadskvot beviljas från två olika håll. Vill man t. ex. göra särskilda arrangemang för att fritidslokalerna bättre skall passa skolans ändamål när skolan skall använda lokalerna, får man inte något statsbidrag för dessa extra kostnader. Vill man å andra sidan vidta särskilda arrangemang i fråga om skollokalerna, så att dessa bättre skall passa för fritidsverksamhet, får man inte heller något statsbidrag för dessa extra kostnader. Vederbörande kommun ämnar även förse anläggningen med gymnastiksal genom att skolbygget s. a. s. skall släppa till pengarna och samlingslokalbygget kvoten. Vi får hoppas att man skall lyckas med detta kineseri, ty det är svårt att få det att stämma med statsbidrag och kvoter för de olika ändamålen.

Målet bör ju vara att få till stånd en samordning av dessa byggnadsfrågor på både det statliga och kommunala planet, så att vi kan få bästa tänkbara lokaler till minsta möjliga kostnader.

Svar på interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län

Jag tror, herr statsråd, att det skulle ligga inom möjligheternas gräns för statsrådet att redan nu låta en sådan samordning begynna.

nen angående stöd åt samlingslokalerna nästa år skall framläggas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig om jag vill genom ett snabbt ingripande till påkallade vägförbättringar inom vissa särskilt angivna områden i södra delen av Älvsborgs län verksamt bidra till att bygden får önskvärda och i högre grad trafiksäkra vägförbindelser. Herr Gustafsson har närmast berört vissa sträckor av vägar i trakten kring Svenljunga samt vidare kritiserat vägförvaltningens plogningsberedskap på dessa vägar.

Som svar på interpellationen får jag lämna följande, delvis från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämtade upplysningar.

Vid fastställandet av nu gällande flerårsplaner för byggande av länsvägar inom Älvsborgs län har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelsen varit av samma mening, och fastställelsen har därför ej behövt hänskjutas till Kungl. Maj:t. Planläggningen har i samråd med de lokala och regionala organen inriktats på att i första hand få genomgående trafikstråk av god standard. I flerårsplanerna har för den del av Älvsborgs län, varom här är fråga, därvid upptagits sammanlagt 15 vägförbättringsföretag av olika storleksordning. Totalkostnaden för dessa företag beräknas till ca 10 milj. kronor. Upprustningen är koncentrerad till de mera trafikerade lederna. Den berör främst vägen i ost—västlig riktning från Skene över Svenljunga till Tranemo och trakten däromkring samt den

Herr **LARSSON** i Luttra (bf):

Herr talman! Under de senaste åren har man i en lång rad kommuner planerat en samordning när det gäller lösandet av samlingslokalfrågan och andra byggnadsfrågor, vanligtvis skolfrågor, och jag vill starkt understryka vad fru Andrén här sagt om angelägenheten att försöka komma vidare på denna väg.

Fru Andrén tänkte sig att en samordning i första hand skulle avse de fall, då kommunerna själva bygger samlingslokaler och skolor eller vad det kan vara fråga om. Det är emellertid angeläget att man också prövar möjligheten att åstadkomma en samordning, när det är olika huvudmän som svarar för byggnadsprojekten. Inom Bygdegårdarnas riksförbund har vi under de senaste åren haft att göra med upprepade fall då det varit fråga om olika huvudmän, och det har vid våra diskussioner med skolöverstyrelsen visat sig att det där finns ett mycket positivt intresse för att man skall kunna åstadkomma en samordning. Därigenom skulle kanske även skolfrågorna kunna lösas på ett bättre sätt. Av kända skäl är det för närvarande omöjligt för många kommuner att förse sina skolor med gymnastiklokaler. Om den saken kunde ordnas samtidigt med samlingslokalfrågans lösning, skulle både statens och kommunens kostnader kunna minskas rätt avsevärt.

Jag vill än en gång betona, att behovet av en samordning på detta område i stegrad omfattning gör sig gällande ute i våra kommuner. Det är därför av stort värde, att man redan nu försöker åstadkomma lösningar efter samordningsprincipen, så att det finns litet större erfarenhet när propositio-

Svar på interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län

av interpellanten berörda vägen från hallandsgränsen norrut över Svenjunga till Borås med vissa tillfartsleder. Nämnas må, att av dessa 15 företag slutfördes ett större arbete mellan Skene och Svenjunga under år 1955, och ett annat mellan Svenjunga och Borås beräknas bli färdigt i december i år. Bland planerade arbeten märks ombyggnad av bron över Ätran jämte tillfartsvägar vid Axelfors och bron över järnvägen vid Ambjörnarp, båda på av interpellanten berörda vägar. Vidare har från vägförvaltningen upplysts, att det synes möjligt att utföra en del mindre om-lägnings- och förbättringsarbeten med medel som reserverats för smärre arbeten. Man räknar även med att använda visst belopp av underhållsanslaget till s. k. förstärkt underhåll på vägar inom området.

Frågan om utförande av ytterligare vägupprustningsarbeten inom ifrågavarande område öfter dem som upptagits i gällande flerårsplaner eller om en ändrad turordning dem emellan upptages till prövning i vanlig ordning, d. v. s. i första hand av de lokala myndigheterna, i samband med planernas revidering. Sådan revidering av gällande planer kommer att ske nästa år.

Vad slutligen plogningsberedskapen beträffar omfattar varje plogningsområde som regel 6—8 mil vägar, som i förekommande fall skall plogas enligt viss plan. Härvid gäller, att de viktigaste och mera trafikerade vägarna tas först samt vidare att plogningen skall påbörjas så tidigt på morgonen, att åtminstone ena väghalvan är upplagd, innan viss morgontidig trafik börjar, bl. a. skolskjutsarna. Fall kan dock givetvis inträffa, då plogbilen försenas, med den följd att t. ex. skolskjutsarna får besvärligt att ta sig fram. Att så kan ha skett under den gångna vintern, trots att plogningsorganisationen inom området i fråga torde få anses som väl utbyggd, må vara förklarligt med hän-

syn till de ofta synnerligen besvärliga snöförhållanden, som vi hade i vintras.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att först få säga ett tack till statsrådet Hjalmar Nilson för svaret på min interpellation.

Svaret är ju positivt så till vida, att vederbörande myndigheters uppmärksamhet är riktad på de vägförhållanden som jag har påpekat i min interpellation. Statsrådet tycks vara ense med mig att när bygdens folk har uttalat sitt missnöje med vägförhållandena där nere, så är det inte ett uttryck för kverulans eller för vad man skulle kunna kalla långt drivna bysynpunkter, utan det har en nog så saklig motivering. Många gånger då jag själv har rest fram på dessa vägar har jag förundrat mig över att man inte sökt vidtaga de tämligen lätta förbättringar, som skulle kunna utföras utan alltför stora kostnader och alltför mycket arbete.

Planläggningen att ge de *genomgående* trafikstråken en god standard är naturligtvis riktig, och att upprustningen koncentreras till de mera trafikerade lederna är också som sig bör. Jag är livligt övertygad om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelsen inom Älvsborgs län samt vägförvaltningen har en saklig syn på vägförhållandena i de socknar jag berört i min fråga, men inte dess mindre är det min livliga övertygelse, att vägarna i denna del av länet är åtskilligt eftersatta. Det skulle säkert ha varit till stor nytta om statsrådet Hjalmar Nilson hade kommit på ett besök till dessa trakter. Jag är övertygad om att resultatet skulle ha blivit att statsrådet sagt: Här är mycket försummat, men bättring är möjlig. Om jag inte är alldeles fel underrättad har statsrådet för övrigt en

Svar på interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län

gång ställt ett sådant besök i utsikt. Jag tycker dock att solen går upp över horisonten, då statsrådet nu säger att det sammanlagt är 15 vägförbättringsförslag av olika storleksordning, som är aktuella i den del av länet det här är fråga om, men jag kan inte neka till att en liten ängslan smyger sig in genom ordet »flerårsplanerna» och tolkningen av detta ord. Jag vet väl att Rom inte byggdes på en dag och att vårt land är stort, men folket i dessa socknar har länge fått den trösten, att deras vägar står i tur och ingår i flerårsplaner.

Halland kör fram med goda vägar och väl avvägda reparationer upp emot vår länsgräns i de här områdena, men jag kan inte finna att dessa vägar på vår sida av länsgränsen möts av de motsvarande arbeten som jag tycker vore påkallade, särskilt nedåt Älvsered. Jag vet inte om statsrådet har samma uppfattning. Om jag är fel underrättad vore jag bara tacksam att bli tagen ur min villfarelse.

Ser jag på Kindaholm t. ex., så är det ju inga dyrbara vägprojekt man åstundar utan bara enkla, billiga förbättringar, som med nutidens moderna maskiner kunde utföras på mycket kort tid. Det pågår tunnelsprängning vid Skåpanäs kraftverk, som ligger vid 107:ans sämsta sträckning. Där kunde man få obegränsad tillgång till billig skärvsten. Lekmannamässigt tycker man, att det med en viss smidighet och anpassning skulle ha varit möjligt att snabbt lösa ett av de 15 vägförbättringsprojekt som statsrådet talar om.

Kindaholms fullmäktige måste se det som en angelägenhetsgrad av första ordningen, att den genom kommunen gående länsvägen nr 107 rätas i de delar, som löper genom Mårdaklevs församlings södra och norra delar, alltså sträckorna från hallandsgränsen till Hålebäckstorp i Östra Frölunda. Vidare vore det i samband med byggnadsplans upprättande i Mårdaklev av stort värde

att få samma väg utlagd inom planområdet, där den i framtiden skall gå fram. Tar jag vidare vägen Håcksvik—Tranebäck i Kalvs församling liksom vägen från Skyarp mot smålandsgränsen, så torde det inte vara överord att säga, att dessa vägar hör till de sämsta i hela vårt län. De är ganska livligt trafikerade men så svaga, att de måste sägas vara riskabla med nuvarande trafik av SJ-bussar och skolskjutsar. Detta är den uppfattning som folket i trakten hyser, och jag tror att de har rätt. Underhållet måste sägas vara oförsvarligt klen i fråga om grusning och dikning. Det får inte förvåna om allmänheten frågar sig, varför vägarna här inte kan få de justeringar som nutiden i alla fall kräver.

Jag fruktar att statsrådet Nilson kommer att anklaga mig för att i mitt svar alltför mycket ha drunknat i detaljer, men jag vill dock till vad jag tidigare sagt foga ännu några satser, nämligen om den s. k. Hillaredsvägen eller väg nr 680. Det finns en hel del folk i Hillared med omnejd, som har sitt arbete i Borås och därför tvingas att färdas denna väg minst två gånger dagligen. Denna väg — alltså Långhem—Åslyckan—Lockryd — är så pass dålig, att många föredrar att köra den längre men bättre vägen över Svenljunga. Vägmästaren framhåller med skärpa, att väg nr 680 dock är så pass livligt trafikerad, att det är högst angeläget att den blir föremål för ombyggnad. En hel del foton som jag fått mig tillsända från olyckstillfällena bär också syn för sägen. Ur underhållssynpunkt kommer denna väg som god tvåa efter inom området genomgående länsvägar.

Om en omläggning av denna väg skall ske, kan dessa arbeten dock inte utföras å vägunderhållsanslaget utan måste hänföras till vägbyggnadsföretag och kan utföras först då penningmedel ställs till förfogande. Jag vill påpeka detta med hänsyn till vad som sägs på

Svar på interpellation ang. vissa vägförbättringar i södra delen av Älvsborgs län s. 2 i interpellationssvaret — ifall nu denna väg inkluderas i detta uttalande — nämligen att det synes vara möjligt att utföra en del mindre omlägnings- och förbättringsarbeten med medel som reserverats för smärre arbeten och att man räknar med att använda visst belopp av underhållsanslaget till s. k. förstärkt underhåll på vägar inom området.

Det talas ju numera mycket om att större trafikstråk inte bör gå genom tätbebyggda områden. Detta må vara riktigt, men det kräver i sin tur, att det ordnas någorlunda goda utfartsvägar till större vägar. I det här aktuella fallet kan man betrakta väg nr 680 som utfartsväg från det tätbebyggda området Hillared till Borås—Svenljungavägen. Vägen är för resten inte bara en utfartsväg, eftersom trafik kommer även från helt andra håll. Detta gör, att det finns än större anledning att sätta denna väg i mera tjänligt skick än vad som nu är fallet.

Med dessa erinringar till interpellationssvaret ställer jag min förhoppning till vad herr statsrådet i sitt svar säger om att turordningen i flerårsplanerna prövas av de lokala myndigheterna och att sålunda ortsbefolkningens skäligen önskemål beaktas så snart som möjligt.

Till sist skulle jag, herr talman, nog vilja säga, att hela denna bygd generellt måste anses vara ganska vanlottad i fråga om vägar. Att komma till Norrland — jag har varit också där uppe rätt mycket — är att resa fram på verkliga autostrador jämfört med vägarna i dessa trakter. Detta är inte sagt med minsta missunnsamhet gentemot Norrland.

Om statsrådet i sitt svar hade velat ge en något starkare accentuering, en tydligare utfälld riktningssvisare i fråga om angelägenhetsgraden, skulle jag ha varit litet mera tillfreds än vad jag nu är. Skulle statsrådet Nilson på vägen hem någon gång i vår vilja ta vägen

över Borås och sedan med bil söderut genom dessa socknar för att beskåda dåliga vägar i en eljest mycket vacker bygd, så lovar jag att köra fram med all den varsamhet, med vilken man måste färdas här om allt skall gå väl. Det gör det ibland ändå inte, trots all försiktighet.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Jag vill till detta bara erinra om att när det har gällt vilka företag som skall föras upp på planerna, har länsmyndigheterna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och orsintressenterna såvitt vi kan se varit helt ense, eftersom inget enda företag vid sidan av dem som är uppförda på planen besvärsvägen har förts fram till Kungl. Maj:ts prövning. Inte heller när det har gällt den inbördes ordningsföljden mellan dessa arbeten har man haft några avvikande meningar, som lett till besvär, utan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och länsmyndigheternas mening har vunnit laga kraft.

Jag vill ytterligare understryka att man kan använda vissa penningmedel för smärre omlägnings- och förbättringsarbeten och att man från det i år ökade underhållsanslaget kan räkna med att kunna åstadkomma visst s. k. förstärkt underhåll. I mina formuleringar på den punkten ligger det en förhoppning, att dessa vägar i de sydligaste socknarna i Älvsborgs län skall kunna få litet större utdelning än som kan lämnas genom byggande av de på femårsplanen uppsatta företagen. Tyvärr räcker inte dessa penningmedel till vägföretag sådana som Hillaredsvägen, där det direkt synes gälla nybyggnad av en väg och där det också blir fråga om medel av betydligt högre storleksordning.

Sedan vill jag bara säga, att det väl knappast finns en allmän väg i de sydligare socknarna där nere som jag inte har färdats på både en och två gånger. Jag har därvid kunnat konsta-

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

tera, att där finns arbetsuppgifter, men jag har vid de jämförelser, som jag har möjlighet att göra, samtidigt funnit att det är en trakt av samma art som vi har rätt många av på olika håll i vårt land, där behovet av bättre vägar är mycket stort. Det är alltid av stort intresse att veta sådant, även om man inte är glad över att man inte kan fullfölja förbättringsarbetena ännu snabbare än som nu är fallet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON** erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara

a) herr Svenssons i Krokstorp interpellation angående revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde; och

b) herr Magnussons interpellation angående undersökningen rörande rationaliseringsverksamhetens utformning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av herr statsrådet Hjalmar Nilson, var av följande lydelse:

Herr talman! I två skilda interpellationer i denna kammare har till kommunikationsministern riktats frågor rörande revisionsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsverket, vilka synes böra besvaras i ett sammanhang.

Herr Svensson i Krokstorp har sålunda — mot bakgrunden av vissa av honom framförda synpunkter om den kamerala granskningen av vägförvaltningarna samt om det nyligen tillskapade teknisk-ekonomiska granskningsorganet inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — frågat om statsrådet anser,

att revisionsverksamheten för styrelsens del äger det omfång eller den grad av effektivitet, som verkets arbetsområde och medelsförvaltning gör önskvärda, och om så ej är fallet, om statsrådet avser att företaga någon åtgärd för att förbättra det nuvarande förhållandet på revisionsverksamhetens område.

Herr Magnusson har frågat om statsrådet uppmärksammat, att den av riksdagen förordade undersökningen rörande rationaliseringsverksamhetens utformning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ännu ej företagits och om statsrådet avser att söka påskynda undersökningen.

Då det tillkommer mig att besvara dessa frågor, får jag som svar anföra följande.

Genom beslut av 1952 års riksdag genomfördes en omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kamerala byrå och kanslibyrå samt i anslutning härtill en omläggning av revisionsverksamheten inom styrelsen. Dessa åtgärder grundade sig på förslag av särskilt tillkallade utredningsmän. Utredningen hade bl. a. funnit, att den kamerala organisationen vid vägförvaltningarna var sådan, att den förhandsgranskning, som skedde vid förvaltningarna, ansågs förtjäna omdömet betryggande. Sedan vägväsendets förstatligande hade vidare tillkommit den av statens sakrevision utövade granskningen av den statliga upphandlingsverksamheten, vid vilken bl. a. vägförvaltningarnas upphandlingar, som avser belopp över 1 000 kr., granskas. Med hänsyn härtill och till de nya synpunkter på det statliga revisionsväsendet, som godkänts i samband med riksräkenskapsverkets omorganisation från och med den 1 juli 1947, ansågs det ej befogat att längre uppehålla en revisionsverksamhet inom styrelsen av den omfattning och med den inriktning, som då var fallet. I stället borde väsentliga förbättringar vara att vinna genom en i intimt samarbete med den

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

kamerala revisionen inom styrelsen bedriven teknisk-ekonomisk granskning. Denna borde såsom sakrevision i vidsträckt bemärkelse tjäna som stöd åt styrelsen vid utöandet av dess förvaltning.

I enlighet härmed överflyttades den tidigare helt på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ankommande kamerala revisionen av vägförvaltningarna till riksräkenskapsverket, som redan tidigare handlade granskningen av styrelsens förvaltning, samtidigt som revisionen förutsattes kunna minskas. En till 30 % reducerad siffergranskning av vägförvaltningarnas räkenskaper skulle dock kvarligga hos styrelsen. Samtidigt beslöts inrättandet av en särskild avdelning för teknisk-ekonomisk granskningsverksamhet under styrelsens byggnads- och underhållsbyrå.

Vad först beträffar riksräkenskapsverkets revision har verket upplyst, att dess granskning av vägförvaltningarnas räkenskaper för budgetåret 1952/53 verkställdes i huvudsaklig överensstämmelse med de av utredningen uppdragna riklinjerna. För de följande åren har granskningen hittills dock ej kunnat ske planenligt. Orsaken härtill är dels att i samband med den ökade vägbyggnadsverksamheten m. m. räkenskapsmaterialet ökat med omkring 50 % i förhållande till vad som legat till grund för den ursprungliga beräkningen av personalbehovet för den kamerala revisionen och dels att den på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ankommande teknisk-ekonomiska granskningsverksamheten icke organiserats på det sätt och fått den samordning med riksräkenskapsverkets revision som avsetts. En viss förstärkning av riksräkenskapsverkets revisionspersonal har bedömts ofrånkomlig. Sådan blir också möjlig från och med den 1 juli i år, sedan i statsverkspropositionen gjorda förslag om utökning av verkets personal bl. a. för denna granskningsverksamhet god-

känts av riksdagen. Verket avser därefter också att vid sidan av den kassakontroll hos vägförvaltningarna, som enligt nu tillämpad arbetsfördelning mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och riksräkenskapsverket åvilar styrelsen, i viss utsträckning företa egna inventeringsförrättningar. Verket har vidare upplyst, att den av herr Svensson berörda frågan om siffergranskningens närmare anknytning till den kamerala revisionen är föremål för särskilda överväganden inom verket.

Vad därefter angår den teknisk-ekonomiska granskningsverksamheten, av styrelsen numera benämnd sakkontrollen, har vissa svårigheter mött vid genomförandet av den beslutade omorganisationen. De båda för verksamheten avsedda tjänsterna har visat sig svåra att besätta. Den närmare utformningen av arbetsuppgifterna och den organisatoriska inplaceringen av sakkontrollavdelningen inom styrelsen har i praktiken kommit att bjuda på särskilda problem. Man har härvid nämligen även att beakta den rationaliseringsverksamhet, främst genom arbetsstudier, som bedrivs av avdelningen för arbetsorganisation, och den av överinspektörerna utövade löpande tillsynen av byggnads- och underhållsarbetena, vilket allt liksom sakkontrollen sorterar under byggnads- och underhållsbyrån. Fråga har härvid uppstått att tillskapa ett särskilt stabsorgan, direkt underställt verksledningen.

Dessa spørsmål har behandlats dels av överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet i deras i november 1954 avgivna berättelse rörande verksamheten under budgetåret 1953/54 och dels av statsutskottet vid 1955 års riksdag i anledning av väckta motioner om bl. a. rationaliseringsverksamheten. I anledning härav har Kungl. Maj:t den 3 juni 1955 anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i samråd med statens organisationsnämnd och statens

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

sakrevision samt under beaktande av vad utskottet anfört verkställa en översyn av formerna för rationaliseringsverksamheten inom verket. Vidare har styrelsen att vid denna översyn taga under övervägande de uttalanden, som gjorts av överrevisorerna i deras berättelse och av riksräkenskapsverket i dess utlåtande häröver.

Det är mig bekant att denna översyn försenats, bl. a. på grund av personalbyten på vissa i detta sammanhang betydelsefulla tjänster inom styrelsen och därmed sammanhängande förhållanden. Styrelsen räknar emellertid med att översynen, såsom anmälts i styrelsens petita för budgetåret 1956/57 och återgivits i statsverkspropositionen, skall kunna slutföras före utgången av innevarande kalenderår. Jag förutsätter att arbetet med denna utredning, som i fortsättningen synes böra genomföras i samråd jämväl med riksräkenskapsverket, påskyndas och att i samband med styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 framläggs de förslag, vartill översynen då må ha givit anledning.

Vid en bedömning av omfattningen och arten av den granskning, som väg- och vattenbyggnadsverket är underkastat, bör man emellertid — utöver här behandlad revisionsverksamhet — även beakta den granskning, som utövas av verkets egna överrevisorer, riksdagens revisorer samt av statens sakrevision. Vad sakrevisionen beträffar har jag under hand erfårit, att det f. n. pågår ett omfattande utredningsarbete rörande styrelsens och förvaltningarnas upphandling av vissa vägmaskiner m. m. Denna granskning ingår som ett led i revisionens tidigare berörda granskning av vägförvaltningarnas större upphandlingar och har närmast föranletts av vissa iakttagelser, som gjorts vid riksräkenskapsverkets kamerala revision. Från revisionens sida kan givetvis något uttalande ännu icke göras om de erfa-

renheter, som härvid kan komma att vinnas i fråga om väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet. Om svagheter i dess nuvarande organisation ur saklig synpunkt kan konstateras, ser sakrevisionen som sin uppgift att föreslå åtgärder häremot.

Vad slutligen beträffar de speciella förhållandena vid vissa vägförvaltningar, som f. n. är föremål för närmare utredning av polismyndighet tillsammans med statens sakrevision, synes resultatet av denna undersökning först böra avvaktas, innan några slutsatser drages.

Härmed anser jag mig ha besvarat de båda interpellationerna.

Härpå anförde:

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för det utförliga svaret. Jag konstaterar också med stor tillfredsställelse, att herr statsrådet är enig med mig på de flesta punkter. Jag ville med min interpellation söka rikta uppmärksamheten på vissa förhållanden av mycket stor vikt, och jag har funnit att herr statsrådet är medveten om de brister som vidlåder revisionssystemet beträffande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Kungl. Maj:t har den 3 juni 1955 anbefallt styrelsen att i samråd med vissa instanser verkställa en översyn av rationaliseringsverksamheten. Den är intimt förknippad med revisionsverksamheten, vilket tydligt framgår av herr statsrådets svar. Jag vill överlåta åt herr Magnusson att närmare gå in på de spörsmål, som berör rationaliseringsverksamheten, och själv endast understryka vissa punkter beträffande revisionsverksamheten.

Den teknisk-ekonomiska granskningsverksamheten, numera benämnd sakkontrollen, för vilken väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bär ansvaret, har icke kunnat genomföras på planerat sätt. Utformningen av denna verksam-

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

het har såvitt jag förstår skett genom utredningsmän, bland vilka befunnit sig i styrelsens verksamhet väl insatta personer. Därför finner jag det synnerligen förvånande, dels att man inte kunnat förutse en viss ökning av styrelsens verksamhet, dels att man inte förmått organisera granskningsverksamheten på sätt som var avsett. Detta är ett förhållande, för vilket jag helt lastar väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Styrelsen räknar med att översynen skall kunna slutföras före utgången av innevarande kalenderår, och jag tar fasta på herr statsrådets synnerligen välbetänkta förslag att översynen i fortsättningen sker i samråd med riksräkenskapsverket. Jag konstaterar också med tillfredsställelse, att herr statsrådet förutsätter, att översynen påskyndas och att förslag i frågan framläggas i styrelsens petita för budgetåret 1957/58.

Med dessa ord vill jag, herr talman, ännu en gång tacka herr statsrådet för svaret.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet Hjalmar Nilson för svaret. Liksom herr Svensson i Krokstorp vill jag ge uttryck för min tillfredsställelse med det uttömmande svaret. Jag har fått upplysning om vad som har skett med den år 1955 anbefallda översynen och likaledes om herr statsrådets avsikter att påskynda utredningsarbetet.

Jag tar emellertid tillfället i akt för att göra ett par understrykningar.

Rationaliseringsverksamheten måste inom ett företag av sådan storlek och med en sådan central ställning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har, vara av mycket stor vikt. Herr Svensson påpekade sambandet mellan rationaliserings- och revisionsverksamheten, och jag vill därtill foga, att jag är övertygad om att revisionsverksamheten är

rationaliseringens främsta verktyg, emedan den fungerar såsom känselspröt då det gäller att konstatera huruvida vissa förhållanden är tillfredsställande.

Rationaliseringsverksamhetens betydelse måste stå klar för styrelsen i synnerhet sedan saken har påtalats både av riksdagen och av Kungl. Maj:t. Därför och med hänsyn till sakens vikt och till de stora värden det gäller förvånar det mig, att den anbefallda översynen icke har handhäfts på ett sätt, som kan anses tillfredsställande. Det förefaller mig troligt att styrelsen med sin stora tillgång på sakkunskap borde ha kunnat överbrygga de svårigheter, som föranletts av vissa personalbyten.

Jag vill slutligen uttala min tillfredsställelse med det sätt, på vilket herr statsrådet understryker ärendets brådskande natur samt vikten av de konkreta åtgärder som bör företagas, och jag vill uttrycka en förmodan, att man kommer att nogga tillse att herr statsrådets rekommendationer åtlydes.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Herr statsrådet berör i slutet av interpellationssvaret mycket kortfattat de beklagliga händelser, som har förekommit inom vägförvaltningen och föranlett ingripanden av sakrevisionen och polismyndighet. Jag förstår att herr statsrådet iaktar denna återhållsamhet, eftersom det ju nu är domstolarna som har ordet. Men jag skulle ändå vilja begagna detta tillfälle till att framlägga ett par synpunkter.

Man har i andra länder försökt att för statstjänstemän upprätta »standards of ethics», d. v. s. en moralkodex som innehåller vad en statstjänsteman har att iaktta i sitt förhållande till enskilda, i detta fall alltså närmast i förhållande till de företag, med vilka han kan ha att å statens vägnar göra affärer.

Hur skall man t. ex. bedöma frågan om gåvor? I vilken utsträckning har en

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

statstjänsteman rätt att mottaga skänker av allsköns slag? I vilken omfattning har han rätt att emotta andra förmåner? Skall han låta bjuda sig eller sin familj på semesterresor? Är detta tillbörligt eller icke? I vilken utsträckning skall han låta bjuda sig på middagar eller på andra trakteringar? Är traktering ett fullkomligt just förhållande från tjänstemannens sida eller inte om han accepterar detta?

Jag vill omedelbart svara, att allt kan ju bero på omständigheterna. Tiden är kanske sådan nu, att man inte kan hänge sig åt något pedanteri. Många gånger kan bakom en middagsbjudning ligga en stor vänlighet och ingenting annat än vänlighet från affärsföretagets sida. Vid andra tillfällen kan kanske en inbjudan rent av vara en nödvändighet på grund av att tjänstemannen är ute på en förrättning, där han inte kan få en måltid på annat sätt än genom att företaget låter ordna detta. Kvar står emellertid, att det råder en stor oklarhet om vad en statens befattningshavare har att iakta eller inte. Detta framgår inte bara av de förhållanden som vi nu sett inom väg- och vattenbyggnadsverket utan också av den s. k. Skänningeaffären. Det kanske mest beklämmande i denna sak är att man ibland undrar, om offentligheten tillräckligt starkt reagerar mot sådan intimitet mellan säljare och köpare som uppenbarligen ibland har förekommit.

Jag vill framhålla, att i ett land som ofta enligt läroböckerna framställs som ett korruptionens land, nämligen För-enta staterna, är man minutiöst noga med att tillse, att vederbörande statliga befattningshavare inte på något sätt i sitt förhållande till enskilda överträder det tillbörligas gränser. Man har där genom s. k. investigations, alltså genom stora undersökningar som företas inom kongressutskotten, medel att kontrollera, att de moraliska standards, som man satt upp eller hyllar, verkligen

iakttas och följs. Man har där en möjlighet, som vi aldrig någonsin skulle vilja ifrågasätta att ge våra riksdagsutskott, nämligen att på ed höra vederbörande statstjänsteman liksom vederbörande företag om vad som hänt med risk att, om vederbörande gör sig skyldig till mened, de kan bli mycket hårt straffade, varpå det finns många exempel.

Jag vill alltså, herr talman, framhålla att det är nödvändigt för allmänheten och också för oss inom riksdagen att uppmärksamma dessa problem. Jag vill vädja till det närvarande statsrådet att särskilt beakta denna fråga. Jag undrar om inte just nu rätta tidpunkten är inne för ett initiativ från regeringens sida till ett samråd dels med näringslivets organisationer och dels med våra stora tjänstemannaorganisationer för att åstadkomma just dessa moraliska standards, som jag anser helt enkelt nödvändiga.

Många gånger har vi kanske skrattat åt den gamle statstjänstemannen i galoscher och snibbkrag, som gick sin egen väg, isolerad från allmänheten och som betraktade sig såsom ett slags upphöjd domare. Denna bild av byråkraten vill vi kanske i vår folkliga tid inte uppställa som något ideal, **men vi får inte glömma, att bakom denna mera antikvariska bild av statstjänstemannen fanns dock en korrekthet och en opåverkbarhet i uppträdandet**, som just gav statstjänstemannen en särställning och som naturligtvis också många gånger ingav allmänheten ett obetingat förtroende för hans hederlighet. Vi vill gärna ha en mera folklig typ av ämbetsmän än den tidens, men vi vill behålla den gamla integriteten. Jag tycker att det borde finnas en möjlighet att genom förenade ansträngningar från alla håll, från myndigheterna, tjänstemännens organisationer och affärslivet, åstadkomma denna kombination av folklighet och integritet.

Svar på interpellationer ang. revisions- och rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

Jag slutar, herr talman, med att ännu en gång vädja till statsrådet, att han måtte beakta dessa synpunkter och om möjligt föra dem vidare. Jag tror att just nu med anledning av de avslöjanden som statens sakrevision gjort och som i förvånande stor utsträckning blottar olustiga och i vissa fall brottsliga förhållanden, är rätta ögonblicket för ett sådant initiativ.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Det torde väl inte råda den ringaste tvekan om att vi alla är besjälade av den starkaste tänkbara önskan om ärlighet och hederlighet i statsförvaltningen. Vad beträffar här påtalade speciella förhållanden är ju dessa nu föremål för prövning genom de självständigt dömande myndigheternas försorg. Det tillkommer åklagare och domare att först konstatera vad som verkligen har hänt och sedan bedöma detta. Innan det har skett, kan vi knappast göra några uttalanden om de händelser som är under utredning.

Vad sedan gäller frågan om moralkodex för statstjänstemän, som herr Håstad också här varit inne på, är det självklart en viktig och intressant fråga. Om jag är rätt underrättad, håller statens sakrevision på att försöka komma fram till regler och anvisningar för hur statstjänstemän skall uppträda vid upp-handlingsarbeten. Jag tror att om det arbetet leder till någorlunda praktiska resultat, så får man endera en grundval för en fortsatt diskussion, som bör leda fram till bättre arbetsformer, eller i bästa fall kanske en grundval för det fortsatta handlandet.

Herr **HÅSTAD** (h):

Herr talman! Jag är i och för sig mycket tacksam för den deklaration, som statsrådet Hjalmar Nilson nu avgivit. Jag har själv inte alls på något sätt velat beröra, huruvida de fall som statens sakrevision har tagit upp är brottsliga

eller inte. Det är domstolarnas sak att bedöma. Men så mycket är uppenbart av vad som har publicerats — och i ett par fall har jag också gått igenom akterna — att oavsett om vad som hänt är brottsligt eller inte måste någonting göras för att man skall kunna dra upp klara gränslinjer mellan vad som är tillåtet eller inte tillåtet och vad som är tillbörligt eller inte tillbörligt.

Jag hälsar med tillfredsställelse det meddelande statsrådet lämnade, att statens sakrevision är sysselsatt med detta problem. Jag tror inte förty, att frågan är av så stor vikt, att regeringen även bör ägna sitt stora intresse åt densamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 173, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.

§ 6

Föredrogs var efter annan och lades till handlingarna bankoutskottets jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksbanken angående förhyrning av lokaler för riksbanken i fastigheten Rosenbad i Stockholm samt angående reparation och inredning av dessa lokaler,

dels ock från fullmäktige i riksgäldskontoret om pension för städerskorna vid riksdagshuset Beda Andersson och Ester Johansson.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 3 och 4, konstitutionsutskottets memorial nr 8, statsutskottets utlåtande nr 8, bevillningsutskottets betänkande nr 40, första

Interpellation ang. förekomsten av överenskommelse mellan statliga och enskilda företag till förhindrande av att viss hos ena parten anställd personal anställs hos andra parten

lagutskottets utlåtanden nr 26 och 27, tredje lagutskottets utlåtanden nr 16 och 17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 14 och 23.

§ 8

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående förhandlingar med statstjänstemännens organisationer i syfte att tillförsäkra statstjänstemännen ett engångstillägg till innevarande års löner.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av herr *Braconier* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern i anledning av att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn vägrats tillstånd transitera sina fångster till Sverige.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Interpellation ang. förekomsten av överenskommelser mellan statliga och enskilda företag till förhindrande av att viss hos ena parten anställd personal anställs hos andra parten

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **LARSSON** i Stockholm (fp), som yttrade:

Enligt uppgift i pressen har i en skrivelse till Kungl. Maj:t av Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund hävdats, att det mellan statliga verk inbördes och mellan statliga verk och enskilda företag har ingåtts överenskom-

melser, som på ett allvarligt sätt beskär de anställdas rörelsefrihet. I skrivelsen förklaras, att förbundet kunnat konstatera, att »underhandsöverenskommelser träffats av vissa statliga myndigheter i syfte att förhindra eller begränsa tjänstemäns möjligheter att fritt söka sig till annan statlig arbetsgivare eller annat verksamhetsområde. Detta synes i första hand gälla teknisk personal».

Genom dessa överenskommelser förbinder sig enligt uppgift varje part att inte i sin tjänst ta viss personal, företrädesvis teknisk, som är anställd hos annan part i överenskommelsen. Innebörden av dessa överenskommelser förklaras ha blivit känd, när välmeriterade tekniker, som sökt vissa anställningar, utan angivande av skäl strukits från listan av sökande. De undersökningar, som från tjänstemannaorganisationers sida sedan gjorts, uppges ha lett till att man har kunnat konstatera förekomsten av sådana avtal inom flera statliga verk. Enligt pressuppgifter har verksledningarna i de verk, som ingått avtal av den angivna karaktären, utfärdat direktiv till underlydande chefer med förbud mot att anställa arbetskraft, som söker sig över från genom överenskommelsen skyddat annat verk eller företag, liksom mot att själva ta initiativ till en sådan rekrytering.

Skulle överenskommelser av detta slag förekomma, innebär detta ett otillåtligt ingrepp i de anställdas rätt att söka sig till de arbetsuppgifter de önskar och att därvid få sina ansökningar prövade utslutande med hänsyn tagen till meriternas värde.

Med stöd av det som ovan anförts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande frågor:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att meddela kammaren, huruvida det mellan statliga verk inbördes samt mellan statliga verk och enskilda företag träf-

Interpellation ang. förekomsten av överenskommelse mellan statliga och enskilda företag till förhindrande av att viss hos ena parten anställd personal anställs hos andra parten

fats överenskommelser avsedda att förhindra att viss hos den ena parten anställd personal anställs av den andra parten?

2) Vill herr statsrådet medverka till att eventuellt förekommande överenskommelser av sådan art undanröjes?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till inredning och utrustning av nya lokaler vid musikaliska akademien med musikhögskolan jämte i ämnet väckta motioner m. m.,

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till fiskares försäkring,

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1956/57 till bidrag till den lokala polisorganisationen å landsbygden m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till epileptikervården jämte i ämnet väckta motioner,

nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckt förslag att åvägabringa full likställdhet mellan pensionärerna vid de av staten övertagna enskilda trafikföretagen och pensionärer vid statens järnvägar,

nr 108, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1956/57 till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar, och

nr 109, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter, m. m.,

nr 42, i anledning av väckta motioner om avskaffande av investeringsavgiften och den särskilda investeringsavgiften för år 1956 m. m., och

nr 46, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om beskattning av resekostnads- och traktamentsersättningar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m. dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 27, i anledning av dels väckt motion om viss åtgärd för att stimulera ökat ungdomssparande, dels ock väckta motioner om genomförande av viss form av bostadssparande, och

nr 28, angående fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag beträffande utarbetande av ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang för åren 1951—1960;

andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt propositionen behandlats av andra lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om utredningar beträffande vissa aktuella ungdoms- och uppfostringsfrågor samt om åtgärder för motverkande av ungdomsbrottsligheten m. m.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst; samt

från tredje lagutskottet:

nr 232, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 13

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 177, med förslag till ändrad lydelse av 6 § riksdagsordningen, och

nr 181, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nya Zeeland för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 165, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. motionerna:

nr 775, av herr *Sköld*,

nr 776, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 777, av herr *Eliasson m. fl.*,

nr 778, av herr *Ohlin m. fl.*, och

nr 779, av herr *Larsson* i Hedenäset; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 171, angående fortsatt samarbete mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag motionerna:

nr 780, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 781, av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*,

nr 782, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 783, av herr *Löfroth m. fl.*, och

nr 784, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens Andra kammare. Med hänvisning till att jag som svensk representant skall delta i förhandlingar om den s. k. Nordsjökonventionen i London får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen för tiden den 8 maj—15 maj 1956.

Stockholm den 5 maj 1956

Olof Johansson

Kammaren biföll denna anhållan.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare herr Jönsson i Rossbol under tio dagar från och med innevarande dag.

§ 16

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att statsutskottets utlåtande nr 8, konstitutionsutskottets memorial nr 8 och bevillningsutskottets betänkande nr 40 skulle i nu nämnd ordning

uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.01.

In fidem
Per Bergsten

Onsdagen den 9 maj

Kl. 10.00

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 177, med förslag till ändrad lydelse av 6 § riksdagsordningen, och

till bevillningsutskottet propositionen nr 181, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nya Zeeland för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter.

§ 2

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 775, av herr *Sköld*,

nr 776, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 777, av herr *Eliasson m. fl.*,

nr 778, av herr *Ohlin m. fl.*,

nr 779, av herr *Larsson* i Hedenäset;
samt

till statsutskottet motionerna:

nr 780, av herr *Holmberg m. fl.*,
nr 781, av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*,
nr 782, av herr *Hjalmarson m. fl.*,
nr 783, av herr *Löfroth m. fl.*,
nr 784, av herr *Larsson* i Hedenäset
m. fl.

§ 3

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 102—109, bevillningsutskottets betänkanden nr 39, 42 och 46, bankoutskottets utlåtanden nr 26—28, andra lagutskottets utlåtande nr 29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 26 och 27, samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22.

§ 4

Föredrogos den av herr *Larsson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående förekomsten av överenskommelser mellan statliga och enskilda företag till förhindrande av att viss hos den ena parten anställd personal anställes av den andra parten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 5***Allmänna läroverken: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 205, s. 478—510) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att samrealskolorna i Alingsås, Kungälv, Piteå, Sandviken och Trollhättan från och med budgetåret 1956/57 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, skolandet ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, motsvarande kontant ersättning,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat,

Allmänna läroverken: Avlöningar

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57,

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Svensson* och *Huss* (I: 100) och den andra inom andra kammaren av herr *Adamsson m. fl.* (II: 92), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring av försöksgymnasiernas förläggning, att det för sydvästra Skåne avsedda förlades till Malmö.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Huss* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av fröken *Liljedahl* och herr *Rimmerfors* (II: 91), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättande i enlighet med förslag av skolöverstyrelsen av ytterligare sju skol-skötersketjänster vid de allmänna läroverken, varvid vederbörliga anslagsbe-
lopp borde justeras.

I en inom andra kammaren av fru *Andrén* och fröken *Löwenhielm* väckt motion (II: 427) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte anvisa medel för att vid allmänna läroverk nedbringa undervisningsavdelningarnas storlek i ämnesgrenen hemkunskap i nivå med gällande bestämmelser för undervisning i hushållsgörö-
mål.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte besluta, att samrealskolorna i Alingsås, Kungälv, Piteå, Sandviken och Trollhättan från och med budgetåret 1956/57 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t

Allmänna läroverken: Avlöningar

bestämde, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtog sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, motsvarande kontant ersättning;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 100 och II: 92, II: 524 — såvitt nu var i fråga och i vad motionen innebar avsteg från Kungl. Maj:ts förslag — I: 251 och II: 405, I: 252 och II: 412, II: 427, såvitt nu var i fråga, samt I: 102 och II: 91,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1956/57, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranleddes av vad departementschefen förordat;

b) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

c) till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 136 000 000 kronor.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits:

- a) av herr *Arrhén*,
- b) av fröken *Vinge*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Vid denna punkt har jag fogat en blank reservation. Den avser inte utskottets beslut men däremot utskottets skrivning, som jag på flera

punkter finner ganska otillfredsställande, ganska otillräcklig. Jag skall bara ta upp några saker här.

Först vill jag beröra vad som står överst på s. 15, där det talas om den besvärliga situation som vi kommit i vad gäller tolkningen av den s. k. läraröverenskommelsen. Dels visar det sig att olika parter vill tolka överenskommelsen på olika sätt, dels har på grund av de beslut, som vi fattat under senare år, grundvalarna för överenskommelsen rubbats. På läroverkslärarhåll vill man ju bland annat göra gällande, att överenskommelsen med folkskollärarna rörande de s. k. 23-gradstjänsterna lädrade överenskommelsen.

Utskottet har gjort ett uttalande som är ganska värdefullt, då utskottet i anslutning till departementschefens förslag sagt, »att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förnyade överväganden i kontakt med vederbörande personalorganisationer bestämma antalet av de å personalförteckningen upptagna adjunkts- och ämneslärarinnettjänsterna — — —». I det sammanhanget understryker utskottet »angelägenheten av att dessa överväganden snarast komma till stånd i syfte att för framtiden skapa klarhet om de grunder, efter vilka antalet ifrågavarande tjänster bör beräknas».

Till detta utskottets uttalande hör man emellertid foga ett annat, nämligen det som utskottet gjorde 1954 i sitt utlåtande nr 139 vid behandlingen av frågan om befordringstjänsterna för folkskollärare. Utskottet framhöll då att det var otillfredsställande att man hade i form av en överenskommelse kopplat samman så olika frågor som den om ett lönespörsmål och dem av pedagogisk och skolorganisatorisk art.

Jag skulle nu vilja göra den hemställan, herr talman, till den eller dem som på statens vägnar skall föra de förhandlingar, som statsutskottet talar om i sitt utlåtande, att de beaktar dessa frågor, så att förhandlingarna förs på

Allmänna läroverken: Avlöningar

grundval av de beslut, som riksdagen och olika myndigheter har fattat i fråga om skolans organisation. Detta måste vara grundvalen för de förhandlingar som förs om vad utskottet här har kallat ett lönespörsmål men i vilket givetvis också ingår frågan om befördringsmöjligheterna och därmed sammanhängande problem. Jag skulle också vilja hemställa, att man vid förhandlingarna ser till, att man får med de olika lärarorganisationerna, antingen samtidigt vid bordet eller på det sättet att man för förhandlingarna parallellt, så att man inte kommer i den situationen, att man tror sig vara överens med de olika organisationerna men att dessa organisationer sinsemellan tolkar förhandlingsöverenskommelsen på olika sätt. Om vi skall kunna få den enighet kring vår skolfråga, som jag tror vi alla är överens om att vilja ha, måste vi se till att vi får lärarna med oss.

Jag skall med ett par ord också komma in på undervisningen i hemkunskap. Där är utskottets skrivning alldeles för knapphändig. Det visar sig ju vid behandlingen av olika härmed sammanhängande frågor, att rätten att dela klasser vid denna undervisning är mycket olika i läroverken och i folkskolorna, och det går inte riktigt att finna någon röd tråd. I läroverken får man vid undervisningen i hushållsgöromål dela klassen, om det är mer än 16 elever, men i hemkunskap får man inte göra någon sådan uppdelning. I folkskolan gäller samma regler för delning i fråga om hushållsgöromål och hemkunskap. Går vi sedan till slöjden, visar det sig att läroverken har det bättre ställt än folkskolorna. Detta kan inte vara riktigt, och jag vill därför hemställa till ecklesiastikministern, att han snarast möjligt försöker se till, att vi får en översyn av de olika bestämmelser som gäller uppdelningen av klasser vid undervisning i de olika övningsämnen.

Jag skall slutligen säga ett par ord i

fråga om skolsköterskorna. I den frågan har det flera år väckts motioner, och jag har varje gång med sorg i hjärtat varit med om att avstyrka dem; jag har nämligen tyckt, att de inte erbjudit tillräcklig grundval för ett ställningstagande. Skolöverstyrelsen har sedan flera år begärt, att en del heltidsbefattningar för skolsköterskor skall få inrättas. Det är tydligt att någonting måste göras för att förbättra rekryteringen. De skolsköterskor, som för närvarande kallas deltidsanställda, är tydligen inte deltidsanställda i ordets gängse mening. Med deltidsanställda brukar man ju mena folk som har regelbundet arbete, fastän de har kortare arbetstid än den i yrket eljest normala. Här är det på annat sätt. De som kallas deltidsanställda är arvodessavlönade personer med mycket oregelbundet arbete och som i början av terminen har mycket lång men i slutet av terminen mycket kort tjänstgöring. Hur man skall kunna slå samman dessa s. k. deltidstjänster till heltidstjänster, förstår jag inte. På den punkten har vi inte haft tillräckligt material i utskottet, och jag skulle därför via kammarens protokoll vilja hemställa till skolöverstyrelsen, att vi får ett ordentligt klarläggande till nästa år hur man härvidlag skall förfara. Vi kan inte gärna göra på det sättet, att undersökningen av en del av barnen uppskjutes till slutet av terminen — eller kan vi kanske det?

Jag skall alltså, herr talman, inte heller på denna punkt framställa något yrkande men jag skulle vilja hemställa om att vi får detta problem utrett, så att vi kan få en tillfredsställande rekrytering av våra skolskötersketjänster.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! För några år sedan infördes ett nytt ämne på schemat som kallas för hemkunskap. Avsikten därmed var att alla ungdomar skulle få ställas inför sin kommande uppgift så-

Allmänna läroverken: Avlöningar

som konsumenter eller hembildare. Det moderna hemmet med sin stora brist på arbetskraft och med sin rikliga tillgång på industriella varor ställer helt nya krav på familjemedlemmarna. Om de 27 miljarder, som vår privata konsumtion kostar, skall bli rätt utnyttjade, måste vi se till att detta stora belopp verkligen ger full valuta. Ett är i alla fall säkert: den nya undervisningen i hemkunskap ger inte full valuta så länge de nuvarande bestämmelserna gäller.

Det är nämligen så att i flickskolor och i realskolor får man inte dela klassen i ämnet hemkunskap. Senast i går hörde jag en rektor berätta att det hade kommit in en lärarinna på hans expedition efter en timme i hemkunskap i en klass på 39 elever och givit det beskedet, att hon aldrig kunde ha en lektion i den klassen i det ämnet mera. Ingen pedagog kan fånga 39 elevers aktiva intresse utan att ha möjlighet till praktiska övningar och demonstrationer.

Att dela klassen, som man ju får i folkskolan och enhetsskolan — man får dela den, när den består av mer än 16 elever — skulle för en termin kosta 84 400 kronor. Skolöverstyrelsen har sagt att får man bara dela klassen en termin, just när man skall ha demonstrationerna, får man ett helt annat grepp på elevernas möjligheter att bli intresserade av ämnet. Det är sorgligt att staten genom sparsamhet på fel ställe skall äventyra en undervisning, som har en så fundamental betydelse som hemkunskapen har. Jag skall citera några rader som skolöverstyrelsen har skrivit — ingen inser väl bättre än den ämnets betydelse:

»För de flesta elever är denna kurs i hemkunskap—hushållsgöromål den enda husliga utbildning de erhåller för sina framtida uppgifter som husmödrar respektive husfäder. De skall då få inte bara elementär kunskap om hem- och hushållsarbete, om vardags- och i nå-

gon mån helgdagsmat, om olika slags material och deras skötsel utan de skall även orienteras om utvecklingen på området och praktiskt få pröva sådana nyheter — både bra och mindre bra — som kommer i marknaden. Tyngdpunkten i undervisningen bör över huvud taget i våra dagar läggas på varukänedom och konsumentupplysning. Hur viktigt detta är visar de ständigt stegrade siffrorna för den privata konsumtionen i landet. Undervisningen på dessa områden måste göras praktisk; det får inte bli enbart teoretiska resonerang. Eleverna måste få möjligheter att pröva olika hel- och halvfabrikat, olika typer av material för husgeråd och heminredning, tvätt- och rengöringsmedel m. m. och att göra tids- och kostnadskalkyler.»

För att få en tidsenlig undervisning är det nödvändigt att vi får möjligheter att även i läroverken dela klasserna vid undervisningen i hemkunskap, såsom man nu får göra i både folkskolan och enhetsskolan. Jag skulle vilja sluta med en appell som jag såg i en tidskrift för hushållslärarinnor: Var snäll och snåla inte!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion II: 427.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! I ecklesiastikdepartementets proposition anmäles att två av de försöksdistrikt, som är aktuella i samband med inrättandet av ett försöks-gymnasium i Lund, har hos skolöverstyrelsen hemställt att skolöverstyrelsen måtte överväga, huruvida icke detta försöksgymnasium borde förläggas till Malmö med tanke på de bättre kommunikationerna och andra sådana ting. Vid riksdagsbeslutet 1953 hade man räknat med att enhetsskoledistriktet skulle bli förlagda på annat håll än som nu blivit fallet.

I anledning av vad som på denna punkt redovisas i propositionen har jag

Allmänna läroverken: Avlöningar

tillsammans med några kammarkamrater väckt en motion om förläggandet av försöksgymnasiet till Malmö. Anledningen därtill är främst det förhållandet, att föräldrarna i de berörda distrikten inte kan inse att det är någonting att vinna på att försöksgymnasiet förlägges till Lund, allra helst som planeringen av enhetsskolan där ännu inte tagit fastare former eller ens påbörjats.

I statsutskottets utlåtande säges, att utskottet har övervägt de olika synpunkter som kan anläggas på den nu aktuella förläggningsfrågan men inte funnit anledning frångå 1953 års beslut. Det som emellertid, herr talman, gör allmänheten och kanhända också mig något konfunderade är den motivering utskottet anför för detta sitt ställningstagande. Det heter i utlåtandet att man vid valet av förläggningsort bör utvälja de orter som erbjuder så goda betingelser i skilda hänseenden som möjligt — det är ju en ganska självklar sak att så skall vara förhållandet. Men så tillägger utskottet: »Till betingelser, som äro av värde för ett försöksgymnasium, räknar utskottet jämväl förekomsten inom orten av en väl ordnad försöksverksamhet med nioårig enhetsskola.» Såvitt jag känner till föreligger det ännu inte, när riksdagen skall ta ställning till ärendet, något beslut mer än på det kommunala planet om att införa enhetsskola i Lund. Man vet följaktligen inte vid vilken tidpunkt detta blir aktuellt eller när det kan lämnas något definitivt besked i saken.

Utskottets skrivning i detta avseende har som sagt väckt en del undran, och jag skulle vara mycket tacksam om avdelningens ordförande ville upplysa om vad som egentligen avses med ifrågasvarande passus. Det kan väl inte vara så, att man menar att i Malmö, där det redan finns ett enhetsskoledistrikt, förhållandena skulle vara så ogynnsamma att det inte finns möjlighet att förlägga gymnasiet dit. Jag är ganska övertygad om att därest avdelningen närmare stu-

derat de lokala förhållandena, skulle man ha konstaterat att det inte finns någonting som säger, att inte riksdagen skulle kunna besluta att förlägga försöksgymnasiet till Malmö.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motion nr 92 i denna kammare.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! I motion nr 405 har jag yrkat att riksdagen måtte, såsom skolöverstyrelsen föreslagit i sina petita, besluta uppflytta 379 adjunktstjänster i Ca 29. Skolöverstyrelsen har vid framläggandet av sitt förslag följt den så kallade läraröverenskommelsen 1952. Till grund för antalet tjänster i Ca 29 lägger sålunda skolöverstyrelsen antalet ämneslärartimmar i gymnasiet och de två högsta realskoleklasserna. Statskontoret har däremot haft en annan uppfattning och föreslår som lämplig beräkningsgrund i fråga om antalet adjunktstjänster i Ca 29, att detta antal skall ökas i proportion till ökningen av antalet klassavdelningar i gymnasiet och realskolans två högsta klasser, och kommer på det sättet till ett sammanlagt antal tjänster av 113.

Enligt mitt förmenande har statskontoret fel och skolöverstyrelsen rätt när det gäller tolkningen av överenskommelsen. Departementschefen säger i denna fråga om antalet tjänster i Ca 29 och Ca 27, att det i förra årets statsverksproposition med hänsyn till uppkomna, helt olika tolkningar av den s. k. läraröverenskommelsen förutsattes, att nya överväganden i kontakt med vederbörande organisationer måste ske, innan det vore möjligt att taga ställning till behovet av ämneslärare i olika lönegrader. Departementschefen fortsätter: »De överväganden, som lett till fastställandet för innevarande budgetår av antalet tjänster, har icke lett till någon lösning för framtiden av problemet. I detta läge kan jag icke precisera det antal adjunks- och ämneslärarinnetjänster, som erfordras för nästa budgetår. Lik-

Allmänna läroverken: Avlöningar

som förra året anser jag ytterligare övertägnanden erforderliga, och jag förutsätter därför, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma antalet av de å personalförteckningen upptagna adjunkts- och ämneslärarinnetjänsterna.»

Detta sätt att skjuta frågan på framtiden är för den berörda personalen en allvarlig sak. Det finns ju 200—300 adjunktstjänster i Ca 27, som rätteligen bort ha möjlighet att uppflyttas till Ca 29, och rent ekonomiskt rör det sig om cirka en halv miljon kronor, som dessa icke befördrade går förlustiga på ett år. Det är inte att undra på, om missnöjet är stort.

Det är inte heller att undra på att statsutskottet understryker angelägenheten av att departementschefens övertägnanden snarast kommer till stånd i syfte att för framtiden skapa klarhet om de grunder, efter vilka antalet ifrågavarande tjänster bör beräknas.

Herr talman! Med anledning av utskottets starkt positiva skrivning skall jag icke framställa något yrkande om bifall till motionen, men jag hoppas att Kungl. Maj:t, som utskottet uttrycker det, snarast träder i förbindelse med vederbörande organisationer, så att överenskommelse kan träffas, och att tolkningen måtte bli sådan, att båda parterna kan ha samma mening, när det gäller att föra beslutet till verkställighet.

I detta sammanhang vill jag också erinra om att läraröverenskommelsen av år 1952 innehåller en passus, som säger, att antalet ordinarie adjunktstjänster i Ca 27 skall avpassas så, att befodringsåldern till ordinarie adjunktstjänst i Ca 27 genomsnittligen uppnås vid högst 35 års ålder. Våren 1954 var befodringsåldern 38 år och 1955 39 år. Här har alltså skett en försämring, som kan väntas bli värre. Jag skulle vilja fråga statsrådet, vad han har gjort för att råda bot på detta missförhållande.

Jag kommer nu över till frågan om tjänsterna i Ce 23, eftersom jag även i denna sak har en motion här i kammaren. Förhållandena kring inrättandet av dessa tjänster i Ca 29, Ca 27 och Ce 23 hänger samman. Förhistorien är den, att riksdagen år 1952 beslöt, att folkskollärare med viss utbildning över folkskolläraryxamen skulle få tjänstgöra vid läroverken för att i någon mån råda bot på bristen på läroverkslärare, en brist som fortfarande finns kvar, om man räknar med fortbestånd av femåriga och fyraåriga realskolor i samma utsträckning som nu. I det läget var det välkommet med ett tillskott av dugande folkskollärare i stället för allehanda studerande och andra utan pedagogisk erfarenhet och ofta utan nödiga kunskaper, som rektorerna tvingades att sätta i katederstolen för att hålla det hela i gång.

Enligt överenskommelsen år 1953 mellan folkskolläraryförbundet och 1949 års tjänsteförteckningskommitté, som godkändes av riksdagen år 1954 efter förslag från regeringen, skall vid de högre skolorna finnas ett visst antal folkskollärartjänster i Ce 23. Antalet skall i huvudsak beräknas efter lärarbehovet för klasserna 1⁵, 2⁵ och 1¹. För året 1955—56 har Kungl. Maj:t fastställt antalet till högst 555 Ce 23-tjänster. En undersökning har emellertid visat, att endast 210 av dessa 555 tjänster kunnat tillsättas med folkskollärare med akademiskt betyg eller dispens. De övriga uppehölls med icke ordinarie adjunkter och andra lärare, även åtskilliga folkskollärare.

Då departementschefen vid behandlingen av anslagen till olika tjänster i statsverkspropositionen har utgått från nuvarande skolorganisation, skulle tydligen ytterligare Ce 23-tjänster inrättas vid de högre skolorna. Som redan nämnts kunde endast 210 av 555 tjänster tillsättas, och av dessa fick endast 60 nya innehavare. De 150 tillsattes året innan. Att dessa tjänster icke är attraktiva för folkskollärarna, är inte alls

Allmänna läroverken: Avlöningar

egendomligt. För att få en Ce 23-tjänst måste de ha betyg från en särskild kurs eller akademiskt betyg. Det bör inte förvåna någon, om en folkskollärare i stället lägger sig vid ett universitet och tar 4 betyg. Då kan han snabbt nog bli ordinarie adjunkt i Ca 27 och senare i Ca 29.

För de icke provårsutbildade extra ordinarie adjunkterna är de obesatta 23-gradstjänsterna och de 23-gradstjänster, som ytterligare kan tänkas komma, ett ständigt hot när det gäller nytt förordnande vid det läroverk, där de det senaste året haft tjänstgöring. De flesta filosofie magistrar vill liksom rektorerna gärna ha så många förordnanden som möjligt på icke ordinarie och vakanta tjänster klara vid vårterminens slut. Då kan det emellertid komma en skrivelse från skolöverstyrelsen, att en tjänst i Ce 23 skall ledigförklaras vid skolan. Rektor gör detta, och har han då förordnande för en icke ordinarie filosofie magister, måste denne söka sig en annan befattning, ifall 23-gradstjänsten över huvud taget får någon kompetent sökande.

Alla dessa frågor om tjänster i Ca 29, Ca 27 och Ce 23 hänger ihop och behöver klaras upp snarast. Irritationen är stor bland både läroverkslärare och folkskollärare och den måste bringas ur världen. Då utskottet skrivit, att det anser, att förhandlingar nu måste komma till stånd och därmed en lösning åstadkommas, yrkar jag emellertid inte heller i detta fall bifall till min motion.

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Under denna punkt har redovisats ett stort antal motioner, vilka alla avslagits. En del har fått god skrivning, som man säger, men en motion i denna kammare, undertecknad av mig och herr Rimmerfors, har blivit föremål för en ovanligt omild behandling. Den har avslagits utan någon som helst motivering. Man får kanske tolka detta

så, att ett bifall till motionen vore så välmotiverat att det var svårt att finna en motivering för avslag.

Motionen gäller inrättande av sju stycken skolskötersketjänster vid de allmänna läroverken. Skolöverstyrelsen har under en lång följd av år begärt dessa tjänster. Den säger i sin motivering bl. a., att det är nödvändigt med en väl kvalificerad skolsköterska för skolhälsovården, om denna skall kunna fungera, och att den korta tid, som en skolläkare har möjlighet att ägna per elev, ej alls skulle vara till fyllest, om ej en skolsköterskas arbete hade förberett läkarens och därmed även fått hans knappa tid att bättre räkna till, där den mest är av behovet påkallad.

Varför är det då så svårt att få fram dessa tjänster? Fröken Vinge var nyss uppe och argumenterade på ett sätt, som jag inte kan förstå. De tjänster som här ifrågasättes har underlag för full tjänstgöring. I skolöverstyrelsens förslag och i motionen har det redovisats, att det finns tillräckligt barnantal för att man skall kunna inrätta dessa tjänster. Man räknar för närvarande med att 1 500 barn ger underlag för en heltidstjänst, och de tjänster som det här gäller har detta barnantal. I Stockholm t. ex. har man lagt ihop ett par skolor, så att det skall inrättas en tjänst för Vasa realskola och samrealskolan i Blackeberg, och en tjänst för Allmänna läroverket för gossar å Östermalm och för samrealskolan i Brännkyrka. För Gävles del har skolöverstyrelsen föreslagit, att det skulle tillsättas en sköterska vid allmänna läroverket och att denna sköterska skulle ha fyllnadstjänstgöring vid folkskoleseminarier i Gävle. Det blir mer än 1 500 elever sammanlagt för var och en av dessa tjänster.

De dåliga anställningsförhållandena för arvodes- eller deltidsanställda gör att man inte kan få hälsovårdsutbildad personal och att man måste byta ofta. Om man byter sköterska var och varannan termin, kan man inte få den skol-

Allmänna läroverken: Avlöningar

hälsovård som vi vill ha. Det är gott och väl att man får lärare, skrivbiträden, vaktmästare och allt annat sådant som avhandlas under åttonde huvudtiteln på denna punkt, men vi behöver också ha skolsköterskor för att kunna ge den skolhälsovård som riksdagen har beslutat. Vad beträffar Gävle ligger det så till, att vi hade stora svårigheter att behålla en god kraft på detta område. Staden tog då initiativ och inrättade en kommunal tjänst. Den sköterska som innehar den tjänsten har dock sin huvudsakliga tjänstgöring på läroverket. Staden får ikläda sig ansvaret för de sociala förmånerna, sjuklön och dylikt men får också svara för pensionsavgifter för att rädda skolhälsovården för läroverkets elever. Man kan ifrågasätta om det är riktigt, att de kommunala myndigheterna skall behöva sträcka sig så långt. Det erbjuder också tekniska svårigheter att ordna det på det sättet. Vi har haft många och långa underhandlingar med statens pensionsanstalt om att få tjänsten pensionsreglerad. Det är en statlig tjänst. Skall kommunen då stå som huvudman för pensioneringen? Jag vet inte om det varit möjligt för den lokala skolstyrelsen i Gävle, under vilken hon sorterar, att få sin framställning om pensionsreglering av tjänsten beviljad ännu. Till sist, herr talman, måste jag uttala mitt beklagande av att det är så svårt att vinna gehör i departementet och utskott för hälso- och sjukvårdsfrågor. Det kan kanske ifrågasättas om inte just skolhälsovården behöver flyttas över till inrikesdepartementet för att få den hjälp den behöver.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till min motion nr 91 i andra kammaren.

Fröken VINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en värdefull upplysning vi fick av motionären nu beträffande skolskötersketjänsterna. Det är alltså inte fråga om att slå samman

flera deltidstjänster utan om att utvidga tjänstgöringen för de s. k. deltidsanställda så att den kommer att motsvara heltidsanställning. Barnantalet lär vara tillräckligt för att ge underlag för detta. Det var skada att inte utskottet hade detta klart för sig. Jag hoppas att skolöverstyrelsen klargör detta ordentligt för departementet till nästa år, så att det kommer att framgå redan av statsverkspropositionen. Jag hoppas att statsutskottet i så fall kommer att inta en annan ställning än utskottet har gjort i dag.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Denna punkt har tilldragit sig stort intresse hos många motionärer och den berör många fundamentala saker i fråga om läroverken och deras organisation, inte minst i fråga om inrättandet av olika tjänster. Dessutom berör den hur dessa tjänster skall beräknas för olika kategorier av lärare.

Jag skall för min del inte inveckla mig i någon diskussion om dessa tjänster på detta stadium. Jag tror att det är litet för tidigt. Denna fråga kommer också upp i samband med en på riksdagens bord liggande proposition angående den framtida realskolan. För övrigt förutsätter jag att Kungl. Maj:t, när det gäller inrättandet av tjänster i olika avseenden, håller kontakt med lärarorganisationerna. Vi har också fått klart för oss att den nuvarande överenskommelsen på detta område faktiskt kan tolkas på helt olika sätt. Vi har emellertid, herr talman, på denna punkt skrivit mycket positivt i utlåtandet och hemställt, att Kungl. Maj:t efter förnyade överväganden och i kontakt med vederbörande personalorganisationer skall bestämma antalet av de å personalförteckningen upptagna adjunks- och ämneslärarinnetjänsterna. Utskottet understryker också angelägenheten av att dessa överväganden snarast kommer

Allmänna läroverken: Avlöningar

till stånd i syfte att för framtiden skapa klarhet om de grunder, efter vilka antalet tjänster skall beräknas. Så som saken för närvarande ligger till kan vi inte komma längre.

Jag vill heller inte ta upp någon diskussion angående användningen av 23-gradstjänsterna i detta sammanhang. Även denna fråga kommer upp i det större sammanhanget. Med anledning härav vill jag, herr talman, på detta avsnitt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Adamsson hade vissa erinringar att göra, både motionsledes och här från talarstolen, mot ett förläggande av ett försöksgymnasium i Lund. Han menar att betingelserna för detta skulle vara större i Malmö. Jag skall inte tvista med herr Adamsson om detta. Jag vill bara konstatera, att jag tror att betingelserna är enahanda på de båda orterna. Jag vill dock påpeka att det föreligger ett principbeslut av riksdagen från 1953 då man gick in för en förläggning av ett gymnasium till Lund, och jag vill påpeka att det inte finns någon motsägelser i fråga om den skrivning som utskottet här har presterat. Vi har i stället sagt att det är önskvärt att få en försöksverksamhet även på den ort där gymnasiet skall förläggas. Men, herr Adamsson, i Lund pågår för närvarande en utredning om en försöksverksamhet därstädes, och det är vår förvisning att denna kommer att leda till att en försöksverksamhet kommer till stånd där.

Jag skulle också vilja ifrågasätta om det finns anledning att under denna punkt närmare diskutera detta försöks-gymnasiums förläggning. Man behöver väl inte här ställa upp ett »antingen—eller», man kan väl också säga »både—och». När Malmö en gång får enhetsskolan genomförd på hela sitt område måste det förmodligen också finnas möjligheter för staden att få ett försöks-gymnasium. Man har sagt att det här skulle finnas motstridande intressen hos kommunerna som ligger utanför.

Jag skulle tro att kommunikationssvårigheterna — oavsett om det är fråga om Malmö eller Lund — inte är så betydelsefulla att de kan ha något avgörande inflytande härvidlag.

Sedan var fru Andrén inte belåten med utskottets ställningstagande till möjligheterna att få en uppdelning av klassavdelningarna vid undervisningen i hemkunskap. Saken ligger väl till så, att vi i dagens läge tyvärr inte kan komma ifrån de stora klassernas problem på något område. Vi har brist på lokaler och vi har brist på lärare. Då finns det ingenting annat att göra än att laga efter läglighet och göra det så bra som förutsättningarna medger. Längre kan vi tyvärr inte komma på detta område.

Jag tror vidare inte för min del, att frågan om skolsköterskorna har så stor betydelse, om vi ser problemet i stort. Detta vill man göra gällande från motionärshåll. Det är ju ett problem enbart för Stockholm och möjligen någon annan storstad. Vad det övriga Sverige angår har vi inga möjligheter att på något sätt ordna en sådan sak. Dessutom har vi ju också brist på sköterskor. Skall vi inrätta ytterligare tjänster på detta område, måste sköterskorna tas någonstans ifrån. Detta måste bli från sjukvården, vilken, enligt min mening, i första hand bör tillgodoses. Därmed vill jag på intet sätt underkänna tanken om det i och för sig önskvärda i att kunna realisera detta, men jag tror inte att det är möjligt att på det nuvarande planet komma till någon annan ordning.

Det var endast en av motionärerna, nämligen fru Andrén, som sade att vårt avstyrkande av anslagsökningar innebär en besparing på fel ställe. Ja, det är alltså inte alla motionärerna som säger detta, men det är ju möjligt att också de andra tänker detsamma. Jag vill emellertid också införa ett annat moment i bilden, nämligen att vi står inför en valrörelse och att huvuddiskus-

Allmänna läroverken: Avlöningar

sionen vid den valrörelsen kanske kommer att röra sig om i vilken grad vi kan och vill sänka skatterna. Skulle vi bifalla *alla* de anslagskrav som vi har haft till behandling utöver Kungl. Maj:ts förslag, då skulle sannerligen utrymmet för en skattesänkning krympa avsevärt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr Johansson i Mysinge för svaret. Jag är emellertid inte tillfredsställd med det.

Det är ingalunda på det sättet som herr Johansson i Mysinge tycks anta, att de kommunala intressena här spelar in. Nej, det är i stället en föräldrapinion från försöksdistriktet som här har tagit sig uttryck, och det är ju redan redovisat i ecklesiastikministerns proposition, att man från två av dessa har vänt sig till skolöverstyrelsen och hemställt om förläggning till Malmö. Det är inte fråga om ett utpräglat malmöintresse.

Herr Johansson i Mysinge säger att det inte kan bli fråga om ett antingen—eller utan om ett både—och. Jag tycker emellertid att alla skäl talar för att man då börjar i Malmö med tanke på att man där har ett försöksdistrikt som redan nästa år har elever, vilka är uppe på detta stadium. Nu vänder man på steken och börjar i Lund, och man söker lugna malmöborna med att dessa också kan få ett försöksgymnasium i framtiden.

Herr talman! Nog förefaller det egendomligt att avdelningen här gör en hemställan som inte kan ha något annat syfte än en påtryckning gentemot statsmakterna att snarast möjligt få enhetsskola i Lund. Det är ju nära nog på det sättet man får lov att tolka den skrivning som utskottet här har gjort. Och herr Johansson i Mysinge lade ju orden så, att man ännu starkare fick detta intryck, i det han sade att det är

önskvärt att snarast möjligt betingelser för detta kommer till stånd.

Herr talman! Anledningen till att vi har väckt motionen är ju det förhållandet, att ecklesiastikministern har varit tveksam och känt sig bunden av 1953 års beslut. Vi har hemställt att riksdagen skulle besluta att nu upphäva det beslut som fattades år 1953, då man ännu inte visste någonting om försöksdistriktets förläggning.

Herr NESTRUP (fp) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande tjänsterna i Ca 29, Ca 27 och Ca 23 sade herr Johansson i Mysinge, att vi ytterligare en gång kommer att diskutera dessa saker, och jag har precis samma uppfattning. Därför ställde jag denna gång inte heller några yrkanden med anledning av mina motioner rörande tjänsterna i Ca 29 och Ca 23. Det är naturligtvis civildepartementet som skall sätta i gång med förhandlingar med de båda organisationerna, och då skall man väl komma fram till godtagbart resultat. Men jag vill bestämt fasthålla vid vad jag sade förra gången, att det är nödvändigt för trivseln både på folkskollärarhåll och på läroverkslärarhåll att dessa tvisteämnen bringas ur världen.

Fröken LILJEDAHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att utskottets talesman tar litet väl lätt på saken vad gäller skolskötersketjänsterna. Det gäller skolhälsovård vid de statliga läroverken, och dessa ligger ingalunda bara i Stockholm eller några enstaka storstäder. Har riksdagen beslutat om skolhälsovård, bör den också se till att denna kan utövas på det sätt som de medicinska myndigheterna kräver.

I detta yttrande instämde fröken Höjer (fp).

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Bara ett par ord till herr Nestrup med anledning av vad han

Bidrag till vissa privatläroverk

här anförde om 23:orna. Då han i sitt första anförande gav den bilden av 23:ornas tillkomst, att den avsåg en bristsituation, vill jag erinra om att det redan första gången frågan var uppe betonades att så inte var förhållandet. Det var inte fråga om en nödlösning i en bristsituation när 23:orna kom till. Som herr Johansson i Mysinge här sade har det rått ovisshet om vad dessa uppgörelser innebär, och den frågan har departementschefen tagit upp i propositionen nr 123, där han lovar att förhandlingar skall komma till stånd med de berörda lärarorganisationerna. Ur den synpunkten tycker jag det vore högst olyckligt om herr Nestrup här skulle vilja göra ett försök att få riksdagen att föregripa kommande förhandlingar med vederbörande personalorganisationer.

Till herr Adamsson vill jag bara säga en sak. Det är mig på ett sätt motbjudande, ärade kammarledamöter, att som lundabo behöva ta upp diskussion med herr Adamsson och föra ned debatten på ett lokalt plan. Jag vill endast framhålla, att påståendet att det nästa år skulle vara aktuellt med gymnasium för malmöborna var direkt felaktigt. Det blir inte aktuellt förrän 1959.

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! Av formella skäl ber jag att få ta tillbaka mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner i avseende å motionen II: 91, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner i fråga om motionen II: 92, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan såvitt anginge motionen dels ock på bifall till den nämnda motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Adamsson begärde emel-

lertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets utlåtande nr 8:o) såvitt angår motionen II: 92 av herr Adamsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den nämnda motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Adamsson begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 180 ja och 12 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i nu förevarande del.

Slutligen bifölls på framställd proposition vad utskottet i övrigt under punkten hemställt.

Punkterna 6—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17***Bidrag till vissa privatläroverk**

Kungl. Maj:t hade (punkt 217, s. 525 och 526) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 8 820 000 kronor.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehaft tre motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru

Bidrag till vissa privatläroverk

Hamrin-Thorell (I: 254) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* (II: 417), hade hemställt, att riksdagen beträffande Viggbyholmsskolan måtte besluta att bidrag till lärarlönerna vid gymnasiet skulle utgå med 78 procent av kostnaderna i stället för som Kungl. Maj:t föreslagit med två kronor per elev och dag av läsåret.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 549 samt I: 254 och II: 417, till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 8 820 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Jacobsson* och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 254 och II: 417 samt med avslag å motionen II: 549, till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 9 015 000 kronor.

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Fröken **VINGE** (fp):

Herr talman! Under punkterna 17 och 19 behandlas anslag till bland annat vissa internatläroverk. De läroverk som får anslag enligt punkt 17 erhåller 78 procent av lärarlönerna, de som får anslag efter punkt 19 erhåller enligt Kungl. Maj:ts förslag i år två kronor per elev och läsdag.

De reservationer, som är fogade till punkterna 17 och 19, avser Viggbyholmsskolans gymnasium, och där föreslås att Viggbyholmsskolan, som nu får anslag enligt punkt 19, i stället skulle överföras till punkt 17, vilket skulle innebära att skolan fick ett större statsbidrag. Motivet härför är att den stiftelse, som äger Viggbyholmsskolan, har mycket svårt att få debet och kredit att gå ihop, dels på grund av de allmänna

kostnadsstegringarna, dels på grund av en speciell omständighet. Stiftelsen håller på att uppföra en ny läroverksbyggnad, och då denna kan tas i bruk kommer kostnaderna för den att ytterligare belasta budgeten. Det är svårt för dem att skära ned utgifterna. Hur skulle de egentligen kunna göra det annat än genom att sänka standarden på ett sätt som jag inte tror vi vill vara med om? Därför måste de på något sätt försöka höja sina inkomster, och då ligger det närmast till hands att begära höjt statsbidrag. Vad skall de annars göra? Skolans ledning har framhållit, att om flera elever kunde tas in vid skolan, skulle finanserna kunna klaras på det sättet, men det finns inte plats för flera elever. Då återstår frågan: Skall de höja elevavgifterna? Elevavgifterna är redan nu mycket stora. De varierar på det gymnasium det här är fråga om mellan 5 300 och 5 500 kronor per år — de avser givetvis inte bara undervisning utan också inackordering — och hur skall de kunna höja avgifterna utöver detta?

Jag vet inte om någon tror att det huvudsakligen är barn från välsituerade familjer som går där. Det är klart att vem som helst inte kan ha sina barn där, då kostnaderna är så höga, men eleverna är i stor utsträckning barn till utlandssvenskar och barn i familjer som bor i glesbygder där man inte kan bereda barnen undervisning i hemorten. Föräldrarna har då att välja mellan att inackordera barnen i en närbelägen stad, där de inte får någon tillsyn, och att placera dem i en internatskola. Det är givet att föräldrarna gärna väljer det senare alternativet, men det är mycket betungande.

Vi har i många sammanhang bl. a. vid årets riksdag beslutat att bortta elevavgifter. Det kan ju inte bli fråga om att bortta elevavgiften i ett sådant här fall, men vi borde inte bidra till att ytterligare höja den. Vi har otillräckligt med gymnasier. Ett privatgymnasium som detta behövs, och undervis-

Bidrag till vissa privatläroverk

ningen vid ett sådant blir billigare för statsverket än undervisningen i ett statligt gymnasium. Det finns sålunda starka skäl att understödja Viggbyholmsgymnasiets verksamhet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under punkt 17. För den händelse kammaren bifaller reservationen under punkt 17, hemställer jag också om bifall till reservationen under punkt 19; i annat fall faller den senare reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! När avdelningen och utskottet tagit ställning till Kungl. Maj:ts förslag på den föreliggande punkten och till de motioner som är anslutna till densamma har vi närmast beaktat de ekonomiska synpunkterna. Vi har kunnat observera, att de båda anslagen till privatläroverken har höjts högst väsentligt detta år. Om sedan ett läroverk skall ligga i den ena eller den andra bidragsgruppen, är synnerligen svårt att avgöra. Det har inte tyckts oss särskilt sympatiskt att avdelningen och utskottet skulle gå med på en uppflyttning just av Viggbyholmsskolan under det att exempelvis Solbacka ställs utanför.

Vi har därför, herr talman, stannat vid Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att få yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater lämnat en motion, däri vi yrkat att riksdagen skulle bifalla skolöverstyrelsens förslag beträffande Solbackaläroverket. Skolöverstyrelsen har nämligen enhälligt föreslagit, att Solbacka skulle komma i den grupp av privatläroverk som får fullständigt stats-

bidrag för sin undervisning. Detta har emellertid statsutskottet inte fäst något avseende vid, utan det har avstyrkt motionen.

Jag kan självfallet inte ställa något yrkande här när ingen reservation finnes. Jag vill emellertid vädja till eklestistikministern att han, när han skall göra upp förslag i dessa avseenden för nästa år, ville beakta vad vi har anfört i motionen och vad skolöverstyrelsen har föreslagit samt om det finns någon möjlighet försöka få pengar till statsbidrag åt Solbackaläroverket.

Det läroverket fyller nämligen en uppgift, som annars absolut skulle komma att direkt åligga staten. Eleverna kommer i stor utsträckning från svenska familjer som vistas i utlandet på statliga uppdrag och dylikt. De kan inte ha barnen med sig, då de vill att barnen skall få svensk skolutbildning och svensk uppfostran. Då är ett läroverk av detta slag aldeles säkert den lämpligaste formen härför. Utöver dessa svenska utlandsfamiljer är det också en hel rad i Sverige boende familjer som har sina barn där. Det är om jag minns rätt ungefär 300 pojkar som får sin utbildning i denna skola.

Herr talman! Jag vill än en gång hemställa till eklestistikministern att till nästa år försöka åstadkomma bättre ekonomiska förhållanden för denna skola, ty den har det mycket svårt ekonomiskt, det kan jag försäkra. Det vore ytterst beklagligt om den inte skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Jag hoppas alltså att det skall kunna gå för skolan att få avsevärt förbättrat statsbidrag för kommande år.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Vinge begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 53 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 18—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter

Kungl. Maj:t hade (punkt 232, s. 541—546) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angivna ändrade grunder för studiebidrag åt elever vid vissa läroanstalter dels till Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 20 200 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 421) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin*

m. fl. (II: 513), hade, såvitt här vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i enlighet med studiehjälp-nämndens förslag studiehjälp från och med budgetåret 1956/57 skulle få utgå jämväl till icke svenska medborgare, samt att riksdagen med instämmande i vad i motionerna anförts måtte till Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter anvisa ett med 800 000 höjt förslagsanslag av 21 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 256 och II: 418 samt I: 421 och II: 513 — sistnämnda båda motioner såvitt här vore i fråga —

a) godkänna av departementschefen angivna ändrade grunder för studiebidrag åt elever vid vissa läroanstalter,

b) till Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 20 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson, Malmborg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 256 och II: 418,

a) dels godkänna av utskottet angivna ändrade grunder för studiebidrag åt elever vid vissa läroanstalter dels ock besluta att i enlighet med förslag av studiehjälp-nämnden studiehjälp från och med budgetåret 1956/57 skulle få utgå jämväl till icke-svenska medborgare,

b) till Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor.

Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Herr **HELÉN** (fp):

Herr talman! En av de grundläggande tankarna bakom 1950 års skolbeslut var strävandena att åstadkomma en skola, där eleverna oavsett sin geografiska hemvist, sina ekonomiska resurser och sin sociala bakgrund skulle få tillfälle att ägna sig åt studier av den art, för vilken de hade den bästa förutsättningen.

Man har under de år som gått sedan 1950 på olika sätt försökt förverkliga denna målsättning. Men alltjämt kvarstår betydande orättvisor, som inte minst drabbar barnen från glesbygderna och över huvud taget från landsbygden. Det är givet att man inte helt kan ta bort dessa orättvisor utan att tillgripa en statlig dirigering, som man från andra utgångspunkter måste vara kritisk emot. Men genom en utbyggnad av det stipendie- och bidragssystem, som redan finns, kan man faktiskt komma åtskilligt längre än hittills.

Det är därför som vi från folkpartiet under denna och de båda följande punkterna yrkat på förbättringar, som i första hand skulle lyfta upp situationen för de elever som gör stora uppoffringar dels av materiell art och dels i samband med långa och tröttande resor. Vi har yrkat på en förbättring av de resebidrag som utgår, och det har också skett i en från bondeförbundshåll avlämnad motion. Där hade man tänkt sig att resebidraget skulle höjas till 50 kronor per månad. Det är en siffra som i och för sig är fullt berättigad, men vi har i reservationen valt att instämma i studiehjälpnsnämndens väl underbyggda förslag, som innebär en höjning till 46 kronor mot av regeringen föreslagna 40 kronor.

Vi är medvetna om att det bara är ett första steg i en fortsatt förbättring, eftersom kostnadsutvecklingen för närvarande är sådan att man, som statsut-

skottet mycket riktigt påpekar, måste följa den och komma tillbaka med ändrade och förbättrade förslag. Jag tror emellertid att det vore mycket rimligt om de, som särskilt vill beakta de resande landsbygdselevernas intressen, verkligen i dag finge igenom det förslag, som studiehjälpnsnämnden har framlagt och som är mycket moderat.

I reservationen till punkt 28 döljer sig emellertid en annan grupp av elever, vilkas behandling ur rättvisesynpunkt är av ännu större principiell vikt. Jag syftar på det förslag som studiehjälpnsnämnden lagt fram, att bidragsrätten skall utsträckas till barn, vars föräldrar ännu icke hunnit bli svenska medborgare. Det finns i denna grupp av barn ett betydande antal balter, och jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att just dessa baltiska barn, vilkas föräldrar på grund av det svenska samhällets försummelser ännu icke har kunnat bli svenska medborgare, befinner sig i en hotande situation som de själva uppfattar som besvärlig. Många av dem hoppas att under de närmaste åren bli svenska medborgare, men om vi ännu ett år fördröjer utvidningen av denna bidragsrätt betyder det att vi därmed också har avsevärt handikappat dem i fråga om deras studiemöjligheter.

Jag har gjort en liten undersökning för att se, hur dessa baltiska barn i allmänhet har klarat sina studier. Av denna blygsamma undersökning framgår, att de i allmänhet ligger mycket väl framme i sina klasser. De bildar en grupp av starkt ambitiösa elever med utpräglad studiehåg och studievilja. Många rektorer är beredda att utan minsta tvekan säga, att de hör till de allra bästa studerande, som det svenska samhället över huvud taget i dag kan visa upp, och man hoppas att de i framtiden skall komma att göra det svenska samhället mycket betydande tjänster.

Alldeles oavsett denna nyttosynpunkt måste man säga, att det är orimligt att

Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter

människor, som lever och verkar i vårt samhälle och som med all sannolikhet också kommer att bli svenska medborgare precis som vi andra, som råkar vara födda här, skall ställas i detta ogynnsamma läge och att därtill detta skall ske strax innan vi räknar med att de även formellt skall bli bidragsberättigade.

Ett uppskov på ett år, som utskottet förutsätter, innebär helt enkelt en alldeles onödigt diskriminering just av dessa elever. Jag tror det vore värdefullt om de, som genom utåtriktade uttalanden säger sig vilja vara solidariska med denna baltiska befolkningsgrupp, här i dag nu skulle vilja utnyttja möjligheten att ge samma befolkningsgrupp ett praktiskt handtag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som vid punkt 28 är avgiven av herr Ohlson m. fl. och som alltså avser studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk, inbegripet resande landsbygdselever och barn till icke svenska medborgare.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det är ju ingen tvekan om att det vore önskvärt att ytterligare kunna höja studiebidrag och stipendier och företa utvidgningar i andra avseenden på detta område. Emellertid måste vi ju av både ekonomiska och andra skäl gå fram etappvis. Vi måste avvakta, att vissa utredningar blir klara, innan vi kan fatta beslut. En avsevärd utökning på detta område skulle i alla fall komma att kosta icke så små summor. Jag menar därför, att man genom de steg, som är tagna under senare år, har gått ungefär så långt, som man kan komma under förhandenvarande förhållanden, och att det inte är lätt att göra ytterligare utökningar just nu.

Vad beträffar särskilt herr Heléns yrkande om höjning av bidraget för

de resande lärjungarna, vill jag säga, att jag inte kan finna det rimligt, att man bestämmer olika maximibidrag för dem som behöver ha en måltid och dem som behöver ha två måltider på skolorten. Jag skulle nästan vilja säga, att ett penetrerande av detta spörsmål nog skulle leda till ett ståndpunktstagande motsatt herr Heléns. Jag tror för min del att den av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagna ökningen från 25 till 40 kronor per månad tillgodoser ett rimligt önskemål. Man bör nämligen inte pressa eleverna att dagligen resa hur långt som helst. När man kommer till en viss gräns, blir det ju ändå så att resorna tar bort tid och tar på krafterna för ungdomarna, så att skolarbetet blir lidande, varför inackordering egentligen är det riktiga i sådana fall. Det enda fall, då man skulle behöva denna ökning av maximigränsen till 46 eller 50 kronor, vore väl där man inte har andra möjligheter än bilskjutsar att ta till. Det är klart att sådana kan bli dyra, men om det är några stycken ifrån en plats, som slår sig ihop, behöver ju inte kostnaderna bli så våldsamt höga heller inom de rimliga avstånd där det är lämpligt att vederbörande reser till skolan i fråga.

Vad sedan beträffar frågan om att utsträcka denna stipendiering till ännu flera grupper och då särskilt icke svenska medborgares barn är det klart, att därvidlag bör vi vara ännu mer generösa än vi är för dagen. Vi behandlade denna fråga på det nordiska undervisningsministermötet i fjol i Reykjavik. Då gick vi in för att vi skulle försöka få till stånd förbättringar etappvis. Det kan emellertid här bli fråga om olika möjligheter att täcka kostnaderna så att antingen vistelselandet eller det land, där vederbörande har medborgarrätt, betalar, och det blir då även fråga om en viss reciprocitet. Jag har bedömt detta så att denna fråga inte har varit tillräckligt beredd för att man skall kunna lägga fram ett rimligt förslag, som

Studiebidrag och stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter

inte skulle ensidigt belasta statskassan i vårt land. Därför har jag inte vågat mig på att framlägga det förslag som förelåg. Tvärtom har jag givit studiehjälpsnämnden i uppdrag att ytterligare bearbeta ärendet för att under rimligt hänsynstagande till behovet av större likformighet söka framlägga ett nytt förslag, som i så fall säkerligen blir föremål för prövning redan vid nästa budgetberedning.

Jag vill emellertid också peka på att vi ju under de sista åren har fattat beslut, som inneburit, att främmande medborgare har kunnat få bidrag till studier i vissa skolformer i mycket stor utsträckning. Jag tänker på yrkesskolorna, där man efter en enkel formell prövning länge har kunnat bevilja stipendier åt utländska medborgare, och även på folkhögskolorna, i fråga om vilka vi i fjol genomförde en utökning i detta hänseende. Därför menar jag att man i propositionen och utskottsförslag visat god vilja att tillfredsställa rimliga anspråk.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket glad över ecklesiastikministerns uttalande, att det skall vara en målsättning för denna bidragspolitik att man icke skall sträva efter att tvinga landsbygdens elever till alltför långa och tröttande resor, utan att i sådana situationer inackorderingsmöjligheter skall träda i stället.

Som kammarens ledamöter kommer att finna av den debatt som strax kommer att följa kring punkt 29, står emellertid även där regeringens ställningstagande i vägen för de berättigade anspråk som har rests från kommunerna för åstadkommande av elevhem just vid sådant inackorderingsbehov. Vi föreslår däremot att till dess att man kommer fram till ett läge, där verkligen inackorderingsmöjligheterna blir bättre än nu, åstadkomma rättvisa genom höjda resebidrag för denna grupp av elever.

Beträffande barn till icke svenska medborgare, som jag nyss sade till stor del baltisk ungdom, så hänvisar ecklesiastikministern till att denna fråga icke skulle vara tillräckligt beredd. Ja, det är väl en fras som kammarens ledamöter känner igen från många andra liknande fall. Vi hörde den senast utvecklas som argument för den negativa inställningen till den hjälp som vi här i kammaren ansåg rimlig att ge barn, som var behäftade med läpp- och gomdefekter. Det är alltid detta att man gömmer sig bakom den formella sidan av ett ärende och tror att den skall kunna tjäna som tillräckligt underlag för ett nej.

Här är det inte fråga om annat än att kammaren skulle binda sig för en principiell inställning, att åt barn till icke svenska medborgare skall ges samma möjligheter som åt svensk ungdom. Den detaljutredning, som skall göras inom studiehjälpsnämnden, kan lika väl ske efter ett sådant riksdagsbeslut som före. Här gäller det ett principiellt ställningstagande, om riksdagen behjärtar denna grupps rättvisa anspråk eller icke.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag kan efter den förda diskussionen fatta mig mycket kort. I stort sett har jag inga svårigheter att ansluta mig till de synpunkter, som herr Helén framfört i fråga om de grundläggande principerna för studiebidragen och stipendiegivningen på detta område, lika väl som att kvarstående orättvisor på området skall kunna elimineras så fort som möjligt. Jag konstaterar emellertid att den målsättningen är vi ense om, såväl Kungl. Maj:t och utskottet som reservanterna. Frågan är väl endast i vilken takt vi anser att det skall kunna realiserars. Vi har från utskottets sida menat, att det har blivit stor anslagsökning på just denna punkt och att vi således får nöja oss med detta i år.

Man kan väl våga konstatera, att

Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning

Kungl. Maj:t också i fråga om andra studiebidrag, studielån och stipendier för övriga studieformer har inte minst i år gjort avsevärda insatser, något som man också bör hålla i minnet, när man behandlar denna speciella punkt. Jag vill dock, herr talman, då det gäller frågan om de utländska elevernas studiehjälp stryka under önskvärdheten och behovet av att rättvisa i fråga om studiehjälp vederfares dem så fort som förhållandena det medger. Jag har uppfattat departementschefen så att han på grund av särskilda omständigheter inte kunnat ta ställning till detta i år. Jag hoppas att han är beredd att till nästa år rätta till vad som brister beträffande studiehjälpen i detta speciella hänseende. Skall man dessutom våga uttala en förhoppning, så är det den, att våra ekonomiska möjligheter även i framtiden skall bli sådana, att vi kan fortsätta med en utbyggnad av studiehjälpen över huvud taget och då helst så hastigt som möjligt. På den punkten råder inga delade meningar mellan utskottet och reservanterna.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Får jag bara säga till herr Johansson i Mysinge: Vad du lika väl kan göra i dag, uppskjut det icke till i morgon!

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 28:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Helén begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 62 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 29

Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning

Kungl. Maj:t hade (punkt 233, s. 547—549) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att för budgetåret 1956/57 måtte få till stipendier, som under denna punkt avsåges, utdelas högst 95 000 kronor dels till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kristiansson m. fl.* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson i Västervik m. fl.* (II: 432), hade hemställts,

att riksdagen enligt studiehjälpsnämndens i statsverkspropositionen refererade förslag måtte besluta höjning av de

Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning

ur förevarande anslag utgående stipendierna, innebärande

I. beträffande korrespondensstudierna

a) en höjning från högst 250 till högst 300 kronor av det årliga stipendiebeloppet,

b) ett fastställande av det antal stipendier, som finge utgå till varje stipendiat, till fyra vid studier för realexamen och fem vid studier för studentexamen och

c) införande i stället för det förhöjda belopp av 450 kronor, som nu finge utgå vid deltagande i preparandkurs under sista studieåret, av ett engångsstipendium (utöver årsstipendierna) av 600 kronor för deltagande i dylik kurs,

II. beträffande studierna vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning en höjning från högst 350 till 450 kronor av det årliga stipendiebeloppet,

samt att riksdagen måtte medgiva, att för budgetåret 1956/57 måtte få till stipendier, som under denna punkt avsåges, utdelas högst 125 000 kronor.

I de två under närmast föregående punkt angivna, likalydande motionerna I: 421 och II: 513 hade, såvitt här vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte med godtagande av studiehjälpsnämndens förslag i fråga om anslagsbeloppets storlek dels medgiva, att för budgetåret 1956/57 måtte till stipendier som under denna punkt avsåges få utdelas högst 125 000 kronor, dels till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 253 och II: 432, till den del de innebure avsteg från Kungl. Maj:ts förslag, samt motionerna I: 421 och II: 513 — såvitt här vore i fråga —

a) medgiva, att för budgetåret 1956/57

mätte få till stipendier, som under denna punkt avsåges, utdelas högst 95 000 kronor;

b) till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Sundelin, Jacobsson, Malmberg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga, samt till motionerna I: 253 och II: 432,

a) dels godkänna av utskottet angivna ändrade grunder för stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning dels ock medgiva att för budgetåret 1956/57 måtte få till stipendier, som under denna punkt avsåges, utdelas högst 125 000 kronor,

b) till Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HELÉN** (fp):

Herr talman! Reservationen under punkt 29 avser en höjning av anslaget till stipendier åt sådan ungdom, som framför allt genom korrespondensstudier skaffar sig en högre utbildning. Det är ingen tvekan om att just de rättvisegrundsatsen, som enligt den debatt vi förde i den förra punkten det råder allmän enighet om, också här måste ligga till grund för frågans behandling. Vi vet alla att samhället gör betydande besparingar genom att det faktiskt finns elever, som på egen hand skaffar sig denna utbildning och därmed inte be-

Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning

lastar det allmänna på samma sätt som de studerande vid de offentliga läroanstalterna måste göra. Det är såvitt jag kan förstå en rent praktiskt ekonomisk värdering från samhällets sida att man hjälper och stöder denna ungdom. Jag tror inte heller att man under denna punkt kan göra debatten till en fråga om vad som är statsfinansiellt och ännu mindre samhällsekonomiskt riktigt eller icke. Skillnaden mellan utskottsförslaget och reservationen innebär nämligen en kostnadsökning för statsverket på 30 000 kronor. Det kan inte gärna sägas att här går gränsen mellan dem som vill bevara höga skatter och dem som anser att skatterna bör sänkas. Hela denna debatt måste föras åt sidan åtminstone på denna punkt, och jag tror att det vore välgörande om kammarens ledamöter låte sig vägledas av sina egna praktiska erfarenheter av hur dessa energiska ungdomar genom korrespondensstudier bidrar till vår försörjning av kvalificerad arbetskraft.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen under punkt 29: Stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Det var en liten händelse i dag på morgonen som gör att jag skulle vilja ta mig friheten att komma med en allmän deklARATION i frågan om vårt ställningstagande till åttonde huvudtiteln. Det var några kammarkamrater som gjorde fräna anmärkningar på det resultat statsutskottet kommit till i ett par punkter och dessutom angrep departementet i samma avseende och därvid förklarade, att Kungl. Maj:t när det gällde åttonde huvudtiteln visat en mycket beklaglig snålhet. Jag tror att ett sådant påstående kan man komma fram till endast om man stannar inför

valda stycken av åttonde huvudtiteln. Vi har väl alla speciella önskemål och hjärteangelägenheter att framföra, och får vi inte dem tillgodosedda tycker vi, att Kungl. Maj:t är snål. Jag tror att ett sådant resonemang är ett beklagligt generaliserande. När man tar del av åttonde huvudtiteln kan man inte undgå att få rätt starka intryck av att det varit möjligt för Kungl. Maj:t att i detta sammanhang visa prov på rätt mycket av generositet.

Nu är det så att vid sidan om den mycket digra och svällande åttonde huvudtiteln finns en hel lång rad motioner där olika önskemål förts fram, som ställer ytterligare krav på statskassan. Nu tycker inte herr Helén om mig därför att jag talar om statskassan i detta sammanhang, men han får försöka förlåta mig såsom skett ett par gånger tidigare och kanske också blir fallet i fortsättningen. Det är klart att de olika motionerna delvis kanske inte innebär så stora krav, men det finns som jag nämnde en hel rad sådana önskingar. Om jag inte tar fel har vi gjort ett överslag av vad ett bifall till dem skulle innebära och då kommit fram till att det skulle gå på åtskilliga tiotal miljoner kronor, om man skulle säga ja till alla. Nu är det ingen som begärt att man skall säga ja till alla, men vi kommer då och då till en punkt där det sägs, att här kan vi väl alltid kosta på oss litet, det betyder så föga i sammanhanget. Utskottsmajoriteten har emellertid varit på det klara med att det går inte att handla så här, och därför går det inte att bifalla denna motion. Jag vill emellertid göra herr Helén och hans kamrater uppmärksamma på att Kungl. Maj:t inte är direkt avvisande på denna punkt utan säger, att det finns en hel del starka skäl som talar för en ökning av anslaget. Men om Kungl. Maj:t är välvillig kan vi väl säga, att utskottet flödar av välvillighet, och man tycker ju då att det kunde vara till-

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

räckligt för motionärerna att bli föremål för så mycken vänlighet.

Herr Helén kom nyss i annat sammanhang med ett vänligt råd — och vi är mottagliga för sådana! — Han sade att det goda du kan göra i dag, skall du inte uppskjuta till i morgon. Ja, det där låter vackert och riktigt, men det kan tyvärr inte tillämpas i alla fall. Ty om det inte finns några möjligheter, ekonomiska m. fl., att tillgodose ett visst önskemål, så måste också herr Helén avstå från dettas förverkligande. Herr Helén får försöka ha litet tålmod med oss, som är med om att dela ansvaret för den sittande regeringens budget, för att vi i dag ställer oss avvisande till krav vid enskilda punkter, även om de ligger oss varmt om hjärtat och vi ville säga ja till de framställda önskemålen. Praktiskt taget alla motioner, som ligger på utskottets bord, har våra varma sympatier. I sak är vi också mycket sympatiskt inställda till herr Heléns framstöt, men vi har ansett det riktigt att för dagen avvisa herr Heléns begäran. Samtidigt har vi emellertid i klara ordalag uttalat en önskan om att frågan måtte komma tillbaka och då få en positiv lösning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 30***Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter**

Kungl. Maj:t hade (punkt 234, s. 549 och 550) föreslagit riksdagen att till Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II: 380), i vilken hemställts att riksdagen måtte besluta att till bidrag för inrättande av skolhem vid högre läroanstalter anvisa ett reservationsanslag på 3 000 000 kronor;

dels ock de två under närmast föregående båda punkter angivna, likalydande motionerna I: 421 och II: 513, i vilka, såvitt här vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte med godtagande av i motionerna föreslagen ändring av anslagets benämning för budgetåret 1956/57 anvisa ett belopp av 3 000 000 kronor med bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva bidrag inom en medelsram av 5 000 000 kronor, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande behovet av elevhem på längre sikt.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 380 samt I: 421 och II: 513 — sistnämnda båda motioner såvitt här vore i fråga — till Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlson, Sundelin, Jacobsson, Malmborg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag även som med bifall till motionerna II: 380, såvitt gällde anslagsbeloppet, samt I: 421 och II: 513 — sistnämnda båda motioner såvitt här vore i fråga —

a) medgiva att bidrag, som avsåges under denna punkt, måtte under budgetåret 1956/57 beviljas inom en bidragsram av 5 000 000 kronor,

b) till Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

ter för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! De viktigaste skolfrågorna vid denna riksdag skall vi som bekant behandla först om ett par dagar, när enhetsskolans förverkligande och de därmed sammanhängande frågorna om byggnadsprogram och lärarutbildning kommer upp till behandling. Men en stor del av de frågor, som vi nu skall besluta om, har också direkt samband med de reformer enhetsskolans anhängare vill genomföra. Så är bland annat fallet med ordnandet av de ekonomiska förutsättningarna för skolgången, så att vi får en bättre demokrati på det området, vilket nästan undantagslöst för med sig att vi samtidigt vinner betydande pedagogiska fördelar.

Det är ingen tvekan om att en effekt av här nämnt slag skulle vinnas genom åtgärder i det syfte som den kommunistiska gruppen har motionerat om i anslutning till åttonde huvudtiteln. Vi har sålunda t. ex. föreslagit en ökning av anslaget till skolhem. På den punkten har även andra motioner avgivits med i huvudsak samma innehåll, och dessa har tillstyrkts av reservanterna i utskottet. Beträffande statsutskottets behandling av denna fråga har det för övrigt frapperat mig att ett ärende av detta slag, vilket har så utomordentlig betydelse för landsbygdens ungdom, inte har intresserat en enda av de utskottsledamöter, som annars alltid brukar berömma sig av att vara landsbygdens speciella företrädare. Särskilt för ungdomarna i de glesbebyggda områdena i vårt land skulle en bättre tillgång på skolhem vara till mycket stor hjälp. Som regel måste dessa ungdomar nämligen söka sig in till tätorterna för att skaffa sig den ytterligare utbildning de behöver utöver folkskolan. Inte nog med att denna ungdom har ett mycket svårt handikap i långa resor och dyr inkvar-

tering, utan ofta gör också bostadsbristen på skolorten det praktiskt taget omöjligt för ungdomarna att skaffa sig den önskade utbildningen.

Med hänsyn till den principiella överensstämmelsen mellan denna och ett par följande frågor ber jag att i detta sammanhang också få säga några ord om dem. Jag tänker därvid på de två kommunistiska motionerna om skolmåltider och fri materiel. Framför allt beträffande förstnämnda frågan råder det sedan många år tillbaka ett starkt missnöje från kommunernas sida med statsmakternas åtgärder — eller rättare sagt brist på åtgärder. De många motioner som avgivits i det sammanhanget i år får också betraktas som ett uttryck för att man inom olika partier — givetvis med undantag för högern, där man ju anser alla skolreformer av detta slag vara av ondo — medger det berättigade i kommunernas anmärkningar.

Men därifrån och till praktiska handlingar tycks det ju vara ett mycket långt steg, om man skall döma av utskottsbehandlingen. För vår del har vi under en lång följd av år påyrkat en rättvisare behandling av kommunerna i detta avseende. Det innebär samtidigt krav på rättvisare skattepolitik, eftersom den ständigt fortgående övervältringen av statsutgifter på kommunerna innebär en motsvarande övervältring av den sammanlagda skattebördan från folk med goda inkomster till folk som har det sämre ställt.

När regeringen nu föreslår en minskning av anslaget till skolmåltider med ytterligare en halv miljon, betyder detta att man lastar över denna börda på kommunerna utan att kommunerna har fått motsvarande förbättring av sitt skatteunderlag. Är efter år uppför emellertid nu utskottet en komisk sketch, som består i att man helt erkänner det berättigade i motionärernas synpunkter och beklagar att ingenting blivit gjort men slutar med att föreslå, att riksdagen inte heller detta år skall

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

göra någonting — skall avstå från att rätta till missförhållandena. Vad utskottet kallar en motivering för detta underliga beteende är som bekant att det pågår en utredning. Det är ju i och för sig samma svepskäl som herr Helén så rättvist karakteriserade för en en stund sedan. Den utredning som pågår har starka tendenser att bli en evighetsutredning, och vi kan över huvud taget inte förstå, att den skulle kunna få vara ett skäl för riksdagen att inte nu vidtaga åtgärder beträffande en del av de detaljer, som ingår i den samlade utredningen. Sådana åtgärder kan nämligen inte vara något hinder för den fortsatta utredningen. Riksdagen kan självfallet besluta om sådana detaljer som det här gäller i avvaktan på en mera genomgripande reform av statsbidragsbestämmelserna. Detta kanske också bidrar till att få utredningen och vederbörande departement att röra på sig litet snabbare.

Herr talman! Detta är min motivering för ett yrkande om bifall till reservationen nr 6. Beträffande de övriga två skolmotionerna får jag återkomma.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att framhålla vad vi sagt i vår motion, att vi anser att beteckningen »skolhem», som står i rubriken, borde ändras till »elevhem». I ordet skolhem ligger ju en annan betydelse än vad som åsyftas under denna punkt.

Statsrådet Persson sade i sitt anförande, att vi borde utforma stödet till landsbygdsungdomen så, att inackordering sattes framför resor till skolorten. Jag kan principiellt ansluta mig till denna statsrådets uppfattning, men jag vill tillägga, att det finns många fall där bostadsförhållandena är sådana att jag föredrar resor framför inackordering.

De ungdomar från landsbygden, som söker inackordering, kommer i många fall till hem, som inte alls är lämpade för att ta emot dem. Här har skett en mycket markant förskjutning. Förr fanns det privatpersoner som drev ett slags elevhemsverksamhet. De var inställda på att under vintern ta emot skolelever och ge dem inte bara rum och mat utan även omvårdnad. Tyvärr har denna kategori försvunnit. Vi kan fråga oss vad denna brist beror på. Kan det bero på den höjda levnadsstandard, på brist på arbetskraft och på den kraftigt ökade tillströmningen av elever från landsbygden till våra läroverk?

Det finns vissa möjligheter att få hyra rum, men att få en helinackordering är praktiskt taget omöjligt. Hur det kan vara ställt för de elever vid våra högre skolor, som inte har hem på skolorten, visar en undersökning i tre skolstäder i Dalarna. Den berör ungefär 450 elever som inte bor i föräldrahemmet. Endast ett fåtal av dessa har kunnat ta sin tillflykt till släktingar. Av de övriga hyr 70—80 procent rum och äter ute. Många får ett morgonmål och tillsyn i bostaden, men det gäller ingalunda alla. Tillsynen vid sjukdom och mathämtningen sköter ibland rumskamraten, om man har sådan. Några måste gå ut och äta, även om de är sjuka. Var fjärde inackorderad i dessa städer går till skolan utan eller så gott som utan morgonmål. I en stad hade 30 procent bytt rum redan under första läsåret.

Jag har en smula personlig erfarenhet härvidlag. Jag skall inte relatera denna, men jag får säga, att det är beklämmande att jämföra hur vissa av dessa som hyr rum har det i jämförelse med dem som bor på elevhem. Jag gjorde ett besök på elevhemmet i Strängnäs, och efter ett sådant besök vill man säga: »Tänk om vi överallt vore så långt komna som vid det läroverket!» Det var ett elevhem som verkade idealiskt uppbyggt och idealiskt skött, och det ska-

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

pade både den hemtrevnad och det skydd, som ungdomar i skolåldern är i behov av.

Skolöverstyrelsen konstaterar också att det är synnerligen angeläget med en ökning av elevhemmen och att skolungdomen på vissa orter är inkvarterad under föga tillfredsställande förhållanden. Det förslag som här är framlagt och som vi har tillstyrkt innebär en höjning av anslaget med 1,8 miljoner. Vidare föreslås en medelsram för beviljandet av bidrag på 5 miljoner kronor. Man frågar sig: När situationen i dag är sådan som den är på detta område, hur skall det bli om fem, sex år, när de verkligt stora kullarna kommer, när mycket större elevvärgångar söker sig från landsbygden till våra gymnasier. Jag tror att det ligger en fara i uppskov med den utbyggnad som här föreslås och ber härmed att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att här gå in i någon principdebatt, ty jag tror att vi alla är helt och hållet överens om att det behövs flera skolhem. Frågan är bara i vilken takt vi kan uppföra dylika. Och därvidlag kommer ju alla våra besvärligheter på byggnadsmarknaden in i bilden.

Herrarna Widén och Holmberg är i den behagliga ställningen att inte behöva rekommendera vad slags byggnader vi skall underlåta att uppföra för att i stället kunna bygga desto flera av just dessa. Det förhåller sig faktiskt på det sättet att man inte kan räkna med en ökning av byggnadsverksamheten på ett område utan att detta går ut över ett annat. Herr Widén säger att skolöverstyrelsen har bedömt inrättandet av dessa skolhem såsom synnerligen angeläget. Ja, skolöverstyrelsen har föreslagit ungefär fördubblad byggnadskvot även för folkskolor och läroverk, men jag har inte märkt att herr Widén et con-

sortes har instämt genom någon reservation på den punkten. Också detta skulle ur vissa synpunkter kunna vara motiverat, men vi har inte möjligheter därtill nu.

När jag denna gång, trots medvetandet om det stora behovet härvidlag, har stannat för oförändrat anslag, så är det därför att jag har fått fullt klart för mig att det måste bli oförändrad byggnadskvot på detta område. Och då är det ingen mening med att sätta upp en anslagssumma som inte kommer att kunna utnyttjas. Hur behjärtansvärt ändamålet således i och för sig än är kan jag inte finna annat än att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är sådant, att vi i dagens läge kan acceptera det.

Herr HOLMBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet säger att jag befinner mig i det läget att jag inte behöver ange vilka åtgärder som bör anses för att vi i stället skall få möjlighet till bättre skolförhållanden. Egentligen behöver man väl inte göra ett sådant förslag, eftersom det i budgeten finns ett mycket stort utnyttjat utrymme här för. Dessutom är statsrådets påstående felaktigt, ty vår grupp har angivit vad det är som vi anser skall anstå för att man skall få bättre utrymme för uppgifter på det kulturella området. Vi har bl. a. föreslagit en betydande begränsning av militära rustningar för att få större möjligheter till kulturell upprustning.

Jag är givetvis anhängare av den linjen att man måste göra en avvägning av de statliga utgifterna. Jag kan i det sammanhanget också erinra om att det från andra partier görs en sådan avvägning även när det gäller åttonde huvudtiteln. Högern är nu på ungefär samma linje som man var beträffande de statliga investeringarna och beträffande socialhuvudtiteln, nämligen att man skall åstadkomma begränsningar också på kulturhuvudtiteln för att få mera till rustningar. Vi går en rakt motsatt

Bidrag till inrättande av skolhem för lärjungar vid högre läroanstalter

väg. Under sådana betingelser — men även oavsett detta förhållande — kan man genomföra de åtgärder vi föreslår för att skapa bättre skolförhållanden.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Jag skall be att få börja mitt lilla inlägg med att säga att jag har mycket livliga sympatier för denna framstöt. Detta beror på att jag i levande livet har sett vilka svårigheter landsbygdens ungdom har att bli placerad i läroverksstäderna på ett tillfredsställande sätt. Men jag har ändå böjt mig för det som kan anföras — såsom det gjordes nu av herr statsrådet — och nödgas inta en negativ inställning till frågan om en höjning av anslaget.

Vi har ju inte skrivit något långt utskottsutlåtande på den här punkten och jag begriper inte riktigt vad det är som far i herr Holmberg när han kallar utlåtandet för en komisk sketch; i så fall har han sannerligen inte stora pretentioner på komik. Han talar om »det som kallas för motiveringen» och använder vidare uttrycket svepskäl. Jag har ett starkt intryck att herr Holmberg inte har läst på läxan ordentligt eller i varje fall inte har tillgodogjort sig den. Herr Holmberg sade att han inte förstod motiveringen. Om så är fallet kanske det inte beror på utskottets arbete och på den motivering vi har framfört. Jag vill inte påstå att förhållandet skulle bero på någon klen utrustning hos herr Holmberg, men jag skulle som sagt tro, att han läst på dåligt, eller på en tillfällig tankelättja hos herr Holmberg.

Jag tror att vi inte har någon annan väg att gå än den utskottet föreslår och jag var mycket tacksam över att herr statsrådet, när han förklarade sig för närvarande stå negativ till en vidare utbyggnad på detta område, sade att detta beror på att det inte finns möjligheter för närvarande att bygga mer — med hänsyn till byggnadskvo-

ten. Jag tror inte det är mycket mer att säga i denna fråga, hur önskvärt det än är med flera skolhem. Jag vill emellertid begagna tillfället att vädja till statsrådet att han, så snart det finns möjligheter, ekonomiska och i fråga om läget på byggnadsmarknaden, ger ett handtag åt landsbygdens ungdom.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Widén och Holmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30: o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herrar Widén och Holmberg begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 144 ja och 57 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 31—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 34***Bidrag till anordnande av skolmåltider**

Kungl. Maj:t hade (punkt 238, s. 554—556) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 381) hade hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att statsbidrag till anordnande av skolmåltider skulle beräknas på ett bidragsunderlag av kr. 1:05 för varje utspisad måltid; vid bespisningsenheter med högst två läraravdelningar skulle bidragsunderlaget dock utgöra kr. 1:35 per måltid, och för elev från annat skoldistrikt kr. 1:25 per måltid, samt för s. k. oslofrukost och måltid bestående av gröt eller välling 50 respektive 30 öre per måltid.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 12 och II: 25 samt II: 381, sistnämnda motion såvitt här vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 421 och II: 513, såvitt här vore i fråga, samt av vad utskottet uttalat under förevarande punkt i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Punkten föredrogs, och anförde därvid:

Fröken LÖWENHJELM (fp):

Herr talman! Det är ur många synpunkter angeläget, att frågan om statsbidrag till kommunerna mycket snart ordnas så, att rimligt bidrag utgår till skolmåltiderna. Det finns en grupp av elever, som är sämre ställda än andra,

och det är de resande och de inackorderade. Om det inte nu går att någrolunda snabbt lösa frågan om statsbidrag i alla dess former till kommunerna, borde man provisoriskt bryta ut frågan om statsbidrag till skolmåltider för elever från främmande kommuner. Dessa barns föräldrar har, trots att barnen får stipendier, mycket högre kostnader för sina barn än de föräldrar, vars barn bor i skolorten. De barn, som bäst behöver skolmåltiderna, är också de, som reser hemifrån i tidig otta och kommer hem sent på kvällen.

Herr talman! Det finns nu nybyggda läroverk, som har fina storkök och matsalar och ingen mathållning för eleverna. Det finns också andra nybyggda läroverk, där man har lärt av detta och inte alls byggt några bespisningslokaler. Man kan inte nog understryka vikten av att staten på denna punkt ordnar på bästa sätt. Jag har, herr talman, intet yrkande, men instämmer i utskottets beklagande av att omprövningen av ifrågavarande statsbidrag ännu ej slutförts.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Utöver vad jag tidigare anfört beträffande skolmåltiderna skulle jag ytterligare vilja framhålla, att jag inte i likhet med den föregående talararen kan nöja mig med att bara instämma i beklaganden år efter år av de bristfälligheter som finns. Vi har pekat på en del åtgärder, genom vilka man skulle kunna åstadkomma provisoriska förbättringar i avvaktan på mera genomgripande förändringar av statsbidragsbestämmelserna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen i andra kammaren nr 381.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja göra de ärade kammareladmöterna uppmärksamma på att frågan om statsbidrag till skolmåltider är föremål för utredning, varför vi i utskottet inte har funnit anledning att för närvarande till-

Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn

styrka sådana åtgärder och beslut, som motionärerna har tänkt sig. För övrigt vill jag, herr talman, hänvisa till utskottets framställning och yrka bifall till dess förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 381, såvitt nu vore i fråga; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 46***Bidrag till anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn**

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! På denna punkt har det inte funnits någon motion. Anledningen till att jag begärt ordet är, att det kommit till min kännedom, att det inom skolöverstyrelsen för närvarande pågår en omarbetning av nu gällande anvisningar rörande skolskjutsar för skolpliktiga barn. I dessa bestämmelser finns bland annat intaget, att hänsyn måste tas »såväl till antalet barn, vilka genom skjutsningen få sin skolgång underlättad, som till kostnaderna. Skjutsning av ett enstaka eller ett fåtal barn kan i vissa fall av kostnadsskäl ej genomföras, även om väglängderna i och för sig skulle kunna motivera skjutsar.»

Sedan talas det också om inackordering och om att man kan medge skolskjutsar, när utgifterna härför inte överstiger inackorderingskostnaderna.

Jag förstår den principiella inställningen och jag känner också väl till hur kostnaderna för skolskjutsar stiger i höjden. Men när man sitter i en skolstyrelse och skall ta ställning till de enskilda fallen, frågar man sig om inte bestämmelserna är alltför njuuga. Det

är klart att det härvidlag måste ske en avvägning. Många gånger kommer man emellertid till det resultatet, att hänsynen till de människor det här gäller, eleverna och deras föräldrar, är viktigare än hänsynen till de ekonomiska konsekvenserna.

Jag skulle därför, inför den omarbetning av bestämmelserna som nu skall ske, vilka ifrågasätta, om inte vissa uppmjukningar av dessa bestämmelser skulle kunna företas. När vi hemma hos oss i måndags hade sammanträde i skolstyrelsen, hade vi att behandla ett fall, där statsbidrag inte längre skulle utgå därför att ett av barnen hade flyttat från platsen. Man beslöt emellertid att skolskjutsen skulle bibehållas, trots att kommunen inte fick något statsbidrag därtill. Det finns tyvärr flera sådana fall, där vi av hänsyn till både föräldrar och barn har ansett det nödvändigt att kommunen tar på sig hela kostnaden för skolskjuts. Många anser att det är orimligt, att kommunerna på detta sätt skall bära kostnaden för en sak som är ett hela landets intresse. Det ligger mycket i detta, och det är därför som jag i detta sammanhang velat ta upp frågan om en uppmjukning av bestämmelserna.

När man för fram tanken på inackordering i stället för skolskjutsar möter man helt naturligt motstånd bland föräldrar med barn i den ålder som det här gäller. Föräldrarna åtar sig åtskilliga kostnader bara för att slippa lämna ifrån sig barnen och ha dem inackorderade på annan plats.

Det finns också någonting som heter självskjutsar. Bestämmelserna är emellertid sådana, att bidrag därtill inte kan lämnas för barn som går i lägre klass än klass 7. Detta kan ur vissa synpunkter vara riktigt, men jag tror att det borde finnas möjlighet till en mjukare tolkning av bestämmelserna även i detta avseende. Det finns bland de barn, som går i lägre klasser, sådana som är så försigkomna, att det inte skulle inne-

Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. — Kurser för lärare m. fl.

bära några nackdelar, om de finge använda självskjuts och erhöill bidrag därtill. Många gånger skulle kanske föräldrarna kunna ingripa vid otjänlig väderlek och hjälpa barnen att komma till skolan.

Jag har bara velat framföra dessa synpunkter, samtidigt som jag vädjar till dem, som nu skall omarbete ifrågasvarande bestämmelser, att se det hela litet mera ur barnens och föräldrarnas synpunkter än ur ekonomiska synpunkter.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Jag kan inte se att det finns mycket att erinra emot vad herr Widén här anfört. Jag vill nu bara, samtidigt som jag tar mig friheten påpeka att utskottet för sin del varit enigt på denna punkt, yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 47

Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 251, s. 571) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för nästa budgetår anvisa ett förslagsanslag av 9 900 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft den inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckta motionen (II: 381), vari hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att statsbidrag för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. skulle utgå med 25 kronor för varje vid slutet av föregående läsår inskriven lärjunge.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 381, såvitt här vore i fråga, till Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för till-

handahållande av fria läroböcker m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 9 900 000 kronor.

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Även vid denna punkt hemställer jag om bifall till motion II: 381.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 48—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Kurser för lärare m. fl.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att beklaga, att jag inte varit djärv nog att komma annat än med en blank reservation. När ärendet var uppe i andra avdelningen hade kammaren nämligen ännu inte behandlat den fråga, om vilken båda kamrarna snart skall ha gemensam omröstning, nämligen frågan om hjälp till barn med gomedfekt. Denna motion, för vilken jag vill säga några ord nu, berör alldeles samma område. Skolöverstyrelsen har i sina petita tagit upp 12 000 kronor att användas för fortbildning av sådana lärare, som har att göra med barn med svårare tal- och läsruddningar. Om skolöverstyrelsen hade fått dessa 12 000 kronor, hade man kanske i någon mån

Understöd åt folkhögskolorna

kunnat reparera de skador, som de barn är offer för som nu har kommit så långt, att man inte genom operativa ingrepp kan öka deras talförmåga, d. v. s. barn som nått upp i skolåldern och kanske rent av kommit upp i de sista klasserna. Alla vet att talet har oerhört stor betydelse. Oförmåga att tala eller stora svårigheter att tala är i många fall otroligt utvecklingshämmande. Det innebär isolering för barnet och är för omgivningen en svår påfrestning.

Jag är alldeles övertygad om att ifall jag hade varit djärv nog att yrka bifall till motionen, hade kammaren i konsekvens med sitt ställningstagande när det gällde den andra motionen måst taga också denna. Men alla har väl läst, ärade ledamöter, hur välvilligt utskottet har skrivit i denna fråga, att det har betygat hur nödvändig denna sak är och sagt att så snart omständigheterna medger det bör spörsmålet tas upp. Jag är övertygad om att den lilla summa denna sak betingar inte kan vara avskräckande. När frågan kommer igen hoppas jag kammaren tar förslaget utan vidare.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 57—63

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 64***Understöd åt folkhögskolorna**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Till vad utskottet i föreliggande fråga haft att säga är icke mycket att tillägga. Dess skrivning är mycket positiv i fråga om ett förverkligande av 1946 års skolkommissions förslag om ett ökat statligt stöd åt folkhögskolorna, och dess hemställan är så vitt jag kan se den enda tänkbara i föreliggande situation.

Annat var ju heller knappast att vänta. Motioner från skilda håll oberoende av partitillhörighet har understrukt vikten av frågans snara lösning. Till detta kommer statsutskottets tydliga fjolårsbeställning. I årets motivering konstaterar också utskottet med beklagande, att denna beställning inte efteråtuerats, det vill säga »att förslag i ämnet inte framlagts för innevarande års riksdag». Säkerligen hade utskottet skärpt sitt yttrande i ännu högre grad, om det inte erhållit kännedom om att ecklesiastikdepartementet anmodat skolöverstyrelsen att företa en översyn av skolkommissionens nu tioåriga betänkande samt ånyo avgiva utlåtande i ärendet. Om den saken är ingenting att säga. Givetvis har flera av betänkandets siffror förlorat en del av sin aktualitet under de gångna åren — jag tänker då närmast på kostnadskalkylerna. Möjligen kan man tycka, att det är i senaste laget att göra något åt statsutskottets fjolårshemställan först sedan årets riksdag tagit sin början. Vidare har, så långt jag kan se av statsutskottets meddelande om skrivelsen till skolöverstyrelsen, inte någon tid blivit bestämd för avgivande av utlåtandet i fråga. Där kvarstår alltså ett frågetecken. Efter att frågan år från år förhalats, må det verkligen förlåtas, om man hyser litet missnöjsksamhet.

Utskottet har emellertid här klart och tydligt sagt sin mening. Utskottet förutsätter, att nämnda bearbetning färdigställs i så god tid, att Kungl. Maj:t kan för 1957 års riksdag framlägga förslag i ämnet. Det är också att hoppas, att denna för det fria och frivilliga folkbildningsarbetet och över huvud taget för lösande av framtidens skolproblem så viktiga fråga äntligen löses och det på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Det innebär, herr talman, att folkhögskolan får det statliga stöd, som den i så hög grad behöver men också — även det i utomordentligt hög grad — förtjänar.

Kyrkoherdar och konsulenter för döva: Avlöningar

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga vill jag också säga några ord.

Vi har i vår motion framhållit under vilka besvärliga ekonomiska förhållanden folkhögskolorna arbetar och att det blir allt svårare för varje år att finansiera denna verksamhet. Den betydelse folkhögskolan har är av alla omvittnad. Den har varit och är alltså en livgivande faktor i vår svenska demokrati.

Man kan mycket väl förstå, att det blir svåra avväganden när det gäller anslagsfördelningen, men beträffande folkhögskolan är det inte rimligt, att denna betydelsefulla skolform under någon längre tid skall finansiera sin verksamhet på så sätt, att de ideella organisationerna tar sina knappa medel i anspråk, att de är hänvisade till lotterier o. d. Det bör i väsentligt större utsträckning än hittills vara en samhällets angelägenhet att stödja denna skolform.

Vi har i vår motion föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att proposition om ökat statligt stöd åt folkhögskolorna måtte föreläggas 1957 års riksdag. Vi konstaterar med tillfredsställelse, att utskottet i allt väsentligt gått oss till mötes i sin skrivning. Utskottet beklagar först, att förslag i ämnet icke framlagts för innevarande års riksdag. Vidare förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t till 1957 års riksdag framlägger förslag i ämnet. Med denna starka och positiva skrivning från utskottets sida kan man med säkerhet utgå ifrån, att folkhögskolan vid nästa års riksdag kan motse det ökade statliga stöd, som den är i så stort behov av och som vi räknar med som det angelägnaste när det gäller att stödja denna bildningsform.

Herr talman! Jag vill med det anförda understryka vad utskottet har anfört och hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 65—85

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86

Kyrkoherdar och konsulenter för döva: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 291, s. 635—638) föreslagit riksdagen dels att godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för kyrkoherdar och konsulenter för döva, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57, dels ock till Kyrkoherdar och konsulenter för döva: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 99 800 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Netzen* väckt motion (II: 393), vari hemställts att riksdagen ville vidtaga sådan ändring i propositionens förslag rörande konsulenterna för döva, att ifrågavarande tjänster överflyttades till socialstyrelsen eller alternativt att ärendet återremitterades till skolöverstyrelsen för grundligare utredning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 393,

a) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för kyrkoherdar och konsulenter för döva, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1956/57;

b) till Kyrkoherdar och konsulenter för döva: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 99 800 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag har i dag fått två motioner avstyrkta men anser inte att det är nödvändigt att hålla ett begravn-

Kyrkoherdar och konsulenter för döva: Avlöningar

ningstal över båda dessa. Denna gång anser jag mig emellertid böra säga ett par sorgsens ord.

Den motion som herr Netzen och jag väckt berör en, kvantitativt sett, mycket liten fråga, nämligen överflyttning av dövkonsulentverksamheten från skolöverstyrelsen till arbetsmarknadsstyrelsen.

När en sådan ändring görs bör dock det första villkoret vara, att det verkligen finns ett behov därav. Jag har emellertid inte i propositionen eller i utskottsutlåtandet eller på något annat sätt kunnat se, att den verksamhet, som hittills bedrivits av konsulenterna i skolöverstyrelsens regi, varit annat än välsignelsebringande för dem det gäller. Det är alltså inte på något sätt bevisat, att den föreslagna överflyttningen är förestavad av ett praktiskt behov.

Sedan kommer den rent formella frågan. När en överflyttning av en tjänstemannagrupp från ett ämbetsverk till ett annat skall göras borde det vara ganska självklart, att den erfarenhet som tjänstemannagrupperna har beaktas så till vida, att vederbörande tillfrågas om sina synpunkter på överflyttningen. Så har icke skett i detta fall. En överflyttning har alltså skett av denna grupp från ett ämbetsverk till ett annat utan att gruppen har fått vetskap om detta förrän äskandet utformats. Jag måste säga att en sådan ordning — även om det rör en liten grupp — strider mot själva andan i den förhandlingsordning som genomförts för statstjänarna.

Den vård, som handhas av dövkonsulenterna, kan förläggas till arbetsmarknadsstyrelsen eller till socialstyrelsen eller också till skolöverstyrelsen. Jag skulle ändå tro, att de starkaste skälen kan åberopas till förmån för skolöverstyrelsen, därför att praktiskt taget all annan dövård — inte minst de många undervisningsfrågorna — centraliserats till skolöverstyrelsen. Såsom ordförande i Manilla dövstumsskola kan jag verkligen personligen betyga, att

skolöverstyrelsen under ledning av sina två senaste undervisningsråd på abnormskoleroteln, Ruben Wagnsson och Hildur Nygren, utfört ett utomordentligt intresserat och fruktbarande arbete till förmån för de döva. Jag tycker därför att det är ganska naturligt, att man bibehåller även denna del av dövvården hos skolöverstyrelsen, som ju har ofantligt mycket mera med döva att göra än andra organ.

Sedan har det också i motionen såvitt jag förstår alldeles obestritt visats upp, att 80 procent av den verksamhet, som det ankommer på dövkonsulenterna att bedriva, hänförs sig till annan social verksamhet än sådan, som har direkt med arbetsmarknadsstyrelsen att göra. Det är en i allra högsta grad individualiserad personlig vård av de döva som konsulenterna har att fullgöra. Och de har, såvitt jag vet, fullgjort sina uppgifter på ett utmärkt sätt. Under sådana förhållanden ifrågasätter jag också verkligen rationaliteten i den överflyttning, som här har skett och som enligt min mening ter sig i allra högsta grad förhastad.

Jag befarar att verksamheten, om den kommer att muras in i arbetsmarknadsstyrelsen, får en helt annan karaktär och inte kommer att på samma sätt som hittills bli till välsignelse för de döva. Jag vet att denna känsla finns mycket starkt hos ett par av de dövkonsulenter, med vilka jag har haft tillfälle att direkt eller indirekt träda i kontakt i detta fall. Jag skulle också tro att en konsekvens av detta beslut blir, att ett par dövkonsulenter kommer att återgå till dövstumundervisningen, därför att de inte under de ändrade förhållandena anser sig kunna utföra det arbete till förmån för de döva, som gjorde att de en gång ansökte om konsulentplats.

I statsutskottet har meningarna, enligt vad som berättats för mig, varit mera delade än som framgår av utskottets enhälliga utlåtande. Jag vet att åtminstone en av kammarens ärade kvinnliga

Folkbiblioteken

representanter, fröken Olsson, som tillhör Manillastyrelsen, har kämpat för motionen ehuru förgäves.

Jag drömmer naturligtvis inte ett ögonblick om att med detta mitt anförande kunna påverka andra kammarens ställningstagande, men för att rädda min egen själ skall jag i alla fall, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Netzén och mig väckta motionen.

I detta anförande instämde herr *Hammar* (fp).

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Det skall villigt erkännas från utskottets sida, att man självfallet kan ha olika meningar om under vilken chefmyndighet denna konsulentverksamhet skall bedrivas. Vi har emellertid ansett, att det ligger så stor vikt vid anskaffningen av arbete åt de döva, att detta motiverar en överflyttning till arbetsmarknadsstyrelsen.

Jag vill vidare göra herr Håstad uppmärksam på att departementchefen har uttalat, att med överflyttningen av döv-konsulentverksamheten från skolöverstyrelsen till arbetsmarknadsstyrelsen icke åsyftas någon ändring i huvudgrunderna för konsulentorganisationens arbetsuppgifter.

Till detta har också utskottet anfört något som jag tycker borde kunna lugna herr Håstad, nämligen följande: »Utskottet vill med skärpa betona vikten av att den socialvårdande delen av verksamheten genom överflyttningen icke får i någon mån eftersättas.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 87—89

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 90

Folkbiblioteken

Kungl. Maj:t hade (punkt 320, s. 673—678) föreslagit riksdagen att till understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 9 263 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén m. fl.* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.* (II: 384), hade hemställts, att riksdagen måtte anslå ett belopp av 70 000 kronor till Svenska sjömansbiblioteket för budgetåret 1956/57, varav 30 000 kronor utan eljest gällande villkor om visst tillskott från annat håll.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 269 och II: 384 ävensom med avslag å motionerna I: 105 och II: 94, I: 234 och II: 429 samt I: 169 och II: 408 — de båda sistnämnda motionerna såvitt de avsåge medelsanvisning — till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 9 288 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 169 och II: 408, såvitt de icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet på grund av motionerna anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström, Pålsson, Einar Persson, Nils Theodor Larsson* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett att utskottet bort under a) hemställa att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 105 och II: 94, I: 234 och II: 429, I: 269 och

Folkbiblioteken

II: 384 samt I: 169 och II: 408 — de båda sistnämnda såvitt de avsåge medelsanvisning — måtte till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 9 263 000 kronor.

Punkten föredrogs, och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! På denna punkt har jag en reservation, som går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag även beträffande Svenska sjömansbiblioteket. Utskottsmajoriteten tillstyrker för sin del en ökning av anslaget från 45 000 kronor till 70 000 kronor.

Jag har reserverat mig endast på den grunden, att jag menar att man bör vara konsekvent. Vi har på andra avdelningen försökt att hålla sparsamhetslinjen så långt det har varit möjligt att göra detta utan att eftersätta absolut nödvändiga eller mycket önskvärda behovs tillgodoseende. Därmed vill jag inte säga annat än att det även i detta fall kan vara ett behjärtansvärt önskemål det gäller, men jag vill dock påpeka, att det under huvudrubriken Folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. i utskottsutlåtandet, därvid även under den punkt vi nu diskuterar — Understöd åt folkbiblioteksväsendet — finns många motioner som är behjärtansvärda. Jag vågar säga att samliga är behjärtansvärda, och då tycker jag det är svårt att bryta ut en punkt och ge sin anslutning till de önskemål som där har framförts, även om — jag erkänner det — åtskilliga skäl kan tala därför. Man har här hemställt om förbättringar beträffande folkbiblioteksväsendet, understöd åt bibliotek vid fångvårdsanstalter, föreläsningsverksamhet, föreläsningförmedling, ungdomskonsulentverksamhet, studieförbund o. s. v., och jag tycker nog för min del att det är önskvärt att biblioteksväsendet, som ju bygger på en samverkan mellan staten och kommunala eller enskilda huvud-

män, behandlas enhetligt och med så stor konsekvens i handlandet som möjligt.

Jag menar också, att inte minst de enskilda huvudmännen har anledning att ta sin fulla anpart av verksamheten, och jag tänker då speciellt på svenska sjömansbiblioteket.

Jag har här en lista över anslag och bidrag till svenska sjömansbiblioteket för räkenskapsåret den 1 juli 1954 till den 30 juni 1955. Den visar att 97 170 kronor har gått till denna verksamhet. Därav har staten betalat 45 000 kronor. Svenska sjöfolksförbundet har betalat 7 000 kronor. Jag vill dock inom parentes anmärka, att denna summa för nu löpande år är väl fördubblad och att sjöfolket därvidlag har gjort en mycket aktning svärd insats. Likaså har många av sjöfartskommunerna medverkat i väsentlig grad, men många av beloppen är rätt små. Tillsammans gäller det 19 950 kronor. Vi har dock i utskottet, särskilt vi reserverar, tyckt att rederinäringen borde kunna bidra i högre grad än som har skett. Jag vill t. ex. erinra om att Svenska Amerika linien ger 500 kronor, Svenska Orient linien 200 kronor, Rederiaktiebolaget Transatlantic 500 kronor, Gorthons rederier 250 kronor o. s. v. Jag vill därmed inte rikta någon anmärkning emot företagen i fråga, ty det är ju frivilliga insatser. Å andra sidan tycker man nog, att det i ett sådant läge finnes anledning för dem att i något högre grad än vad nu skett visa det speciella intresse man bör ha av att skapa trivsel på fartygen och framför allt tillgodose sjömannens bildningsbehov.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen, som ju också innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr SVENSSON i Göteborg (s):

Herr talman! När jag läste reservanternas yrkande kunde jag inte frigöra

Folkbiblioteken

mig från ett bestämt intryck av att deras ställningstagande berodde på bristande kännedom om sjöfolkets mycket säregna levnadsförhållanden. Det kan kanske vara på sin plats att börja med att erinra om den genomgripande förändring av den svenska handelsflottans struktur i vad gäller trader o. s. v., som ägt rum under de senaste 8—10 åren. Före det senaste världskriget kom de svenska fartygen i regel hem till Sverige efter mer eller mindre korta tidsintervaller. Nu är förhållandena i detta avseende radikalt förändrade. Cirka 70 procent av vår handelsflotta är sysselsatt i trafik enbart mellan utländska hamnar, och det betyder naturligtvis, att fartygen och därmed också de ombordanställda under avsevärda tidsperioder inte kommer till hemlandet. Vi har i den svenska handelsflottan fartyg som är tidsbefraktade mellan utländska hamnar under fem, tio, ja upp till femton år. Det betyder givetvis att de som bemannar dessa fartyg blir eller kommer att känna sig isolerade från hemlandet i mycket stor utsträckning. Låt oss som ett exempel ta ett tankfartyg, som är tidsbefraktat mellan en nord- eller sydamerikansk hamn och Persiska viken. Mellan den amerikanska hamnen och Persiska viken befinner sig ett sådant fartyg till sjöss i 30—35 dygn. I hamnen vid Persiska viken ligger fartyget 10—12 timmar, och där får besättningen för övrigt inte gå i land. Sedan blir det 30—35 dygns sjöresa tillbaka till den amerikanska hamnen, och i den hamnen ligger ett sådant fartyg i allra bästa fall ett eller högst två dygn. Därefter är det på nytt 60—70 dygns sjöresa, och så pågår det år efter år, möjligen med avbrott för några hamndygn för reparation eller översyn av fartyget.

Kan kammararens ledamöter förstå hur förhållandena ombord gestaltar sig för besättningen på ett sådant fartyg? De ombordanställda har ingen som helst möjlighet att komma i åtnjutande av de

kulturella förmåner, som vi bjuder övriga medborgare i vårt land. De kan inte gå på en statsunderstödd teater eller på en konsert, de kan inte vrida på radion för att höra det svenska riksprogrammet, ytterligt sällan får de tillgång till svenska tidningar, och de kan inte som alla vi andra i detta land gå till ett bibliotek för att få låna en bok. De får emellertid vara med och betala skatt och därigenom bidra till kostnaderna för de förmåner, som kommer alla oss andra till del. Det är väl därför kanske inte så egendomligt om våra sjömän har den uppfattningen, att statsmakterna i någon ringa mån bör hjälpa till, så att de åtminstone kan få något rikare möjligheter att läsa svenska böcker.

Sjömansbibliotekets årliga utgifter utgör för närvarande cirka 100 000 kronor. Till dem bidrar staten, som herr Johansson i Mysinge nämnde, med 45 000 kronor. Resten måste tiggas ihop. Det betyder att biblioteket inte kan göra upp en budget för det kommande arbetsåret och att man får börja detta med att sända ut tiggARBREV och insamlingslistor. Personligen tycker jag att detta är ovärdigt en institution, som skall tillgodose sjömannens berättigade anspråk på att i någon mån få del av de kulturella förmåner som vi bjuder andra medborgare i vårt land.

Som ett litet exempel på det intresse, varmed sjömännen själva omfattar bibliotekets verksamhet, vill jag nämna, att Svenska sjöfolksförbundet i samband med sjömansbibliotekets 25-årsjubileum tog initiativet till en insamling bland de ombordanställda. Den insamlingen har på några få månader inbringat cirka 30 000 kronor, ett bevis så gott som något på det värde som de ombordanställda sätter på biblioteksverksamheten. Men den insamlingen är en engångsföreteelse och bara avsedd att täcka de onormalt stora bristerna i sjömansbibliotekets bokbestånd. Jag kan försäkra att det är beklämmande att se

Folkbiblioteken

sjömansbibliotekets tomma bokhyllor gapa mot en samtidigt som högarna av brev, i vilka sjömännen bildligt talat ropar efter böcker, oavbrutet växer.

Reservanterna hänvisar till utskottsutlåtandet 1954, i vilket anförs att det borde ligga i rederiernas intresse att i större utsträckning ekonomiskt stödja biblioteksverksamheten. Ja, det kan man naturligtvis säga, men om de nu inte gör det i tillräcklig omfattning, så bör det väl ändå vara statsmakternas skyldighet att se till att inte sjömännen i alltför hög grad ställs utanför den kulturella gemenskapen.

Utskottets hemställan innebär en ökning av anslaget till sjömansbiblioteket med 25 000 kronor om året. Det är en försvinnande liten summa, om man ställer den i relation till att sjömännen genom att bemanna våra fartyg i alla fall bidrar till att det s. k. sjöfartsnettet tillför vårt land ungefär en miljard kronor årligen.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Andreasson* (s), *Dahl* (s), *Lundqvist* (s), *Bark* (s) och *Johanson* i Västervik (s), fröken *Olsson* (s) samt herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Det behöver kanske inte sägas mycket mer efter herr Svenssons i Göteborg anförande, men det får väl ändå anses lämpligt att någon som representerar utskottsmajoriteten säger några ord, och jag skall därför, herr talman, be om kammarens uppmärksamhet under några minuter.

Herr Johansson i Mysinge är för det mesta en mycket klok man, och han har väl rätt när han säger, att rederinäringen borde kunna ge större bidrag. Jag har intet att erinra mot detta. Jag vill bara tillägga, att om det statliga bidraget blir högre, tror jag det ändå

finns gott utrymme för bidrag också från rederinäringen, och kan herr Johansson och andra behjärtade personer förmå rederinäringen att lämna större bidrag, är det bara tacknämligt.

Jag skall ta mig friheten att nämna två överväganden som har gjort, att jag utan tvekan har gått med på detta förslag, som ju innebär en utökning av Kungl. Maj:ts förslag. Det ena är, att våra sjömän är vårt lands och vårt folks tjänare, som under ofta mycket svåra och påkostande förhållanden — jag tänker exempelvis på bortovaron från hemmet — utför en för vår folkförsörjning och för vårt land utomordentligt viktig gärning.

Det andra övervägandet är att sjömännen, såsom herr Svensson redan har vidrört, är lojala skattebetalare, som dock på grund av sin vistelse på sjön är utestängda från möjligheten att tillgodogöra sig en del av de kulturella förmåner, som vi som bor på landbacken kan utnyttja.

Jag tror, herr talman, att det inte är några överord om jag dristar mig att säga, att en ökning av detta anslag kan betraktas som en gård av rättvisa, uppmärksamhet och tacksamhet mot så värdefulla medborgare som sjömännen. Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Herr Johansson i Mysinge började med att tala om sparsamhetskravet. Ja, det är riktigt att vi måste vara sparsamma och jag har för min del tagit så allvarligt på den saken, att jag inte i utskottet har yrkat bifall till min egen, såsom jag tycker mycket starkt underbyggda motion angående höjning av maximigränsen för statsbidrag till folkbibliotek. Att jag inte har gjort detta beror på att jag har velat med så mycket större koncentration ägna mig åt att denna gång försöka få igenom det så många gånger

Folkbiblioteken

framförda önskemålet om en höjning av statsbidraget till Svenska sjömansbiblioteket.

Eftersom det huvudsakligen är göteborgare som står bakom motionen kanske några av kammarens ledamöter tror att detta är ett speciellt göteborgsintresse. Det är det inte alls. Bibliotekets adress är ju Göteborg, men i själva verket finns där inte många böcker, såsom herr Svensson i Göteborg har sagt. Böckerna gungar ombord på fartyg på de sju haven. Det finns också en del böcker i olika depåer, placerade på flera håll i världen: i några hamnar i Sverige, i Narvik, Rotterdam, London, New York, Buenos Aires, Sydney och Melbourne. Från dessa depåer kan fartygsbiblioteken ibland fyllas på, och man kan göra utbyte av vandringsbibliotek. Men var och en förstår, att en sådan splittring av bokbeståndet, som enligt sakens natur är nödvändig, medför att man egentligen skulle behöva mycket större bokförråd än man har. På annat sätt går det inte att göra vandringsbiblioteken tillräckligt allsidigt sammansatta och tillgodose de mycket skiftande intressen som sjömännen kan ha i fråga om böcker.

Man har ju också ett allvarligt problem med sjömansbiblioteket därigenom, att man aldrig kan göra upp en ordentlig budget. Man är beroende av bidrag från jag tror 51 olika bidragsgivare. Det minsta bidraget lär vara på 10 kronor och det största på 7 000 kronor. Det är bara ett bidrag som är så stort, de allra flesta är små. Det är bland annat en del hamnstäder som ger bidrag, men man är för varje år beroende av stadsfullmäktiges beslut. Jag hörde i höstas i Luleå av en f. d. kollega till mig, som är stadsbibliotekarie och också är stadsfullmäktig, att där hade avgörandet i fullmäktige hängt på jag vill minnas en enda röst. Skall Svenska sjömansbiblioteket vara beroende av kanske tillfälliga stämningar i ett mycket stort antal fullmäktigeför-

samlingar och dessutom hos ett mycket stort antal enskilda bidragsgivare, går det ju inte att få ett fast underlag för verksamheten.

För att ingen skall missförstå vad det är fråga om, vill jag säga att jag tycker att utskottets skrivning kanske är litet otydlig. Det är inte fråga om en höjning med 70 000 kronor. Det är en höjning från 45 000 till 70 000, alltså en höjning med 25 000 kronor.

Herr Jerker Svensson har redan påpekat den insamling, som gjorts bland sjömännen. Jag tycker att det är stortartat när man hör vilka summor som på kort tid åstadkommits. Det visar ju vilket starkt bildningsintresse som finns bland sjömännen. Det måste bero inte bara på en allmän önskan att få fritidssysselsättning och bryta monotonien ombord på fartygen, utan också på att det ligger ett verkligt bildningsintresse bakom, en önskan att få behålla kontakten med svenskt språk och med hemlandet. Denna kontakt måste vara värdefull för dessa människor, som kanske ibland är hemifrån flera år i sträck. Det är ju i stor utsträckning fråga om fartyg, som går mellan olika utländska hamnar.

För mig har det varit en väsentlig synpunkt, att sjömännen är skattebetalare och därför borde ha samma förmåner som vi andra. Det har de inte i detta avseende. Vi, som bor på större orter, har tillgång till större folkbibliotek på orten. De som bor på små orter har inte det, men de har dock via centralbiblioteket möjligheter att få sig tillända de böcker de behöver i studieflytt. Sjömännen har inte dessa möjligheter. De behöver både fasta fartygsbibliotek och bättre vandringsbibliotek.

Jag är mycket glad över att statsutskottet behjärtat detta och med stor majoritet bifallit motionen. Jag ber, herr talman, att i likhet med herrar Hoppe och Jerker Svensson få yrka bifall till utskottets hemställan.

Föreläsningsverksamhet

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf) kort genmäle:

Herr talman! I allt det beröm, som har slötsats på både sjömännen och rederinärningen för den utomordentliga insats som de gör till landets bästa, vill jag helt instämma, och det gjorde jag också i mitt inledningsanförande. Jag vill också för min del hoppas att den verksamhet, som vi här diskuterar, skall kunna utvecklas och utvidgas. Men då hoppas jag, herr talman, att om staten nu skulle närmare fördubbla sitt anslag, det då inte skall gå på det sättet, att man från kommunernas och de enskildas sida minskar sina bidrag. Då när vi inte dit vi önskar komma.

Därför skulle jag bara vilja uttala den förhoppningen, att, om utskottets förslag nu kommer att antas av riksdagen, också andra intressen skall göra sin insats i proportion därtill. Då skulle det kunna bli en åtgärd som finge åsyftad verkan, en mycket god och kraftig verkan.

Herr SVENSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Johansson i Mysinge att för den händelse riksdagen, vilket jag livligt hoppas, beslutar höja anslaget med begärda 25 000 kronor, kommer det inte att betyda att de enskilda insatserna blir mindre. Tvärtom är jag övertygad om att det kommer att stimulera enskilda bidragsgivare till att göra ännu större insatser.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag vill också fästa herr Johanssons i Mysinge uppmärksamhet på att även med utskottsmajoritetens skrivning är en viss del av statsbidraget beroende av bidrag från annat håll.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som före-

slagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Mysinge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 90:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 91**Föreläsningsverksamhet**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Vid denna punkt har jag en motion, undertecknad av mig och ett 30-tal medlemmar av olika partier. Det är ett urval av för det fria folkbildningsarbetet särskilt intresserade.

Vi har hemställt att anslaget till den fria föreläsningsverksamheten skall få karaktär av förslagsanslag. Detta är tillstyrkt av kungl. skolöverstyrelsen. Utskottet har synbarligen av ekonomiska skäl inte velat gå med på det denna gång. Men jag noterar med stor tillfredsställelse och tacksamhet, att utskottet i praktiken i sitt resonemang helt in-

Studieförbund

stämmer med motionärerna. Utskottet erkänner först och främst, att om anslaget fick karaktär av förslagsanslag skulle det bli en smidigare tilldelning av medel och en bättre anpassning till behovet under arbetsåret än vad nu är fallet. Utskottet säger dessutom, att frågan om förenkling och förenhetligande av nuvarande statsbidragsbestämmelser efter överarbetning och omprövning av föreliggande förslag i ämnet bör upptas till förnyat övervägande och att även frågan om anslagets karaktär, d. v. s. frågan om förslagsanslag eller inte, bör bli föremål för ytterligare bedömande. Jag noterar som sagt detta med stor tillfredsställelse. Utgången av denna frågas behandling avvaktas med stort intresse av alla vänner av den frivilliga föreläsningsverksamheten. Jag har velat stryka under detta utskottets positiva erkännande såsom innebärande ett löfte för framtiden.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag kan i stor utsträckning ansluta mig till vad herr Hallén här sagt. Det är inte ordnat på önskvärdt sätt när det gäller möjligheterna att få anslag ifrån föreläsningsanslaget till de olika bildningsorganisationerna. Nu är det så att man vid förfrågningar på vårarna, ja redan efter nyår, får svaret att anslaget är slut. Det är förbrukat redan under hösten. Därigenom skapas stora besvärligheter för dem som vill försöka fortsätta med denna verksamhet. Jag vill alltså ansluta mig till herr Halléns uttalande på denna punkt.

Anledningen till att jag ändå ville säga något utöver vad han har anfört är, att man har antytt, att man skall försöka få till stånd någon normering av fördelningen av föreläsningsanslaget. Därvidlag finns ju olika vägar att gå. En av dessa är att man anknyter till det antal studiecirklar, som en bildningsorganisation har, och ställer föreläsningsanslag till förfogande i förhållande till detta antal. Jag tror att detta inte

vore en särskilt lycklig lösning. Den svenska folkbildningsvärlden är mångskiftande. Man arbetar där inte bara med studiecirklar. Man har även andra slag av bildningsverksamhet såsom studiedagar, konferenser, veckor etc. Att under sådana förhållanden helt anknyta till det antal studiecirklar, som en bildningsorganisation har, vore inte lyckligt.

Det är för att påpeka, att man här, även om man åstadkommer en normering, bör se till att det blir en normering som är rörlig, som jag här har tagit till orda.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 92 och 93

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 94***Studieförbund**

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! På denna punkt har jag en motion, som har rönt en relativt välvillig behandling av statsutskottet. Jag skulle bara be att få notera det med tacksamhet. Det är inte särskilt önskvärdt, som utskottet uttrycker det, med statsbidragsbestämmelser som innebär, att man försöker tvinga bildningsorganisationerna till samarbete, när samarbetet för dessa inte ter sig naturligt. Jag förstår det intresse, som skolöverstyrelsen har för att det inte skall bli för många statligt godkända studieförbund, men å andra sidan kan man säga att, såsom utskottet strukit under, statsmakterna inte skall ge sig in på att dirigera den fria bildningsverksamheten. Jag noterar därför med tillfredsställelse, att statsutskottet på denna punkt i viss utsträckning gått med på de önskemål, som jag har framfört i motionen.

Jag är, herr talman, inte säker på att den uppluckring av kraven för att bli

Studieförbund

godkänd som studieförbund, som på detta sätt sker, är tillräcklig. Vi får väl låta ett eller annat år gå och se, om det finns anledning att göra en ytterligare uppmjukning av bestämmelserna. Det väsentliga är ju, att den fria folkbildningsvärlden inte av administrativa skäl tvingas in i ett samarbete, som man själv inte vill vara med om.

Herr BARK (s):

Herr talman! Jag ämnar inte hålla något begravningsstal över vår motion. Jag är säker på att denna fråga kommer att få en förnuftig och rättvis lösning så småningom. Den hör till dem som tvingar sig fram.

Vi motionärer har gått på samma linje som studieförbunden och skolöverstyrelsen, men utskottet har inte bifallit vår motion. Emellertid vill jag framhålla ett par saker.

Det frivilliga folkbildningsarbetet har utvecklats sig med oerhörd hastighet. Studiecirkelnas antal har ökat. Medlemsantalet har också ökat i snabb takt under de senare åren. Det har alltså skett en kvantitativ ökning, och man får väl också räkna med att det blivit en kvalitativ förbättring. Detta om kvaliteten har studieförbunden och alla folkbildare haft ögonen på. Den kvantitativa utvecklingen har gått så fort att den kvalitativa inte har hunnit med. Det är detta som studieförbunden, skolöverstyrelsen och vi motionärer har velat påtala. Därför har vi yrkat på en höjning av anslaget till studieledarutbildning med 100 000 kronor och dessutom en förändring av själva statsbidragsbestämmelserna, så att statsbidrag skulle kunna utgå med 75 i stället för 50 procent.

Detta har sin alldeles särskilda betydelse för landsbygden. I städerna kan man anordna studieledarkurser och skaffa folk från staden, t. ex. här i Stockholm och andra större städer, och man kan ordna det som kvällskurser. Det behöver då inte kosta så mycket.

Men när det gäller studieledarna på landsbygden är man tvungen att dra ihop dem till någon folkhögskola, någon stad eller tätort, och då uppkommer resekostnader och inackorderingskostnader. Resekostnaderna är man tämligen överens om att de lokala organisationerna skall bära med hjälp av kommunerna, men inackorderingskostnaderna är något som landsbygdens studieorganisationer får dragas med utöver de kostnader som städerna har. Det är just denna sida som vi speciellt har velat framhålla.

Jag hoppas att ecklesiastikministern, som ju själv en gång har varit studieledare inom en landsbygdsorganisation, nästa år skall ta sig särskilt an de här intressena och beakta dem. Om han inte gör det, hoppas jag att statsutskottet nästa år inte bli så arbetsbelastat utan att det har möjlighet att se närmare på dessa frågor och då även kommer att bevaka dem bättre. I förhoppning alltså om en lycklig lösning och dessutom om ytterligare samarbete mellan studieförbunden, skolöverstyrelsen och departementet har jag icke något yrkande.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag har vid denna punkt en blank reservation, och anledningen till att jag inte reserverat mig för bifall till motionen är just det som herr Bark slutade sitt anförande med och som vi var inne på både i utskottets skrivning och i det yttrande, som utskottet anförde till punkt 91, nämligen att det är lämpligt att skolöverstyrelsen och studieförbunden tar en överläggning om hur statsbidragsbestämmelserna skall utformas och hur det statliga stödet till bildningsverksamheten skall utformas, framför allt när det gäller den centrala bildningsverksamheten så att säga, alltså inte studiecirkeln utan kurs- och föreläsningsverksamheten.

Statsutskottet skrev mycket välvilligt vid punkt 91, och jag ansåg nog att

Speciella folkbildningsåtgärder

skrivningen skulle kunna vara något i samma stil på den här punkten. Det kanske var tidsnöd, som herr Bark antydde, som gjorde att frågan blev mera summariskt behandlad här.

Jag vill framhålla att även när det gäller kursverksamheten kommer frågan säkerligen igen. Vi hoppas att man redan till nästa år skall kunna komma fram med ett så detaljerat och väl motiverat förslag, att vi utan vidare skall kunna anta det, både när det gäller delvis ändrade grunder och en uppräknings av anslaget, som också kommer att bli nödvändig i detta fall.

Jag har i likhet med motionären för dagen inget yrkande utan återkommer nästa gång frågan kommer upp.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 95

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 96

Speciella folkbildningsåtgärder

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I den fråga, som bland andra behandlas under punkt 96 har jag en motion, och det är i anledning av denna som jag vill säga några ord.

Denna fråga har ju en gång förut varit uppe i riksdagen, när vi hade att behandla första lagutskottets utlåtande nr 8 angående kriminalmagasinen och den därmed sammanhängande frågan om en eventuell granskningsnämnd. Riksdagen har åtminstone hittills inte velat vara med om förbud, och inte heller har riksdagen ansett det vara skäl att pröva en granskningsnämnd. Man anser att censur och lagstiftning på detta område inte är att rekommendera, när det gäller att komma till rätta med gangster-, skräck- och kriminalseriemagasinen. Men alla erkänner att snusk-litteraturen är något skadligt, som man

bör motverka och om möjligt få bort. Vägen till en bättre tingens ordning säger man är upplysning och propaganda för det som är bättre. Alltså gäller det att tränga ut de dåliga tryckalstren med goda barnböcker.

När första lagutskottet behandlade detta spörsmål, tog utskottet mycket allvarligt på frågan. Jag anser att det bästa jag kunde göra här i kammaren vore att återge en del av utskottets skrivning, som ju också enhälligt antogs av riksdagen, men jag har en viss känsla av att man i nervositet tittar på klockan och tycker att tiden går oerhört fort. Jag skall därför inte återge vad utskottet skrev. Bara några punkter vill jag vidröra, herr talman.

Vad utskottet anförde vann för några veckor sedan riksdagens fulla gillande. Vad är det då man med detta har sagt? Jo, man har sagt följande: att gangster- och kriminalserier olämpligt påverkar de unga; att många unga får anses bli skadade i sitt fantasiliv genom dessa tryckalster; att positiva åtgärder bör vidtagas; att seriekommittén är ett värdefullt initiativ i kampen mot den underhaltiga serielitteraturen; att denna kommittés arbete förtjänar allt stöd; att kommittén kan påvisa vissa resultat till det bättre genom sitt arbete; att de underhaltiga seriemagasinen blivit ett verkligt problem som för sin lösning påkallar kraftiga åtgärder. Detta är kontentan av vad första lagutskottet skrev och riksdagen godtagit.

Herr talman! Är det förmätet om jag anser att genom den positiva hållning, som riksdagen för några veckor sedan intog till själva saken, den nu borde kunna visa i praktisk handling att ett ringa handtag kan ges åt denna kommittés arbete, som rent av berömts av riksdagen? Statsutskottet har varit vänligt nog att i sitt utlåtande ta med hela min motion, varför jag inte behöver redovisa seriekommitténs sammansättning. ABF är med här och LO:s kvinnoråd, olika lärarförbund, en rad kvinnoförbund och

Utbildning av ungdomsledare

ideella och religiösa ungdomsrörelser o. s. v.

Herr talman! Jag tycker inte det är riktigt rimligt och logiskt att vi först förklarar att vi bör undvika lagstiftningsåtgärder för att ordna saken på annat sätt, t. ex. genom upplysning, och sedan säga nej till de anspråkslösa kostnaderna för en sådan upplysningsverksamhet. Här har nu enskilda personer satsat arbetstid och även gjort ekonomiska uppoffringar i en rätt besvärlig uppgift som dock utskott och riksdag gillar och rent av berömmar. Kommittén begär inte ett öre i ersättning för sitt arbete utan endast att vi ger den stöd till åtminstone en del av kostnaderna för arbetet. Jag tycker nog att detta är ganska rimligt begärt. Här konstaterar vi, att seriekommitténs arbete är bra, att det är nödvändigt och erkännansvärt, att det göres av ideellt intresse, »men hjälper er ekonomiskt det gör vi inte nu». Jag tycker inte att detta är riktigt.

Jag upprepar ännu en gång: Vi är överens om saken och att kriminallitteraturen är en fara, att gangster- och brottseriemagasinen kan menligt inverka på barn och ungdom. Lagstiftningsåtgärder och förbud är inte den väg riksdagen vill beträda, utan den förklarar, att upplysning och propaganda skall bedrivas. Men har vi sagt A, finns det också vissa skäl att säga B. Är det riktigt att nu avslå det ringa anslag som seriekommittén faktiskt är i stort behov av? Man skall ge ut en del böcker och skrifter, vilket kostar många tusen kronor. Kommittén är ju inte tillsatt av riksdagen, men faktiskt har vi genom att antaga vad första lagutskottet skrivit ansett, att den går riksdagens ärenden genom sitt upplysningsarbete. Och, herr talman, de som här är engagerade i denna kamp begär inte ersättning för arbete med hjälp till att arbeta ännu effektivare, såsom jag yrkat i min motion.

Efter detta vore det kanske mycket naturligt att yrka bifall till motionen, men jag skall inte göra det. Statsutskot-

tet förutsätter att saken kommer igen nästa år i samband med det ordinarie budgetarbetet och att kommittén då får hjälp. Jag är naturligtvis mycket tacksam för utskottets vänliga och positiva skrivning som tydligt samlat hela utskottet. Därmed har utskottet i likhet med första lagutskottet starkt understrukt värdet av seriekommitténs arbete; med dessa berömmande ord får kommittén låta sig nöja till nästa år. Jag skall alltså nu inte yrka bifall till motionen utan nöjer mig med en förhoppning om att nästa års budget löser denna fråga. Jag nöjer mig nu med det sagda och får eventuellt återkomma nästa år.

I detta anförande instämde herrar *Rylander* (fp), *Hammar* (fp), *Rimmerfors* (fp), *Johansson* i Stockholm (k) och *Hamrin* (fp), fröken *Löwenhielm* (fp), fru *Eriksson* i Stockholm (s) och fru *Andrén* (fp).

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 97 och 98

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99

Utbildning av ungdomsledare

Efter föredragning av punkterna yttrade

Herr **BARK** (s):

Herr talman! På ungdomsledarproblemet kan man för dagen anlägga tre synpunkter. Man har då först att tänka på den situation, som inträffat på grund av den nya alkohollagstiftningen, vidare den stigande ungdomsbrottsligheten och slutligen ansvällningen av årskullarna.

Det finns ju många olika metoder att komma till rätta med ungdomens problem, men det är ju viktigt att man griper sig an med detta spörsmål framför allt under den tidiga övergångsåldern och uppåt. Det är ju då som konkurrensen mellan olika slag av ungdomsledare

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

sätter in. Vi har dels dem som kanske kommer från fängelserna och samlar en grupp omkring sig, men det finns också andra asociala element med förmåga att samla ungdom omkring sig. Vi har t. ex. ungdomsligorna sådana som Mattsson-ligan, där det var en ytterligt intelligent pojke, som av olika olyckliga omständigheter liksom inte fått utlopp för sin stora energi och som då slog in på kriminella vägar och gjorde smållarna här i Stockholm som alla känner till.

Man kan se detta problem på olika sätt, men egentligen är det alltid ett och det samma. Det har inte funnits människor, som tagit sig an dessa ungdomar, och det har inte funnits ur samhällets synpunkt önskvärda ledare som varit beredda att rycka in. Det är därför som denna ungdomsledarutbildning har en så utomordentligt stor betydelse. Det är alltså ungdomsledarutbildning för olika stadier och olika slag som här behövs. Beträffande denna vår motion förhåller det sig måhända på samma sätt som med den jag nyss talade för, nämligen att det klokaste kanske är att inte yrka bifall till densamma utan i stället under kommande år lita till de goda krafter som finns inom skolöverstyrelsen, regeringen och, eventuellt, statsutskottet.

I slutet av sitt utlåtande säger utskottet följande: »Beträffande medelsanvisningen under anslagen ansluter sig emellertid utskottet till departementschefens ståndpunkt, innebärande att vid avvägningen av anslagen låta dem behålla sin karaktär av allmänna stimulansbidrag och icke ställa dem i direkt relation till ökningen av ungdomskullarna — — —.»

Sedan avstyrker utskottet motionerna.

Jag hoppas dock att ifrågakvarande anslag i fortsättningen icke kommer att betraktas som stimulansbidrag. När ungdomsledarutbildningen startades kunde medlen betraktas som stimulansbidrag, men vi torde kunna räkna med att i framtiden alltid behöva utbilda ungdomsledare. Jag tycker inte det är rik-

tigt att låsa fast bidraget vid ungdomskullarnas ökningssiffror. Det blir ett alltför stelt förfarande. Men en viss hänsyn till kommande års ungdomskullar inser jag emellertid att man måste ta, när det gäller utbildningen av ungdomsledare.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter och i förhoppning om att frågan i framtiden kommer att få en välvillig behandling skall jag här avstå från att ställa något yrkande.

I detta anförande instämde herr *Sehlstedt* (s), fru *Wallin* (s), fru *Torbrink* (s), herr *Dahl* (s), fru *Lindskog* (s), herr *Rimmerfors* (fp), fru *Svedberg* (s) och fru *Löfqvist* (s).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 100***Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt 330, s. 701 och 702) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft sex motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 276) samt den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* (II: 533), hade hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under punkt 330 i åttonde huvudtiteln till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 276 och II: 533, I: 50 och II: 67 samt I: 278 och II: 389, samtliga motioner såvitt här vore i fråga — till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Arrhén* och *Skoglund* i Doverstorp samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 50 och II: 67, I: 278 och II: 389 ävensom med bifall till motionerna I: 276 och II: 533, samtliga motioner såvitt här vore i fråga — besluta, att förslagsanslaget till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet icke skulle uppföras å riksdagen för budgetåret 1956/57;

b) av herrar *Birger Andersson* och *Elfving*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr von **SETH** (h):

Herr talman! För några år sedan införde ecklesiastikministern ett anslag till främjande av ungdomens fritidsverksamhet. Det var ett nytt anslag, och meningen med det var att arbetet på att ordna fritidsverksamheten för ungdomen skulle understödjas, om det utövades i enlighet med av skolöverstyrelsen meddelade anvisningar. Tanken att stimulera ungdomens självverksamhet var givetvis mycket god. Från högerhall har vi emellertid i en motion här i kammaren vänt oss emot förslaget, enär vi ansett att risk föreligger för att bidragen skall komma vissa förgreningar av det rena nöjeslivet till godo, vilket ju inte är så lämpligt. Vi har i stället förordnat att man skulle koncentrera samhällets åtgärder på andra saker, och vi har i motionen pekat på att man framför allt skall försöka bereda ungdomen lämpliga bostäder, skapa en förbättrad yrkesutbildning, ge ungdomarna bättre yrkesvägledning osv. Härigenom anser vi att man skulle ge ungdomen möjligheter att på ett bättre sätt utnyttja fritiden och inte bara hänvisa dem till gator och torg under sin lediga tid.

På sista tiden har emellertid vissa tendenser visat sig till att vår inställning i denna fråga har misstolkats, och

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

jag anser det därför angeläget att här lägga saker och ting till rätta. Hårtill vill jag påpeka och kraftigt betona, att vi motionärer är mycket positivt inställda till förslaget om medel till främjande av ungdomens fritidsverksamhet, vi vill bara inte att anslaget skall utgå under föreslagna former. Det är därför vi har motionerat om att medel bör utgå på annat sätt än vad ecklesiastikministern har föreslagit. Vi anser att samhällets stöd och ekonomiska hjälp bör koncentreras till de områden och de organisationer, där ungdomsverksamheten sedan gammalt bedrivs på ett förståndigt sätt. Framför allt vill jag understryka att det där finns bättre förutsättningar för att medlen kommer ungdomen till godo på ett effektivare sätt.

Vi har i vår motion pekat på att Sveriges riksidrottsförbund bör kunna erhålla ett högre anslag, och vi har i annat sammanhang yrkat på att de medel, som enligt statsverkspropositionen skall utgå till instruktörsverksamhet och till ungdomens fritidsverksamhet och som kan beräknas ta cirka 400 000 kronor i anspråk, i stället skall komma Riksidrottsförbundet till godo.

Vid punkten 100 har en reservation fogats av herrar *Arrhén* m. fl. vilka har ansett att yrkandet i motionen bör bifallas. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation, här betecknad med nr 11 a).

Herr **ENSKVIST** (s):

Herr talman! När riksdagen första gången beslöt införa det bidrag till frivillig ungdomsverksamhet som vi nu har att behandla skedde det i samband med genomförandet av den nya nykterhetslagstiftningen. Samhället hade då att ta hänsyn till två olika framgångslinjer, som var aktuella för ungdomsfostrande uppgifter och ungdomsvårdande arbete. Det var dels behovet av att genomföra positiva åtgärder ägnade att motverka risken för en ökad alkoholkonsumtion, framför allt bland de

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

yngre åldrarna, och det var dels det gamla kravet att man genom nya metoder och åtgärder från samhällets sida skulle motverka den tilltagande ungdomsbrottsligheten och vad man brukar benämna missanpassningen bland vissa grupper av ungdom.

Det rådde väl i stort sett enighet om det förslag som riksdagen den gången hade att behandla och antog. Man kan väl också nu säga, sedan denna fritidsverksamhet fått fungera ett par år, att resultatet varit synnerligen gott. Detta har även vitsordats, tycker jag mig förstå, av departementschefen i förslaget till årets statsverksproposition, där han föreslagit en höjning av anslaget med 300 000 kronor.

Vi är emellertid några motionärer som yrkat på en ytterligare höjning, från en miljon kronor till 1 400 000 kronor, alltså med 100 000 kronor utöver vad regeringen har föreslagit. Jag skall inte här ta upp tiden med att försöka motivera nödvändigheten av denna ytterligare höjning; det är kanske inte nödvändigt för dagen. Jag kommer därför inte heller att ställa något yrkande i frågan. Men det finns en annan sak som det för mig är angeläget att framhålla och det är den jämförelsevis hårda skrivning som departementschefen har använt och som statsutskottet har anslutit sig till. För min del vill jag ansluta mig till de tankegångar som herr Bark framförde under näst föregående punkt på dagens föredragningslista.

Det är nämligen inte rimligt att en stark utökning av antalet ungdomar i de aktuella årskullarna inte skulle medföra att samhällets insatser ökas i motsvarande grad. Om så inte blir fallet kommer faktiskt de svårigheter, som de större årskullarna i sig själva innebär, icke att mötas med motsvarande åtgärder från samhällets sida, vilket förvärrar situationen om man jämför den med utgångsläget när förslaget antogs. Det är därför som jag skulle vilja vädja dels till departementschefen och dels till

statsutskottet att när man får den nu rekviderade översynen från skolöverstyrelsen beträffande medelsbehovet för kommande år att ta ställning till, man då verkligen tar hänsyn till att de större årskullarna gör det angeläget med ett kraftigare stöd till denna ungdomsvårdande verksamhet.

Så skulle jag, herr talman, också vilja säga ett par ord med anledning av herr von Seths anförande och den reservation som föreligger i frågan. Herr von Seth anförde att högern var emot den bidragsform som vi här debatterar, eftersom — jag uppfattade hans yttrande så — det kunde föreligga risk för att bidragen kunde komma att användas i förening med nöjesverksamhet. Jag finner det anmärkningsvärt att man uttalar sig i, jag höll på att säga så bestämda ordlaga om en sak som man tydligen inte vet ett dugg om. Herr von Seth fortsatte med att säga att högern däremot var med om att lämna bidrag till positiva åtgärder och anförde då som exempel yrkesutbildning och andra ungdomsvårdande uppgifter, i vilket sammanhang han mycket skickligt kom in på frågan om bidrag till idrottsrörelsen.

Jag vet inte om herr von Seth idkat idrott, men nog förefaller det mig, som själv har varit idrottsman under många år i min ungdom, som om det ligger ett stort nöjesmoment också i idrottsutövning. Och inte är det något fel i den saken, det vill jag bestämt säga ifrån. Och när man anser att det bör lämnas bidrag till organisationer, där ungdomsverksamheten sedan gammalt bedrivs på ett utmärkt sätt, vill jag fråga herr von Seth: Vilka organisationer är det som inte är med i fritidsverksamheten men som bedrivit ungdomsverksamhet på ett alldeles utmärkt sätt och därför bör stödjas?

Herr talman! Jag har som sagt intet yrkande, men jag har inte velat underlåta att redovisa de synpunkter jag här framhållit.

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Hammar* (fp), fru *Lindskog* (s) samt herrar *Ekdahl* (s) och *Bark* (s).

Herr von **SETH** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte något hörfel att jag i mitt första anförande sade, att risk kan anses föreligga för att de bidrag, som utgår genom skolöverstyrelsen, kan komma vissa förgreningar av det rena nöjeslivet till godo. Jag har inte uttalat mig på något sätt kategoriskt, utan sagt att risk *kan anses föreligga*. Jag hade inte trott att någon längre debatt skulle tas upp i denna fråga, men jag syftade alltså på att det enligt skolöverstyrelsens bestämmande kunde ges bidrag till mindre grupper, exempelvis till en schackklubb på 4 å 5 ungdomar, som kan stänga in sig i ett litet rum och inte är under kontroll, eller till en liten grupp orienterare. Det kan ju inte bli samma kontroll i dessa fall som när det gäller den egentliga idrottsrörelsen.

Den siste ärade talaren gjorde gällande, att vi på något sätt skulle ha förmenat de olika grupperna ett nöjesmoment i verksamheten. Något sådant har ju ingalunda varit på tal, utan vi har endast påpekat, att inom idrottsrörelsen bedrivs verksamheten på ett sådant sätt, att större förutsättningar finns att medlen effektivt skall komma ungdomen till godo. Jag har velat fastslå detta, då jag vet att vårt ståndpunkts-tagande i denna del är föremål för miss-tolkning, och jag är alldeles särskilt angelägen att göra det nu, sedan jag hört den föregående talaren.

Herr **ENGVIST** (s) kort genmäle:

Herr talman! Varje fritidsgrupp, som söker bidrag genom skolöverstyrelsen, skall ju granskas, och behovet av bidrag skall tillstyrkas av kommunal myndighet. Det bör väl vara en garanti för att inga oriktigheter förekommer.

Fru **TORBRINK** (s):

Herr talman! Såväl herr Bark som herr Engkvist har utförligt motiverat behovet av statligt stöd till ungdomens fritidsverksamhet. Jag vill emellertid ändå säga några ord i frågan, eftersom den ligger mig mycket varmt om hjärtat, som den väl gör för alla som har med ungdomsarbete att skaffa.

Sällan blir vi så glada i barnavårdsnämnderna som när vi får en rapport om att någon förening har startat en fritidsgrupp för ungdom. Det gäller de opolitiska föreningarna och det gäller de kyrkliga organisationerna såväl som nykterhetsorganisationerna. När man här i dag från reservanternas och motionärernas sida säger — framfört exempelvis genom herr von Seth — att det kan befaras att nöjesmomentet kommer i förgrunden, vill jag påpeka, att vi har att vara generösa mot ungdomen i detta avseende. Ty aldrig har väl ungdomen klandrats så hårt som i våra dagar. Ungdomen är förfallen, säger man. Men vi har väl skyldighet att ta hand om ungdomen under dess fritid. Jag har haft tillfälle att se en sådan här verksamhet under IOGT:s ledning, och jag vet att bekymret är att man inte kan ta in all ungdom som vill med i fritidsverksamheten. Herr von Seth säger, att det är ingen kontrollerad verksamhet. Men av de organisationer som får bidrag fordras det ju en motsvarande insats för att fritidsverksamheten skall kunna hållas i gång, och vi skall väl på allt sätt uppmuntra denna verksamhet och inte vara rädda för den. Framför allt skall vi inte centraldirigera.

Även om jag är en stor vän av idrottsrörelsen tycker jag inte att vi skall ge den famnen full av gåvor, när vi vet att dessa andra organisationer står och tigger små bidrag. Det är bättre att försöka samla ungdomen till lokaler, där de kan spela pingpong och »spisa jazz» än att låta dem vara ute okontrollerade i sämre sällskap. De politiska organisationerna, även de som står herr von

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Seth nära, får anordna pangaftnar av olika slag för att få med ungdomen. Men det är önskvärt att få in de föreningslösa ungdomarna i en ordnad fritidsverksamhet innan de har blivit föreningsintresserade. Vi har helt enkelt inte råd att låta bli att kosta på vår yngsta ungdom den möjlighet till hobbyverksamhet och förströelse som de olika fritidsgrupperna kan ge.

Jag har inte mycket att tillägga efter de motiveringar av sakligaste slag som tidigare gjorts. Men jag kanske också får säga, att de gamla vedbodarna finns inte längre, där unga pojkar kunde hålla till och tälja barkbåtar. Vi organiserar och bygger ut vårt samhälle på olika sätt, och vi ordnar med parker och annat fint, så att det inte längre finns några skogsdungar eller andra platser — knappast ens några sopbackar — där ungdomen kan samlas. Var skall de då vara? — det är det som är frågeställningen.

Vi måste därför från samhällets sida — det gäller även staten — se till att det överallt ute i de nybebyggda områdena finns möjlighet för ungdomen att samlas på fritiden under lämpliga former.

Häri instämde fru *Wallin* (s) och fru *Svedberg* (fp).

Herr **HOPPE** (s):

Herr talman! När vi inom avdelningen skulle ta ståndpunkt till den här frågan, ansåg vi det lämpligast att utgå från den principiella inställning som riksdagen intog år 1954, då man grundligt diskuterade hela problemet. Detta gjorde också att vi kunde uppnå relativ enighet — det var bara en suppleant på avdelningen som hade avvikande mening.

Vi tror inte att det finns någon som helst anledning att frånga vare sig den principiella ståndpunkt, som riksdagen sålunda intagit, eller storleken av det belopp som anslagits för ändamålet. Det

är mycket möjligt att den dag kommer — och att den gör det ganska snart — då det behövs en utbyggnad av verksamheten, men till dess anser vi det riktiga att stanna vid det anslag som föreslagits av Kungl. Maj:t.

I anledning av fru *Torbrinks* anförande vill jag gärna säga att det var mycket glädjande, både vad hon här sade om att vi måste visa generositet i vårt sätt att behandla ungdomen och att det i hennes eget anförande kom till uttryck en varm generositet i det avseendet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **WIDEN** (fp):

Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över herr von Seths anförande och den exemplifiering som han där gav. Om man känner till fall, där detta anslag missbrukas, bör man väl se till att de kommunala myndigheterna gör sin plikt och vidtar de begränsningar av anslaget som kan vara nödvändiga.

För övrigt kan jag i stort sett instämma i vad herr *Engkvist* här anför. Kungl. Maj:t, som enligt min mening varit alltför negativ i sin skrivning på denna punkt, har ju dock sagt att skolöverstyrelsen bör göra en översyn av de nuvarande bestämmelserna, och jag tolkar utskottets skrivning så, att man från utskottets sida inte önskar någon begränsning av anslaget, utan anser att detta bör ökas i takt med ungdomskullarnas tillväxt. Däremot är man skeptisk till en utökning av anslaget på andra grunder.

Jag måste säga att i dagens situation, efter tillkomsten av den fria spriten, när vi med oro ser utvecklingen speciellt bland ungdomen, är det verkligen på sin plats att det allmänna offerar en hel del för åtgärder av de slag som det här gäller. Jag tror att staten gör en verkligt uppbyggande insats genom att hjälpa de föreningar som arbetar bland

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

ungdomen. Därför får vi inte vara alltför snåla på en punkt som denna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herrar *Malmborg* i Skövde (fp) och *Rimmerfors* (fp).

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Arrhén m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen var med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 100:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Arrhén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herrar Svensson i Ljungskile och Helén begärde dock röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 171 ja och 23 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 101***Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer**

Kungl. Maj:t hade (punkt 331, s. 702

och 703) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 302 400 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I de av herrar *Ragnar Bergh* samt *von Seth* väckta, under punkten 100 omförmälda likalydande motionerna I: 276 och II: 533 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under punkt 331 i åttonde huvudtiteln till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 50 och II: 67, I: 276 och II: 533 ävensom I: 278 och II: 389, samtliga motioner såvitt här vore i fråga — till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 302 400 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Arrhén* och *Cassel* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 50 och II: 67, I: 278 och II: 389 ävensom med bifall till motionerna I: 276 och II: 533, samtliga motioner såvitt här vore i fråga — besluta, att anslaget till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1956/57;

b) av herrar *Birger Andersson* och *Elfving*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Tillsammans med herrar Bark och Engkvist har jag väckt en motion på denna punkt. Dessutom har ju utskottsutlåtandet åtföljts av en högerreservation, vari yrkas avslag även på utskottets förslag om anslag till

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

instruktörsverksamheten inom våra ungdomsorganisationer. Jag vill gärna använda tillfället att säga ett par ord av mera principiell karaktär. Det är möjligt, att de kommer att beröra fler av dessa punkter, som ju hänger samman, men i så fall är jag stadd på samma väg som Kungl. Maj:t och utskottet, vilka också i vissa fall yttrat sig om punkterna 99—103 i ett sammanhang.

Ingen förnekar, att den utbyggnad av stödet till ungdomsverksamhet och nykterhetsupplysning, som genomfördes i samband med fjolårets nykterhetsreform, var både generös och vittsyftande. Det erkännandet skall vi ge Kungl. Maj:t, utskottet och oss själva, att det säkerligen inte på länge har lagts fram ett liknande program eller tagits ett så pass frimodigt steg när det gällt en stor samhällsfråga som den gången. Jag syftar då på såväl ungdomsledare- och instruktörsutbildningen som på stödet till ungdomens fritidsverksamhet och nykterhetsundervisningen samt stimulansbidragen till våra nykterhetsorganisationer. Låt mig konstatera — och därmed vill jag instämma med några av de senaste talarna — att starten har varit lyckosam. Många vittnesbörd skulle kunna anföras om den saken, men tiden medger det inte. Frågan är nu hur det skall bli i fortsättningen.

En av anledningarna till att vi så envist och ivrigt talar för denna sak i dag är förhoppningen, inte att det skall gå att ändra något nu, men att vi till nästa år skall få en annan inställning och andra förslag, både från Kungl. Maj:t och statsutskottet. Frågan är om statsmakterna över huvud taget skall visa sig hålla ut på den här inslagna vägen och fullborda verket i en så allvarlig tid som vår, eller om vi skall småsnåla och anlägga allt annat än ideella synpunkter på detta problem. Man anar det värsta — det måste jag säga, herr talman — när man läser högermotionärernas och högerreservanternas argumentering för sina avslagsyrkanden

angående ungdomens fritidsverksamhet och instruktörsverksamheten samt den punkt, som vi debatterar för ögonblicket. Att högern konsekvent går emot stödet till ungdomens fritidsverksamhet med undantag för idrotten är inte på något sätt överraskande för den, som sett denna linje fullföljas ända från särskilda utskottet. Det måste dock kännas litet besvärande, förefaller det mig, för nejsägarna på dessa båda punkter, om de gör sig mödan att ta reda på resultatet ute i bygderna, vad som verkligen vunnits just genom fritids- och instruktörsverksamheten. Det är heller ingen hemlighet, att många medlemmar av högerns eget ungdomsförbund gärna hade önskat, att dess talesmän i riksdagen intagit en mera positiv hållning till dessa ungdomsfrågor. Jag har inte ett ögonblick den uppfattningen, herr talman, att herr von Seth skulle tala mot bättre vetande. Däremot undrar jag, om han inte blivit förd bakom ljust. Jag känner nämligen till många av dessa fritidsgrupper och skulle inte vilja få tillämpat på dem vad som sägs — även om det sker i rätt försiktiga ordalag — att det inte är frågan om kontrollerad verksamhet, av vilken man kan vänta goda resultat. Ett arbetsfält som är mig mycket närstående, Svenska missionsförbundets ungdomsverksamhet, har exempelvis för år 1955 enbart i sina fritidsgrupper — d. v. s. försöken att samla föreningslösa ungdomar från gator och vägar och hjälpa dem till något nyttigt, positivt och aktivt — lyckats vinna över 2 200 nya medlemmar, detta alltså under ett enda år. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att liknande resultat nåtts av nykterhetsrörelsens ungdomsorganisationer och andra därmed jämförbara.

Lyckligtvis har utskottsmajoriteten gått en annan väg än högern. Den är på det klara med att vi i denna allvarliga och kritiska övergångstid för svenskt ungdomsliv inte har råd att göra oss av med en enda åtgärd — hur

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

ringa den än är — som visat sig bära frukt.

Sedan gäller det, herr talman, en annan principiell fråga: Skall statsstödet till olika positiva åtgärder, som vi införde år 1954, strikt hållas inom ramen för de ursprungliga anslagen, eller skulle man kunna tänka sig, att man skär till kläderna allteftersom ungdomen växer, att man sålunda tar hänsyn till vad herr Bark nyss anförde och vad vi skrivit om i motionerna, nämligen de växande ungdomskullarna? Det skulle nog leda till rätt orimliga konsekvenser om vi strikt höll oss till det ursprungliga stödet, även om det — det skall villigt erkännas — var storartat när det genomfördes.

På den förra punkten hade Kungl. Maj:t föreslagit en ökning med 300 000 kronor. Detta uppskattas och mottas givetvis med glädje av dem som arbetar på detta fält. När det nu gäller instruktörerna har Kungl. Maj:t emellertid föreslagit status quo, och utskottet har följt Kungl. Maj:t. Man kan väl förstå motiveringarna. Man anslår ju inte hur mycket som helst och när som helst till vad som helst. Jag vill dock, herr talman, påpeka sambandet mellan de båda frågorna. Fritidsverksamheten är nämligen beroende av instruktörerna. Nu skall man bygga ut fritidsverksamheten, och då behöver vi en och annan instruktör till. Det är dit vi syftar i motionen. Instruktörerna är nämligen en förutsättning för fritidsverksamhetens fortsättning och utveckling.

Vi har nu 24 instruktörer för hela landets ungdomsorganisationer. Kontrollen går ju till på det sättet, att man uppdrar åt kända och väl anskrivna organisationer att bedriva denna nya form av verksamhet. För dem behövs det då också nytt folk. Detta har vi motionerat om, och skolöverstyrelsen har för sin del tidigare framställt yrkandet att antalet skulle höjas från 24 till 30. Detta kan ju inte anses så synnerligen orimligt, när organisationerna

är så aktiva att de har begärt bidrag till 65 instruktörer, alltså mer än dubbelt så många som vi dristat oss att begära. Vi menade då att vi har varit mycket hänsynsfulla i våra motioner.

Vad till sist konstruktionen av detta stöd beträffar skulle jag vilja säga, att man har fixerat ett bestämt antal av dessa statsstipendier. Man var från början medveten om att de var otillräckliga till antalet. Man sade att en organisation får ta anslaget ett eller två år, varefter man ger det till en organisation som tidigare inte haft det. Det ligger naturligtvis någonting i detta. Det visar sig dock i praktiken — och jag tycker att man skall lära av den — att det är ganska svårt för en organisation, som anställt en duktig man för uppgiften och för honom fått ett blygsamt stöd, att plötsligt efter ett eller två år få höra att anslaget skall dras in och ges till en annan organisation, låt vara att denna i och för sig är utomordentligt förtjänt därav. Detta vållar svårighet för de organisationer som just kommit i gång med arbetet. Man kan ställa sig den frågan, varför statsbidraget skall dras in för en organisation som lyckats väl. I denna allvarliga tid skulle vi i stället överväga om vi inte kunde låta organisationerna behålla anslagen så länge de arbetar effektivt samt ge ett nytt anslag till dem som vill börja hjälpa till på detta område.

Det är ju ändå så, herr talman — och med detta vill jag sluta — att vi befinner oss i en ytterst allvarlig situation med våra ungdomsproblem. Varför skulle man då inte satsa frimodigt och stort på de vägar där det går att göra något och där folk står redo att hjälpa oss? Detta skulle stå i överensstämmelse med 1954 års beslut. Vi skulle ju ge folkrörelserna förtroendet att uträtta något som vi genom direkt statliga åtgärder inte skulle orka med. Hela hjälpen har karaktären av stimulansbidrag.

Inte heller jag kan, herr talman, i

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

detta läge ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag gör det i förhoppning att få återkomma.

I detta anförande instämde herrar *Hammar* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp), *Boija* (fp), *Löfgren* (fp), *Engkvist* (s), *Nelander* (fp) och *Åhman* (fp), fru *Andrén* (fp), fru *Sjöstrand* (fp) och fröken *Löwenhielm* (fp).

Herr **BARK** (s):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma med den föregående talararen. Jag kan dock tillägga, att när vi anslår pengar till olika ändamål, vet ofta inte den ena handen vad den andra gör. I justitiedepartementets, i socialdepartementets petita och kanske också på andra punkter av ecklesiastikdepartementets petita finns anslagsposter som tillkommit för att rädda den ungdom som har gått vilse. Här gäller det förebyggande verksamhet. När vi nu har gett oss in på ett sådant experiment som avskaffandet av motboken, och när vi dessutom har att räkna med växande ungdomskullar, är det viktigt att vi sätter in allt vi kan på förebyggande verksamhet. Väldiga frivilliga krafter är här i verksamhet både ute i distrikten och lokalt, och dessa behöver i sin tur vägledning av mera rutinerade instruktörer. Därför var det yrkandet som ställdes i motionen ytterligt blygsamt. Jag skulle vara mycket frestad att yrka bifall till det, men i samma förhoppning som förut skall jag inte göra det.

I detta anförande instämde herrar *Dahlén* (fp) och *Andersson* i Hyssna (s).

Herr von **SETH** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen, betecknad med 12 a.

Herr **JOHANSSON** i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Arrhén m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 101:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Arrhén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 176 ja och 20 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 102***Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning**

Kungl. Maj:t hade (punkt 332, s. 703—705) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 15 000 kronor.

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Englund m. fl.* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 443), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 775 000 kronor, varav 225 000 kronor för täckande av förbundets avlöningskostnader under posten för administrationskostnader.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 282 och II: 443 till Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Jacobsson, Malmborg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 282 och II: 443 till Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 775 000 kronor, varav 225 000 kronor avsåges för täckande av förbundets avlöningskostnader under posten för administrationskostnader.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att först få anmäla, att jag på förra punkten kom att rösta fel. Man är så van att trycka på nej-knappen, att jag råkade göra det nu också, men hann rätta till det, så att det blev avstår i stället. Min mening var att rösta ja.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning, som det här är fråga om, utgör, som framgår av namnet och som

alla känner till, centralorganet i vårt land för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning. I samband med genomförandet av 1954 års nykterhetsreform beslöts om upprustning av CFN och väsentlig utökning av dess arbetsuppgifter. Samtidigt blev CFN närmast att betrakta som halvstatlig institution. Hälften av styrelsen tillsätts numera av statsmakterna. Nykterhetskommittén hade föreslagit en ökning av CFN:s upplysningsverksamhet och samtidigt därmed en ökning av personalen från 9 till 16 personer, om man bortser från vaktmästarpersonalen. I sitt remissvar på nykterhetskommitténs förslag föreslog CFN en ytterligare utbyggnad av arbetsuppgifterna, samtidigt som man föreslog en utökning av personalen med ytterligare 2 personer till 18. Kungl. Maj:t och riksdagen beslöt beträffande verksamhetens omfattning i enlighet med CFN:s förslag, men beträffande personalorganisationen ansåg Kungl. Maj:t, att kommitténs och därmed även CFN:s förslag var för långtgående och ville ha en reduktion.

Efter vissa överslagsberäkningar föreslog departementschefen ett anslag på 200 000 kronor till personalkostnader för CFN:s organisation, och den utökning som då genomfördes medförde en höjning av antalet kvalificerade befattningshavare. Därigenom kan CFN inom ramen för sin organisation påtaga sig ett flertal angelägna uppgifter, som hittills varit eftersatta, t. ex. att genom handböcker, handledningar, skrifter, press, radio och film sprida upplysning i alkoholfrågan. Det blir också möjligt för CFN att självständigt bearbeta samhällsvetenskapligt material rörande alkoholfrågan och därmed tillföra upplysningsverksamheten nytt kunskapsstoff. Medan tidigare de kvalificerade befattningshavarna varit tre, förbundets direktör, en sekreterare med kursverksamheten och företrädesvis folkskolans nykterhetsundervisning som särskilda arbetsområden, jämsides med åliggandet

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

att vara direktörens ställföreträdare, samt en föreståndare för upplysningsbyrån, har nu ytterligare tre sekreterare med akademisk kompetens anställts.

En av dessa har utbildning framför allt inom statistik och psykologi, och denne befattningshavare har till uppgift att samla och sovra för alkoholproblemet relevanta fakta inom dessa områden och därjämte bl. a. verka som författare av skrifter, som förbundet anser angeläget att få publicerade, och som föreläsare. För närvarande är denne sekreterare sysselsatt med utarbetandet av det sociala avsnittet av den nya handledningen för nykterhetsundervisning.

En av de nya sekreterarna har som huvudsakliga arbetsområden nykterhetsundervisningen vid de högre skolorna samt en del av kursverksamheten.

Den tredje av de nya sekreterarna har bl. a. att följa den utländska litteraturen i alkoholfrågan och handha förbundets förbindelser med motsvarande institutioner i utlandet. Han ägnar sig också åt förbundets publikationsverksamhet, liksom åt kontakten med press och radio. Till hans åligganden hör också att redigera förbundets tidskrift Tirfing och den skriftserie i alkoholfrågan som CFN har startat, och han kommer också att själv skriva broschyrer, folders och dylikt.

Samtliga befattningshavare med högre kompetens medverkar vid av förbundet anordnade kurser. Den sekreterare, som sköter det huvudsakliga av den gamla upplysningsbyråns arbete, skall också ägna sig åt skötseln av förbundets bibliotek och arkiv. Kontorsorganisationen förutsätter också en utökning av kanslipersonalen. Inom den givna kostnadsramen har anställts ytterligare ett kanslibiträde och ett kontorsbiträde.

Den nya personalorganisationen innebär sålunda en ökning med fem befattningshavare. Denna ökning är mindre än vad nykterhetskommittén hade föreslagit och rymmes inom den angivna avlöningsramen av 200 000 kro-

nor, alltså helt i överensstämmelse med beslutet av år 1954.

Jag behöver ju egentligen inte här tala om vad som hänt sedan 1954; det känner kammarens ledamöter väl till. Genom den lönerreglering som måste genomföras 1955 har anslagsramen genombrutits. Lönekostnaderna steg till 218 400 kronor, och genom årets allmänna lönelöftning stiger de ytterligare till omkring 225 000 kronor. 1954 års riksdagsbeslut innebar väl inte att den då fastställda löneramen skulle hållas under alla förhållanden. En anpassning efter den allmänna löne marknaden måste ju redan då ha förutsatts. En annan tolkning av beslutet anser jag vara fullständigt orimlig.

Jag skulle här vilja påpeka ytterligare en sak. Ansvar och nykterhet, den organisation som under övergångstiden bedrev en särskild nykterhetspropaganda, bildade lokalkommittéer i kommunerna. Det har diskuterats om dessa kommittéer borde arbeta vidare eller avvecklas. Efter vissa överläggningar har man kommit till den uppfattningen, att de borde kunna tjänstgöra som CFN:s lokala organ. Kungl. Maj:t har, om jag inte är fel underrättad, medgivit att det skulle få ordnas på detta sätt, under förutsättning att inte statens utgifter därigenom komme att höjas. CFN har inte begärt större anslag för dessa ökade arbetsuppgifter, men det måste samtidigt här understrykas att denna ökade arbetsbörda icke medger att den nuvarande personalorganisationen på något sätt krympes.

Vid beslutet om frigivande av spriten år 1954 var man av den bestämda meningen, att det skulle bedrivas en ökad upplysning och propaganda rörande spritens skadeverkningar. CFN är det centrala organet för den verksamhet som man då var överens om måste komma till stånd. Man kan då fråga sig: Är det rimligt att genom att fastlåsa anslaget till löner inom CFN, hindra dess utveckling? Ty resultatet

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

kan inte bli något annat. Skulle man i dagens läge vara tvungen att skära ned personalorganisationen måste man ju också minska upplysningsverksamheten, och det står helt i strid med 1954 års beslut. Jag skulle här vilja fråga herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet om han anser, att det finns möjligheter att bedriva den verksamhet som CFN har med en minskad personalkader, eller hur han anser att CFN skall klara sina ökade löneutgifter eller om han helt enkelt anser, att man skulle ha låst denna personals löneställning vid det läge som rådde 1954.

Jag för min del ber härmed att få yrka bifall till den reservation som fogats vid denna punkt.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Herr Widén har redan framfört de synpunkter som jag också vill göra till mina. Med mitt anförande önskar jag ytterligare stryka under behovet av ökning av det statliga stödet till CFN.

De skäl, som har framförts i motionen II: 443 av herr Lindberg m. fl., synes mig svårigen kunna motsägas. Om CFN:s personalorganisation skall kunna bibehållas vid den omfattning, som anvisats genom riksdagens beslut, är det helt enkelt nödvändigt att öka statsbidraget till lönekostnaderna. Det kan inte vara tillrådligt att redan ett år efter beslutet om upprustning av CFN försätta den ifrågavarande byrån i ett sådant läge, att den måste skära ned sin verksamhet.

Det syns mig vara fullt i sin ordning att CFN:s personal har fått en löneförhöjning motsvarande den som kom stats-tjänstemän m. fl. till del från den 1 januari 1955.

Skulle det emellertid, herr talman, i utskottets hemställan om bibehållande av det lägre anslaget till CFN till äventyrs ligga en fördold kritik mot det sätt varpå CFN hittills har skött sitt arbete

— det må gälla kurser eller annat — finns det helt andra vägar att få en ändring till stånd än denna. Det gäller ju ändå en institution, där halva styrelsen, däribland ordföranden, utses av Kungl. Maj:t.

Herr talman! Med detta inlägg vill jag instämma i herr Widéns yrkande om bifall till reservationen.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Det har redan tidigare lämnats uppgifter om CFN:s verksamhet, dess arbetsfält o. s. v., och jag behöver således inte uppehålla mig vid detta.

Under ett par tidigare i dag behandlade punkter har det talats om hur viktig den förebyggande verksamheten är, något som jag till alla delar vill understryka. Det är mycket angeläget att man försöker få till stånd en förebyggande verksamhet över hela linjen. Här gäller det i främsta rummet att sysselsätta ungdomen på ett sådant sätt att den inte hemfaller åt alkoholmissbruk. Alla de organisationer som bedriver en verksamhet vilken går ut på att ta hand om ungdom o. s. v. är värda allt det statliga stöd som kan lämnas.

Nu bedriver ju CFN också en verksamhet som kan sägas vara i allra högsta grad av förebyggande karaktär. Såsom här tidigare är relaterat har det genom omständigheternas makt blivit så, att det anslag, som man får ifrån staten för löneutgifterna, inte längre räcker till. Det betyder i själva verket att man måste reducera den personalstyrka man har; ergo måste man också minska arbetsuppgifterna. Ty man kan ju inte rimligen begära att de tjänstemän som arbetar inom CFN:s verksamhetsområde skall arbeta både natt och dag. Det är således angeläget att man ser till, att de får del av löneförhöjningar motsvarande dem som är beslutade av andra instanser inom samhället än CFN självt.

Men även om CFN skulle vara den

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

institution som hade att ensam besluta om löneförhöjningarna, så tror jag inte att någon överbetalning skulle behöva befaras.

Det kunde vara mycket att ytterligare säga om den här saken, men det kan väl räcka med att jag hänvisar till det tillstånd som för närvarande råder i samhället i fråga om spriten och spritmissbruket, ett tillstånd som ju väcker sannskyldig oro på många håll, inte bara inom de nykterhetsvårdande organisationerna, utan också i övrigt. Om man ser framför sig den bild som statistiken utvisar beträffande omhändertagande av unga alkoholister etc., måste man säga sig att det helt enkelt är tvunget att det vidtas åtgärder till förebyggande av att denna otrevliga historia utvecklas än vidare.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta, ehuru väl det kunde vara anledning att säga mycket mer. Jag ber, herr talman, att kort och gott få yrka bifall till reservationen. De 25 000 kronor som där äskas är ingenting att hesitera inför.

Herr **ENGVIST** (s):

Herr talman! Jag vill helt kort instämma i vad herr Lindberg här har yttrat. Jag vill också framhålla att jag i styrelsearbetet inom CFN har blivit väl medveten om det angelägna i att man får tillräckliga medel för att upprätthålla den verksamhet som man nu har påbörjat.

Det är dock endast fråga om en höjning med 25 000 kronor, och det borde, om man ser det i ljuset av den betydelse som ändå från många håll tillmäts CFN:s arbete i upplysningens tjänst och för ökad nykterhet, betraktas som en ringa kostnad.

Det är numera en bestämd uppfattning inom nykterhetsrörelsen, att man genom upplysning kan få ett bättre nykterhetstillstånd. Jag tror också att man i vida folkgrupper delar denna uppfatt-

ning, och därför bör samhället ge resurser åt en verksamhet som kan medföra en ökad folknykterhet.

Jag ber att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr **JOHANSSON** i Mysinge (bf):

Herr talman! Debatten om detta utlåtande har pågått i snart fem timmar, och det ger väl om något besked om de mängder av önskemål som har framförts. Dessa kan givetvis — jag vill upprepa det — vara av angelägen art.

Det gäller då, om alla dessa angelägna anslag skall beviljas eller om en sovring skall företagas. En sovring är då ytterst svår att genomföra, och man får gå försiktigt fram om man inte alltför mycket skall rubba cirklarna i budgetarbetet.

Här har talats om den stora betydelse och den stora uppgift som nykterhetsorganisationerna har och speciellt den organisation vi här diskuterar. Om den saken är meningarna icke delade. Det är också viktigt, som herr Lindberg sade, att vidtaga åtgärder särskilt i ungdomsverksamheten för att förebygga svårigheter i samhället, vilkas bemästande kan bli mycket kostnadskrävande. Det är helt naturligt att nykterhetsorganisationerna är värda ett starkt statligt stöd, men gavs det inte år 1954 ett starkt statligt stöd åt denna verksamhet?

Här är föreslaget 775 000 kronor för just denna verksamhet, och — säger man — en bagatellartad ökning på ytterligare 25 000 kronor kan inte vara avgörande i detta sammanhang. Nej, men den är väl heller inte avgörande för verksamheten som sådan? Jag tror det finns möjligheter att klara upp saken med de statliga medel som står till förfogande och de medel som kan anskaffas på enskilt håll.

Det är dock här fråga om en enskild organisation, och dess lönesättning kan alltså knappast jämföras med statens.

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

Om den ena gruppen får lönehöjningar vill visserligen också den andra gruppen ha det. Det sades uttryckligen 1954, att detta anslag är skönsmässigt och således icke avsett att proportionsvis strikt täcka lönekostnader enligt statens lönereglementen. Det lämnades ett synnerligen kraftigt bidrag 1954, och det är därför svårt att redan nu förorda någon ytterligare höjning utöver den låt vara blygsamma höjning som Kungl. Maj:ts förslag innebär. På andra områden arbetar ju andra organisationer som också i hög grad är beroende av statsbidrag, och ett beslut i detta ärende kan ju bli prejudicerande på andra anslagspunkter för dessa andra organisationer — jag erinrar om föreläsningsförbunden, om folkbildningskonsulenterna m. fl. Även de borde tagas med i bilden och få sin beskärda del av ökningarna, om man skall gå rättvist till väga.

Vad jag här har anfört innebär inte något underskattande av det utomordentligt goda arbete som utförs av denna organisation, men jag tror inte att de 25 000 kronor som här föreslås utöver Kungl. Maj:ts förslag är avgörande för verksamhetens bedrivande i fortsättningen. Jag tror att den kan verka ändå och utföra ett gott arbete med de medel som står till förfogande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp alla de misstag som herr Johansson i Mysinge har gjort i sitt anförande. Jag skulle vilja rekommendera herr Johansson att ta en pratstund utanför kammaren med herr Englund, som nu befinner sig här inne. Jag tror att det skulle vara rätt nyttigt.

Herr Johansson i Mysinge menar att man skulle kunna göra överflyttningar inom det anslag det här är fråga om för att klara bristen på avlöningsstaten.

Det går emellertid inte efter vad jag kan förstå, eftersom anslaget är uppdelat och det finns ett speciellt anslag för avlöning till tjänstemännen. De övriga anslag som går till CFN skall användas för helt andra ändamål. Detta är ett uppspaltat anslag, och det går alltså inte att göra såsom herr Johansson föreslår.

Dessutom får vi komma ihåg att CFN, såsom jag sade, är ett halvstatligt företag. När man år 1954 drog upp en anslagsram för CFN var meningen, att tjänstemännen skulle få en lönesättning jämställd med motsvarande för stats-tjänster, och det har de i stort sett fått. Det betyder att en löneroglering för statstjänstemännen bör få slå igenom även för dessa befattningshavare — jag kan inte finna att det är rimligt att gå till väga på något annat sätt.

Sedan talade herr Johansson om de olika krav vi haft att ta ställning till inom avdelningen. Jag skulle dock vilja säga att reservationerna inom andra avdelningen gäller mycket måttfulla krav. Avdelningen i sin helhet har i stort sett följt Kungl. Maj:t och varit mycket moderat, och bara på några få punkter finns det reservationer.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Mysinge frågade om inte 1954 års anslag var ett kraftigt stöd åt bland annat denna verksamhet. Jovisst, men är det nu meningen att detta kraftiga stöd undan för undan skall reduceras på sätt som här i själva verket sker? Det är nämligen inte fråga om en ökning av antalet tjänster inom CFN, utan det har blivit löneökningar som CFN inte kan råda över.

Nu sade också herr Johansson, om jag hörde rätt, att det inte var meningen att man skulle följa statens lönereglemente, och således ansåg han att det skulle vara lättare för CFN att ha sin personal kvar i en mycket låg löneställ-

Bidrag till Centraförbundet för nykterhetsundervisning

ning om man följt några andra överenskommelser än de för staten gällande. Jag trodde annars att högsta visdom var att följa statens lönereglemente, när det gällde sådana här tjänster. Men är det inte så, skall man också säga ifrån, att det är fritt för andra organisationer att träda fram och träffa avtal, som går ut på helt andra lönesättningar än dem staten har fastställt tillsammans med de organisationer man har att göra med.

När det gäller höjda anslag i de punkter som här är diskuterade, så är det inte fråga om några så avskräckande stora belopp, utan helt enkelt en justering med hänsyn till penningvärdeförsämringen sedan 1954. Om det inte är meningen att organisationerna skall soulageras för dessa penningvärdeförsämringar, vem skall under sådana förhållanden betala kostnaderna? Är det inte också så, att om man inte gör något från samhällets sida för att stävja spritmissbruk o. s. v., kostar det staten avsevärt mycket mera pengar att ta hand om de svårt alkoholskadade?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det är ju ganska klart att på denna punkt kan anföras vissa skäl för en höjning. Det resonemang, som förs av motionärerna, låter ju synnerligen trovärdigt. Men det kan ändå inte hjälpas att vi under budgetberedningarna får lägga också andra synpunkter på avvägningarna. Faktum är ju ändå att vi har en mängd anslag, inte minst under åttonde huvudtiteln, som är skönmässigt avvägda och som inte är avsedda att höjas eller sänkas på visst automatiskt sätt, och dit hör också detta anslag.

Här sägs att CFN är en halvstatlig organisation. Jag vet inte hur mycket man skall lägga in i begreppet halvstatlig, men så mycket är i alla fall säkert, att staten inte är direkt huvudman för denna verksamhet. Det betyder ju att

det inte är endast med hjälp av statsbidrag som den fungerar. Under sådana förhållanden måste vi ju, när vi skall avväga anslagen, förbehålla oss att inte följa en automatisk höjningslinje.

Jag måste erkänna att jag också ifrån början har menat, att det kunde vara rimligt att göra en ökning här. Vi har föreslagit en ökning. Den är obetydlig, det skall erkännas, men vid den slutliga avvägningen har vi i alla fall menat att vi inte kunde komma längre.

Det har för mig — jag minns inte vilken av reservanterna som var inne på den linjen tidigare i debatten — senare anmälts något ärende, som berör CFN:s verksamhet och i samband därmed har ifrågasatts att man skulle kunna utnyttja andra medel än hittills antitade och på så sätt få en viss hjälp till denna organisation. Om jag inte missminner mig fanns det emellertid då reserverade medel, som i första hand kunde utnyttjas under detta budgetår. Det är klart att en fråga av liknande art kan komma upp även för nästa år, men då finns i varje fall inte de medlen till förfogande. Vi har emellertid ett annat, låt vara litet anslag till Kungl. Maj:ts förfogande. Det kan naturligtvis bli en prövning av frågan om utnyttjande av dylika medel också, om det är oundgängligt. Men huvudsaken är ändå som sagt att staten inte har tagit hela ansvaret. Vi har fri prövningsrätt vid anslagsavvägningen. Som utskottets ärade talesman påpekade är det våldsamma önskemål som förts fram motionsledes om ytterligare höjningar sammanlagt på åttonde huvudtiteln, och det har därför varit alldeles nödvändigt för utskottet att sovra och sovra mycket när det gällt öknings, liksom vi i departementet har måst sovra innan denna huvudtitel har kommit till stånd. Jag kan därför inte anse annat än att man får försöka klara sig under det år det nu är fråga om utan att det blir en närmast automatisk ökning av statens engagemang här, som reservanterna avser.

Bidrag till Centralförbundet för nykterhetsundervisning

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Jag fick en liten reprimand av herr Widén för att jag skulle vara ute på villovägar, och han menade, att jag borde skaffa mig bättre upplysningar. Av herr Widéns anförande kunde man emellertid inte på någon punkt konstatera, vari felaktigheterna skulle bestå. När herr Widén talade om att lönerna för dessa löntagare skulle få slå igenom som på andra håll och inte minst i statens verksamhet, så använde inte herr Widén själv ordet skall utan bör. Statsrådets senaste anförande har väl klart bekräftat mina synpunkter i frågan.

Vidare föreföll det som om herr Widén skulle ha uppfattat mitt inlägg här i debatten om detta föreliggande utlåtande som en kritik mot andra avdelningen. Så var ju inte alls fallet. Jag bara konstaterade, att under dessa fem timmar har vi hört vilka kolossala behov som finns och som ligger uppdämda och att det är svårt att göra en avvägning. Det är det enda jag har uttalat på den punkten.

Sedan skulle jag bara till herr Lindberg vilja säga, att det var nog en missuppfattning av honom, om han menade, att jag skulle ha sagt någonting om att anslaget skulle minskas. Det har jag inte vare sig sagt eller antytt. Detta högre anslagsbelopp utgår ju från 1954, men dessutom har i år här föreslagits några, låt vara mindre uppräknings. Sedan kan man alltid diskutera, om de är tillräckliga, det medger jag gärna för min del. Till slut blir det på denna punkt som på andra punkter, som vi väl känner till från utskottsarbetet, en avvägningsfråga, vart man kan gå och hur långt man kan komma.

Jag ber ännu en gång att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! I anledning av vad statsrådet Persson sade vill jag påpeka, att för detta år har man klarat de ökade lönekostnaderna därigenom, att man

har haft vissa medel kvar på löneanslaget, ty efter beslutet 1954 om upprustningen tog det viss tid, innan man kunde få personalen helt anställd. Vissa av dessa poster blev tillsatta så sent, att man fick pengar över på avlöningsanslaget.

Vad beträffar frågan huruvida man skall bedöma CFN:s ställning såsom ett halvstatligt organ eller ej, så är det klart att man kan tvista om det. Staten står inte som direkt huvudman. Då vore det ett helstatligt företag. Men av styrelsen tillsätter Kungl. Maj:t halva antalet, och anslaget till verksamheten är helt statligt, om jag inte tar fel, med undantag av 4 000 kronor, som kommer från nykterhetsorganisationerna. Deras insats är alltså i detta fall närmast formell, medan det statliga bidraget helt driver denna verksamhet. Det måste vara riktigt, eftersom det här är fråga om en ren upplysnings- och undervisningsverksamhet. Det är väl staten som skall sköta sådant. Hur CFN skall kunna få fram dessa 25 000 kronor under kommande budgetår för att klara verksamheten, känner jag inte till. Statsrådets anförande andas en viss känsla av att man nog här gått för hårt fram. Jag hoppas att det, om CFN kommer med förnyad framställning, finns möjlighet att ge förbundet så pass mycket, att det kan klara de ökade löneutgifterna. Jag tror det är absolut nödvändigt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Widén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 102:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Nyktterhetsorganisationer m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Widén begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 69 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen tog nu åter ledningen av förhandlingarna.

*Punkten 103***Nyktterhetsorganisationer m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 333, s. 705—707) föreslagit riksdagen att till Bidrag till nyktterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 149 200 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 280) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 535), i vilka hemställdes att medel måtte anslås till avlösningsbidrag till ytterligare två instruktörer för nyktterhetsorganisationerna utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit under åttonde huvudtiteln;

dels ock en inom första kammaren av herr *Englund m. fl.* väckt motion (I: 281), vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av förslag till Bidrag till

nyktterhetsorganisationer m. m. Statsverkspropositionen år 1956: Åttonde huvudtiteln (333) måtte besluta, att avlösningsbidraget per instruktör för upplysning i alkoholfrågan höjdes till 9 900 kronor — för Sveriges lärares nyktterhetsförbunds och Sveriges studerande ungdoms helnyktterhetsförbunds instruktörer till 13 200 kronor — samt att bidraget till resekostnadsersättning och traktamente beräknades efter högst 20 kronor för arbetsdag, dock till högst 4 000 kronor, allt beräknat per helt budgetår, vilket innebar att riksdagen under ovannämnda anslag för budgetåret 1956/57 anvisade ett reservationsanslag av 1 178 400 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 280 och II: 535 ävensom motionen I: 281, till Bidrag till nyktterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 149 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin, Jacobsson, Malmborg* i Skövde och *Widén*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 280 och II: 535 ävensom motionen I: 281, till Bidrag till nyktterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 196 400 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Nu gäller det instruktörer igen, dock inte till ungdomsverk-samhet utan till det direkta nyktterhetsarbetet. Jag lovar, herr talman, att inte säga allt vad jag har på hjärtat.

En grundprincip i 1954 års nyktterhetsreform var ju, som jag antydde i mitt förra anförande, det starkt uttalande förtroendet för folkrörelserna. Den

Nykterhetsorganisationer m. m.

bästa hjälpen ansågs vara, om man kunde aktivisera Organisationsverige. Jag tror också att vi måste säga, att vi även i detta avseende har lyckats väl.

Nu är det fråga om dagens situation. Det hänvisas i motionen till läget i ungdomsvärlden, där situationen inte är sämre än den har varit — det är väl snarare det enda ljusa undantaget — men där det ingalunda är bra ställt. Fördenskull måste vi fortsätta.

Det är två slags svårigheter som ligger bakom denna framstöt motionsledes. Det är dels de ökade lönekraven här liksom i CFN och dels önskemålet att få om än aldrig så blygsamt så dock något bygga ut verksamheten.

Instruktörsbidragen utgår för närvarande med högst 9 000 kronor per instruktör. Därtill kommer ett belopp för rese- och andra omkostnader. Det är också här fråga om stimulansbidrag, som i mycket hög grad förutsätter egna insatser.

Nu syftar en av motionerna till en mindre höjning av instruktörsbidraget exempelvis till SSUH, vilket ju borde vara en hjärtesak för oss alla. Få organisationer i Sveriges ungdomsvärld torde i dagens läge ha en större nykterhetsfrämjande uppgift än Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund. Vi har föreslagit en höjning av detta anslag från 9 000 till 13 200 kronor helt enkelt därför att ungdomarna själva svårigen kan betala den insats som krävs för att de skall få sina instruktörer. Men utskottet säger nej.

I den motion som undertecknats av herrar Kristensson i Osby, Onsjö, Gustafson i Göteborg, Swedberg och mig i andra kammaren föreslår vi två nya instruktörstjänster i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag. Vi har således icke gått utöver detta, vilket måste betraktas såsom blygsamt och väl övervägt. Det har nämligen visat sig att instruktörsposterna även på detta område är otillräckliga. Det finns flera effektiva och arbetsvilliga organi-

sationer som vill satsa för fullt på arbetet bland vårt folk och främst vår ungdom, än det finns antal avlöningsbidrag. Låt mig i all korthet få erinra om de båda organisationer, som här skulle komma i fråga med ytterligare var sin arbetare. Det gäller MHF och DKSN.

Motorförarnas helnykterhetsförbund spelar en särskilt betydande roll, när man tänker på motorintresset bland vår ungdom och dess sammankoppling med intresset för helnykterhet och trafiksäkerhet. Någon säger kanske, att antalet personer som anmäler sig till ett nykterhetsförbund, även om det skulle råka bestå av motorförare, väl måste vara relativt litet. Det handlar kanske, säger somliga, om några gamla stofiler, som ändå skulle hålla sig nyktra. Det är tydligen ett misstag. Låt mig få uppbygga kammaren med ett par av de allra senaste siffrorna från MHF. Hela medlemssiffran var vid detta års ingång 74 034. Därav hade inte mindre än 14 158 vunnits för medlemskap under det gångna året, alltså 1955.

Nå, men ungdomssiffrorna då? frågar kanske någon. Jo, av dessa drygt 14 000 nytillkomna medlemmar var inte mindre än 13 procent under 20 år, 31 procent, eller nära en tredjedel, var i åldern 20—30 år, och ytterligare 26 procent var mellan 30 och 40 år. Om inte detta är en effektiv nykterhetsverksamhet, så vet inte jag vad som skall kallas effektivt, då 70 procent av alla nya medlemmar är människor under 40 år och 44 procent under 30 år.

Ja, säger någon, men dessa människor var kanske tidigare helnyktra, de kommer kanske från nykterhetsrörelsens och frikyrkorörelsens led. Siffrorna talar emellertid ett annat språk, och statistiken säger att av de 14 000 nya medlemmarna i fjol kom endast 11,1 procent från den organiserade nykterhetsrörelsen och 9,9 procent från frikyrkorörelsen. Återstoden, alltså 80 procent, har blivit medlemmar i nykter-

Nycterhetsorganisationer m. m.

hetsrörelsen för första gången. Det är dock inte något ringa ting, herr talman, speciellt om man tänker på trafiksäkerheten på våra vägar, att 12 000 nya löftesbundna medlemmar årligen tillföres Motorförarnas helnykterhetsförbund. Här om någonsin borde man satsa för fullt och göra än mera för att locka in vår motorbitna ungdom i nykterhetsrörelsen, där de har moraliskt stöd för sin helnyktra livsföring. MHF har på detta anslag två instruktörer anställda, och man har begärt en till. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt, men utskottet har sagt nej.

Det som här sagts om MHF skulle med samma rätt kunna sägas om DKSN, denna starkt expanderande organisation, som speciellt under generalsekretärare Joel Kullgrens eminenta ledarskap under de senaste 25 åren har sprängt gränserna för det tidigare mera interna arbetet, så att organisationen nu inte bara samlar upp och aktiverar de kyrkliga och frikyrkliga nykterhetsintressena utan därjämte når s. k. utomstående grupper i en utsträckning som vi knappast kunnat drömma om. Många av kammarens ledamöter hade säkerligen tillfälle att besöka DKSN:s nonstopserie i Kungshallen i Stockholm för några veckor sedan. Att kring nykterhetsfrågan och därmed samordnade frågor — som väl inte hör till de allra mest publikdragande — samla 22 000 å 23 000 besökare under fem dagar är dock ingen obetydlig insats, detta så mycket mer som man kunnat notera bestående resultat. Och detta exempel är icke något undantag. Ett studium av årsredogörelsen för denna nykterhetsorganisation, som vill göra mera men inte kan, ger vid handen att arbetet är mycket men arbetarna få, alltför få.

Säkerligen har statsfinansiella skäl spelat in vid denna frågas avgörande, och vi måste givetvis här lägga stor vikt vid de synpunkterna. Men är det inte så, ärade kammarledamöter, att vi ibland känner det som en anklagelse, när vi

ser disproportionen mellan de oerhörda skatteintäkterna på rusdrycker, för närvarande över en miljard kronor om året, och den summa vi anslår till att rädda ungdomen och försöka läka skadeverkningarna!

Om reservationen inte segrar i dagens omröstning, får vi väl återkomma nästa år, och då hoppas vi på ett starkare stöd speciellt under de svåra övergångsåren. Vi skall nämligen komma ihåg att vi i denna fråga är gemensamt ansvariga för det mycket allvarliga läget i dagens samhälle. Om vi är villiga att satsa litet mera på nykterhetsorganisationerna, så kan man där göra mera. Det är resurser som saknas. Jag beklagar att det inte är flera i utskottet som har hävdad dessa synpunkter, men det är ändock en manstark folkpartireservation som avgivits vid denna punkt i förevarande utskottsutlåtande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Sundelin m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hammar* (fp) och *Widén* (fp).

Herr **JOHANSSON** i Mysinge (bf):

Herr talman! Under hänvisning till den motivering om avvägning av statsutgifterna jag hade under föregående punkt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimmerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 103:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rimmerfors begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 68 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 104—109

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 110

Bidrag till barnfilmkommittén

Kungl. Maj:t hade (punkt 340, s. 713) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* och fröken *Andersson* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson* (II: 532), hade hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till barnfilmkommittén för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 kronor.

I en inom andra kammaren av fru *Andrén m. fl.* väckt motion (II: 102) hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av reservationsanslaget till bidrag till barnfilmkommittén måtte för ändamålet anvisa 14 000 kronor.

8 — *Andra kammarens protokoll 1956. Nr 17*

Bidrag till barnfilmkommittén

I en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 537) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till barnfilmkommittén för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 283 och II: 532, II: 102 samt II: 537, till Bidrag till barnfilmkommittén för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herr *Arrhén* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 283 och II: 532, II: 102 samt II: 537, till Bidrag till barnfilmkommittén för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 kronor;

b) av fröken *Vinge*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Efter fem timmars massslakt på reservationer och motioner har jag inte skynten av en förhoppning om bifall till min motion men yrkar ändå bifall till den mest blygsamma av dagens reservationer; den rör sig nämligen om bara ytterligare 3 000 kronor till en så viktig sak som barnfilmkommittén.

Fru **ANDRÉN** (fp):

Herr talman! Jag har en viss förståelse för utskottet, som inte finner det motiverat att tredje året i sträck höja anslaget till barnfilmkommittén med 3 000 kronor. Jag vill emellertid frambålla att motivet till att vi motionärer på detta sätt år efter år återkommer med vårt yrkande är att barnfilmkommittén trots

Bidrag till barnfilmkommittén

höjda anslag har ett statligt stöd på endast 11 000 kronor. Dess verksamhet har en omfattning som på intet sätt motsvaras av denna blygsamma summa. Barnfilmklubbarnas antal är ständigt ökande, och jurygranskningen tar mer och mer tid i anspråk. Dessa uppgifter ställer ju på barnfilmkommittén ökade ekonomiska krav, som måste uppfyllas om denna verksamhet skall kunna bli den positiva faktor i ungdomens nöjesliv som den verkligen har förutsättningar till. Nya arbetsuppgifter kommer också att läggas på barnfilmkommittén, om det nordiska samarbete vartill jag begärt anslag i en motion vid detta års riksdag får växa ut även på detta område. Jag beklagar att jag känner mig nödsakad att åter och åter besvara kammaren på detta sätt, men så länge barnfilmkommittén inte har en trygg ekonomi känner jag mig som sagt manad att återkomma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag kan nöja mig med att instämma i vad fru Andrén här anfört och yrkar bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till motionen II:102.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Man kan inte gärna anlägga några nationalekonomiska synpunkter på denna fråga i vilken jag är nödsakad att försvara utskottet. Jag vill emellertid i likhet med fru Andrén här framhålla, att 1954 blev på Kungl. Maj:ts förslag anslaget höjt med 3 000 kronor och att 1955 höjdes det ytterligare efter motioner med samma belopp. Utskottsmajoriteten anser nog att det i år kan räcka med de höjningar som skett de båda föregående åren på detta anslag.

Jag vill dessutom till fru Andrén säga, att visst är hon välkommen tillbaka nästa år med sin motion, men jag kan

för min del i vart fall ingenting bestämt lova.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Det är klart att ekonomiskt sett är detta en löjligt liten sak att uppehålla riksdagens ledamöter med, men jag kan inte underlåta att säga, att här är det fråga om en rörelse, som visar att man kan börja med litet och låta det växa ut efter hand i den mån det går. Jag tycker alltså att verksamheten är föredömligt skött och det är därför jag anser att det inte är befogat att som skäl för ett avslag nu åberopa anslagshöjningen i fjol. Tvärtom skulle jag vilja säga att fråga är väl, om inte bidraget borde göras litet större just därför att verksamheten är så utmärkt skött.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 110:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde dock rösträkning, vadan

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader — Studie-, utbildnings- och resestipendier för skådespelare m. fl.

votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 76 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 111—142

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader

Kungl. Maj:t hade (punkt 374, s. 757) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 409), vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om återupplivande av den av år 1937 års riksdag godkända principen att vid beviljande av medel till statliga byggnader i anslaget inbegreps ett för konstnärlig utsmyckning avsett belopp, icke understigande en procent av byggnadskostnaderna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 409, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Inte en enda reservant har antecknat sig till förmån för detta förslag trots att jag velat återuppväcka ett gammalt principbeslut, som på Ar-

thur Engbergs initiativ tillkom strax före världskriget, nämligen att minst en procent av kostnaden för offentliga byggnader skulle anslås till konstnärlig utsmyckning. Bestämmelsen sattes ur kraft under kriget och har sedan dess aldrig återinförts, trots att frågan motionsvis framförts flera gånger. Utskottet lämnar ingen motivering. Under hand har jag hört den motiveringen att byggkostnaderna nu stigit så mycket att det skulle bli fråga om fruktansvärda summor. Men det är väl inte bara byggnadskostnaderna som har stigit. Också konstnärernas materiel och deras levnadsomkostnader har stigit. De utgör väl intet undantag från regeln i denna penningförsämringens tid. Med nuvarande kreditrestriktioner torde det också vara svårare än någonsin för konstnärerna att få sälja.

Jag skall inte ta upp någon lång debatt i frågan utan yrkar kort och gott bifall till motionen.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Jag skall bli lika kortfattad och inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som följde av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 144—155

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156

Studie-, utbildnings- och resestipendier för skådespelare m. fl.

I en inom andra kammaren väckt motion (II: 539) hade herr *Johansson* i Stockholm hemställt, att riksdagen till studie-, utbildnings- och resestipendier för skådespelare, koreografer, konsert-

Studie-, utbildnings- och resestipendier för skådespelare m. fl. — Granskning av statsrådsprotokollen

musiker m. fl. måtte anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 539 måtte av riksdagens avslås.

Punkten föredrogs, och yttrade därvid:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! I denna punkt har utskottet varit en smula mer välvilligt, men trots uppräknig av de stipendiemöjligheter som finns för skådespelare och andra konstnärer framgår det rätt bra av utskottets inställning, att det särskilt när det gäller skådespelare inte finns mycket att ta utav. Det är också ett allbekant faktum att även ganska framstående konstnärer vid våra teatrar, som inte får filmengagemang i större utsträckning, har löner som måste betraktas som sista graden av låglöner. Det förvånar oss hur de kan dra sig fram. Studieresor är för dem praktiskt taget en omöjlighet.

Utskottet borde enligt min mening ha utsträckt sin välvilja till att åtminstone begära den utredning som utskottet förutsätter borde föregå ett beslut om stipendier. Jag hoppas i alla fall att regeringen med hänsyn till den relativt välvilliga skrivningen skall försöka se till att när författare, konstnärer och andra med dem jämförliga yrkesutövare åtnjuter stipendier även skådespelare skall kunna få del av samma förmån. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 157 och 158

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 159 och 160

Lades till handlingarna.

§ 6

Granskning av statsrådsprotokollen

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 8, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Punkten A

Utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen

Lades till handlingarna.

Punkten B

Utskottets anmälan att granskningen ej heller givit utskottet anledning till anmälan enligt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet

Lades till handlingarna.

Punkten C

Under denna punkt hade utskottet ömförmålt, att utskottet uppmärksammat vissa förhållanden i avseende å författningars kungörande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Till de uppgifter, som åvilar författningsutredningen, hör också en omprövning av formerna för utkrävande av det konstitutionella ansvaret för statsråden. För det ändamålet finns för närvarande dels den ålderdomliga ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter av 1810, dels de kända paragraferna 106 och 107 i regeringsformen. I den nyssnämnda lagen uppräknas varjehanda gruvliga brott, vartill ett statsråd kan antagas hemfalla: att avråda Konungen från att sammankalla riksdagen, att söka hindra dennas sammanträde, att tillråda Konungen att, som det heter, »egenmäktigt eller våld-

Granskning av statsrådsprotokollen

sammelingen» lyfta det s. k. stora kreditivet på tid, då riksdagen inte är samlad o. s. v., i vilket fall vederbörande statsråd skall avsättas och förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas.

Lika ålderdomlig ter sig § 106 i regeringsformen, där det regleras, i vilka fall statsråd kan dragas inför riks rätt och dömas. Det är minnen från den tid, då man betraktade kanslihuset som ett fientligt härläger, inför vilket största vaksamhet var av nöden.

Men även den nu aktuella § 107 lider av stela och otidsenliga formuleringar. Det har mer än en gång hänt i utskottet, att nitiska anmärkare, som hittat något formellt fel bland de ärenden, som passerat konseljen, har hesiterat, när någon citerat de kända orden om att ett statsråd »icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta» eller »icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat». Jag har roat mig med att låta verkställa en undersökning av hur många ärenden, som under ett år passerar konseljen — något som nog inte varit känt tidigare — och det är bortåt 38 900.

Författningsutredningen skall försöka finna tidsenligare och rationellare former för den viktiga granskningen av hur regeringsmakten handhas. En olägenhet nu är också, att anmärkningen måste ges en personlig adress och alltså få formen av en personlig prickning. Arthur Engberg, som tillhörde utskottet på sin tid, liknade, såsom många kanske hört, § 107 vid ett gammalt muskedunder, från vilket det ibland dundrade men ur vilket det inte precis kom några blixtar.

Jag menar med andra ord, att dechargegranskningen i den gamla formen lider mot sitt slut. Saken avskrivs ingalunda, men riksdagens kontroll skall betjäna sig av modernare former. Kanske är det en förkänsla av detta som smyger sig på en och annan av ledamöterna och betager vederbörande lusten att tillgripa § 107. Kanske

vågar jag också den förmodan, att de många årens regeringsinnehav skapat en värdefull rutin, som gör formella felaktigheter sällsyntare.

Dock skall man inte befara, att den förestående omstöpningen av decharge föranlett konstitutionsutskottet att nu begränsa sin granskning. Här redovisas visserligen bara sex reservationer och tre reservationsvis framförda omförmälanden, men från början var antalet 19, varav sex återkallades och några, som endast samlade ett eller två instämmanden, inte blivit fullföljda.

Kanske också det parlamentariska styrelsesättet, som rotat sig allt djupare och som nu enligt direktiven till författningsutredningen skall inskrivas i grundlagen, medverkar till att det skall vara mycket grova försyndelser, innan ett regeringsparti går till angrepp mot sina egna förtroendemän inom regeringen. Det gör man inte, och vi får väl, om det i fortsättningen blir ett regimskifte, se ifall det inte kommer att förfaras på samma sätt då.

Vidare vill jag erinra om att det nu är fjärde gången i följd som konstitutionsutskottet fäst riksdagens och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de långa dröjsmålen med att publicera lagar och förordningar. Vi vet — såsom också framgår av utskottsutlåtandet — att de konsultativa statsråden har i cirkulärskrivelser till departementen påpekat detta oefterättliga förhållande och anvisat en rad åtgärder för att säkerställa en snabbare expediering, t. ex. att förordningar med följdbestämmelser i anledning av en proposition bör föreligga utarbetade samtidigt med propositionen och att departementen, när de skall utfärda en författning, bör se till att trycklov ges på en sådan tid att författningen kan vara vederbörande till handa innan den trätt i kraft.

Jag skall inte här upprepa de siffror som i detta sammanhang är aktuella, men jag vill framhålla att av 690 författningar har endast 30 utgivits inom

Granskning av statsrådsprotokollen

normal och hygglig tid. De andra har, med variationer från en dag upp till ett par månader, kommit senare än den dag de skall börja tillämpas. Detta är något som inte befrämjar respekten hos allmänheten för nyantagna lagar, och det kan vålla såväl enskilda som berörda myndigheter besvär och ohägn. Det innebär också ett nonchalerande av riksdagens klart uttalade vilja, och skulle inte hädanefter rättelse vinnas kommer, förmodar jag — jag har inte rätt att i detta stycke tala på utskottets vägnar — utskottet att tillgripa andra former och andra paragrafer för att uttrycka sitt ogillande, inte kollektivt till statsråden i allmänhet, utan just till de statsråd som syndat värst på nåden.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att kommentera de intressanta synpunkter på konstitutionsutskottets granskning av regeringens fögderi över huvud taget som konstitutionsutskottets ärade ordförande här framfört. Jag vill bara i anledning därav säga, att även om formerna skulle ha blivit en smula föråldrade, så är det viktigt att riksdagen har ett instrument, varigenom den kan kontrollera regeringsmakten. Jag tror att det är en riktig tanke som ligger bakom den granskning, som konstitutionsutskottets ordförande nu ansåg följa former som inte är tidsenliga. Vi motser säkert alla med det största intresse de förslag till modernisering och effektivisering som den sittande författingsutredningen kan komma med.

Jag begärde inte heller, herr talman, ordet för att polemisera mot konstitutionsutskottets ordförande när han talade om önskvärdheten av att författningarna kommer ut i tid, så att den allmänhet, som skall följa författningarna, har tillfälle att dessförinnan ta del av dem.

Det har från den nuvarande regeringens sida gjorts betydande ansträng-

ningar för att komma till rätta med det förhållandet — som inte heller jag tvekar att kalla för ett missförhållande — att författningarna kommer ut för sent. Den uppmärksamme läsaren av konstitutionsutskottets memorial skall också där finna att det undan för undan skett förbättringar, även om jag medger att det nuvarande tillståndet inte är tillfredsställande. Regeringen, framför allt dess konsulter, kommer emellertid att ägna denna fråga fortsatt stor uppmärksamhet och försöka pressa fram en bättre sakernas ordning än som nu råder.

Sedan jag sagt detta vill jag, herr talman, tillåta mig att göra ett par påpekanden. Det låter onekligen ganska skrämmande när utskottet i sitt memorial framhåller att 30 författningar har utkommit senare än ikraftträdandet. Men detta är kanske inte, herr talman, det värsta i denna affär. Det inträffar ju inte så sällan att man medvetet vill ge en författning retroaktiv tillämpning. Två av de 30 författningar, som konstitutionsutskottet gör anmärkning på, är sålunda en följd av riksdagens beslut efter den tidpunkt då de skulle ha trätt i kraft. Riksdagen har velat ha dem tillämpade från en viss tidpunkt och då medvetet fastslagit denna tidpunkt, trots att författningen i fråga självfallet inte har kunnat utkomma förrän riksdagens beslut förelegat.

Vidare är ett par av de 30 författningarna rena följdförfattningar till överenskommelsen beträffande lönerna. Jag föreställer mig att ingen av kammarens ledamöter skulle vilja förhindra att de grupper av löntagare, som är berörda av dessa författningar, skulle få en retroaktiv löneförhöjning.

När det gäller en annan mycket betydande grupp av dessa 30 författningar har man att ta hänsyn till det förhållandet, att bestämmelser om statsbidrag i regel måste träda i kraft antingen den 1 januari eller den 1 juli. Jag tillåter mig att tro att det i åtskilliga fall skulle ha lett till mycken förvåning hos de

Granskning av statsrådsprotokollen

myndigheter, som skall söka statsbidrag, om man av det formella skälet att författningarna inte hunnit komma ut skulle ha varit nödsakad att vänta med förbättringar av statsbidragens reella värde till ett kommande år.

Det finns alltså bland de 30 författningar, som utskottet omnämner, åtskilliga fall, där man nog alltid måste räkna med att författningen får en retroaktiv tillämpning. Men dessa fall försvavar ju inte de andra. Jag tycker bara att konstitutionsutskottet rimligen borde ha kunnat reducera siffran 30 genom att ta bort de fall, där det uppenbarligen inte förelegat anledning till erinran.

Inom Kungl. Maj:ts kansli har vi inte läst 1894 års lag på det sätt som konstitutionsutskottet gör, men på denna punkt kan man naturligtvis ha delade meningar. Enligt vår uppfattning är det som 1894 års lag innehåller beträffande de fyra veckorna en vägledande bestämmelse, som innebär att om det inte i författningen finns någonting som anger ikraftträdandet, skall lagen eller författningen, anses ha trätt i kraft fyra veckor efter publiceringsdagen. Vi måste emellertid medge, att fyra veckor inte kan vara någon norm, som man under nuvarande förhållanden har att hålla sig till. Det finns ju mängder av stora lagar, som måste komma kanske ett halvår före ikraftträdandet och även gör det, lagar som kräver, att domstolar och andra myndigheter får möjlighet att sätta sig in i vad det är fråga om. För alla mycket vidlyftiga lagkomplex gäller längre tid än de fyra veckor, som enligt konstitutionsutskottet skulle vara något slags norm för ikraftträdandet. Sedan finns det ett stort antal författningar, som måste träda i kraft omedelbart. Det är möjligt, att vi lärt oss för mycket av de snabba ikraftträdandena på samlingsregeringens tid under kriget, då det var nödvändigt att handla snabbt och utfärda författningar med omedelbar tillämpning. Kvarlever det nu några onödiga rester av sådant slen-

trianmässigt tänkande, tror jag, att både konsulterna och jag gärna skall bidra till att rensa bort dem. Emellertid håller nog kammarens ledamöter med mig om att det nuvarande livet, även om vi inte lever i krigstillstånd eller under sådana förhållanden, som nödvändiggör snabba ingripanden, är så pass dramatiskt och spännande, att det skulle vara farligt, om man inte hade möjlighet att agera snabbare än bestämmelsen om de fyra veckorna skulle ange.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Statsministern påpekade mycket riktigt beträffande de tidpunkter, då Svensk författningssamling kommit ut, att man inte bara kan ta fram t. ex. siffran 30 och säga, att detta är ett oefferrätligt förhållande. Man måste också i vissa fall se på vad som ligger bakom. Det kan inte råda några delade meningar om att detta nyanserade betraktelsesätt är riktigt. Jag antar inte heller, att konstitutionsutskottet har velat uttrycka sig så enkelt, även om skrivningen kan ge det vid handen.

Jag skulle vilja kommentera just frågan om författningssamlingen. Statsministern yttrade, att konstitutionsutskottet har velat som något slags norm sätta upp, att författningarna skulle vara ute fyra veckor innan de träder i kraft. Denna norm bör väl inte fattas på annat sätt än att den anger ett *minimum*, som skall gälla som ett allmänt rättesnöre. Det är säkerligen absolut nödvändigt, att en hel del författningar utgives mycket tidigare, precis som statsministern anförde. Men om man har som allmänt rättesnöre att de skall vara ute fyra veckor i förväg och ser på det faktum, att av 675 författningar, som kom ut förra året, 425 inte fyllde måttet utan kom ut kortare tid än fyra veckor före ikraftträdandet, kan detta, även om man från de 425 kan rensa ut åtskilliga, som är av mycket liten betydelse, tjäna som en belysning av hur det är ställt med utgivandet av författningarna.

Granskning av statsrådsprotokollen

Bland de författningar, som utkommit alldeles för sent, finns också sådana, vilkas försening medfört verkliga svårigheter. Jag vill bara påpeka vad som skrivits i konstitutionsutskottets utlåtande om yrkesskolestadgan. Vi företog en mycket stor och glädjande reform på detta område förra året. Den nya stadgan, som trädde i kraft den 1 juli, kunde inte utsändas förrän den 18 och 19 augusti. Eftersom läsåret skulle börja några dagar efteråt är det uppenbart, att förhållandet är oefferrättligt, och jag antar, att just omständigheterna kring denna stadga kan falla under vad statsministern betecknade som något som inte kan försvaras. Självfallet finns det inga möjligheter att försvara en sådan ordning.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja knyta några reflexioner till vad utskottets ärade ordförande hade att säga om dechargearbetet i allmänhet. Jag skall göra det nu, så slipper jag kanske återkomma när det gäller de enskilda reservationerna. Vi har ju ungefär samma skådespel i dechargedebatten i år som vi haft alla de föregående år, som jag kan erinra mig, nämligen att oppositionen gör vissa anmärkningar, som majoriteten i regel inte vill gå med på. Till skådespelet hör också, att ungefär vartannat år någon från utskottsmajoriteten i allmänna ordalag framhåller, att denna av ett eller annat skäl inte vill vara med om att anmärka. På de sista åren har man ofta sagt, att dechargearbetet i sin nuvarande form är förlegat. Herr Hallén sade detta i dag. Därför får man nu enligt herr Hallén vänta på att den nuvarande majoriteten inom utskottet skall göra något för att nyttiggöra de nya former, som eventuellt författningsutredningen kan åstadkomma.

Det börjar bli originellt, att författningsutredningen skjuts fram i så många debatter. Tyvärr kan den inte åstadkomma några underverk, antar jag. Vi får hoppas att det skall bli några resultat, men risken är ju att man får vänta. Att

utskottsmajoriteten tagit denna utredning som argument för att avstå från majoritetsanmärkning är åtminstone när det gäller vissa av de reservationsvis anförda erinringarna utomordentligt svagt. Det finns anmärkningar, som inte är av särskilt stor betydelse — jag själv står ensam för en anmärkning, som tillkommit därför att jag vill påpeka, att man inom statsförvaltningen inte får vara alltför formalistisk utan också måste ta hänsyn till andra synpunkter. Men när det förhållandet, att dechargedebatten i sin nuvarande form enligt vad majoriteten vill göra gällande är förlegad, tas till intäkt för att riksdagen inte skall reagera, när t. ex. Kungl. Maj:t godkänner ett avtal med en organisation vari förklaras att denna organisation icke skall falla in under eventuellt kommande lagstiftning, då är detta, herr talman, ett försvar, som vittnar om ynkedom, orkeslöshet eller vad hårt ord ni vill. Att konstitutionsutskottet, som skulle vaka över grundlagarnas efterlevnad, icke vill vara med om att anmärka ens på den saken, är tillräckligt bevis för att det inte alltid är möjligheterna som saknas att även med nuvarande former åstadkomma anmärkningar, om man vill. Men man vill inte, och då är det bra, herr talman, att kunna klaga på formerna.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig beträffande den ingressanmälan som förekommer, utan jag skall i stället knyta ett par reflexioner till det anförande som konstitutionsutskottets ärade ordförande inledde debatten med. Det var det gamla vanliga påpekandet, att konstitutionsutskottets granskning enligt den Engbergska termen är ett muskedunder, att konstitutionsutskottet och dess arbete är mossbelupet och dechargegranskningen står inför avskrivning. Ibland undrar jag varför just konstitutionsutskottets ordförande skall be-

Granskning av statsrådsprotokollen

trakta som sin uppgift att nedvärdera det arbete, som grundlagen har ålagt honom.

Att de nuvarande formerna inte är idealiska, mätta med vår tids mått, ligger ju i sakens natur. Regeringsformen skrevs ju för nära 150 år sedan. Konstitutionsutskottet självt har ju begärt en revision av reglerna för den konstitutionella ansvarigheten i en skrivelse av år 1952. Den skrivelsen inbakades i de direktiv, efter vilka författningsutredningen nu arbetar.

Låt oss först säga, att det väl inte är någon i konstitutionsutskottet som betraktar utskottets uppgift nu som den att avgöra landets eller regeringens öde. Det var länge sedan som konstitutionsutskottet hade en sådan uppgift. Jag vill erinra kammaren om att konstitutionsutskottet ända sedan 1809 mig veterligen ännu aldrig har föranlett ett ministärskifte. Däremot har det i ett par fall föranlett enskilda ministrar att avgå. Inte ens under den gamla tiden hade alltså konstitutionsutskottet den stora uppgift som man ibland anser vara konstitutionsutskottets.

Inte anser heller konstitutionsutskottet att det skall avgöra låt oss säga skattepolitiken eller socialpolitiken eller penningpolitiken eller anslagspolitiken eller den allmänna lagstiftningen. Allt detta ankommer ju på andra utskott. Det är i stället vissa speciella kontrollerande uppgifter, som utskottet har och som om jag får anknyta till vad hans excellens herr statsministern här sade, riksdagen under alla förhållanden måste utföra.

Konstitutionsutskottet kan även enligt den utformning som regeringsformen har i §§ 106 och 107 bli någonting mera än det för närvarande är. Dechargen kan bli vad i första hand oppositionen vill göra den till. Den kan också bli vad majoriteten vill göra den till. Men den kan under nuvarande förhållanden med fast regeringsmajoritet också bli vad regeringen vill göra den till. Jag

tänker då närmast på att sedan vi fått fasta majoriteter och sedan reservationsanmärkningarna blivit de vanligaste har regeringen i regel ändå underlåtit att delta i debatterna, trots att de politiska förhållandena ändrats så utomordentligt.

Nej, konstitutionsutskottet tillägger sig nog själv en något blygsammare uppgift, men jag vill än en gång understryka, att denna är viktig, ja, absolut oumbärlig. Om man bara i all hast — jag skall inte bli mångordig, herr talman, — ser på andra länder, finner man så gott som överallt något liknande i och för kontroll av regeringen.

Den norska statsrådsgranskningen är i många hänseenden mera ingående och detaljerad än den svenska. Vårt konstitutionsutskott befattar sig endast mycket sällan med sådana svåra och grannliga ting som utnämningsfrågor. I Norge råder jag skulle nästan vilja säga frihetstida förhållanden på detta område. Det norska motsvarande utskottet ger t. ex. förord till regeringen för sådana som blivit förbigångna. De som är missnöjda i befodringsfrågor ställer ofta sina klagomål till utskottet. I vissa hänseenden har alltså stortingsutskottets granskning en större omfattning än hos oss.

Det har kommit ut en bok nyligen om finska grundlagsutskottet, skriven av den svenske professorn i statskunskap vid Helsingfors' statsuniversitet, Jan-Magnus Jansson. Det är en mycket intressant bok om detta utskott efter 1939. Det visar sig att det finska grundlagsutskottet har lagt upp sin uppgift litet annorlunda. I vissa hänseenden, exempelvis i fråga om riksdagens kompetens och grundlagars helgd, spelar emellertid det finska grundlagsutskottet en mycket större och av alla parter erkänd roll än konstitutionsutskottet i Sverige.

I Schweiz — jag kanske får åberopa det landet en gång till, eftersom jag gör det så ofta på tal om referendum —

Granskning av statsrådsprotokollen

ägnar varje kammare en kort session, ungefär tre veckor, åt att granska den berättelse som regeringen avger till förbundsförsamlingen, alltså ständerrådet och nationalrådet. Där sitter man, majoritet och minoritet, och granskar berättelsen noggrant, rent objektivt och utan några partisynpunkter. Sedan utformar utskottet, som i första hand granskar berättelser, vissa önskemål som vi skulle kalla för skrivelser till regeringen. Därefter har vederbörande kammare att ta ståndpunkt till dessa skrivelseförslag.

Om vi slutligen skulle göra jämförelser med Amerika så kan man säga, att konstitutionsutskottets granskning i Sverige ter sig som rena lekstugan bredvid den granskning som de amerikanska utskotten — inte något visst utskott utan varje utskott på sitt område — utövar genom att ständigt inkalla ledamöter av regeringen eller tjänstemän eller enskilda och förelägga dem edgång samt sedan eventuellt anklaga dem antingen för förakt för utskotten eller för mened. Bådadera brotten kan leda till fängelsestraff. Det finns ett exempel på att högt uppsatta tjänstemän dömts till fängelse på grund av vägran att lämna sakliga uppgifter eller på grund av att de lämnat oriktiga uppgifter. Där utövas en verklig, ja, ibland hänsynslös förvaltningskontroll.

Vad författningsutredningen än kommer att göra — jag är själv en av ledamöterna i denna utredning — så kan jag inte tänka mig annat än att ett sådant granskningsorgan som konstitutionsutskottet, gärna moderniserat, måste bevaras eller nyskapas.

En uppgift har ju emellertid konstitutionsutskottet vars vikt vi aldrig kan förneka och som alla måste ha intresse av: alla regeringsakter och handlingar kommer inför ett visst forum i riksdagen, inför regeringspartiet och inför oppositionen. Bara detta att regeringen härigenom tvingas att arbeta öppet och i känslan av att ett riksdagsutskott har

ovillkorlig insyn har ett preventivt värde. Detta är av utomordentligt stor vikt för hela det politiska livet, och det har väl också — skulle jag tro — varit av mycket stor betydelse när det gällt att skapa den i stort sett mycket höga statsmoral som präglar vårt offentliga liv.

Jag skall inte föregripa det jag möjligen kan komma att ifrågasätta i författningsutredningen. Det har dock alltid föresvävat mig att man skulle kunna försöka få konstitutionsutskottets arbete lagt på ungefär samma objektiva basis som statsrevisorernas gentemot den underliggande förvaltningen. Jag kan egentligen inte förstå, varför det inte skall vara möjligt för ett riksdagsutskott att gå till väga när det gäller att granska regeringen på samma objektiva sätt som statsrevisorerna nu under en lång rad av år med alla partiets gillande gjort.

Slutligen får vi inte glömma, herr talman, att när t. ex. statsutskottets femte avdelning har att ta ståndpunkt till en lönefråga sker det i regel under en press från starka intresseorganisationer. De rent konstitutionella synpunkterna har då ibland inte så stor plats. Det är dessa synpunkter som kanske minst beaktas av vederbörande utskott. Det måste dock finnas ett organ i riksdagen som har att granska det formella, det judiciella och det konstitutionella. I Finland har man genom samverkan mellan fackutskotten och grundlagsutskottet åstadkommit en samverkan av dessa olika intressen, som är enligt min mening mycket bättre än den vi har i Sverige. Vi är alltså långt därifrån. Åtminstone efteråt måste vi ha någon form av granskning, och det är denna granskning som konstitutionsutskottet efter måttet av sin förmåga försökt att åstadkomma år efter år.

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Jag vill bara reagera mot herr Håstads mening att jag skulle undervärdera den konstitutionella granskningen. Tvärtom sade jag just att

Granskning av statsrådsprotokollen

vi lider ohägn av att vi har otidsenliga och antikverade former för granskningen och att den bör bli så modern och rationell som möjligt så att riksdagens verkliga kontroll skall kunna utövas effektivt.

Sedan tycks herr Håstad inte inse den företeelse inom politiken som på ett visst sätt griper in här. Det är den parlamentariska styrelseprincipen som blir allt fastare. Det är då klart att regeringsunderlaget står i en annan ställning till regeringen nu än vad fallet var med gamla tiders riksdagsmajoritet. Detta gäller inte bara den nuvarande majoriteten. Jag är alldeles övertygad om att om det bleve en regimförändring så skulle — som herr Dahlén sade — samma skådespel upprepas. Då skulle den nya regimens försvarare med välvillig förstående se på sin regerings handlingar.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det sista herr Hallén sade vill jag endast säga, att det tyder på att det icke främst är sakliga grunder, som i detta fall avhållit konstitutionsutskottets majoritet att gå med på anmärkningar, utan rent politiska skäl.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta den i och för sig mycket intressanta debatt som kammaren nu har lyssnat till. Jag bara gör en liten reflexion. Det är något mycket sympatiskt över den uppriktighet, som konstitutionsutskottets ärade ordförande visar här. En slutsats av hans yttrande måste ju bli, att enligt hans mening konstitutionsutskottets granskning kommer att fylla sin funktion enligt grundlagen först när vi får minoritetsregering. Detta skulle ju kunna ge anledning till allehanda reflexioner, men jag skall för dagen inte framföra dessa utan övergå till den reflexion som motiverar att jag tar till orda.

Den gäller regeringens sätt att avlämna kungl. propositioner vid en väsentligt senare tidpunkt än den som är förutsatt. Denna fråga är faktiskt ovanligt brännande aktuell i dag, när det av herrar talmän ansetts nödvändigt att ordna kvällsplenum trots för kort tid sedan given försäkran om motsatsen och detta av den anledningen, att riksdagen eljest inte ser ut att hinna med sitt arbete. Det är väl alldeles klart, att *en* orsak till att riksdagen inte har kommit längre med sitt arbete är att propositionerna har avlämnats så sent.

Jag har därmed inte sagt, att riksdagen i alla avseenden har ordnat sitt arbete på idealiskt sätt — den saken har diskuterats många gånger och kan ju diskuteras igen i annat sammanhang — men det står väl utanför debatt att, när regeringen avlämnar många stora propositioner alltför sent, detta skapar helt omöjliga arbetsbetingelser för riksdagen.

Jag har här en lista över propositioner som är avlämnade efter den 10 april, den dag som skulle vara den sista för propositioners avlämnade när inte alldeles särskilda skäl motiverar annat. Den listan upptar inte mindre än 24 propositioner, av vilka en hel del är viktiga sådana. En del är på 400 sidor och mer — jag tänker på jordbrukspropositionen — och åtskilliga är av stor principiell betydelse. Med hänsyn till att det totala antalet avlämnade propositioner rör sig om 178 får jag lov att säga, att det icke är en tillfredsställande ordning att 24 har avlämnats för sent.

Hans excellens statsministern har vid något tidigare tillfälle sagt, att han skulle göra vad han kunde för att man skulle avlämna propositionerna före den 1 april för att därigenom underlätta riksdagens arbete. Om man därför skulle se efter hur många propositioner som har avlämnats efter denna dag, så finner man att det är inte mindre än 53 av de 178 eller något sådant som 30 procent.

Granskning av statsrådsprotokollen

Dessutom har det ju förutskickats, att ännu några propositioner skulle vara att vänta, men därom vet vi ingenting bestämt.

Frågar man vilka departement det är som här särskilt försyndat sig finner man att justitiedepartementet efter den 10 april har avlämnat 8 propositioner, vilket är inte mindre än en tredjedel av samtliga propositioner från detta departement. Om jag inte missminner mig är det justitieministern, som är närmast ansvarig för den proposition, enligt vilken man har fixerat sista propositionsdagen till den 10 april, men själv avlämnar han alltså en tredjedel av sina propositioner efter detta datum.

Herr talman! Jag skall inte ta upp och gå igenom de andra departementen. Jag nöjer mig med att konstatera, att det är ett beklagligt tillstånd som råder. Jag vet mycket väl att statsminister Erlander har intresserat sig för detta spörsmål och gör det allt fortfarande. Det är tydligen så, att han inte har lyckats vinna tillräckligt gehör bland statsrådets ledamöter för att det här faktiskt gäller en viktig fråga.

Tillståndet är alltså otillfredsställande, och jag tror att det inte är för mycket sagt, att man på alla håll i den svenska riksdagen hyser en mycket bestämd önskan att regeringen skall kunna åstadkomma en bättre ordning.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Givetvis är det ett väsentligt problem herr Ohlin tar upp, även om det inte hör till dagens överläggningssämne.

Vi har ju under en lång följd av år brottats med problemet att försöka komma med propositionerna i rimlig tid. När herr Ohlin säger att vi inte har lyckats åstadkomma en bättre tingens ordning, vågar jag väl säga att hans minne måtte vara fantastiskt kort. Förr i tiden var det ju vanligt, att det kom

en väldig störtskur av propositioner omkring den 10 april. Genom det ingripande som gjordes framför allt av de nuvarande konsulterna blev denna tradition bruten, och vi fick ett mycket lugnare propositionsavlämnande från riksdagens början och fram till den 10 april. Vi gjorde också detta försök att frivilligt förkorta propositionstiden ytterligare till den 1 april. Jag medger att — efter två år som enligt min mening har varit mycket lyckade i detta hänseende — resultatet inte är fullt lika tillfredsställande år 1956 som det har varit under de två föregående åren, men jag påstår fortfarande, att det har skett en väsentlig förbättring som ett resultat av de gjorda ansträngningarna.

Det förhåller sig beträffande propositionerna precis som när det gäller författningarna. Vissa av propositionerna måste komma sent. Herr Ohlin nämnde som enda exempel på för sent kommande propositioner den som behandlar jordbrukspriserna. Olyckligare kunde väl herr Ohlin inte exemplifiera sin framställning, ty denna proposition är ju ett resultat av förhandlingar, och över förhandlingarnas intensitet har ju regeringen inte stort inflytande. Jag är övertygad om att förhandlingarna gjorde sitt yttersta för att komma fram till ett resultat i tid, men vi kunde ju inte rimligtvis lägga fram propositionen om jordbruksuppgörelsen innan jordbruksuppgörelsen var gjord.

Finansdepartementet kommer alltid med propositioner fram emot riksdagens slut. Så har det varit i alla tider. En av de propositioner som kommit för sent är propositionen om atomenergien. Jag tror inte att någon ansvarig regering skulle ha velat förhindra utvecklingen på detta område av formella skäl.

Det finns i detta sammanhang ett annat mycket intressant spörsmål som vi skall resonera litet mera om, och det är huruvida det skulle finnas en metod

Granskning av statsrådsprotokollen

att lätta riksdagens arbetsbörda genom att vissa propositioner medvetet lades relativt sent, under förutsättning att man då vore överens om dels att vi skulle ha en höstriksdag och dels att dessa propositioner skulle skjutas till höstriksdagen. Det är möjligt att det skulle vara en metodik. Jag har tillåtit mig att resonera något med talmännen och partiledarna om detta, och jag tror att man skulle kunna få i gång ett fruktbart resonemang om dessa problem.

Alltså: de initiativ som tagits från regeringens sida har lett till resultat; även detta år, då tillståndet inte är lika tillfredsställande som i fjol, är det dock långt bättre än det tillstånd vi hade innan dessa initiativ togs.

Får jag till den föregående debatten — rörande den sak som vi egentligen, herr talman, debatterar — bara säga, att jag med största intresse lyssnade till herr Håstads principiella inlägg om behovet av ett kontrollorgan från riksdagens sida, som följer regeringens åtgöranden. Jag vill odelat ansluta mig till de tankegångar som där kom fram. Jag tror att ju mera samhällsmaskineriet utvecklas därhän att regeringsmakten, den administrativa makten, måste ha en betydande makt i sin hand, desto viktigare är det att man har en ordentlig kontrollmöjlighet från riksdagens sida.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsministern gjorde detta till en fråga om huruvida det på detta område har blivit bättre eller sämre än det var förr, men, herr statsminister, det talade inte jag om. Det är möjligt att det varit ännu värre förr. Det jag talade om var att det inte nu är tillfredsställande, och statsministern har själv påpekat, att det i år skett ett steg tillbaka i jämförelse med de två senaste åren. Det är alltså ett mycket klenkt försvar att säga, att det var ännu värre för några år sedan.

Beträffande propositionerna var det av hänsyn till kammarens tid som jag inte räknade upp dem, men om statsministern så önskar kan jag nämna flera exempel: här är propositionen angående ändring av lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, här är frågan om JO-ämbetets ställning, här är en brännande sak om ändring i butikstängningslagen, här är frågan om hyresregleringen, här är frågan om LKAB o. s. v. Och, herr statsminister: jordbrukspropositionen är visserligen resultatet av en överenskommelse, men när träffades denna överenskommelse? Vill statsministern verkligen påstå, att detta var ett utomordentligt exempel på en proposition som absolut inte kunnat lämnas en vecka tidigare? Det går inte att bibehålla den uppfattningen, herr statsminister, men den saken hoppas jag att någon annan kommer att utveckla utförligare, varför jag inte skall ingå på den närmare.

Kvar står, herr talman, det faktum, att det med utgångspunkt från den eftersträlvade dagen, den 1 april, är närmare en tredjedel av propositionerna som lämnats för sent, och om man utgår från det datum som fastställts i förordningen är det i alla fall ungefär 15 procent som avlämnats efter denna dag. Det är uppenbarligen ett tillstånd som icke är tillfredsställande, och i grund och botten erkände ju statsministern själv detta i en av meningarna i sitt yttrande, även om han försökte ge resten ett sådant tonfall, att den skulle ge ett annat intryck.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag tror att det skulle intressera kammaren mycket mera om herr Ohlin begränsade mångordigheten och läste upp listan på propositioner i stället. Jag tror det skulle vara mycket värdefullare. Var så god, herr Ohlin!

Granskning av statsrådsprotokollen

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Hans excellens statsministern påstår, att den för sent anlända jordbrukspropositionen är det mest olyckliga exempel man skulle kunna nämna i detta sammanhang. Jag har, herr talman, varit inne på den saken tidigare, därför att jag haft anledning att intressera mig för den. Inte går det att åberopa att detta är en fråga om förhandlingar, när det gäller en fråga där förhandlingar drivs år efter år av samma parter och i ungefär samma former. Så har det varit i 15 år. Vad är det som hindrar att man sätter i gång dessa förhandlingar tidigare och för dem till slut tidigare? Det finns en sak som här kan ha något intresse, och det är hur långt man skall föra fram statistiken, men jag har tidigare sagt, att det från riksdagens synpunkt är bättre att få en månads statistik mindre om man samtidigt får tillfälle att behandla denna proposition på ett från parlamentarisk synpunkt riktigt sätt. Men även om jag tror att man skulle kunna driva dessa förhandlingar på annat sätt, så återstår den fråga som herr Ohlin ställde, nämligen när förhandlingarna var färdiga. De var färdiga den 22 mars, Ers Excellens. Sedan har såvitt jag förstår förhandlingar bedrivits mellan koalitionspartierna i kanslihuset om en del saker, och det är detta som har försenat jordbrukspropositionen i andra omgången.

Så får vi en jordbruksproposition på 400 sidor i slutet av april. Sista motionsdagen var i går, i dag är det pleni-dag, i morgon är det helgdag, och på fredag skall propositionen behandlas. Det blir väl i år som det har varit år efter år så, att jordbruksutskottet anser det normalt att ägna en dag åt real-behandling av denna stora proposition, och om någon skulle begära kompletterande upplysningar eller utredningar på någon punkt, så går det inte att få. Jag vågar påstå, att utskottsbehandlingen är mycket otillfredsställande i vissa

sammanhang. Sedan kommer denna stora debatt år efter år upp i riksdagens allra sista skede. Fastän principfrågorna avgjordes i höstas för en treårig överenskommelse, går det ändå inte att få fram ärendet förrän under riksdagens allra sista dagar. Jag tycker denna jordbruksproposition är ett exempel på dålig parlamentarisk ordning.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Talmannens ord går tydligen över statsministerns. Statsministern har nämligen begärt att jag skall läsa upp propositionerna, men talmannen medger inte förlängd replik, så att jag får inte tid att tillfoga några reflexioner. Jag skall se hur långt jag hinner:

Kungl. Maj:ts proposition nr 144 med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor, nr 145 med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling fattade beslut, nr 149 angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet, nr 153 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen angående tullrestitution, nr 100 angående ratifikation av rättshjälpsavtal mellan Sverige och Frankrike, nr 116 angående tjänstebostadssystemet, nr 121 angående vissa tjänster vid kommunikationsverken, nr 122 angående förslag till lag om jordbrukskasserörelsen, nr 127 angående vissa ändringar i fiskerättslagen, nr 129 angående försäljning av vissa kronoegendomar, nr 134 angående ändrad lydelse av 12 § lagen om dödan-de av förkommen handling, nr 135 angående särskilda bestämmelser för insättning på skogskonto, nr 136 om ändrad lydelse av lagen om semester, nr 137 angående ändring av 1954 års lag om nykterhetsvård, nr 138 angående provisorisk ändring av grunderna för reglering av restauratörernas utskänk-ningsvinst, nr 139 angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogs-industrier — en principiellt mycket

Granskning av statsrådsprotokollen

viktig sak, nr 140 angående reglering av sockernäringsen i riket, nr 141 om ratifikation av en konvention mellan Sverige och Italien rörande social trygghet, nr 142 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, nr 143 med förslag till allmän ordningsstadga, nr 146 med förslag angående fondering jämlikt lagen om allmän sjukförsäkring, nr 151 angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark, nr 124 angående lönegradsplacering för vissa tjänster, nr 126 med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, nr 131 med förslag till förordning om ändring i förordningen angående stämpelavgift, nr 132 angående reglering av anställningsförhållandena för vissa läkare . . .

Jag hinner ej längre. Listan är inte fullständig.

Herr ADOLFSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom här har talats om tidpunkten då förhandlingarna om jordbrukets prissättning var färdiga, anser jag mig skyldig att lämna några upplysningar.

Sista förhandlingsdagen var den 21 mars, och vi hade då haft ungefär 25 förhandlingsdagar detta år. Vi förde också förhandlingar före nyår, men jag har inte förra årets almanacka med mig, varför jag inte kan ange antalet dagar. Jag kan emellertid upplysa om att vi hade förberedande sammanträden redan i september månad.

Det har gjorts många och grundliga utredningar, som måste göras för detta nya prissystem. En hel del herrar och kanske också damer i denna kammare har ju efterlyst ett enklare och klarare system, och det går åt mycket arbete om man skall göra upp ett sådant. Jag hoppas att glädjen blir stor när det nya systemet nu har framlagts. Herr Svensson i Ljungskile har ju flera gånger efterlyst ett mera rörligt och lättbegripligt system än det gamla, och det tar sin tid att åstadkomma en sådan sak.

Efter den 21 mars kvarstod en del detaljer som måste utformas. Jag kan därför inte exakt ange vilken dag materialet kunde lämnas till regeringen, men jag vet att propositionen i alla fall förelåg på kammarens bord den 27 april, och då hade den både skrivits och tryckts. Jag tycker man i det fallet knappast kan säga, att det har varit någon medveten försening. Skall man skylla på någon, får man skylla på förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden, som i detta fall inte har haft möjlighet att komma fram till ett slutresultat tidigare.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hann nästan avsluta listan på de propositioner, som avlämnats den 1—10 april. Den 1 april var ju det datum statsministern ställde i utsikt att man skulle eftersträva. Nu skall jag be att få läsa upp andra delen av listan, de propositioner som lämnats efter den 10 april:

Nr 159 angående ändring i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, nr 164 angående ändring i lagen om behörighet att utöva läkarkonsten, nr 154 angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan, nr 157 angående ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare m. m., nr 161 angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i regeringsformen om JO-ämbetet, nr 162 angående ändring i butiksstängningslagen, nr 163 angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset, nr 166 med förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen m. m., nr 167 om ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen, nr 169 angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, nr 158 angående vissa ändringar i statens allmänna avlösningsreglemente, nr 168 angående ändring i lagen om hyres-

Granskning av statsrådsprotokollen

reglering, nr 170 angående tilläggsavtal mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning, nr 172 angående överenskommelse rörande tyska tillgångar i Sverige, nr 165 angående prisreglering på jordbrukets område, nr 171 angående LKAB, nr 174 angående ändringar i tulltaxan, nr 175 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, nr 176 angående riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet. Det lär ha kommit en proposition i dag också.

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till mitt första anförande, där jag gjorde kommentarer till det antal propositioner, som har lämnats under båda dessa perioder.

Att slutresultatet av detta måste vara, att riksdagen under de sista veckorna av sitt arbete får en mycket besvärande överbelastning är väl uppenbart för alla.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Adolfsson visade hur pass mycket fog det låg i herr Svenssons i Ljungskile resonemang om jordbrukspropositionen, men för att det inte skall bli någon tveksamhet på den punkten vill jag säga, att herr Svensson i Ljungskile kanske borde ha läst propositionen även om det var bråttom, innan han yttrade sig. Det står så här: »I skrivelse den 5 april 1956, som inkommit till jordbruksdepartementet den 9 samma månad...». Det är en viss skillnad mellan den 22 mars och den 9 april. Då fick Kungl. Maj:t detta förhandlingsresultat, ett utomordentligt långsiktigt förhandlingsresultat.

Herr Svensson i Ljungskile säger, att det måste väl gå att skynda på förhandlingarna — det var ju gamla vana förhandlingare. Ja, men det var helt ny materia. Riksdagen hade beslutat om en helt ny grund. Det var väl inte så underligt, herr Svensson i Ljungskile, att det den-

na gång tog tid för både jordbrukets, konsumenternas och det allmännas representanter. Det kanske heller inte är så underligt, att Kungl. Maj:t anser att första gången en proposition skall gå till riksdagen på grundval av ett helt nytt prissystem behöver man någon tid för granskning, så att man inte verkställer en ren expedition. Den tiden har inte varit lång; jag medger att den varit kort i Kungl. Maj:ts kansli och att den blir kort även här i riksdagen. Men jag tycker verkligen, att när man skall rikta angrepp mot oss för att vi är saktfärdiga, skall man inte sätta in angreppen på punkter där det är så lätt att tillbakavisa angreppen, och framför allt skall man inte ta jordbrukspropositionen som den enda angreppspunkten, som herr Ohlin gjorde i sitt första anförande.

Det vore säkert mycket effektivare om man tog upp ting, där det verkligen finns missförhållanden, och vädjade till regeringen att bättra sig. Det är en mycket effektivare uppfostringsmetod än att ge oss chansen att på detta sätt tillbakavisa anmärkningarna så att säga alldeles gratis, vilket herrar Ohlin och Svensson i Ljungskile har gjort.

Emellertid är herr Ohlin så ytterligt lärtaktig och följsam i dag — tänk om han alltid vore det när han och jag diskuterar! Jag bad honom läsa upp propositionslistan. Jag trodde ju då, att han skulle begagna sitt eget omdöme i någon mån och inte slaviskt lyda en order från statsministern. Den lista han läste upp stämde inte alldeles med den jag har, men det kan bero på att han hade bordläggningsdata och jag avlämningsdata — det är dock en detalj som inte hör dit. Däremot observerar han inte att det finns två propositionstider. De propositioner som avser statsregleringen har vi lovat att försöka pressa fram inom en viss tid. Här räknar herr Ohlin upp en massa propositioner omdömeslöst. Jag måste säga, att så stor följsamhet behövs det inte i fortsättningen,

Granskning av statsrådsprotokollen

utan använd förståndet och gör en uppdelning på vad det är som verkligen regeringen kan anklagas för, så blir det mera tyngd i anklagelserna! Men fortfarande, när han skall exemplifiera, tar han upp resultaten av förhandlingar. Han säger: Propositionen om LKAB kom sent. Javisst, men, ärade kammarledamöter, skulle vi för att vinna en bättre statistik när det gäller avlämnande av propositioner ha riskerat att inte tillvarata varje chans att nå ett för båda parterna, både samhället och Grängsbergsbolaget, vettigt resultat? Jag tror inte någon människa kan påstå annat än att det är rimligt, att man låter förhandlingarna arbeta så länge det över huvud taget finns en möjlighet att komma fram till ett resultat, och jag tror att det resultat man kom till var ganska tillfredsställande.

I listan han räknade upp finns t. ex. följdproposition till avtalet om tyskmedlen. Det är väl ändå orimligt att påstå, att det förhållandet att dessa svårartade förhandlingar har dragit ut på tiden skulle ha gjort, att vi skulle ha forcerat förhandlingarna med främmande makt eller också inte lagt propositionen på bordet. Nästa gång regeringen skall bli utsatt för angrepp tror jag att herr Ohlin bör vara bättre förberedd än han var i dag.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det tillhör ju statsministerns debattkonst att sätta betyg åt sig själv. Jag tycker att om hans excellens raljerade mindre och skröt mindre med sina egna repliker skulle debatten bli mera givande.

Nu säger hans excellens statsministern beträffande jordbrukspropositionen, att det har inte varit några missförhållanden. Det betyder, att hans excellens tänker bort riksdagen ur sammanhanget. Men det var ju riksdagens arbetsmöjligheter när det gäller att behandla propositionen som det var frå-

ga om. Det var inte fråga om regeringens vedermödor utan om riksdagens.

Vidare säger statsministern, att det väl inte var så underligt, att det i år tog lång tid, när det var en alldeles ny materia man hade att göra med. Men Ers Excellens, herr statsminister, förhandlingsresultatet kom nästan på dagen samma dag som förra året och som varit fallet år efter år i femton år. Vad beträffar att man just i år hade denna nya materia, vill jag fråga vad det var för ny materia. Den nya materia avgjorde vi ju i höstas. Hela principbeslutet fattades i höstas. Vad det var fråga om var att fastställa mittpriser och vilka dessa skulle bli nämnde herr Hedlund redan i höstas, och det blev också så.

Jag erkänner att det finns en materia som är ny, nämligen inkomstjämförelsen mellan jordbrukare och andra grupper, men den frågan är fortfarande lika olöst. Det som finns i propositionen är bara flytsand.

Det är här fråga om en grupp människor i nära anslutning till jordbruksdepartementet, såsom jordbruksnämnden, Lantbruksförbundet och RLF, en grupp människor, som känner varandra sedan årtal tillbaka, som har att driva dessa förhandlingar i ungefär samma form och vid ungefär samma tidpunkt. När sådant upprepas i femton år, visar det ingenting annat än jordbruksdepartementets orkeslöshet.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag fattat statsministern rätt, vill han göra gällande, att det löfte som lämnats från regeringens sida, att propositioner inte skulle avlämnas efter den 1 april, gäller anslagspropositioner. Har jag fattat detta rätt skall jag be att få tillägga: Enligt grundlagen skall anslagspropositioner inte avlämnas efter den 20 mars.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill bara till herr

Granskning av statsrådsprotokollen

Svensson i Ljungskile säga att han nog bör höra på vad man säger, även om han är irriterad. Jag sade uttryckligen, att det blev för kort tid både för Kungl. Maj:ts kansli att utarbeta jordbrukspropositionen och för riksdagen att granska den. Detta tolkar herr Svensson som ett uttryck för att jag är belåten med den nuvarande ordningen. Jag har emellertid sagt att det var naturligt, att det skulle bli besvärligt. Det var naturligt därför att förhandlingsresultatet inte förelåg förrän vid den nämnda tidpunkten.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Får jag bara säga till statsministern, att vad det här gäller är, om riksdagen kan ha anspråk på skälig arbetstid. Jordbrukspropositionen var inte alls den enda jag hänvisade till. Jag nämnde främst antalet propositioner och byggde på statistiken och talade inte om en viss proposition. Statsministern nöjde sig emellertid med att ta upp denna proposition och sade att den skrivelse, som låg till grund för propositionen, kom inte in till Kungl. Maj:ts kansli förrän då och då, ungefär som om regeringens befattning med denna proposition började först när skrivelsen i fråga kom in, ungefär som om jordbruksministern inte haft någonting att göra med denna dessförinnan. Alla vet ju att både jordbruksministern och andra inom regeringen måste följa ifrågasvarande förhandlingar mycket noga. Regeringen kan börja före denna formella tidpunkt, men riksdagen kan inte börja att arbeta med propositionen förrän den ligger på riksdagens bord. Det är ett faktum, som alla politiskt erfarna personer i detta land vet, att i en fråga av den arten förs och har förts förhandlingar mellan koalitionspartiernas företrädare i regeringen. Det vill säkert ändå inte statsministern stå upp här och förneka, att det är något som har tagit tid. Detta är *en* orsak till att propositionen kommit så sent.

Då är det det gamla vanliga, som kunnat konstateras flera gånger tidigare, att det skall vara tid till förhandlingar, det skall vara tid för regeringen, och sedan blir det inte tillräcklig tid över för riksdagen. Det går inte, herr statsminister, att skylla på att här skall drivas förhandlingar men skjuta åt sidan när dessa förhandlingar skall börja genom att säga att förhandlingarna tar tid och att regeringen skall ha tid på sig och det skall riksdagen nöja sig med. Nej, herr statsminister, kasta någon gång om ordningen, börja med att riksdagen skall ha tillräcklig arbetstid och anpassa sedan hela schemat efter detta för en gångs skull!

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Herrarna inom folkpartiet får väl resonera sig fram till en gemensam linje beträffande jordbrukspropositionen. Herr Svensson i Ljungskile säger att det var en förfärligt enkel historia. Principerna var ju antagna i höstas. Det var inte så förfärligt besvärligt. Inrikesministern hade för övrigt på ett tidigt stadium talat om vilka priser det skulle bli. Det var alltså en mycket enkel sak, som presenterades riksdagen. Ja, herr Svensson, om det finns ett ord av förnuft i detta resonemang, måste riksdagen ha väldigt god tid på sig, eftersom det ju är så kolossalt enkelt. Jag har drivit den andra linjen, som mera liknar herr Ohlins linje, nämligen att detta är en besvärlig sak, men det får herrarna göra upp sins emellan.

Jag har sagt, att det var besvärliga förhandlingar, där konsumenter och producenter och statens representanter måste försöka på punkt för punkt finna varandra. Det gällde tolkningen av detta riksdagens beslut, som herr Svensson i Ljungskile finner vara så utomordentligt enkel.

Det är ibland så, att man nästan önskar, att herr Ohlin skulle få göra ett gästspel i kanslihuset. Då skulle inte nå-

Granskning av statsrådsprotokollen

got så besynnerligt som hans sista anförande över huvud taget ha presenterats från andra kammarens talarstol. Han säger att vi skulle ha börjat författningsarbetet och propositionsarbetet, innan det förhandlingsresultat som ligger till grund för jordbrukspropositionen förelåg. Vad skulle det ha varit för mening i att bära sig åt på det sättet? Nu säger herr Ohlin, att han inte har uttryckt sig så, och det gläder mig. Då menade han inte riktigt något så besynnerligt som han sade från talarstolen.

Det är beklagligt att det är bråttom och att riksdagen inte haft möjlighet att så grundligt som önskvärt varit penetrera jordbrukspriserna, men riksdagen får ju ungefär lika lång tid som Kungl. Maj:t har haft, om man räknar från den 9 april och fram till den tid då propositionen lämnades och frånräknar tryckningstiden. Då tror jag nog att herrar riksdagsmän får erkänna, att ni har inte så förfärligt mycket kortare tid än vad regeringen har haft vid utarbetandet av denna proposition, och riksdagen behöver ju ändå inte utarbeta propositionen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jordbruksutskottet får ett eller två sammanträden för att behandla denna proposition. Det är en parodi på parlamentariskt arbete. Summan av detta försvar är ju, att regeringen är oförmögen att ordna det så, att riksdagens intressen respekteras.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Hans excellens statsministern efterlyser mera talande exempel på regeringens oförmåga att lägga fram sina förslag i tid och på ett sådant sätt, att riksdagen kan ägna dem en grundlig och ingående prövning.

Jag skall be att få förete en promemoria, som inkom till statsutskottet den

26 april. Den var undertecknad av en byråchef i ecklesiastikdepartementet och såg mycket oskyldig ut vid första anblicken, bara ett par, tre stencilerade sidor. Man tänkte sig att det var en helt vanlig upplysning angående en nybyggnad för konstfackskolan, där det meddelades i förbigående, att i stället för den byggnad som man förut tänkt uppföra på en gång skulle man börja med en stor källarvåning. Men så kommer det: Därest riksdagen bifaller den nu gjorda hemställan om en utökning av byggnadsprogrammet behöver inga ytterligare medel ställas till förfogande under innevarande kalenderår. Under våren 1957 torde dock minst fem miljoner kronor behöva anvisas på tilläggsstat.

Jag undrar hur hans excellens statsministern tror att det känns för de mot regeringen vänligt inställda ledamöterna i statsutskottet, som dag efter dag, vecka efter vecka, precis som herr Johansson i Mysinge sade här i dag, får konstatera att det finns många viktiga saker, men att det inte finns pengar till allt — det är inte möjligt att ge 5 000 kronor till det ändamålet och 10 000 kronor till ett annat ändamål — därför att regeringen har gjort sin budgetavvägning och då finns det inte plats för den minsta lilla gnutta till ett nytt anslag. Plötsligt, när allt detta gjorts, kommer det en liten lapp, inte ens en proposition utan en stencilerad skrivelse från en byråchef, där han säger att här skall ni vara vänliga att bereda plats för 5 miljoner kronor till. Detta, herr statsminister, är väl ändå ett exempel.

Herr DAHLEN (fp):

Herr talman! Jag beklagar mycket att denna debatt inte fördes för några timmar sedan, då vi hade främmande ryska gäster på våra läktare. Det skulle varit intressant att visa, att det för oss är tillåtet att gräla på en statsminister utan att det blir några efterverkningar.

Granskning av statsrådsprotokollen

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord i denna debatt närmast med anledning av att jag en gång tidigare varit ansvarig för jordbruksdepartementet och följaktligen får ta åt mig den kritik, som herr Svensson i Ljungskile med varm hand sprider omkring sig i sina inlägg om hur länge riksdagen är tvingad att vänta på jordbruksprispropositionen.

När jag avlyssnade både herr Svensson i Ljungskile och herr Ohlin sade jag mig, att man måste leva i en lycklig okunnighet om den enklaste förhandlingsteknik för att kunna prestera inlägg av den natur som här har skett. Man får ju inte glömma bort, att jordbruksprisuppgörelsen är en fråga, där intressena konsumenter—producenter bryts på ett alldeles speciellt och markerat sätt. Förhandlingarna förs mellan företrädare för Lantbruksförbundet och RLF å ena och Kooperationen och Landsorganisationen å andra sidan, och även TCO är inkopplat. Det gäller en så typisk intressebetonad fråga som man någonsin kan begära.

Det går inte till på det sättet vid sådana förhandlingar, när det står stora intressen och värden på spel, att man tittar i dagboken och säger, att nu skall vi vara färdiga den och den dagen. Det beror helt enkelt på hur förhandlingarna utvecklar sig. Är det enkla och relativt små historier kan man utan större svårighet bli ense. Är det för båda parter grundläggande frågor är förhandlingstekniken den, att man hänger i tampen var och en på sin ända så länge man har möjlighet att göra det. Det går helt enkelt inte att komma och säga, att med hänsyn till att vi behöver tid på oss måste ni förhandla undan. Mot bakgrunden, att här är det ett förhandlingsarbete som ligger i botten, är det alldeles orimligt att komma och tala om att detta är en demonstration av jordbruksdepartementets orkeslöshet.

Sedan vill jag säga, att i den mån regeringen är kontaktad under förhandlingarnas gång, så kan det självfallet bara bli i de stora, grundläggande avsnitten och inte i dessa hundratals och åter hundratals detaljfrågor, som är en följd av de grundläggande stora besluten, sedan man i stort sett har klarat låt mig säga huvudprinciperna. Det var sannerligen åtskilliga svåra ting som stod på dagordningen denna gång. Det gällde att förhandla sig fram till en överenskommelse om vad som var inkomstlikställighetens gränser, vad som hade hänt sedan 1952 och fram till 1956 i fråga om inkomstutvecklingen för å ena sidan jordbrukare och å andra sidan löntagare. Här kommer de råa och klara intressefrågorna in, som på ett alldeles särskilt sätt komplicerat det hela. När man emellertid klarat ut detta — så långt kan jag ge herr Svensson i Ljungskile rätt, att regeringen var inkopplad i förhandlingarnas slutskede och visste vad det i stort sett rörde sig om — så skulle ju detta förhandlingsresultat utarbetas i alla detaljer i kungörelse- och författningstext. Först skall resultatet behandlas i rådsförsamlingen, och sedan skall alla följdkungörelser utarbetas och presenteras i en skrivelse. Jag tror att det var 7 å 800 stencilerade sidor, som presenterades regeringen från jordbruksnämnden innevarande år. Detta måste självfallet ta sin tid.

Detta är ju enkla ting, som det väl är onödigt att uppta kammarens tid med att referera, men när det demonstreras en sådan okunnighet om själva förhandlingsarbetets elementära teknik måste man kosta på sig en sådan liten föreläsning.

Nu har ju denna debatt utvecklats till att bli en ganska originell decharge-debatt om ting, som ingenting har med konstitutionsutskottets utlåtande att göra, utan det är något slags allmänt räfst- och rättarting, och i sluttampen passar herr Helén på att springa upp i talarstolen och tala om konstfacksko-

lan. Ja, för all del det kan ges plausibla förklaringar även till vad som därvidlag skett. Här ligger den gamla konstfackskolan i centrum av Stockholm och går sin undergång till mötes när tunnelbanearbetet går vidare. Det finns en överenskommelse med Stockholms stad, som är klar och odisputabel, om att före ett visst datum skall konstfackskolan vara borta från sin tomt i hörtorsregionerna. Den skall placeras på något annat ställe, och man har skaffat sig en tomt vid Valhallavägen. Denna tomt har, såsom regeringen ser saken, en av denna stads allra förnämsta lägen. Man är preliminärt inställd på att på denna dyrbara och förnämliga tomt bygga en skola, där man inte utnyttjar källarutrymmena till mer än kanske 4 eller 5 procent. Man vill vidare bygga denna skola på sådant sätt, att den består av två våningar bitvis och en våning bitvis, fastän stadsplanen ger möjlighet till en bebyggelse i tre respektive två våningar. När ecklesiastikministern får detta under ögonen, och regeringen får tillfälle att se på detta säger sig regeringen: Är det klokt att uppföra en sådan pretentiös byggnad, d. v. s. pretentiös med avseende å arkitekturen och de därav följande kostnaderna, på denna dyra tomt? Bör man inte undersöka möjligheterna att när man skall bygga för 12 miljoner kronor gräva ut hela grunden och använda hela det plan under gatunivån, som man därigenom får, till nyttiga räntabla ändamål? Kan det inte vara skäl i att när man ändå skall bygga ett hus med allt vad detta innebär att placera in en extra våning ovan mark och på så sätt få större räntabilitet på det hela? Det är klart att det ursprungliga förslaget kunde ha sina förtjänster, det var kanske elegantare och mera estetiskt tilltalande och kanske roligare ur arkitekt-synpunkt. Men det är väl ingen tvekan om att det är väsentligt mycket bättre ekonomi — det tror jag riksdagen skall hålla oss räkning för — om man i sam-

Granskning av statsrådsprotokollen

ma byggnad skaffar sig ytterligare två våningar, en under och en ovan mark. Man kan göra det. Det kostar en del mera, men märk väl att för närvarande är vi här i staden i behov av 1 000 kontorsrum för den svenska statsförvaltningen. Om man inte utnyttjar detta objekt för att få lokaler, får man längre fram bygga andra byggnader för förvaltningsändamål. Här kan man slå två flugor i en smäll.

Eftersom riksdagen hade detta ärende i dess, låt mig gärna säga, mera eleganta och estetiska, men inte så ekonomiska skick på bordet, ansåg regeringen det lämpligt att till utskottet lämna detta besked. Är det inte riktigt att försöka göra det hela litet bättre ekonomiskt? Det är hela historien, herr Helén. Vill herr Helén göra sig till talesman för den gamla ritningen och tala om dess företräden framför den nya, må det stå honom fritt, men denna förklaring kanske också varit på sin plats att lämna.

Ja, som sagt, herr talman, denna dechargedebatt är originell, men det är knappast regeringsbankens fel.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern tycker, att det är kanske ett fel att denna debatt kommit att röra sig om konstitutionen i stället för om konstitutionsutskottets betänkande, men det är väl egentligen inte något fel.

Jag är tacksam för finansministerns föreläsning, i vilken han talar om att det här gäller en rad olika parter och intresseorganisationer med deras hårda krav och ett svärbemästrat material. Man kan därför inte kommendera fram ett förhandlingsresultat, och man kan inte veta precis när man blir färdig. Det var dock en sak som finansministern glömde tala om, nämligen varför man blivit färdig vid nästan exakt samma tidpunkt nu i 15 år. Det kan inte bero på annat än att det finns ett streck

Granskning av statsrådsprotokollen

för dessa förhandlingar. Det måste finnas ett datum, då det är sagt att längre kan man inte få dröja. Men när det strecket satts har man tillmätt riksdagen en alldeles för knapp tid, medan intresseorganisationerna, jordbruksdepartementet och regeringen och dess partier skall ha så mycket tid som möjligt. Riksdagen blir satt på svältranson i fråga om tidsmöjligheter.

Då kan man fråga sig: Skulle det inte ha varit möjligt att sätta strecket tidigare, ty jag tror inte att finansministern och före detta jordbruksministern vill söka inbilla någon här, att dessa förhandlare har fritt spelrum att förhandla så länge de vill. Här är ett streck, men var går det? Jo, det finns i almanackan, och det ger inte riksdagen tillräckligt utrymme; det är den enkla sanningen.

Sedan kommer både finansministern och statsministern och säger, att i år var det särskilt svårt, men det blev ju i alla fall färdigt vid samma tid i år som förut.

Herr **HELÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket tråkigt, om finansministern tror att jag här har velat ta upp en sakdebatt om konstfackskolan. Jag har endast velat peka på det faktum, att regeringen via en stencilerad promemoria den 26 april ställde riksdagen inför en helt annan situation än vad man gjorde i statsverkspropositionen. Jag har inte i detta fall velat tala vare sig för den ena eller andra arkitekturen.

Jag kan bara inte förstå att det kan vara särskilt trevligt för de stackars ledamöter i statsutskottet, som skall försöka att i alla väder se vänligt på regeringen, att så här plötsligt ställas inför en helt ny situation och en ny budgetavvägning. Jag skulle därför vilja säga till finansministern som Charles Lindleys fru sade till sin man: »Inga förklaringar, Charles lilla, det blir bara värre!»

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Jämfört med tidigare år har det nog skett en viss förbättring i propositionsavlämnandet. Jag tror emellertid inte att någon riksdagsman — oavsett vilket parti han tillhör — om han vill vara uppriktig, kan säga att förbättringen är tillräcklig. Jag vill här ta ett enda litet exempel, som jag tycker är rätt belysande för regeringens tillvägagångssätt.

För inte så länge sedan behandlade vi här i kammaren en fråga, som allmänt erkändes vara ett av de tekniskt sett besvärligaste spörsmål vi haft att göra med på länge, nämligen propositionen om skogstaxeringen. Den propositionen avlämnades i sådan tid, att den fick behandlas i utskottet innan motionerna ens hade hunnit tryckas, och den kunde behandlas i kammaren först den 2 maj, trots att lagförslaget i propositionen skulle träda i kraft redan dagen innan, alltså den 1 maj. Som alla vet, sker nämnda taxering vart femte år. Redan 1951 beslöt riksdagen att nya bestämmelser skulle tillämpas vid 1957 års fastighetstaxering, och regeringen hade sålunda hela fem år på sig för att utarbeta proposition i ärendet. Jag vill då fråga statsministern eller finansministern, om man på regeringsbänken verkligen anser att skälig hänsyn även i det fallet har tagits till arbetsförhållandena här i riksdagen?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag är ledsen för att jag inte ur minnet kan återge vid vilket datum propositionen om de nya skogstaxeringsprinciperna lades på riksdagens bord. Men så mycket vet jag ändå som att den kom i laga tid före propositionstidens utgång. Sedan tog man kanske i utskottet litet lång tid på sig för behandlingen, eftersom det ju var en ganska besvärlig proposition. Så besvärlig var den emellertid inte som måhända någon kunde förledas att tro av

Granskning av statsrådsprotokollen

herr Hjalmarsons anförande, eftersom riksdagen 1951 i sak beslöt hur skogstaxeringspropositionen skulle vara beskaffad. Den skulle vara sådan, att de s. k. gamla grunderna skulle gälla för 1952 års taxering, och först för taxeringen 1957 skulle man tillämpa de nya reglerna. Dessa gamla och nya grunder har diskuterats timma efter timma i riksdagens båda kamrar såväl 1944 som 1951, och det finns protokoll på åtskilliga tiotal sidor om den saken. Jag vill därför inte hålla med om att det fanns så mycket nytt material i ärendet i år, att det var något lämpligt exempel för herr Hjalmarson att här ta upp.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna extra konstitutionella debatt, men jag vill här citera ett uttalande av särskilda utskottet 1948, när den nya arbetsordningen för riksdagen infördes. Utskottet skrev då: »Varje reform av riksdagens arbetsformer står och faller med det sätt på vilket den lyckas åstadkomma att riksdagen i god tid erhåller sitt arbetsmaterial.»

När jag — som kanske någon av kammarens äldre ledamöter erinrar sig — föreslog en annan ordning, var det av fruktan för att vi skulle få en oeffter rättlig maj månad. Vi kan visserligen hinna med alla frågor — vi kan hinna med allting i detta hus — men till vilket pris? Jo, till priset av en mycket ytlig behandling. Det är den risken vi möter vid en sådan anhopning av ärenden som skett i år trots — det erkänner jag gärna — regeringens bemödanden.

Jag vill här ta en enda proposition som exempel, nämligen propositionen om att höja mandatantalet i första kammaren till 151. Vad är det för särskilda skäl som lett till att den propositionen måste komma först för ett par dagar sedan, när konstitutionsutskottet — kanske litet förhastat — skrev i denna fråga och rekviderade denna propo-

sition redan i fjol? Några särskilda intressen eller förhandlingar mellan parter kan ej ha föranlett förseningen av denna proposition?

Jag skall inte nu gå in på den fråga, som herr Helén här berört, men den har egentligen ett mycket djupt konstitutionellt intresse.

Finansministern sade, att han slog två flugor i en smäll med sin direkt till statsutskottet överlämnade promemoria. Ja, man slog kanske en tredje fluga i samma smäll. Ty man betog också riksdagen motionsrätten. Det tycker jag är allvarligt nog. 1948 var vi så angelägna att skydda motionsrätten för enskilda ledamöter, att vi införde en motionsrätt för framställningar från riksdagens verk. Men här uteslutes all motionsrätt; meningen är ju att riksdagen skall träffa ett beslut, som utesluter någon annan lösning i höst.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att propositionen om skogstaxeringen avlämnades ungefär när tidsgränsen för propositionsavlämnandet gick ut. Men finansministern förbiser det alldeles väsentliga i detta sammanhang, nämligen att lagen skulle träda i kraft redan den 1 maj. Man får väl ändå i all rimlighets namn tänka på sådana saker inom regeringen, när man skall lägga fram sina propositioner.

Vad arbetet i utskottet beträffar — i detta fall bevillningsutskottet — vill jag bara erinra om, att under debatten här i kammaren förklarade utskottets ordförande, att det hade inte varit möjligt för utskottet att arbeta fortare med detta ärende än vad man gjort. Skulden till det inträffade får därför helt och hållet läggas på regeringen, som inte tagit vederbörlig hänsyn till de förhållanden, under vilka vi måste arbeta här i riksdagen. Och tyvärr, herr talman, är detta ett fall, som förekommer litet för ofta.

Granskning av statsrådsprotokollen

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Jag förstår att talmannen ser allt dystrare och dystrare ut för varje inlägg som göres. Jag skall därför inte bidra till att ytterligare förlänga denna debatt. Men jag vill innan jag för min del lägger ned stridsyxan säga, att vi har väl alla ett gemensamt intresse av att få så drägliga arbetsförhållanden som det över huvud taget är möjligt både för riksdagen och riksdagens arbetsgivare, i den mån som Kungl. Maj:ts kansli är en sådan. Vad vi vände oss med sådan skärpa emot var bara att det från både herr Ohlins och herr Svenssons sida drogs fram exempel, som enligt vår mening var fullständigt orimliga och där det inte fanns en vilja att förstå de särskilda svårigheter, som givetvis måste vara förknippade med framläggandet av just ifrågavarande typ av propositioner.

Då det däremot framföres sådana erinringar, som vi nu hört under den senare delen av debatten, om ting som

kan vara värda att diskutera — ja, då tror jag att vi alla får fundera och pröva dem. Jag skall för min del gärna vitsorda att vad som därvidlag i sak har framförts skall bli föremål för en prövning. Jag tror att Kungl. Maj:t haft skäl för sitt handlande, men uppenbarligen har det också i de fall, som mot slutet av debatten berörts, ändå kunnat anföras mer än en synpunkt, vilket däremot knappast var fallet för de propositioner som nämndes under den första delen av debatten.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.04.

In fidem
Per Bergsten

Onsdagen den 9 maj

Kl. 19.30.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad vid protokollet.

§ 1

Granskning av statsrådsprotokollen
(Forts.)

Herr talmannen meddelade, att behandlingen av konstitutionsutskottets memorial nr 8, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll nu komme att fortsättas.

Sedan överläggningen beträffande den föredragna punkten C förklarats avslutad, lades punkten till handlingarna.

Härefter anförde:

Herr **HÅSTAD** (h):

Herr talman! Enligt den ordning, som har överenskommit mellan herr talmannen och ledamöter av konstitutionsutskottet, skulle tillfälle nu beredas oss att diskutera de punkter som återfinnes under reservationerna och helst då var och en av dessa punkter i ett sammanhang.

Den första punkten under reservatio-

Granskning av statsrådsprotokollen

nerna rör tillsättandet av förlikningsman vid den konflikt som i fjol höll på att uppstå mellan SACO och Svenska stadsförbundet. En reservationsanmärkning har framställts mot dåvarande socialministern statsrådet Sträng därför att han emot SACO:s önskan och vilja förordnade landshövding Lingman att vara en av de två ledamöterna i den tillsatta förlikningskommissionen. Ärendet rör kort sagt frågan om förlikningsväsendets objektivitet och effektivitet, och jag är angelägen betona att vi reservanter inte på något vis har tagit ställning för eller emot landshövding Lingman. Hans personliga förtjänster är av oss alla, som haft tillfälle följa hans verksamhet såsom civilminister, mycket högt skattade. Vi har inte heller tagit ställning till förmån för de anspråk i fråga om löner och andra tjänstevillkor, som framställts av SACO i denna konflikt. Det problem, som det här gäller, är i stället den rent principiella frågan om huruvida andra än sådana förlikningsmän skall tillsättas som åtnjuter båda parternas förtroende.

Vi reservanter har den uppfattningen att på parternas förtroende och tillit till objektiviteten hos förlikningsmännen vilar arbetsfreden och en lycklig och för samhället förmånlig utveckling av arbetsmarknaden. I detta fall är det emellertid, såsom framgår av akten i ärendet, ett faktum att SACO, så fort denna organisation fick höra rykten om att landshövding Lingman skulle förordnas till förlikningsman, i en skrivelse vädjade till regeringen att tillsätta en annan förlikningsman och även, ehuru förgäves, försökte göra en personlig uppvaktning i saken hos statsrådet.

Att det inte är fråga om något politiskt ställningstagande från SACO-organisationens sida framgår redan därav, att bland de personer, som SACO i stället pekade på såsom tänkbara och lämpliga ledamöter av förlikningskommissionen, befann sig andra socialdemokratiska f. d. statsrådsledamöter.

Vi reservanter har självfallet inte på något sätt tagit ställning till huruvida det missnöje, som SACO hyste gentemot landshövding Lingman efter den s. k. SACO-konflikten 1952, i sak var befogat eller ej. Vi har endast konstaterat såsom ett faktum att en av parterna icke ansåg sig kunna hysa förtroende för vederbörandes objektivitet. Vi har frågat oss, hur man skulle ha förfarit om det hade varit en större och mäktigare organisation, låt mig säga Arbetsgivareföreningen, LO eller TCO, som inför regeringen givit till känna en liknande uppfattning vid valet av ledamöter i en förlikningskommission.

Jag vill också erinra om att före den sista SACO-konflikten, om jag får använda det uttrycket, alltså fjolårets förhandlingar mellan SACO och stadsförbundet, utvecklade en av vårt lands främste förlikningsmän vid ett möte, som hölls på Stockholms högskola, den uppfattningen att om en organisation fann att en påtänkt förlikningsman icke åtnjöt organisationens fulla förtroende för objektivitet, så borde regeringen respektera detta och icke utse vederbörande. Förlikningsväsendet är dock ett frivilligt förfarande, som på det hela taget har fungerat utomordentligt väl, och då ligger det enligt vår mening stor makt uppå att man försöker bevara detsamma i de former, som under årens lopp tillvunnit sig parternas gillande.

Med dessa få ord, herr talman, har jag velat ange grunden till den första punkten under reservationerna i dechargebetänkandet.

Herr NOREN i Nyadal (s):

Herr talman! I likhet med reservanterna skall jag givetvis inte yttra mig om konflikten som sådan mellan SACO och Svenska stadsförbundet föregående år. Den hade riksdagen inte anledning att diskutera när den var aktuell, än mindre nu, sedan den lösts. Orsaken till att frågan nu föres på tal är att några

Granskning av statsrådsprotokollen

ledamöter av konstitutionsutskottet yrkat anmärkning enligt § 7 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, därför att han den 17 juni 1955 förordnade landshövding John Lingman att vara opartisk ordförande i den förlikningskommission, som fått i uppdrag att medla i konflikten. Såsom framgår av reservationen, och som herr Håstad redan har anfört, vill reservanterna inte själva påstå, att landshövding Lingman var olämplig för uppgiften. Det är emedan SACO gjort anmärkningar mot honom, som reservanterna anser, att kritik bör riktas mot beslutet. Nu visar emellertid den utredning, som legat till grund för utskottets överläggningar i ärendet, att SACO:s skrivelse i frågan är daterad endast två dagar före Kungl. Maj:ts beslut och att socialstyrelsen inte alls fått kännedom om skrivelsen förrän efter beslutet. Det är väl föga troligt, att beslutet påverkats av skrivelsen, även om denna kommit i god tid. Vad innehöll den nämligen? Jo, att landshövding Lingman tre och ett halvt år tidigare i egenskap av civilminister företrätt arbetsgivarparten i en konflikt om statstjänarnas löner. Man bör ändå bemärka, att det är lång tid sedan dess och att landshövding Lingman då företrädde ett helt annat intresse i förhållande till Saco än vad han gjorde 1955, då han innehade ett alldeles nytt ämbete. Det skulle, herr Håstad, säkert leda till mycket vittgående konsekvenser, om de jävsmotiv, som reservanterna rekommenderar, skulle godtas. Ordföranden och ledamöterna i våra förlikningskommissioner måste väl tas ur kretsen av aktivt verksamma och kunniga medborgare, vilka i de flesta fall haft intresse för det ena eller andra området, som de sedan står inför som förlikningsmän.

Herr talman! Utskottet har inte funnit anledning att göra någon anmärkning eller någon omförmälan i anledning av att Kungl. Maj:t förordnat landshövding Lingman till opartisk ordfö-

rande i den förlikningskommission, som medlat i konflikten mellan Svenska stadsförbundet och SACO.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår, att vi inte kan upprepa hela konstitutionsutskottets debatt här i dag utan att vi får begränsa vår rätt till ordet. Jag vill bara gentemot min ärade vän och kamrat från utskottet herr Norén säga, att man inte kan begära av ifrågavarande organisation, SACO, att den skall komma in med sin skrivelse till regeringen om landshövding Lingman innan den nåtts av ryktet om att denne skulle förordnas. Det är väl en orimlig fordran på organisationen att den skall så att säga i förväg ana det hela. Regeringen hade dock faktiskt, såvitt jag förstår, två dagar på sig att ta SACO:s skrivelse under övervägande.

Jag anser, att det är svårt för regeringen att ta ståndpunkt till huruvida en organisations tillkännagivna uppfattning om en förlikningsman är riktig eller inte — därom kan man naturligtvis alltid ha delade meningar. Det är dock själva det faktum, att vederbörande inte mötts med förtroende av en av de två parterna, som här är avgörande. Vad landshövding Lingman beträffar antar jag, att hans kapacitet är så pass stor, att den ändå skulle kunna utnyttjas i andra liknande uppdrag, där han inte behöver komma i kollision med en organisation på grundval av minnen från år 1952. Man kan emellertid också säga, att landshövding Lingman inte är så outhärlig, att inte just i denna konflikt en annan person, som varit mindre prejudicerad, kunde ha valts.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! I det memorial, som föreligger från konstitutionsutskottet, förekommer det en reservationsanmärkning under punkt 3 mot statsrådet och chefen för finansdepartementet. Reservationsanmärkningen gäller de s. k. fri-

villiga överenskommelser, som då och då träffas. Under årens lopp har vi allt mer och mer — kanske mest under kriget — fått uppleva, att Kungl. Maj:t träffar sådana överenskommelser med olika organisationer inom näringslivet. När vi nu tar upp denna fråga till något närmare granskning är det främst överenskommelserna angående avbetalningshandelns begränsning, som givit oss anledning därtill.

Låt mig först erkänna, att det vid vissa tillfällen kan finnas anledning till överenskommelser av denna art, vilka då i regel får form av ett avtal. Dock är jag kanske ännu mera angelägen att få fastslå, att detta inte får bli en väg till en ny form för lagstiftning, som kan användas vid alla tänkbara tillfällen.

Med anledning av det nu ingångna avtalet angående avbetalningshandeln vill jag något närmare beröra en del avtalspunkter. Jag får kanske först titta på principerna för dessa s. k. frivilliga överenskommelser. Vid förhandlingar som förts verkar det vara på det sättet, att den ena förhandlingsparten, näringslivets organisationer, mest ställs inför en valsituation. Man får i regel resonera som så, att om vi inte tar denna överenskommelse får vi kanhända en lagstiftning som kanske blir både svårare och ofördelaktigare att anpassa sig efter inom branschen. Man får alltså använda den gamla regeln att av två onda ting tar man det minst onda.

Den lagstiftningsform som i regel varit alternativet har ju varit en fullmaktslag, och denna form av lagstiftning har ibland visat sig vara mindre tilltalande för näringslivet av den anledningen, att den har kunnat användas för snabba ingripanden från Kungl. Maj:ts sida. Det har givits mycket litet tid för de medborgargrupper som lagstiftningen kommit att beröra till anpassning och eventuellt nödiga omställningar. Det kan därför kanske vara naturligt att näringslivet vid flera tillfällen ansett det vara bättre att anta en överenskommelse i

Granskning av statsrådsprotokollen

form av ett avtal med Kungl. Maj:t. Man har i varje fall vid dessa tillfällen fått något längre betänketid, vilket har kunnat vara av stor betydelse.

Ett avtal måste väl, såvitt jag förstår, bygga på jämbördighet mellan parterna. Utgången får alltså inte på något sätt vara bestämd på förhand. I regel har man dock haft anledning att anta att så varit fallet när förhandlingar förts med Kungl. Maj:t som den ena parten, ty det har som regel legat ett lagstiftningsshot som bakgrund. Vid förhandlingar som förts har det funnits ett detaljerat lagstiftningsförslag. Detta har då varit ett utgångsläge som Kungl. Maj:t haft när man upptagit förhandlingarna. Då måste ju den ena avtalsparten redan vid förhandlingarnas början känna att den befinner sig i underläge, och detta kan väl inte vara riktigt.

Det brukar vara vanligt att man vid förhandlingar har en viss marginal som skiljer parterna åt. Man försöker uppnå ett resultat någonstans inom denna marginal. Det kan inte bestridas att Kungl. Maj:t vid dessa förhandlingar formellt uppträtt som part men reellt varit ensambestämmande. Finns det någon annanstans inom vårt organisationssverige där sådana förhållanden är rådande? Jag kan inte finna det.

Jag skall också passa på tillfället att fråga vad Kungl. Maj:t vinner med dessa överenskommelser. Såvitt jag förstår vinner man det att man får dela ansvaret med en annan part, dela ett ansvar som man i själva verket själv skulle bära ansvaret för. Det kan inte vara värdigt Kungl. Maj:t att på detta sätt söka glida från en del av ett ansvar som staten rätteligen bör bära själv.

Jag skulle också vilja ställa den principiella frågan, vilken part vid dessa förhandlingar som representerar konsumentintresset. Skulle det möjligen kunna tänkas vara Kungl. Maj:t? Förmodligen inte i detta fall, eftersom man åtminstone vid ett avtal tagit in en skadeståndsparagraf som jag finner vara

Granskning av statsrådsprotokollen

anmärkningsvärd. Jag tänker närmast på det avtal som inletts med automobilhandeln. Mindre företagare t. ex. har där inte några möjligheter att inom det nu avfattade avtalet försöka få en rationalisering av sin verksamhet till stånd. Så hårt är avtalet, och det har bundits med en skadeståndsparagraf som gör det strängt taget omöjligt för detaljhandlaren att rucka på avbetalningsbestämmelserna. Därmed förhindrar man — eller i varje fall uppskjuter — anskaffandet av en bil, som företaget skulle vara i behov av.

Därmed är jag inne på skadeståndsparagrafen i det aktuella avtalet. Jag finner paragrafen vara mera våld än nöden kräver. Ett avtal måste, såvitt jag förstår, bygga på ett ömsesidigt förtroende mellan avtalsparterna. Jag tycker att man kan rubricera denna skadeståndsparagraf såsom konkurrenshämmande, och det förvånar mig att Kungl. Maj:t velat medverka till något sådant. Det var ju just mot konkurrensbegränsningar som vi stiftade en lag 1953. Och den skall ju ytterligare utbyggas vid årets riksdag. Detta avtal med dess skadeståndsparagraf anser jag vara av det innehållet, att det förvånar mig att det inte är registrerat i kartellregistret. Att avtal som träffats mellan två parter skall gälla även för medborgare som inte varit i tillfälle att representeras vid förhandlingsbordet gör ju heller inte saken bättre. Jag förstår inte hur man över huvud taget kan försöka få ett avtal med bindande kraft så att man skall kunna tillämpa det på en part som inte haft tillfälle att representera vid förhandlingarna. Det är möjligt att utskottets talesmän i denna fråga kan ge besked.

Jag skulle också, herr talman, vilja återge sista meningen i sista avtalspunkten. Den meningen återkommer i samtliga de aktuella avtalen. Där sägs det, att vid ingåendet av denna överenskommelse förutsätts, att om avbetalningshandeln av lagstiftaren göres till föremål

för reglering i penningpolitiskt syfte, lagstiftningen inte skall göras tillämplig på bilhandlarna eller pianohandlarna eller vem det nu är som ingått avtalet. Vad är nu detta för någonting? Såvitt jag förstår måste man betrakta detta som en utfästelse av Kungl. Maj:t angående utformningen av en eventuell framtida lagstiftning. Har Kungl. Maj:t befogenhet att lämna en dylik utfästelse? Det måste väl stå klart, att Kungl. Maj:t inte har och inte haft någon möjlighet att göra inskränkande lagstiftningsutfästelser. För mig framstår det som fullkomligt obegripligt, hur Kungl. Maj:t har kunnat komma på denna idé att för riksdagens räkning lämna garantier om en eventuell kommande lagstiftning.

Men, herr talman, kanske det är ännu mer anmärkningsvärt att konstitutionsutskottet inför dessa förhållanden har reagerat som det gjort. Eftersom majoriteten inom utskottet inte har funnit anledning till anmärkning, måste jag tolka detta så, att majoriteten finner sig i att Kungl. Maj:t gör sådana utfästelser som dessa, som egentligen i allra högsta grad angår riksdagen. Jag skulle vilja tyda detta så, att för konstitutionsutskottet är allt vad Kungl. Maj:t gör rätt, även om det skulle strida mot grundläggande regler för vår demokratiska samhällsordning.

Herr talman! Av de skäl som jag här anfört anser reservanterna att överenskommelserna är av sådan karaktär, att en anmälan enligt paragraf 107 i regeringsformen är synnerligen väl motiverad.

Herr JONSSON i Haverö (s):

Herr talman! Innan jag går in på själva sakfrågan vill jag ge reservanterna den honnören att medge, att de för en gångs skull har tagit upp en viktig principfråga till diskussion. Men sedan går också våra meningar isär.

Personligen är jag litet förvånad över att oppositionen har kunnat samlas just omkring denna fråga. Reservanterna till-

hör samtliga politiska partier som anser att frivilliga överenskommelser är att föredra framför statlig tvångslagstiftning. Det förefaller emellertid som om de som står för reservationen är åtskilligt på glid ifrån denna principiella uppfattning.

I trots av de överenskommelser med automobilbranschen som förelegat sedan 1951, såg det hösten 1955 ut som om tvångslagstiftning skulle bli behövlig rörande obligatoriska avbetalningsvillkor för avbetalningsköp, detta som ett komplement till den förda kreditpolitiken. I skrivelse till finansministern har stabiliseringsnämnden under ordförandeskap av generaldirektör Malmfors föreslagit detta, men något sådant ville bl. a. åtskilliga handelskamrar, automobilhandlarförbundet med flera företrädare för det enskilda näringslivet inte vara med om. Kungl. Maj:t tog då den hänsynen, som reservanterna borde uppskatta, till dessa önskemål att man beslöt sig för att om möjligt gå på frivillighetens väg. Men det är klart att de överenskommelser som kunde träffas i dåvarande läge på vissa punkter måste avvika från de äldre avtalen från 1951 och senare.

Reservanterna klagar nu över att enskilda organisationer vid förhandlingar med statsorgan i överlägsen maktställning kan frestas att gå längre i eftergifter än vad organisationer lagstiftningens väg kunnat behöva räkna med. Detta kan reservanterna väl ändå inte på fullt allvar mena. Så dåliga företrädare kan väl det enskilda näringslivet inte ha. Skulle de efteråt ha upptäckt något sådant, har de möjlighet att med en månads varsel säga upp avtalet enligt paragraf 12 i detsamma. Denna punkt visar avtalets verkligt frivilliga karaktär enligt majoritetens mening. Det är nämligen inte som reservanterna gör gällande så, att avtalet löper på ett år och att man under den tiden skall bereda sig för en eventuellt kommande lagstiftning. Det finns tvärtom en be-

Granskning av statsrådsprotokollen

stämmelse om att vardera parten med en månads varsel kan säga upp avtalet. Reservanternas kritik av Kungl. Maj:ts åtgöranden i denna sak skjuter därför åtskilligt över målet ur konstitutionell synpunkt. Det är alldeles klart att om denna regel om varsel gäller för bilhandlarförbundet och andra av avtalet berörda parter, måste den också gälla för staten. I händelse av att lagstiftning blir nödvändig får sålunda regeringen sörja för att det i avtalet bestämda varslat verkligen lämnas i erforderlig tid innan proposition om lagstiftningen överlämnas till riksdagen, så att man inte riskerar att komma in på riksdagens beslutanderättsområde. Majoriteten kan ju inte fatta den här saken på annat sätt. Det är ju så det i verkligheten ligger till med de av reservanterna framförda konstitutionella betänkligheterna, i varje fall om man ser frågan från realistiska synpunkter, och jag för min del anser att vi bör se en fråga ur precis sådana synpunkter när vi beslutar här i riksdagen.

Såsom betänklig betecknar reservanterna skadeståndsklausulen, såsom framgick av herr Stenbergs anförande här. Med den lär det emellertid förhålla sig så, att bilhandlarförbundets ledning under förhandlingarna hade uttryckt önskemål om att en sådan bestämmelse skulle intas för att förbundet därigenom skulle få en hållhake på sina medlemmar. Förmodligen hade erfarenheterna från tillämpningen av 1951 års avtal visat att man behövde just ett sådant kontrollmedel. Man måste väl ändå medge att en dylik begäran borde hälsas med tillfredsställelse och tacksamhet från myndigheternas synpunkt, och samtidigt måste en sådan framställning utgöra en garanti för att förbundet har tagit sitt åtagande på fullt allvar och velat sörja för avtalets efterlevnad.

Det bör kanske tilläggas att skadeståndsklausuler av denna typ är ganska allmänt förekommande i fråga om överenskommelser inom affärlivet. Det

Granskning av statsrådsprotokollen

är ju alltså en företeelse som i varje fall huvudanmärkaren borde ha ganska god kännedom om. Jag kan inte tänka mig att inte herr Stenberg känner till att man inom affärlivet brukar begagna sig just av sådana här skadeståndsklausuler.

Jag skall inte syssla länge till med detta, men jag vill i alla fall konstatera att det inte är fullt korrekt när man från reservanternas sida försöker framställa saken som om branschorganisationerna skulle ha påtvingats en uppgörelse genom hot och skadeståndsbestämmelserna skulle ha inneburit någon speciell nyhet, medförande tvång utan stöd i allmän lag. Herr Stenberg sade någonting om att det enligt hans förmenande var större våld än nöden krävde att tillgripa detta avtal. Jag tycker nog att också reservanterna har tillgripit litet större våld än nöden kräver för att försvara sin reservation. Det är klart att man kan tvista om en sådan här sak, såsom jag sade förut, men om man skall göra detta bör man i varje fall göra en distinktion mellan lagstiftning och frivillig uppgörelse. Man kan näppeligen ta upp detta såsom en enskild fråga, ty sådan var ju inte situationen i det här sammanhanget. Det tycker jag att man bör ha klart för sig.

Herr Stenberg efterlyste ett besked från utskottsmajoriteten om huruvida utskottsmajoriteten ansåg att det är lämpligt att utanför branschorganisationen stående bilhandlare blir underkastade bilhandlarförbundets kontroll. På den frågan kan jag inte svara någonting annat än att jag för min del anser att det är i högsta grad befogat att just bilhandlarförbundet såsom varande den organisation som innesluter det stora flertalet av i branschen sysselsatta handlande tar hand om denna sak. Och i varje fall skulle jag tro att det inte är staten som har påtvingat bilhandlarförbundet denna kontroll, utan att det tvärtom är så, att bilhandlarförbundet inte har haft någonting emot att påta sig denna. Eftersom det framgår av hand-

lingarna att det är bilhandlarförbundet som har begärt att en skadeståndsklausul skall tas in i avtalet måste det väl vara med förbundets goda vilja som kontrollen har lagts på förbundet. Jag tror att vi har motsvarande företeelse litet varstans inom näringsliv och arbetsliv, att den organiserade auktoriteten på varje område får ta hand om kontrollen även för frigångare.

Herr Stenberg efterlyste också vilken part som hade att tillvarata konsumenternas intressen. Jag fattade inte riktigt vad herr Stenberg menade med detta. Syftade han på konsumenterna av bilar, konsumenterna av radioapparater eller konsumenterna på andra områden där det har förekommit avtal? Om han avsåg konsumenterna av bilar tycker jag förstås att frågan var obegriplig. Jag förstår mycket väl att herr Stenberg inte anser att branschorganisationen, alltså i detta fall bilhandlarförbundet, kan vara lämplig att tillvarata konsumenternas intressen, men däremot skulle jag vilja ha litet närmare preciserat vilken socialgrupp eller annan grupp det är som herr Stenberg och de övriga reservanterna ömmar för i det här sammanhanget. Bilaffärerna är ju ändå av den beskaffenheten att vi enligt min uppfattning inte bör kosta på så förfärligt mycket arbete på att diskutera frågan från just denna synpunkt. Annars kan det hända att vi kommer in på områden som inte blir så trevliga för någondera parten att beröra. Jag tycker i varje fall att den saken är ganska ovidkommande, ty här är det ju fråga om ett avtal som rör bilhandelsbranschen och som inte kan ha någonting med konsumenterna att göra.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en del av de synpunkter, som herr Jonsson i Haverö här framförde, som jag närmare ville kommentera, även om de flesta av dem inte tycktes vara av någon som helst

Granskning av statsrådsprotokollen

konstitutionell betydelse. Herr Jonsson ville nämligen, såvitt jag kunde förstå av hans anförande, föra över hela debatten på att allt som kommit till i dessa avtal var uttryck för vad den andra förhandlande parten ville, och det hade Kungl. Maj:t fogat sig i. Jag förstår inte varför man skall föra över diskussionen på det planet. Om jag känner till att det förekommer skadestånd i avtal inom det enskilda näringslivet, är detta då någon anledning för Kungl. Maj:t att medverka till avtal av liknande art? Det kan väl inte vara tillräcklig anledning. Tvärtom skall väl Kungl. Maj:t hellre motverka sådana saker, eftersom det lagstiftas för att häva konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet.

Herr Jonsson säger vidare, att det inte förekommit hot, utan att det mesta har varit vad som begärts från motpartens sida. Jag anser att det förekommit ett hot när det förelåg ett detaljerat lagförslag som bakgrund vid förhandlingarna. Stabiliseringsnämnden hade ju skrivit till finansministern och hemställt att Kungl. Maj:t för riksdagen skulle framlägga förslag om lag i denna fråga, och det måste väl vara detta som låg som bakgrund när man gick till förhandlingsbordet.

Herr Jonsson gör också gällande att det av handlingarna framgår att staten icke påtvingat bilhandlarna denna kontroll, utan den har de åtagit sig själva. Av vilka handlingar framgår detta? När jag i konstitutionsutskottet begärde in handlingarna i detta ärende kom det ett papper på tre rader, där den som förhandlat i frågan skrivit till finansministern och överlämnat avtalsförslagen. Avtalen och en skrivelse på tre rader var alltså de handlingar man kunde få ta del av från dessa förhandlingar, och därav har väl inte framgått något om vilken part som har begärt det eller det. Riksdagen torde väl för övrigt inte ha något som helst intresse av att veta vilken part som begärt att få det ena eller det andra infört i avtalen, utan för riks-

dagen är det ett vitalt intresse att få veta vad Kungl. Maj:t har gjort i denna fråga, och det framgår av avtalen.

Det förvånar mig när herr Jonsson säger att det går att säga upp avtalen på en månad och att Kungl. Maj:t därför inte gjort någon utfästelse för riksdagens räkning.

Herr JONSSON i Haverö (s) kort genmäle:

Herr talman! Det stora tvisteämnet mellan majoriteten och minoriteten är naturligtvis att reservanterna envisas att betrakta detta avtal som en lagstiftning, under det att majoriteten betraktar det precis som vilket annat avtal som helst. Det är ju däri skillnaden ligger mellan majoriteten och minoriteten i utskottet. Vi vägrar alldeles bestämt att betrakta detta som en av Kungl. Maj:t dikterad lag, medan det av hela reservationen framgår att man från reservanternas sida vill försöka föra diskussionen dithän att Kungl. Maj:t har företagit en lagstiftning utan riksdagens medverkan. Det är enligt mitt förmenande samtidigt klart att riksdagen inte kan verksamt medverka till ett sådant här avtal, ty då kan det inte bli ett avtal. Hur skulle det gå till? Skulle riksdagen utse en kommitté som jämte Kungl. Maj:ts sekreterare och underhandlare skulle medverka till avtalet, eller hur skulle man bära sig åt i detta fall? Däremot har det i årets statsverksproposition anmälts att dessa förhandlingar har förts, och det är också anmält att de i vissa fall har lett till resultat.

Nu vet jag inte vad det var herr Stenberg härutöver efterlyste. Jag tror nog att herr Stenberg och jag är inkopplade på så olika våglängder i hela denna fråga att det över huvud taget inte finns någon anledning att försöka diskutera oss till rätta här i kammaren. Jag har emellertid tagit till orda därför att jag tycker det är oriktigt att, på

Granskning av statsrådsprotokollen

sätt som skett i reservationen, för kammarens ledamöter liksom framställa avtalets innebörd annorlunda än den verkliga är.

Herr **STENBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonsson i Haverö säger att detta är ett avtal precis som vilket annat avtal som helst. Det är det inte, herr Jonsson. Det avtal, som fanns tidigare mellan automobilhandlareförbundet och kommerskollegium, hade inte den sista meningen i sista avtalspunkten, som jag har berört här och där man sagt detta om lagstiftningsrätten och om undantag för viss medborgargrupp. Därför äro de olika.

Sedan skulle jag vilja beröra den punkten som jag inte fick fullfölja nyss. Herr Jonsson säger att det finns möjlighet att säga upp avtalet på en månad. Menar verkligen Kungl. Maj:t med detta avtal, att om vi vill lagstifta säger vi upp avtalet en månad i förväg. Det kan väl inte vara meningen. I så fall måste jag säga, att antingen har man kränkt riksdagens lagstiftningsrätt eller också har man lurat avtalsparten med en förespeglning om att om det skulle bli en lagstiftning så skulle den vara undantagen. Det har man också gjort i stor utsträckning där man fått dessa förbindelser undertecknade. Det sägs enligt punkt 12 i avtalet, att bilhandlare kommer att undantagas från en eventuell lagstiftning.

Nu kan herr Jonsson tala om för mig om det är riksdagens lagstiftningsrätt man kränkt eller om man velat lura avtalsparten.

Herr **JONSSON** i Haverö (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande den sista frågan vill jag bara svara herr Stenberg, att det är klart att om bilhandlareförbundet misslyckas med att fullfölja sin uppgift och vi råkar in i en situation då lagstiftning blir nödvändig, finns ju ingen annan möjlighet för Kungl. Maj:t

än att säga upp avtalet. Men bilhandlareförbundet har ju chansen att sköta sin uppgift på sådant sätt att vi inte behöver lagstiftning på området. Det är väl detta som är den springande punkten i sammanhanget: Skall vi ha lagstiftning eller frivillig överenskommelse?

Herr **HÅSTAD** (h):

Herr talman! Jag skall vara mycket kort i denna fråga. Herr Jonsson i Haverö rekommenderade oss att anlägga en realistisk syn. Nej, säger jag, det är inte konstitutionsutskottets uppgift att anlägga en enbart realistisk syn, utan det är konstitutionsutskottets främsta uppgift att vaka över grundlagarnas och lagarnas efterlevnad. Det är den uppgift som ankommer på oss.

I första hand reagerar man mot denna bestämmelse om skadestånd, som naturligtvis i praktiken är böter. Det innebär att staten ackorderar med en viss organisation ett avtal om att vederbörande skall vara skyldig till skadestånd, till böter, även om denna håller sig inom gällande lagstiftnings ram. Ett sådant bortackorderande i detta fall synes mig mycket äventyrligt. Men än äventyrligare måste det bli när man genom en utfästelse dispenserar, låt vara för en kort tid — tiden är ju inte här avgörande — en viss grupp från att träffas av en viss eventuell lagstiftning.

Det måste ju sägas här än en gång precis som av herr Stenberg, att Kungl. Maj:t inte äger någon rätt att förfoga över lagstiftningsmakten. Man kan inte bortackordera någonting eller göra en utfästelse om någonting som man inte äger. Om man skulle betrakta detta som ett slags dispens från en lagstiftning, så är väl den gällande konstitutionella normen den, att regeringen inte är befogad till någon dispensgivning utan att det finns någon bestämmelse i lagstiftningen om en sådan dispens. Någon sådan bestämmelse om dispensgivning finns veterligen inte i avbetalningslagen,

Granskning av statsrådsprotokollen

Jag måste hävda att det är ett äventyrligt område, som regeringen beträdder. Antag t. ex., att riksdagsmän skulle väcka någon motion i en viss fråga om en viss lagstiftning, och så möts de av ett meddelande från kanslihuset: Nej, det går inte, vi har i avtal lovat vederbörande, låt vara blott för en viss tid, att inte lagstifta i ämnet. Vad skulle riksdagen säga i ett sådant fall? Det är ju fullkomligt orimligt. Riksdagen har ju för sin del absolut rätt att kräva fria händer härvid. Därför måste denna reservationsvis framställda anmärkning från konstitutionsutskottets sida betraktas som en av de allra viktigaste vid årets riksdag.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Det är möjligt, för att citera herr Stenberg, att det är att begagna större våld än nöden kräver när jag tar till orda i denna debatt. Det finns emellertid en del saker i den föreliggande reservationsanmärkningen, som har synts mig så anmärkningsvärda att jag tillåter mig att säga några ord här, då jag varit med om frågans utskottsbehandling.

I reservationen heter det till att börja med: »Ändamålet med de nu behandlade överenskommelserna, kredithandelns minskning, måste under nuvarande ekonomiska konjunkturen anses vara värt att eftersträva.» Efter att ha konstaterat att det är ett gott syftemål söker man sig ändå fram till ett förslag om en reservationsanmärkning. Man har då bl. a. den motiveringen, att metoden med frivilliga överenskommelser strider mot andan i gällande lagstiftning mot konkurrensbegränsning. Jag måste bekänna, att jag inte kan förstå vad reservanterna åsyftar med detta, och jag måste be att få efterlysa vad som menas. I den mån de överenskommelser som har träffats innebär en konkurrensbegränsning, så är det bara en konkurrensbegränsning i fråga om

kredittid och avbetalningsvillkor men icke i fråga om priset, utan snarare tvärtom.

Vad gäller för övrigt den lagstiftning vi har om konkurrensbegränsning? Det är inte en lagstiftning mot konkurrensbegränsning över huvud taget utan mot konkurrensbegränsning med skadliga verkningar. Just detta förhållande synes mig rycka undan grunden för reservanternas resonemang härvidlag. De erkänner att en begränsning av avbetalningshandeln är önskvärd ur samhälleliga synpunkter, och lagstiftningen om konkurrensbegränsning riktar sig mot skadlig konkurrensbegränsning. Här är det inte fråga om någon skadlig konkurrensbegränsning, utan om en samhällsnyttig. Följaktligen strider den här överenskommelsen inte mot vare sig lagens bokstav eller lagens anda, och det formella underlag som reservanterna här har sökt konstruera framför sin anmärkning försvinner såvitt jag förstår.

Rent praktiskt sett har det förelegat ett förslag i fråga om avbetalningshandeln, och näringslivet har avstyrkt detta. Såvitt det är möjligt att förstå av remissyttrandena har näringslivets organisationer önskat få föra förhandlingar och träffa överenskommelser om de här sakerna. Huruvida det har varit en allenabestämmande part, såsom herr Stenberg här har försökt göra gällande, skall jag inte diskutera, men reservanterna har dock sagt att under de förhandlingar som föregått överenskommelserna har vederbörande branschorganisationer haft tillfälle att framföra sina synpunkter; det kan även så vara, att *dessa synpunkter i viss utsträckning beaktats vid överenskommelsernas utformning.* Detta är ju ett erkännande av att det varit underhandlingar där det tagits och givits skäl och sedan träffats en överenskommelse.

Efter ett sådant erkännande från reservanterna har det inte synts mig lämpligt, när jag suttit i utskottet vid

Granskning av statsrådsprotokollen

behandlingen av denna fråga, att riksdagen skulle försöka rulla stenar i vägen för att näringslivet skulle få resornera i fortsättningen i syfte att inte tvinga fram lagstiftningsåtgärder.

Herr STENBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset efterlyser, vilken konkurrensbegränsning som ligger i detta avtal. Jag hade aldrig tänkt mig att man skulle efterlysa detta. Om ett avtal skrivs på det sättet, att det föreligger ett relativt stort skadeståndsföreläggande i avtalet, måste ju det vara en konkurrensbegränsning. Här gäller detta skadeståndskrav dels en viss kontantinsats, dels en viss avbetalningstid, och man har inte nöjt sig med att införa den paragrafen bara för dem som har berörts av förhandlingarna utan även sett till att få in i avtalet, att det skulle gälla grupper som står utanför den bransch, med vilken man förhandlade och som icke var representerade vid förhandlingsbordet. Detta har jag funnit anmärkningsvärt. Det måste bli en konkurrensbegränsning när man binder avtalet på sådant sätt, att det inte finns möjlighet att konkurrera när det gäller t. ex. avbetalningstiden, som är väsentlig när det gäller inköp av kapitalvaror.

Sedan har jag nämnt konsumentintresset. Det finns ett stort konsumentintresse i denna fråga, alldenstund man binder avtalet med denna skadeståndsparagraf, som gör att en detaljhandlare icke vågar överskrida avbetalningstiden. Denna är så knapp satt, att den förhindrar t. ex. en murare eller brödhandlare att skaffa sig exempelvis en bil som han behöver för sin rörelse. Han måste uppskjuta förvärvet eller avstå från det, och detta har jag ansett vara ett konsumentintresse. Men det väsentliga i detta avtal är, på vilken grund och med vilken rätt man lovat att göra undantag vid en eventuell framtida lagstiftning. Kan verkligen Kungl. Maj:t göra det för riksdagens räkning? Det

är det väsentliga i hela frågan, och det har ingen velat besvara.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf) kort genmäle:

Nej, herr Stenberg, jag har inte frågat om det var någon konkurrensbegränsning här, utan jag har frågat om det var någon *skadlig* konkurrensbegränsning. Om man åberopar lagstiftningen, skall man väl ta reda på vad lagen säger. Det står i 1 § första stycket i lagen om övervakning om konkurrensbegränsning: »I syfte att förebygga *skadlig* verkan av konkurrensbegränsning inom näringslivet kan övervakning ske . . . » Reservanterna har själva sagt att det är samhällsnyttigt att ha en viss begränsning här, och då finns det icke underlag för att åberopa en lagstiftning mot skadlig konkurrensbegränsning.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag skall blott med ett par ord motivera den reservation, som har avgivits beträffande församlingsindelningen i Stockholm. Jag skall försöka göra det mycket kort, eftersom denna fråga ju tidigare varit under debatt i kammaren.

Vi vet att det har skapats mastodontförsamlingar i Söderort i Stockholm, i ett fall uppgående till 65 000 invånare och i genomsnitt uppgående till över 40 000 invånare. På grund av regeringens underlåtenhet har riksdagen ännu inte haft tillfälle att behandla förslaget om pastoratsindelning, men när kyrkomötet hade att yttra sig i den frågan, uttalade sig detta för ett maximum på 30 000 invånare. I denna uppfattning var högerledamöter, bondeförbundare, folkpartister och socialdemokrater i kyrkomötet fullständigt eniga. Det rådde alltså inte någon som helst delad mening i den frågan.

Icke förty har regeringen givit stockholmsförsamlingarna en storlek, som enligt vad som sagts är den kraftigaste

Granskning av statsrådsprotokollen

i kristenheten. I något fall kan naturligtvis en geografisk avrundning vara nödvändig. Jag säger ingenting om att man kanske skulle ha överskridit den nämnda siffran med ett par tusen där det är geografiskt lämpligt. Men jag konstaterar det faktum, att vi här har fått församlingar av en omfattning, som strider mot kyrkomötets uppfattning och som väl också måste göra församlingarna olämpliga eller otjänliga för sin uppgift.

Hägersten, den största av församlingarna — det bör dock sägas att den församlingen har tänkts delad i framtiden — skulle enligt det nya systemet få en präst på ungefär 12 000 invånare. Låt vara att det arbete som prästerna har med kyrkobokföring är något mindre i Stockholm än på landet eller i mindre städer, men man behöver inte vara någon större matematiker för att räkna ut, hur många dop, hur många begravingar, hur många bröllop och hur många konfirmationer varje präst i ett sådant fall kan få utföra. I samtliga dessa fall, utom bröllop, torde varje präst få utföra mellan 100 och 200 för rättningar. Vid sidan av detta skall vederbörande präst predika, han skall delta i församlingsarbetet, han bör intressera sig för föreningsliv och han bör hjälpa människor i andlig nöd, förutom att han naturligtvis måste utföra sin del av expeditjonsarbetet. Det måste väl vara fara värt, att prästen i ett sådant läge blir överbelastad av arbetet och inte får tid att fullgöra sin uppgift på ett så förberett, anslående och värdigt sätt som alla vid sådana stunder i livet önskar från prästens sida.

Den andra frågan som jag vill ta upp, gäller de förflyttningar av präster, som regeringen har låtit företa i sammanhang med tillkomsten av de nya församlingarna i Söderort. Utan att nu hålla mig till särskilda data, vilket skulle vara tidsödande, vill jag bara hänvisa till att regeringen ursprungligen tänkt sig, att de tio nya prästtjänster,

som skulle erfordras för församlingarna i de södra förorterna, alla skulle tas antingen från Stockholms stads övriga församlingar eller också från övriga församlingar i Stockholms stift, alltså även från skärgårdsförsamlingar. I slutupploppet blev det visserligen bara nio — det blev alltså en **indragning mindre** än de nya tjänster som skapades — men det har framhållits av kammarkollegiet att en sådan politik, enligt vilken nybildning av församlingar, även om dessa nybildningar är aldeles nödvändiga, förutsätter som villkor en motsvarande indragning på annat håll, är fullkomligt unik och inte har något stöd i författningarna.

Jag kan naturligtvis förstå, att i prästbristens tider även Stockholms stad kan få medverka något till att avhjälpa svårigheterna, men en sådan utomordentligt stor folkökning som har ägt rum i Stockholm kan man i och för sig inte komma till rätta med genom att efter omplaceringar alltid hålla samma fixa prästantal. Här måste uppenbarligen en ökning ske, om kyrkan skall få fullgöra sin uppgift på det sätt som hundratusentals människor önskar. I vissa fall borde man ha kunnat vakantsätta prästtjänster och därmed markera att de finns kvar, även om de för tillfället inte kunnat besättas.

Jag finner att behandlingen både av frågan om församlingsindelningen och av frågan om regleringen av de prästerliga tjänsterna präglas av en utomordentligt stor njugghet gentemot kyrkan, större än man kunde vänta sig med hänsyn till regeringens partipolitiska sammansättning.

Med dessa korta ord, herr talman, har jag velat motivera denna reservation under åttonde huvudtiteln.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Det framställda anmärkningsyrkandet, som har avvisats av konstitutionsutskottet, avser dels delningen av bland annat Brännkyrka och

Granskning av statsrådsprotokollen

Enskede församlingar och dels indragning av ett antal prästtjänster i Stockholms innerstadsförsamlingar. Båda frågorna har, såsom herr Håstad nyss antydde, tidigare debatterats i kammaren. Så sent som den 15 december i fjol besvarade statsrådet Persson en interpellation av förste vice talmannen angående dessa spörsmål. Kammarens ledamöter har alltså för mindre än ett halvår sedan haft tillfälle att dryfta lämpligheten av de här beslutade åtgärderna.

Då kritiken mot dessa beslut emellertid synes bottna i otillräcklig information, om jag får säga så till en professor, och det dessutom tycks vara meningen att dessa frågor skall användas i det partipolitiska fiskafänget, nödgas jag kanske bli litet utförligare än jag annars hade behövt bli.

Bakom de här diskuterade frågorna ligger den för både kyrkan och samhället stora frågan om en ny pastoratsindelning. Krav på en dylik reform framfördes av riksdagen då densamma tog ståndpunkt till principbeslutet 1949 om en ny prästlönereglering. Frågan har sedermera utretts av sakkunniga, som i februari 1953 avlämnade ett betänkande. Den i detta betänkande behandlade frågan om en ny pastoratsindelning har varit föremål för interpellationsdebatt i första kammaren på hösten 1954. De speciella förhållandena i Stockholm på området har behandlats i en annan interpellationsdebatt redan i maj 1952.

Reservanterna har som skäl för den mot statsrådet yrkade anmälan anfört bland annat, att besluten skulle sakna stöd såväl i tidigare praxis som i uttalanden av riksdagen. Påståendet att besluten saknar stöd i praxis är direkt missvisande, herr Håstad. Det andra skälet är grundlöst för ett konstitutionellt bedömande av ärendets handläggning.

Jag vill först uppehålla mig vid praxis i indelningsärenden rörande Stock-

holm. Den folkmängdsgräns, vid vilken en delning av ett s. k. tätortspastorat påkallas, har i det år 1953 avlämnade betänkandet föreslagits till 30 000 med fem präster. Detta är emellertid endast ett förslag, herr Håstad, och ingenting som är lagfäst. Dessa 30 000 är ingen helig siffra. Denna gränsdragning har visserligen tillstyrkts av kyrkomötet, men kyrkomötet har ju i denna fråga ingen annan rätt än att yttra sig. Det utgör alltså en remissinstans och ingenting annat.

I sitt interpellationssvar den 27 maj 1952 framhöll statsrådet Persson, att det hittills inte i något fall sedan 1910 har förekommit någon delning av en församling i Stockholm förrän församlingens folkmängd har överstigit 35 000 invånare. Flertalet av de församlingar, som har delats sedan början av 1900-talet, har haft mycket större folkmängd. Som exempel kan nämnas att både Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora församlingar hade över 70 000 invånare, då de delades 1906, och Katarina församling hade vid delningen 1917 cirka 60 000 invånare.

Vidare kan erinras om att särskilda sakkunniga, som under senare tid haft att syssla med frågan om församlingsindelningen i Stockholm, icke förordat en delning av vissa församlingar, som har en folkmängd på 50 000 invånare, såsom fallet är med S:t Görans och Katarina församlingar. När Bromma församling delades den 1 januari 1955, fick Bromma minskade församling en folkmängd av cirka 42 000 invånare och Västerled-Essingens nybildade pastorat en folkmängd på över 43 000 invånare. Någon anmälan till konstitutionsutskottet om detta föranledde emellertid inte den indelningsförändringen.

Jag kommer så till praxis i avseende å en reglering av prästtjänster. Det torde vara uppenbart för alla, att vid en nyindelning i församlingar också tjänsteorganisationen måste överses. En sådan översyn kan helt naturligt inte bara

Granskning av statsrådsprotokollen

avse inrättande av nya tjänster utan också indragning av befintliga tjänster. 1910 års prästlönerregleringslag följdes sålunda under årens lopp av åtskilliga tjänsteindragningar. Från 1913 till 1927 — en tid då vi hade åtskilliga regeringar och åtskilliga kyrkoministrar — indrogs 61 kyrkoherde- och 82 komministertjänster utöver antalet nyinrättade sådana tjänster. Samtidigt nyinrättades 28 extra ordinarie tjänster.

Beslutet om en församlingsindelning här i Stockholm utgör ju resultatet av en prövning i dess helhet av den kyrkliga indelningen och organisationen inom Stockholms stad, och det efterföljande beslutet om tjänsteindragningarna i innerstaden får ses som en konsekvens av detta tidigare beslut. Nog är det väl sakligt riktigt, att tjänsteorganisationen anpassas efter församlingarnas ändrade struktur, eller har möjligen reservanterna en annan uppfattning på den punkten?

Kammarkollegiet redovisar i ett utlåtande, att invånarantalet i Stockholm per präst år 1955 uppgick till 7 425. Denna siffra har inte i stort förändrats genom Kungl. Maj:ts beslut. Det är klart att man kan säga, att Stockholm är missgynnadt i jämförelse med landet i övrigt. Men i det nuvarande läget med prästbrist och med osäkerhet inför en allmän revidering av pastoratsindelningen är det väl naturligt, om Kungl. Maj:t är försiktig när det gäller att utöka den prästerliga organisationen i Stockholm. Om man vidtagit en större utökning av den prästerliga organisationen skulle man kunnat säga, att Kungl. Maj:t föregripit den slutliga prövningen av det betänkande, som avlämnades av pastoratsindelningssakkunniga år 1953.

Har då innerstadsförsamlingarna i Stockholm genom dessa tjänsteindragningar särskilt missgynnats? Nej, så har inte varit fallet. Det är endast i två av de åtta berörda församlingarna som invånarantalet vid kommande årsskifte

kan beräknas överstiga genomsnittet 7 425 invånare per prästtjänst. Härvid är dock att märka, att i bägge dessa församlingar — det gäller Kungsholms och Matteus församlingar — kan konstateras en stark nedgång i folkmängden för varje år. I Kungsholms församling har folkmängden under de senaste fem åren sjunkit med i genomsnitt 562 personer och i Matteus med i genomsnitt 919 personer.

Saknar då Kungl. Maj:ts beslut stöd i riksdagens uttalande, det är den sista frågan jag kommer till? Ja, låt mig därvid slå fast, att reservanterna själva medger, att här i viss mån föreligger en Kungl. Maj:ts oinskränkta makt beträffande de prästerliga tjänsterna. Sedan gammalt är det också Kungl. Maj:ts obestridda prerogativ att besluta i indelningsfrågor, låt vara att riksdagen i vissa fall fått yttra sig om de allmänna direktiven. Av 1951 års prästlönekostnadslags 2 § framgår vilka befogenheter Kungl. Maj:t har i de här diskuterade frågorna. Med hänsyn till detta stadgande kan det följaktligen inte krävas, att Kungl. Maj:t beträffande separata, lokala indelningsfrågor skall inhämta yttrande, i all synnerhet inte då förändringarna inte innebär kostnadsökning. Vill man emellertid ha ändring i detta avseende, gäller det för de missnöjda att få en författningsändring till stånd. Vägen över konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen synes mig vara en olämplig väg att gå.

Här har alltså inte förekommit något åsidosättande av riksdagens uttalade vilja, och då besluten med hänsyn till rådande förhållanden, prästbristen och den förestående pastoratsindelningsreformen även är oklanderliga, har konstitutionsutskottet funnit att någon anmärkning mot föredragande statsrådet inte rimligen kan göras.

Herr HÅSTAD (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara befrärfande omregleringen av de prästerliga

Granskning av statsrådsprotokollen

tjänsterna i Stockholm först blott anföra, att kammarkollegium uttryckligen framhållit att det är en nyhet, att försättningen för nya tjänster inom ett nytt område är en indragning av ett motsvarande antal tjänster inom ett annat. Det är en nyhet, som måste verka djupt ingripande på svenska kyrkan i dess helhet. Därför syns det som om riksdagen och kyrkomötet borde ha fått tillfälle att yttra sig.

Sedan har vi aldrig gjort gällande, att regeringen skulle ha förfarit olagligt i detta fall. Därför är det alldeles onödigt att polemisera mot detta. Vad vi har ansett är, att regeringen handlat mindre skickligt och jag skulle vilja säga mindre demokratiskt. Det är visserligen sant, att vi hade stora församlingar för några årtionden sedan — herr Andersson i Linköping nämnde exempelvis Adolf Fredrik och Hedvig Eleonora, som då hade över 70 000 invånare — men de församlingarna har sedan dess delats i två eller flera, och ingen av dem är numera av denna ofantliga storlek. Vad vi vänt oss emot är att regeringen satt sig över de uppfattningar, som lagts fram i ett betänkande av en kommitté, som har haft representanter för olika partier, och ej framlagt detta för riksdagen, liksom att regeringen satt sig över kyrkomötet, där samma betänkande vunnit enhälligt bifall. De principerna har Kungl. Maj:t helt lämnat åsido för att falla tillbaka på de gamla regler, som en allmän opinion och icke minst den kyrkliga har ogillat. Det är alltså på dessa ändamålsenlighetssynpunkter, och jag vill också säga på dessa mera demokratiska synpunkter, som vår anmärkning grundar sig.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Håstad: När blev det praxis i Sverige, att de uppfattningar, som kommit fram i sakkunnigkommittéers betänkan-

den och sedermera i remissinstansers yttranden, nödvändigtvis skall ligga till grund för regeringens handlande?

Herr HÅSTAD (h) kort gemmäle:

Herr talman! Varför tillsätter regeringen en sakkunnigkommitté, om den inte är intresserad av att höra dess mening? Varför hänvisar Kungl. Maj:t frågan till kyrkomötet, om det är så att de uppfattningar, som där kan komma fram både från lekmän och präster, helt skall nonchaleras?

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort gemmäle:

Herr talman! Jag kan inte inse, att man nonchalerat kyrkomötets uttalade mening därför att man inte omedelbart inför riksdagen lagt fram förslag i denna fråga. Jag tror att om herr Håstad i stället använde sin energi till att söka få förståelse för att, om man vill ha flera tjänster i orter dit folkströmmen har gått, konsekvensen och det ekonomiska förnuftet bjuder, att man medverkar till att de avfolkade områdena får avstå litet av sin prästerliga arbetskraft. Jag är medveten om att det är en känslig och ömtålig fråga, men jag tror inte att vi kommer ifrån saken genom att bara ta upp ena sidan av det prästerliga problemet i vårt land.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Av årets reservationsvis framförda anmärkningar svarar jag för två stycken, vilka i utskottets förevärande memorial rubricerats som nr V och VI. Jag skall be att med några ord få beröra dem.

Då man framför en anmärkningsanledning i utskottet, är det angeläget att inte alltför mycket gå in på enskilda fall, om inte dessa har en alldeles speciell anknytning till en eller annan princip. Det är med utgångspunkt från att det i detta fall i själva verket rör sig om hävdandet av ganska viktiga principer, som jag tillåtit mig att fram-

Granskning av statsrådsprotokollen

ställa anmärkningarna inom utskottet. Det ärende som rubricerats med nr VI ter sig för mig som det både principiellt och i praktiken viktigaste, och jag skall därför börja med att säga några ord om det. Mina medreservanter och jag har nämligen den uppfattningen, att den princip Kungl. Maj:t i det fallet har gått emot är den som uttalas i 28 § regeringsformen, i vilken det talar om förtjänst och skicklighet vid tjänstestillsättningar.

Det gäller här tillsättningen av en sjukstuguläkare i Gislaved. Den fråga, som då först tränger sig på och som föranlett vissa meningsskiften mellan framför allt medicinalstyrelsen och sjukstugudirektionen, är frågan huruvida de sökande till nämnda befattning skall ha besvärsmätt.

I sjukhusstadgan är det klart utsagt, att en materiell besvärsmätt skall gälla för tjänster av detta slag, vilka jämställas med underläkartjänster. Inte heller landstingsförbundet — denna mycket mäktiga institution och stat i staten, vars framstående ledamöter i hög grad har agerat i denna fråga — har kunnat bestrida riktigheten av den tolkningen att det föreligger en materiell besvärsmätt i detta fall, ehuru man på det hållet har begagnat sitt inflytande att trots detta förmå Kungl. Maj:t att utnämna den sökande, som den lokala direktionen ville ha.

Nu är det ju Kungl. Maj:t som formellt är svarande i detta dechargeärende, fastän min anmärkning egentligen riktar sig mot landstingsförbundet. Jag vet att det är dristigt att framställa en anmärkning mot detta. Någon enstaka gång kan man ändå rå på Kungl. Maj:t, men de krafter som står bakom landstingsförbundet är inte lätta att rå på, och det har inte heller lyckats i detta fall. Säkerligen kommer vi också i den följande diskussionen att få höra en hel del om hur obefogade de framställda anmärkningarna är.

Innebörden i den anmärkning, som

jag här närmast uppehåller mig vid, är att den för tjänsten minst meriterade sökanden av den lokala direktionen har utsetts mot medicinalstyrelsens enhälliga utlåtande, och Kungl. Maj:t har utan beaktande av vad medicinalstyrelsen anfört fastställt vad den lokala sjukvårdsberedningen har föreslagit.

Jag sade att den minst meriterade har fått tjänsten. Medicinalstyrelsen och dess särskilda sakkunniga har förklarat, att i det förslag som gjordes upp på de fem bäst meriterade sökandena kunde inte den som senare fick tjänsten inplaceras. Utan bestridande har vidare en av de klagande framhållit, att av de åtta sökandena den person fick platsen, som borde stått som nr 8. Kungl. Maj:t har emellertid i sitt utslag förklarat, att tillräckliga skäl icke ansetts föreligga att ändra på den lokala sjukvårdsberedningens beslut. Man frågar sig då, herr talman, vad »tillräckliga skäl» är, om det inte är möjligt att undanröja ett beslut, enligt vilket den för en befattning minst kvalificerade har utsetts till tjänsteinnehavare!

Jag finner handläggningen av detta ärende speciellt betänkelig av den anledningen, att vi sannolikt inom några år står inför utsikterna att den öppna sjukvårdens utövare, framför allt provinsialläkarna, decentraliseras så till vida, att landstingen kommer att uppträda som huvudmän också för dem, på samma sätt som de är huvudmän för den slutna kroppssjukvården och som vi hoppas att de inom en icke avlägsen framtid också kommer att bli beträffande den slutna mentalsjukvården. Själv är jag en helhjärtad anhängare av denna princip, som jag tror är förnuftig och riktig, men genom en tillsättningspolitik av det slag jag här påtalat ökas motståndet från dem, som närmast beröres av nämnda reform, och det finner jag vara mycket olyckligt.

Det skulle vara i hög grad glädjande, om utskottets talesman i den komman-

Granskning av statsrådsprotokollen

de debatten, liksom han gjorde i utskottet, kunde åtminstone försäkra att vi här rör oss med en engångsföreteelse. Saken har väckt ett alldeles särskilt uppseende i läkarkretsar och jag tror att ett mycket bestämt uttalande från det hållet skulle vara ägnat att stilla en viss oro på den kanten.

Efter detta, herr talman, skall jag säga några ord också om det ärende som har rubriken nr V i memorialet och som även rör en läkartillsättningsfråga. Här gäller det inte tillsättandet av en läkare, utan här gäller det enbart uppförande på ett visst förslagsrum av en läkare. Det gäller en högt förtjänt kirurg vid ett delat lasarett upp i Norrland, som har sökt en lasarettstjänst som kirurg vid delat lasarett men som enligt medicinalstyrelsens meritvärdering inte har kommit på förslagsrum.

Sökanden i fråga besvärar sig över detta och inkommer med vissa påpekanden, som direkt går emot vad som uttalats av medicinalstyrelsens sakkunniga. Det har då förefallit mig och mina medreservanter inom konstitutionsutskottet naturligt, om Kungl. Maj:t vid ett sådant förhållande ytterligare hört medicinalstyrelsen för att ställa klagandens uttalanden i en ny sakkunnig belysning. Klaganden hävdade nämligen, att det var felaktigt att verksamheten vid det lasarett där han var läkare var av avsevärt mindre omfattning än den kirurgiska verksamheten vid det lasarett, vars innehavare blev placerad i andra förslagsrummet. Denne sökande från norrlandslasarettet styrkte också med siffror rörande den operativa verksamheten vid sitt eget lasarett, att förhållandena var i stort sett jämförbara vid de båda sjukvårdsinrättningarna.

Det borde då ha varit angeläget att Kungl. Maj:t, innan man avgjort frågan, ännu en gång hade penetrerat den. Detta hade mycket enkelt kunnat ske genom en direkt hänvisning till medicinalstyrelsen, som då hade fått tillfälle

att förklara sig. Vi rör här alltså vid en ganska viktig princip, nämligen den, huruvida en besvärssökande skall ha rätt att få sina påminnelser, sina särskilda påpekanden beaktade också hos Kungl. Maj:t. Det förefaller mig vara en ganska väsentlig rättsfråga.

Om de klagande i ett sådant fall där det enbart gäller förslagsrum, icke tjänstetillsättning, får den uppfattningen, att dessa klagomål och dessa påminnelser egentligen bara är av en sorts formell natur, skulle detta vara i hög grad beklagligt. Det måste anses angeläget att de sökande får den uppfattningen, att ärendena på högsta ort prövas med all den omsikt och med användande av all den sakkunskap som kan stå till förfogande. Då så inte har skett i detta avseende, herr talman, är vi några stycken inom utskottet, som velat yrka på anmärkning mot den föredragande departementschefen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr FAST (s):

Herr talman! Eftersom detta är den sista dechargedebatt jag kommer att delta i kanske jag får passa på tillfället att säga, att jag i stort sett sympatiserar med det principuttalande, som gjordes i början av denna debatt från herr Håstads sida. Riksdagen kan inte undvara ett kontrollorgan av detta eller motsvarande slag. Om emellertid utskottets granskning kunde ske utan att man förstörde upp de anmärkningar, som en och annan gång framkommer och som till och med ibland varit enhälliga och som jag för övrigt flera gånger varit med om att medverka till gentemot regeringsledamöter från mitt eget parti, om detta hade fått vara detta och ingenting vidare, skulle i dag kontrollen varit effektivare än som nu är fallet. Sedan är det självfallet en annan sak, att vi både som enskilda människor och som representanter för olika

Granskning av statsrådsprotokollen

partier kan bedöma saker och ting på olika sätt — jag är böjd att säga: Gudskelov för det!

Nu skulle jag bara vilja säga några ord först om reservation nr V, som herr von Friesen gav en redogörelse för. Jag måste då bekänna att jag tyckte att hans skildring var något ensidig, vilket möjligen kan ha berott på att herr von Friesen känt trycket av att nödgas vara så kortfattad som möjligt. Han nämnde inga namn och jag skall också förbigå dem.

Vad är det då som har skett i detta första fall? Jo, att vederbörande läkare icke har av sakkunnig-nämnden i medicinalstyrelsen blivit uppförd på förslagsrum. Bland de läkare som blivit uppförda på förslagsrum har Kungl. Maj:t tillsatt den, som av denna nämnd uppsatts i första rummet och som sedermera av direktionen fått förord likasom också av sjukvårdsstyrelsen.

Jag tycker att i det sammanhanget kan man verkligen inte begära mer från Kungl. Maj:ts sida och så har heller inte skett utan vad herr von Friesen vänder sig emot i detta speciella fall är, att man inte borde ha avgjort vederbörandes klagorende samtidigt med att utnämningen av läkare gjordes. Man kan ha olika meningar om detta, men jag har den bestämda uppfattningen, att ett motsatt förfarande skulle leda till mycket ohägn för sjukhusvårdsmännen. Vi har redan nu ganska långa vikariat på lasarettsläkartjänster, och skulle man avgöra klagomålen först, med allt vad som då följer i form av remisser och återremisser, skulle denna tid ytterligare förlängas. Det går inte att avhjälpa detta med föreskrifter om att allt skall vara klart, när vederbörande läkare blir pensionsmässig, ty det är många läkare som frånträder sina befattningar före pensionsåldern. Redan detta skäl gör ju, att man inte gärna vill bryta en sedan länge tillämpad och icke klandrad praxis från Kungl. Maj:ts sida.

När man tar del av vad vederbörande anført i sin klagoskrift måste man säga sig, att det är ingenting av detta, som inte sakkunnig-nämnden och medicinalstyrelsen haft god kännedom om. Jag erinrar också om att vederbörande har sökt inte mindre än fem lasarettstjänster under de senaste åren utan att ha blivit uppförd i förslagsrum, och i dessa fall har man både anført klagomål och gjort påminnelser. Är det då sannolikt, att denne läkare nu kunnat göra något gällande i sina påminnelser, som han inte framført i de tidigare? Det är ganska otroligt. Jag måste säga, att om alla ärenden låge lika bra till efter Kungl. Maj:ts behandling som detta, så skulle det sannerligen inte behövas någon granskning från konstitutionsutskottets sida.

Jag övergår så till reservationen nr VI, vid vilken herr von Friesen fäste större avseende än vid nr V. Det är ju då anmärkningsvärt, att reservationen nr V samlat sex namn, medan det på reservationen nr VI står endast tre namn. Detta säger kanske någonting. Jag ber emellertid att få framföra mitt hjärtliga tack till herr von Friesen för den blomma, med litet ironi i botten på vasen, som han överräckte till landstingsförbundet. Vi är dock inte så mäktiga som han vill göra gällande, men jag skulle tro att jag kan säga att rättrådiga har vi försökt att vara, åtminstone så långt jag känner till. Jag medger gärna att det här rör sig om ett undantagsfall, men man måste ju ta hänsyn till förhållandena sådana de i verkligheten förelegat. Det rådde svåra förhållanden på platsen till följd av omständigheter, som jag av pietetsskäl inte vill skildra — det gällde såväl i fråga om den öppna läkarvården som i fråga om sjukstugan. Det gällde att vidtaga provisoriska åtgärder, vilket direktionen också gjorde i samråd med sjukvårdsstyrelsen. Vikariatet blev ganska långt, någon bostad fanns inte att få o. s. v. En ung läkare tog detta lång-

Granskning av statsrådsprotokollen

vikariat och hjälpte till, så att man kom över de besvärliga förhållandena.

När tjänsten sedermera ledigförklarades, uppfördes denne läkare, som alltså då suttit rätt länge på tjänsten, av direktionen i främsta förslagsrummet, och man begärde att sjukvårdsstyrelsen skulle förordna honom. Vi gjorde en undersökning, så gott vi förmådde, hurvida man hade rättighet att förfara på detta sätt. Det var åtta sökande. Vi kom fram till att det villkor, som uppställts i sjukhuslagen, är att medicinalstyrelsen skall ha förklarat läkaren vara behörig att inneha tjänst av det här ifrågasvarande slaget, och detta hade skett för samtliga.

Då medicinalstyrelsen efter lång tid prövade såväl detta ärende som ett motsvarande ärende i Smedjebacken, ansåg medicinalstyrelsen att förordnandet borde upphävas, därför att sjukhusstadgans bestämmelser om materiell besvär rätt enligt medicinalstyrelsens mening var tillämpliga. Hur har då detta stadgande kommit till? Jo, när riksdagen 1940 antog sjukhuslagen, sade vederbörande departementschef i propositionen ifrån, att han inte ville stadga samma stränga bestämmelser i fråga om tillsättandet av sjukstuguläkare som i fråga om underläkare, och det betonades starkt, att klagorätt skulle förbehållas vid tillsättande av underläkare och distriktstandläkare. Vid utformningen av sjukhusstadgan gjorde man emellertid en hänvisning till, om jag inte missminner mig, 30 §, som rör underläkare. Man glömde då bort den stora skillnad, som råder mellan tillsättandet av underläkare och tillsättandet av sjukstuguläkare. Vad underläkarna beträffar finns det nämligen en sakkunnig nämnd inom länet, och denna sätter upp tre på förslag i den ordning de anses böra ifrågakomma. Sjukvårdsstyrelsen är sedan suverän att av dessa tre förordna den man finner lämpligast. I fråga om sjukstuguläkare finns emellertid ingen motsvarande nämnd och det förekom-

mer inga förslag. Det krävs bara behörighet att inneha tjänsten, och därför är denna hänvisning till underläkareparagrafen i och för sig ganska orimlig.

Det råder ingen tvekan om att konstitutionsutskottet, om det hade sett upp, året efter det att denna stadga blivit utfärdad, bort göra en anmärkning mot utformningen av densamma. Nu är det allmänt känt, att detta förhållande kommer att upphöra, så snart som den nya sjukhuslagen — vilken inom kort är färdig att läggas fram för Kungl. Maj:t — har hunnit bli antagen. Man har enhälligt ansett att det på denna punkt är nödvändigt, att man i fråga om tillsättande av sjukstuguläkare får samma förfarande som vid tillsättande av underläkare, d. v. s. sakkunnigförslag på tre personer och rätt att sedan välja mellan de föreslagna.

Jag går så långt, att jag påstår, att den tolkning som medicinalstyrelsen gjort innebär, att man är strängare vid tillsättandet av sjukstuguläkare än till och med vid tillsättande av en överläkare vid ett lasarett. I det senare fallet har vi att välja mellan de tre, och kanske har också ett medicinalråd eller någon av de sakkunniga röstat på en fjärde sökande. Då finns det fyra på förslag, som man har möjlighet att välja mellan. Det är visserligen Kungl. Maj:t som utnämner, men det är ett känt faktum, att Kungl. Maj:t endast i undantagsfall har avvikit ifrån det förslag, som kommit från sjukvårdsstyrelsen.

Om nu besvär från sjukvårdsstyrelsen kommit till Kungl. Maj:t och om vederbörande läkare tjänstgjort vid sjukstugan i två och ett halvt år, om vidare dessa omständigheter, som jag här anfört i fråga om tillsättningen av läkare, upphör när den nya lagen kommer till och det sålunda inte skapas något prejudikat utan den rättssäkerhet — som herr von Friesen säger — tvärtom kommer att på ett helt annat sätt bli tryggad än vad som hittills varit

fallet vid läkarutnämningar, hade det under sådana förhållanden varit rimligt, när vederbörande dessutom under svåra omständigheter dessförinnan haft ett långvikariat, att man sagt: Nu får ni ge er i väg, ty nu skall tjänsten tillsättas igen? Med allt besvär detta medfört och omöjligheten att skaffa läkarbostad o. s. v. utan att bygga skulle detta medföra, att det drar ut på tiden ytterligare ett par år.

Jag vill vidare framhålla en sak, som är fullständigt oriktig i reservationen. Man jämför denna sjukstuga med ett odelat lasarett, men ingenting kan vara mera felaktigt. Detta är en liten sjukstuga, där det bedrivs mycket litet av kirurgisk verksamhet och där både sjukvårdsstyrelsen, direktionen och läkare är överens om att det inte bör bedrivas någon högkvalificerad sjukvård utan att man i samråd med det näraliggande lasarettet i Värnamo skall föra över alla svårare fall dit.

Varifrån reservanterna har fått sitt uttalande är således mer än jag begriper, och det har sannerligen ingenting med verkligheten att göra. Tar man alla de omständigheter i betraktande, som har föranlett Kungl. Maj:t att på inrikesministerns föredragning fatta de föreliggande besluten i ärendena V och VI, måste man finna, att det har funnits mycket fullgoda skäl för detta handlande. Det skulle ha varit förvånande, om Kungl. Maj:t handlat annorlunda.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall i denna replik bara uppehålla mig vid det sista ärendet, fallet Gislaved. Herr Fast påstår, att man från medicinalstyrelsens sida ville ha en så sträng tolkning av bestämmelserna, att man i själva verket var strängare än vid tillsättningen av lasarettsläkare. Därmed må vara hur som helst. Jag har blott konstaterat i den anmärkning, som är framställd gentemot Kungl. Maj:t, att man av åtta sö-

Granskning av statsrådsprotokollen

kande på förslag har tagit den åttonde, och detta har jag inte ansett kunna vara riktigt. Som herr Fast observerar, har jag inte som reservant upptagit fallet Smedjebacken, vilket också förekom vid konstitutionsutskottets överläggningar, därför att saken därvidlag ligger till på ett något annat sätt. Den som där fick befattningen stod i alla fall som nummer fyra — eller möjligen nummer fem — på förslaget och hade väsentligt större meriter än den person, som det här gäller. Det är just för att markera skillnaden i merithänseende, som jag tillätit mig att bara ta upp fallet Gislaved.

Sedan säger herr Fast, som man ofta brukar göra när det är fråga om en enstaka reservant som inte fått så många med sig, att vi ju inte är mer än tre reservanter i detta ärende. På det vill jag svara — och då kan jag inte låta bli att vara en smula elak mot herr Fast och andra inom utskottet — att detta kanske beror på att så många av utskottets ledamöter var inblandade i detta ärendes förhistoria. Inte mindre än tre av dem med herr Fast i spetsen har handlagt frågan. Herr Fasts ande svävade över tillsättningen i första instans. Herr Fast uppträdde i nästa roll som undertecknare av landstingsförbundets skrivelse till Kungl. Maj:t. I dag ser vi honom som domare generöst frikänna Kungl. Maj:t från den yrkade anmärkningen. Detta förhållande kan möjligen vara ett av skälen till att vi inte blivit så många reservanter. Jag har dock självfallet anfört just detta exempel för att visa, att jag kanske inte är alldeles överens med herr Fast om att den konstitutionella kontrollen under alla förhållanden fungerar så oklanderligt som den borde göra.

Herr FAST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ingå på något svaromål när det gäller den insinuation som herr von Friesen här gjorde — den får stå för hans räkning. Men det kan förtjäna uppmärksammas

Granskning av statsrådsprotokollen

att det fall, som enligt herr von Friesens mening låg litet bättre till, samlat sex röster inom utskottet, men det fall, som herr von Friesen här närmast talat om, bara samlat tre röster. Det kan väl inte då vara fråga om någon påverkan från min sida.

Jag har i min gärning alltid varit angelägen om att inte bara handla för dagen utan också se till att rättssäkerheten för framtiden kommer att sitta i i högsätet. Såvitt jag kan förstå har det också, när man försökt pejla läkarförbundets uppfattning, framgått att förbundet inte önskar någon återgång till en sådan ordning, att dessa läkare utnämnas av medicinalstyrelsen, utan förbundet tycker tydligen att den nuvarande ordningen är godtagbar.

Jag vill, herr von Friesen, understryka att de särskilda förhållanden, som förelegat i fallet Gislaved och som jag av pietetsskäl inte velat redogöra för, är sådana, att en läkare och även läkarförbundet borde ta hänsyn därtill. Jag tror att herr von Friesen måste ge mig rätt i att man inte handlar så — åtminstone gör jag personligen inte det — att man förbigår en mera meriterad sökande, om det inte finns fullgoda skäl därför.

I det här fallet gäller det emellertid framför allt att rätta till ett rent lagstiftningsmisslag, som genom den tillämpning herr von Friesen nu vill driva fram leder till fullständiga orimligheter av ett slag som aldrig varit avsikten. Landstingsförbundets insats har just varit att söka åstadkomma en sådan rättelse. Genom att man fäst uppmärksamheten på saken, kommer det väl nu att bli ett bättre tillsättningsförfarande för sjukstuguläkare, och det är enligt min mening det väsentliga härvidlag.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! När herr Fast här lämnade en redogörelse, varför den läkare, som avses under punkt V, blivit förbi-

gången och inte kommit på förslag, underlät han att nämna att den egentliga orsaken därtill var, att medicinalstyrelsen påpekade att läkaren i fråga under en lång följd av år tjänstgjort på ett odelat lasarett. Detta är en mycket farlig princip, som skulle kunna bli till stor skada för Norrland. Det skulle vara synnerligen olyckligt, om en läkare, som trivs i Norrland och vill stanna där ett tag, vet att han kommer att bli förbi-gången, därest han sedermera söker en tjänst i södra eller mellersta Sverige, eftersom han i Norrland tjänstgjort på ett odelat lasarett.

I mars månad förra året kom jag att delta i en uppvaktning för inrikesministern, som just gällde här ifrågavarande befattning. Ledare för deputationen var dåvarande ordföranden i Stockholms läns sjukvårdsberedning, riksdagsman Thun i Åkersberga, alltså den person som kanske mer än någon annan hade anledning att se till att den läkare som han ansåg bäst skulle komma upp på förslag och utnämnas. Det framhölls också från deputationens sida, att enligt dess mening var denne läkare som inte uppförts på förslaget den mest kvalificerade.

Orsaken till att jag här tar till orda är emellertid främst, att jag sedan många år tillbaka känner den läkare det här gäller och hans verksamhet som lasarettsläkare både i Umeå, Skellefteå och vid det lasarett där han nu är chefsläkare. Han har — det tror jag inte herr Fast kan förneka — en synnerligen gedigen utbildning, och det måste sägas att han är sina medsökande vida överlägsen. Det är en synnerligen skicklig läkare med stor ansvarskänsla och han har på ett mönstergillt sätt skött det lasarett som han nu är chef för.

Jag vill än en gång understryka, att det vore synnerligen beklagligt, om det skulle bli så, att de läkare, som stannar i Norrland för att tjänstgöra vid odelade lasarett, inte har några utsikter att vinna befordran.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Då det gäller handläggningen av nådeärenden är vi sju reservanter som har funnit det befogat med en omförmälan. Vi hänvisar därvidlag till det uttalande, som det sammansatta första lag- och konstitutionsutskottet gjorde under vårriksdagen 1955 och som resulterade i att riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t av den 25 maj samma år gav tillkänna vad utskottet hade anfört. I utskottets utlåtande konstateras bland annat, att under åren 1951, 1952 och 1954 har högsta domstolen tillstyrkt endast omkring hälften av de nådeansökningar, som bifallits av Kungl. Maj:t, samt att det finns anledning förmoda, att avvikelserna delvis berott på att Kungl. Maj:t i vissa fall haft tillgång till annat material än högsta domstolen. Då ytterligare utredningar verkställts av Kungl. Maj:t sedan högsta domstolen avgivit sitt yttrande och högsta domstolen ej beretts tillfälle att taga del av dessa, så har, säger utskottet, högsta domstolens yttrande tydligen endast ett begränsat värde.

En sådan olägenhet bör, säger utskottet vidare, undanröjas, och framhåller det vara lämpligt att den ytterligare utredning, som Kungl. Maj:t anser nödvändig, i regel bör införskaffas innan ärendet föredras i högsta domstolen. Skulle det undantagsvis sedan högsta domstolen avgivit yttrande framkomma nya upplysningar, som kan leda till ett annat bedömande än förut, anser utskottet att ett nytt yttrande från högsta domstolen bör inhämtas. Detta är för övrigt, herr talman, något som står helt i överensstämmelse med § 26 i regeringsformen.

I år har konstitutionsutskottet låtit undersöka omfattningen och beskaffenheten av det nya material, som införskaffats i de nådeärenden, som avgjorts under senare hälften av år 1955, alltså efter tidpunkten för riksdagens skrivelse. Det visar sig då, att i sak prövades 767 nådeärenden, 586 av dessa blev av-

Granskning av statsrådsprotokollen

slagna; i 6 av dessa hade högsta domstolen helt eller delvis tillstyrkt ansökningen. Mera intressant är kanske, att av de 181 ansökningar, som blev helt eller delvis bifallna, har Kungl. Maj:t i 113 fall avvikit från högsta domstolens yttrande.

Detta är ett anmärkningsvärt stort antal avvikelser, och det må vara tillåtet att antaga, att om Konungen i de 75 av dessa 119 ärenden, där avvikelse skett och där ytterligare utredning skett efter högsta domstolens yttrande, hade berett högsta domstolen tillfälle att ånyo yttra sig, så hade måhända avvikelserna ej blivit så många. För min del trodde jag att inrättandet av den e. o. byråchefstjänsten i justitiedepartementet bl. a. skulle innebära en möjlighet till en mera tillfredsställande ordning vid handläggningen av nådeansökningarna, framför allt då det gäller att för högsta domstolen förebära allt undersökningsmaterial, som står till Kungl. Maj:ts förfogande. Så tycks emellertid ej vara förhållandet. Jag har fäst mig vid att nedre justitierevisionen i det yttrande, som den avgivit med anledning av den promemoria, som utarbetats i justitiedepartementet och som innehåller vissa förslag att nå en mera tillfredsställande ordning vid handläggningen av nådeärenden, har sagt, att det förekommit en regelmässig eftersläpning i nådeärendenas avgörande sedan byråchefstjänsten inrättats. Detta var ett oväntat resultat av det som troddes skulle innebära en förbättring.

Detta senare kanske ligger en smula vid sidan om, men kvar står dock som vi reservanter anfört, att Kungl. Maj:t avgör nådeärenden utan att högsta domstolen vid avgivandet av sitt yttrande haft tillgång till all utredning, som är av betydelse för avgörandet, och att detta knappast är i överensstämmelse med § 26 regeringsformen. Det kan ju tänkas, att de upplysningar, som kommer fram senare och som icke varit tillgängliga för högsta domstolen, är sådana,

Granskning av statsrådsprotokollen

att de skulle kunna ändra domstolens bedömning. På så sätt kan högsta domstolen icke fylla sin funktion. För närvarande tar nådeärendenas handläggning en avsevärd tid, minst 6—7 veckor från det ärendet kommer in till dess att beslut kan expedieras och därtill ytterligare 4—6 veckor om den dömde är intagen på fångvårdsanstalt, då ärendet skall behandlas hos anstaltsnämnd och fångvårdsstyrelsen. I de fall en återremiss skulle ske till högsta domstolen skulle detta enligt justitierevisionen fördröja avgörandet med högst en vecka. Vore det inte under sådana förhållanden lämpligt och riktigt att låta högsta domstolen få del av allt material?

Det är så mycket mera egendomligt att så ej sker, då det i den promemoria, som upprättats inom departementet och som förordar en rådgivande nämnd, det anses såsom självklart att i motsvarande fall nytt yttrande skulle inhämtas från denna rådgivande nämnd, som enligt förslaget skulle höras i nådeärenden.

Vi reservanter anser alltså att justitieministern, oavsett den utredning han låtit verkställa inom departementet, skulle ha kunnat tillmötesgå riksdagens uttryckliga önskemål om handläggningen av nådeärenden. Även om enligt det utarbetade förslaget avsikten varit att högsta domstolens befattning med nådeärenden skulle upphöra den 1 juli 1957, så tycker vi att det ej funnits anledning att låta de missförhållanden, som vi pekat på, fortsätta till den tidpunkten. Den utarbetade promemorian är naturligtvis, det skall villigt erkännas, ett bevis för justitieministerns vilja att få en bättre ordning till stånd, men skulle det inte även för justitieministern ha varit av ett visst värde att under det senare halvåret 1955 ha följt det uttalande som riksdagen gjorde? Kanske skulle då avvikelserna mellan högsta domstolen och Kungl. Maj:t i besluten om nådeärenden inte ha blivit så många.

Vi reservanter ha som sagt icke kunnat låta det vi anser vara ett missförhål-

lande passera utan att påtala det, men har stannat vid endast en omförmålan, vilket icke hindrar att vi hyser den bestämda uppfattningen att justitieministern utan att föregripa en eventuell utredning om en annan organisation av nådeärendenas handläggning i fortsättningen bör kunna följa riksdagens uttalande mening, att de ytterligare utredningar, som anses behövliga, i regel bör införskaffas redan innan ärendet föredrages i högsta domstolen och, om detta undantagsvis ej låter sig göra, sedermera remitteras till högsta domstolen. Jag kan, herr talman, inte tro att den proceduren är så märkvärdig, utan jag föreställer mig att det är en ganska enkel expeditionell åtgärd.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Jag vill bara säga några korta ord om på vad sätt denna mycket omdebatterade nåd kan vinnas. Det tillgår ju så att ärendena bereds till föredragning i nedre justitierevisionen och sedan går till högsta domstolen. Vid denna föredragning kan högsta domstolen besluta om ytterligare utredning. Detta händer ibland. Sedan högsta domstolen avgivit yttrande, lämnas ärendet till departementet och föredras där för justitieministern och ibland för flera ledamöter av regeringen. Vid behandlingen i departementet kan man självfallet finna anledning att skaffa ytterligare utredning som högsta domstolen inte begärt. Därvid blir materialet mera fullständigt än det var när högsta domstolen tog ställning till saken.

Sammansatta utskottet uttalade i fjol — som fröken Wetterström nyss sade — att man i regel borde skaffa in kompletterande utredning redan före föredragningen i högsta domstolen. Utskottet beaktade att det dock undantagsvis kunde komma fram upplysningar senare och menade, att om dessa kunde leda till annat bedömande än förut, borde ett nytt yttrande från högsta domstolen in-

Granskning av statsrådsprotokollen

hämtas. Det var då klart för utskottet att dess utlåtande kunde föranleda eller kräva en omorganisation av hela föredragningen. Utskottet anförde också vissa synpunkter på den frågan och det förutsatte att den skulle närmare övervägas inom departementet, varvid olika vägar kunde prövas. En sådan utredning har också tagits upp. Det är den omtalade promemorian inom departementet. Enligt vad jag inhämtat kommer resultatet av den och den av kritiken föranledda omarbetningen att i sinom tid redovisas för riksdagen.

Jag vill hävda att det inte varit sammansatta utskottets mening — vilket reservanterna synes vilja göra gällande — att man skulle rycka ut en enstaka punkt ur utskottets uttalande och genomföra den i förväg — jag tänker nu på frågan om att man skall tillhandahålla högsta domstolen allt nytt material. Av det uttalande kring vilket man samlats i utskottet framgår tvärtom alldeles klart, att det här var fråga om ett invecklat organisationsproblem, som allsidigt borde övervägas och överlämnas till regeringen att reda ut i första hand. När då en utredning pågår kan man ju inte komma och uttala missnöje såsom fröken Wetterström gör över att en viss detalj som någon större eller mindre grupp inom utskottet haft en speciell förkärlek för, inte brutits ut ur det övriga komplexet utan hänsyn till vilka organisatoriska konsekvenser i övrigt som detta kunde medföra. Det är vad jag har att säga om den punkten.

Sedan vill jag också påpeka, vilket kammarens ledamöter kan se, att inte heller reservanterna har ansett att denna sak är av en sådan remarkabel art att man velat tillgripa § 107, utan de har endast reservationsvis ifrågasatt att en omförmålan skulle äga rum.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till konstitutionsutskottets ärade ordförande bara

säga, att *den* tolkningen av sammansatta utskottets utlåtande förra året kan nog inte vi reservanter gärna komma fram till. Det var ju för det första en oändligt mycket större och mera komplicerad fråga som utskottet hade att yttra sig över. Som det förefaller av utskottsordförandens uttalande skulle det vara omöjligt att klara av denna lilla detalj därför att man satt i gång en större och mera omfattande och allsidig utredning som syftar till att komma fram till ett bättre resultat över hela fältet. Jag kan dock inte förstå detta, eftersom denna sak med all sannolikhet måste vara oändligt lätt att genomföra.

Slutligen vill jag bara säga, att man bara behöver göra en hänvisning till § 26 i regeringsformen för att se att den nu tillämpade ordningen inte på något sätt är tillfredsställande.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Wetterström upprepar, att detta är en liten detalj, som man med litet tillmötesgående borde kunna tillgodose, men det är en detalj som ingår i ett eventuellt nytt förfarande och därför kan man inte föregripa en utredning.

Dessutom: Varthän skulle det leda, om vi från den 1 juli skulle ha tillämpat denna ordning, och om sedan promemorian efter olika öden fått ett sådant skick, att den kunnat föreläggas riksdagen med den följderna att vi kanske från och med i år följt en annan princip? En så ryckig behandling av så viktiga ärenden kan man inte tillåta.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber herr Hallén förlåta mig, men jag kan inte begripa att detta skall vara att föregripa en utredning. Hur kan man för övrigt förklara, att det i denna promemoria, som nu är utarbetad i justitiedepartementet, tas alldeles för givet att den tilltänkta rådgivande nämnden skulle tillställas allt

Granskning av statsrådsprotokollen

material för bedömande, när man inte anser att man kan göra detsamma för högsta domstolens del? Det förstår inte jag.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det är två år sedan vi diskuterade dessa frågor både i en interpellationsdebatt och om jag minns rätt samma dag i en dechargede-batt. I den interpellationsdebatten tillät jag mig säga i mitt svar på justitieministerns anförande: »Jag skulle också helt allmänt vilja peka på att det förefaller orimligt, att chefen för justitiedepartementet under normala förhållanden skall pröva 1 200 å 1 400 nådeansökningar per år, d. v. s. 4 å 5 per arbetsdag, varav cirka 2 bifalles. När justitieministern inför Sveriges riksdag förklarar det vara en normal ordning, att han personligen skall pröva straffpåföljden för mer än en tiondel av de domar, som alla Sveriges domstolar avkunnar, så tror jag att han är inne på vägar som ingen justitieminister under den svenska folkstyrelsens skede tidigare har vandrat.» I en replik senare i samma debatt tillät jag mig säga att om det verkligen är på det sättet, att beviljandet av nåd i fortsättningen skall ha en sådan omfattning som det då hade och för övrigt alltså har och som justitieministern förklarade vara normal, så måste naturligtvis själva arbetsorganisationen ändras, ty det är ju orimligt att en justitieminister skulle kunna på ett tillfredsställande sätt klara den saken vid sidan av allt annat han skall uträtta. Vad som sedan hänt är att man nu håller på att utreda och pröva sig fram till nya vägar, men någon ny fullgången organisation har inte framkommit. Dagens debatt, särskilt den inledande debatten, i samband med konstitutionsutskottets omförmälan visar också att justitieministern icke orkar med sitt departementet och allt han skall göra. Det framgår bland annat av den

rad propositioner som kommit för sent från justitiedepartementet.

En annan sak, som var föremål för diskussion för två år sedan och som även skymtat fram i dag, är att justitieministern i ökad omfattning har skilt sig från högsta domstolen när det gäller att bevilja nåd. För två år sedan svarade justitieministern att det var högsta domstolen som ändrat praxis och inte han. Jag skall inte försöka ta upp den argumentation som där kan föras i olika riktningar. Detta måste ju bedömas mot bakgrunden av förändringar även i lagstiftningen, men kvar står i alla fall att det, så länge den nuvarande ordningen gäller, för den sakliga behandlingen är av betydelse att högsta domstolen får uttala sig på grundval av allt det material som sedan ligger till grund för justitieministerns beslut. Det måste vara av betydelse från saklig synpunkt för justitieministerns beslut, men det har också betydelse från riksdagens synpunkt, ty om riksdagen i ett sådant sammanhang vill försöka bedöma hur justitieministern utövar benådningsmakten, så är det givetvis en väsentlig sak för riksdagen att kunna lägga vid sidan av varandra högsta domstolens bedömning av hela materialet å ena sidan och justitieministerns bedömning å andra sidan. Detta kan man ju inte göra om icke högsta domstolen har haft tillgång till samma material som justitieministern.

Enligt § 26 regeringsformen skall högsta domstolen höras, och den reella innebörden av detta stadgande måste rimligtvis vara att högsta domstolen skall höras över hela det material som är aktuellt i varje särskilt fall. Det är detta som nu inte har skett. Fröken Wetterström har nämnt siffrorna från det sista halvåret och jag skall inte upprepa dem. Saken är, tycker jag, i och för sig alldeles klar. Konstitutionsutskottets ärade ordförande säger nu att man inte skall rycka ut en detalj ur sammansatta utskottets uttalande och begä-

Granskning av statsrådsprotokollen

ra att den skall verkställas av justitieministern. Men § 26 regeringsformen fanns ju före sammansatta utskottets uttalande. Den har stått där med sina krav hela tiden och står där alltjämt med sina krav, och riksdagens uttalande innebär bara en aktuell anslutning härtill så länge det nu inte finns någon annan organisation i stället.

Vidare säger utskottets ordförande att om man nu inför denna praxis, att återremittera ärenden till högsta domstolen när nytt utredningsmaterial kommit in, men sedan gör en omorganisation, så skulle det bli en sådan ryckighet i behandlingen att det väl inte kunde tolereras. Jag måste säga att jag har svårt att förstå vad det skulle vara för olägenheter som kunde inträffa i detta fall, ty varje benådningsärende är i sig självt ett avslutat helt, och om vi har denna ordning ett eller annat år, så skulle det väl inte uppkomma någon olägenhet genom en fullständigare behandling av de fall som inträffade under denna tid. Det är ju här inte fråga om en på sådant sätt kontinuerlig verksamhet, att denna s. k. ryckighet, såvitt jag kan förstå, skulle vara till någon olägenhet. Vad man här står inför är en utvidgad ministerstyrelse i strid med § 26 regeringsformen och riksdagens uttalade mening.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Endast en kort kommentar till den reservation — till förman för en omförmålan — som har fogats till konstitutionsutskottets memorial av herr Yngve Nilsson och under-teknad.

Som i detta memorial har sagts har vi inte velat rikta någon konstitutionell anmärkning mot vederbörande statsråd för det lotteritillstånd som har givits till Sveriges kommunistiska parti. Avsikten är fastmer att genom kravet på denna omförmålan rikta uppmärksamheten dels på det förhållandet, att stats-

rådet har tillåtit en väsentlig utökning av lottantalet, och dels på varornas beskaffenhet i detta s. k. varulotteri.

Vad först beträffar ökningen av antalet lotter tillstyrkte överståthållarämbetet denna gång en sådan ökning trots att samma ämbete år 1953 hade avstyrkt att ansökan om ett dylikt lotteri över huvud taget skulle bifallas. Tillstyrkan denna gång skedde med den motiveringen, att utökningen inte var så stor. Den är dock enligt vår uppfattning ganska väsentlig, i det att ökningen utgör inte mindre än 40 procent.

I sin avstyrkan år 1953 uttalade överståthållarämbetet farhågor för att den studieverksamhet, som bedrivs av kommunisterna, kunde vara vådlig icke blott för ungdomen, utan även för rikets säkerhet. Det är ju då så mycket egendomligare att man nu gick med på denna väsentliga utökning av lottantalet med ej mindre än 40 000 lotter, i synnerhet som ämbetet i sin avstyrkan år 1953 framhöll att ämbetet på senare tid intagit en restriktiv ståndpunkt i fråga om utökning av antalet lotter för de större lotterierna.

Vad sedan beträffar de varor som utgör vinster i lotteriet i fråga hade ju inte mindre än 960 av de 1 000 vinsterna formen av presentkort på böcker från Förlags AB Arbetarkultur. Denna lektyr är enligt min uppfattning ingenting annat än kommunistisk propagande för en diktatur, som vi väl alla i vårt demokratiskt styrda land inte vill sanktionera.

Att hänföra lotteriet till sådana lotterier som anordnas för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål synes omöjligt åtminstone för mig. Även om det under tidigare år har varit vanligt att följa vissa rent formella bedömningsgrunder vid beviljande av lotteritillstånd, anser vi reservanter härvidlag att i detta speciella fall mera hänsyn borde ha tagits till lotteriets syfte, som enligt vår mening huvudsakligen har varit att sprida kommunistisk

Granskning av statsrådsprotokollen

lektyr och inte att främja en studieverksamhet av den art som bör bedrivas i ett demokratiskt land.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte begärt ordet före herr Nilsson i Göingegården, ty om jag hade gjort detta tror jag att herr Nilsson med hänsyn till vad jag här kommer att anföra skulle ha avstått från att tala för den reservation som han och en meningsfrände till honom har anfört till konstitutionsutskottets memorial.

De båda reservanterna har lagt ned stor möda på att få fram en förklaring till sina försök att i någon mån pricka handelsministern. När man följer deras krumbukter får man närmast ett intryck av att de av någon högre makt inom högerpartiet har skickats fram för att tjänstgöra som slaktoffer på högerns av en stupid antikommunism murade altare.

Det är rent av rörande att se hur de söker sakligt redogöra för högerns vedermodor i kampen mot kommunisterna på lotterifronten. De omtalar sålunda att partivännen herr Lundqvist i första kammaren interpellat handelsministern om skälen till ett åt kommunistiska ungdomsförbundet år 1953 beviljat lotteri och vidare att samme herr Lundqvist jämte fröken Wetterström och herr Braconier motionerat i samma sak. Samtidigt redovisar de mycket omständligt för den enligt min mening mördande argumentation som levererades mot högerns inställning i saken, en argumentation som ledde till att högern vid avgörandet om motionens öde i riksdagen endast samlade 13 röster i första kammaren och 29 röster i andra kammaren. Det verkar faktiskt som om detta noterande av högerns fiasko i frågan härlets ur känslan av det hopplösa i uppgiften att göra ett nytt försök i den gamla antikommunistiska genren. De båda högermännens uppläggning av saken synes tyda på att de handlat en-

ligt ett högt historiskt föredöme: Här till är vi nödda och tvungna.

De tvingas också konstatera, att det efter 1954 års riksdags ställningstagande i frågan icke torde kunna riktas någon konstitutionell anmärkning »mot att det kommunistiska partiet i likhet med övriga i svensk riksdag representerade partier beviljas lotteritillstånd». Men då frågar man sig omedelbart av vilken anledning de intagit sin från utskottsmajoriteten avvikande hållning och krävt att handelsministern ändå borde utställas i konstitutionsutskottets gapstock.

Om man konstaterar att riksdagen sagt sin mening och finner denna vara av det slag att ingen konstitutionell anmärkning kan framställas i saken, hur kan då de båda högermännen med bibehållen logik och — tillåt mig också säga — med bibehållet allvar komma dragande med sin reservation? Om man inte kände den svenska högerns stockkonservativa karaktär, så skulle man finna de båda högermännens tilltag oförklarligt. Men nu känner vi högern, och därför är denna nya reaktionära framstöt på intet sätt överraskande.

Men det är däremot, trots allt vad högern brukar kunna prestera i den vägen, den motivering de båda högermännen efter mycken tankemöda lyckats hitta på. Det är svårt att finna något mera långsökt och dumt än följande: »Ser man på den vid ifrågavarande ansökan fogade vinstplanen finner man emellertid, att ej mindre än 960 av de 1 000 vinsterna består av presentkort å böcker från Förlags AB Arbetarkultur. Det torde inte råda någon tvekan om att denna lektyr i huvudsak utgöres av propaganda för den diktatoriska regim som är förhärskande i öststaterna.»

De båda reservanterna har i detta aktstycke förlorat varje kontakt med saklighet och vederhäftighet. De har inte ens gjort sig mödan att undersöka vad slags litteratur som utkommer på Arbetarkulturs förlag. Hade de gjort det skulle de troligen, trots högerns

kända fördomsfrihet, icke kunnat genomföra sin avsikt att begagna tillfället till ett tarvligt angrepp på kommunistiska partiet i denna sak.

Det kan naturligtvis inte falla mig in att polemisera mot det gamla slitna prätet om »diktaturerna i öststaterna». I stället skall jag, till belysning av reservanternas ovederhäftighet, presentera en liten förteckning över vilka böcker som finns på Arbetarkulturs förlag och bland vilka vinnarna i lotteriet följaktligen kunde välja.

Antalet skönlitterära verk uppgår enligt senaste katalogen till ett antal av 38. Av dessa är 17 av svenska författare, 5 av danska författare, 3 av amerikanska och 6 av ryska författare o. s. v. Bland de svenska författarna återfinnes bl. a. Gunnar Adolfsson, Carl Love Almqvist, Allan Eriksson, Fred Eriksson, Hjalmar Eriksson, Ture Eriksson, Maj Hirdman, Moa Martinson och andra. De danska författarna är Martin Andersen-Nexö, Hans Kirk och Hans Scherfig. De amerikanska är Howard Fast och Jack London, de ryska Ilja Ehrenburg, Konstantin Fedin, Boris Gorbatoj, Hans Leberbrecht o. s. v.

De farliga boktitlarna är bl. a. Trappan, Guldfrukten land, De tomma platsernas passagerare, Den nionde vägen, Basse, Löparen, Ung glädje, bråd sorg, Sista gränsen, Vardag i Arktis, Kamrater utan fana, Ett vitt och ensamt segel, Daglönarna, Kaptener, Byn på grytbotten, Hägrande stad, Järnhälen, Jag möter en diktare, Anna, Stål och slagg, Idealister, Vattentornet, Lotterisvensken av Martin Andersen-Nexö m. fl.

I filosofi och samhällskunskap finns det verk av Marx och Engels, Lenin, Stalin och Lord Russel av Liverpool. Boktitlarna är bl. a. Familjens, privategendomens och statens ursprung, Kommunistiska manifestet, Svensk arbetarrörelse i brytningstid, Arbetarklassen och nationen, Till kritiken av den politiska ekonomin, Pariskommunen, Filofsins elände, Konst och litteratur,

Granskning av statsrådsprotokollen

Klasserna och demokratin, Hakkorsets gissel och Leninismens problem.

Om kultur och politik finns verken Den dialektiska materialismen och vetenskapen, Planetens förvandling, Personlighetens roll i historien, Karl XII och Poltava samt Strindbergs Fredskampen.

Dessutom finns de berömda populärvetenskapliga verken: Hur människan blev en jätte, Människan och naturen samt Kampen om hastigheten. Slutligen bör omnämnas boken Ungersk fotboll, en handledning i fotbollsspelets teknik, taktik och strategi.

Därmed skulle man kunna vara färdig med de två högerreservanterna. Deras ovederhäftighet är klart dokumenterad. Den katalog jag här uppvisat talar sitt tydliga språk om på vilka absoluta ohållbara grunder de fotat sin reservation.

Då reservanterna tydligen söker inge föreställningen att lotteriet huvudsakligen lagt an på bokvinster vilket ju i och för sig inte borde vara något fel, bör det meddelas att värdet på bokvinsterna utgjorde 41 000 kronor medan övriga vinster hade ett värde av 107 350 kronor. Bl. a. utgjordes de högsta vinsterna av sju bilar.

Jag vill sluta med att säga, att vi här har att göra med ett oblygt försök att skada politiska motståndare. Detta är inte bara riktat mot det kommunistiska partiet utan också i anslutning därtill mot regeringen och föredragande statsrådet.

Det är högern som svarar för det ohemula tilltaget, samma höger som i olika sammanhang söker framställa sig som den goda tonens och vederhäftighetens riddare framför alla andra partier. Jag har här påvisat hur mycket dess fraser är värda. Än en gång har högern visat vad den är och förblir i svensk politik.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Granskning av statsrådsprotokollen

Herr talman! Jag var mycket väl medveten om att herr Senander skulle bli stött i kanten av vår hemställan om en omförmålan, och jag är också väl medveten om att våra politiska uppfattningar aldrig kan förenas. Det heter ju att öst är öst och väst är väst, och även om herr Senander och jag är från västra sidan av Sverige kommer det gamla påståendet alltid att stå sig beträffande våra politiska uppfattningar.

Herr Senander har i sitt långa anförande menat, att då vi talar om att 960 av dessa vinster utgöres av litteratur med huvudsakligen kommunistisk propaganda, har vi inte på något sätt gjort oss omakett att ta reda på vad det är för någon litteratur man för. Jo, herr Senander, det har vi visst. Jag har här i min hand en redogörelse för de böcker som finns där. Det var nog i viss mån riktigt när herr Senander redogjorde för verk och författare, men han glömde bort en hel del som återfinns här. Han glömde att tala om det stora Leninbiblioteket och om Stalinbiblioteket — om det nu finns kvar vet jag inte — om marxismens klassiker o. s. v. Han glömde att tala om böcker av Lenin: Radikalismen — kommunismens barnsjukdom, Staten och revolutionen, Om nationernas självbestämmanderätt, Socialismen och kriget, Imperialismen och socialismens splittring, Valen till Konstituerande församlingen och proletarietets diktatur, Till befolkningen, Demokrati och diktatur, Vad betyder sovjetmakt?, Stalins verk: Om Lenin, Marxismen och den nationella frågan, Marxismen och språkvetenskapens frågor, Socialismens ekonomiska problem i SSRU, o. s. v. Jag skulle kunna hålla på ganska länge med att här återge prov på den lektyr som återfinns på Arbetarkulturs förlag och som — det förnekar väl inte herr Senander heller — utgör de vinster som vederbörande vinnare i detta lotteri får till skänks.

Herr Senander pekar på att det är bara vi på högerhåll som gör dessa an-

märkningar och som över huvud taget vid alla tillfällen gör anmärkningar mot kommunisterna. Ja, jag vill säga herr Senander att i det här fallet är jag absolut inte något slaktoffer på det högerpolitiska altaret, om det var så herr Senander uttryckte sig.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju egentligen värre än vad jag tänkte. Jag utgick nämligen ifrån att reservanterna inte alls hade reda på vilka böcker som utgavs på Arbetarkulturs förlag. Nu visar det sig att de verkligen har tittat litet närmare på saken, men ändå skriver de i sin reservation att huvuddelen av den litteratur som utges på Arbetarkulturs förlag utgöres av propaganda för diktaturen i öster. Jag får verkligen tillkännage min överraskning över att inte herr Nilsson i Göingegården har kostat på sig åtminstone det medgivandet, att man farit fram med ovederhäftigt prat i detta avseende.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi är nog alla som finns i denna kammare överens om att huvuddelen av den lektyr som utges på detta förlag är kommunistisk propaganda.

Sedan vill jag påminna herr Senander om att dessa frågor tidigare har varit uppe i debatt i riksdagen. I ett interpellationssvar vid ett tillfälle yttrade landets statsminister följande: »Det parti jag företräder tvekar icke att karakterisera det kommunistiska partiet i vårt land som företrädare av en för vår demokratiska samhällsordning främmande och fientlig åskådning.» Med åberopande av detta påstående, som jag för min del på det livligaste vill instämma i, vill jag säga att det är ett renlighetskrav som man har rätt att ställa på statsmakterna, att de inte genom särskilda åtgärder uppmuntrar en verksamhet, som landets

Granskning av statsrådsprotokollen

statsminister har förklarat vara landsfarlig. Att vi accepterar att det finns kommunistiska representanter i riksdagen är en sak; en annan sak är att det bedrivs en studieverksamhet, som anses vara så värdefull, att man till och med genom särskilda stödåtgärder uppmontrar densamma.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Nilsson i Göingegården, om han över huvud taget har en aning om vilken studieverksamhet vi bedriver. Han pratade mest i vädret här, och det har också de båda reservanterna gjort i sin reservation.

Herr Nilsson talar om den marxistiska litteratur som vi har på vårt förlag. Den har existerat på vårt förlag hela tiden sedan 1929, men herr Nilsson i Göingegården fäster inget som helst avseende vid den mängd av andra verk som vi har givit ut och bland vilka de som vunnit på vårt lotteri kunnat fritt välja. Det vore väl i alla fall en bra långt driven art av förmynderskap om herr Nilsson i Göingegården och hans medreservant skulle bestämma, vilka vinster de skall ha som vinner i ett lotteri som är beviljat av regeringen.

Jag slår än en gång fast, att det bara är ovederhäftigt prat som reservanterna för till torgs i sin reservation och, på vilket de fotat sitt försök till ett angrepp mot både det kommunistiska partiet och föredragande statsrådet.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Frågan om kommunisterna och lotteritillstånden prövades vid 1954 års riksdag. Med stor, för att inte säga förkrossande majoritet avvisades en högermotion, som syftade till att utestänga kommunisterna från möjligheten att få lotteritillstånd. Jag är därför överraskad över att frågan nu har tagits upp på detta sätt.

Visserligen medger konstitutionsutskottets högerledamöter, att ingen kon-

stitutionell anmärkning kan göras mot handelsministern, och det är ju alltid en framgång att notera, men herr Yngve Nilsson i första kammaren och herr Nilsson i Göingegården i denna kammare kunde dock inte underlåta att yrka på en omförmälan.

Det argument som reservanterna i konstitutionsutskottet använder är att flertalet av de lägre vinsterna i det lotteri, som kommunisterna fått tillstånd till, utgörs av litteratur från ett kommunistiskt bokförlag. Är detta verkligen ett hållbart argument när det gäller lotter som skall säljas uteslutande genom de kommunistiska organisationernas försorg?

Vad lottantalet beträffar har överståthållarämbetet tillstyrkt den utökning som har skett.

Herr talman! Jag fattar riksdagens beslut 1954 som ett klart besked, att lotteriförordningen inte skall tolkas på ett sätt för ett av de i riksdagen representerade partierna och på ett annat sätt för övriga riksdagspartier. Vill högern ha en ändring till stånd, får man söka andra vägar än att yrka på en omförmälan mot handelsministern, när han klart följt vad riksdagen har uttalat.

Låt mig för säkerhets skull betona, att konstitutionsutskottets ställningstagande inte bottnar i någon sympati för kommunisterna eller deras verksamhet. Kommunisterna framstår, nu som förr, som ett hot mot svenska folkets frihet och landets suveränitet. Kampen mot demokratiens fiender, var de än må finnas, måste emellertid enligt min mening föras med andra medel än 1939 års lotteriförordning.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag endast säga, att vad som i ärendet sig tidigare har tilldragit och det beslut som fattats med den förkrossande majoritet som herr Andersson i Linköping talade om väl inte är belägg

Sänkning av den statliga inkomstskatten

för att den lektyr som delats ut såsom vinster i detta lotteri inte är kommunistisk propaganda. Det är mot detta som vi i första hand vänder oss i vår omförmälan.

Dessutom vill jag säga, att det väl måtte vara vår oförytterliga rättighet att framföra vår mening i konstitutionsutskottet. Vi har dock inte gjort någon formell konstitutionell anmärkning mot statsrådet utan vänder oss dels mot vinstplanen och dels mot den starka utökningen detta år av antalet lotter.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården säger nu, att ingen kan bestrida att det är kommunistisk propaganda som utges från det förslag det här handlar om. Ja, det är naturligt att det är, men vart vill herr Nilsson komma när han resonerar på detta sätt? Vi för ju ut vårt partis propaganda både här i riksdagen och eljest. Är det det gamla högeridealet om partiförbud som ger sin återklang här, eller vad är det? Den frågan kanske herr Nilsson i Göingegården bör svara på, så att vi får veta var högern verkligen står i dagens situation.

§ 2

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 februari 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 88, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riks-

dagen att antaga vid propositionen följande förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Förslaget avsåg en sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer med verkan från och med den 1 januari 1957. Skattesänkningen, vars tyngdpunkt förlagts till de mindre inkomsttagarna, föreslogs komma till stånd genom jämkningar av skatteskalorna i ovan nämnda lagrum.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 535 av herr *Birke m. fl.* och II: 683 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 88 måtte

1) antaga ett i motionen intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, innebärande andra skatteskalor med bl. a. lägre procenttal och svagare progression än Kungl. Maj:t föreslagit;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt företaga en utredning rörande frågan om ett återinförande av barnavdragen vid beskattningen och om en förbättring av förvärvsavrdraget för gift kvinna samt för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda;

3) uttala, att statsbidragen till kommuner borde utformas så, att kommunernas intresse av sparsamhet i förvaltningen i största möjliga utsträckning främjades, ävensom att övriga åtgärder borde vidtagas för att nedbringa kommunernas utdebiteringsbehov;

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter här om företagen utredning, för 1957 års riksdag framlägga förslag om en indexreglering av dels ortsavdragen, dels skatteskalornas skiktintervaller för den beskattningsbara inkomsten;

II) de likalydande motionerna I: 536 av herr *Öhman* och *Norling* samt II: 681 av herr *Hagberg m. fl.*, vari hemställt att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 88 samt beaktande av vad som i motionerna utvecklats, måtte

1) uttala att de ortsavdrag, som gällde vid statlig och kommunal inkomstbeskattning, borde successivt för hela landet och inom en tidrymd av tre år höjas till 5 200 kr. för gift samt ensamstående med försörjningsplikt och till 2 600 kr. för övrig ensamstående;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven för de sakkunniga för höjning av de kommunala ortsavdragen, att förslag i enlighet med vad som yrkats under punkt 1 bleve utformat till sådan tidpunkt, att det kunde föreläggas 1957 års riksdag för beslut;

III) de likalydande motionerna I: 537 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 682 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställt »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 88 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att behov föreligger av en samlad översyn genom en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att framlägga en plan för fullföljande av årets skattereduktion genom successiva skattelättnader de närmaste åren, och att denna utredning arbetar så snabbt, att en proposition kan föreläggas nästa års riksdag»; ävensom

IV) motionen II: 680 av herr *Sjölin*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit ett antal vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner.

I de likalydande motionerna I: 21 av fru *Wallentheim m. fl.* och II: 28 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* hade hemställt,

a) att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om statlig inkomstskatt att ortsavdragen för ensamstående, som hade vårdnaden om barn

Sänkning av den statliga inkomstskatten

under 16 år, bleve lika stora som för gifta skattskyldiga, samt

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att utredningen om de kommunala ortsavdragen m. m. meddelades direktiv att pröva frågan om motsvarande ändringar i fråga om den kommunala beskattningen.

I de likalydande motionerna I: 293 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 224 av herr *Ohlin m. fl.* hade bl. a. hemställt, att riksdagen måtte besluta

a) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning angående en ökad rättvisa vid avvägningen av beskattningen mellan barnfamiljer och övriga genom införande av barnavdrag vid inkomstbeskattningen, samt

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att frågan om höjning av förvärvsavdraget i syfte att minska sambeskattningseffekten utreddes skyndsamt, så att förslag snarast kunde föreläggas riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 294 av fru *Gärde Widemar* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 242 av fröken *Elmén* och herr *Wedén* hade hemställt »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om statlig inkomstskatt och kommunalskattelagen, att hustru, vilken redovisat inkomst av rörelse eller arbetsinkomst, som redovisats under inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet, medges avdrag vid såväl den statliga som den kommunala taxeringen med högst 1 000 kronor, samt därutöver att den, som haft hemmavarande barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, vid taxeringen till såväl statlig som kommunal inkomstskatt medges ytterligare avdrag med hälften av arbets- eller rörelseinkomsten, dock högst tillhoppa 3 000 kronor».

I de likalydande motionerna I: 295 av fru *Gärde Widemar m. fl.* och II: 244 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* hade hemställt, »att riksdagen ville besluta

Sänkning av den statliga inkomstskatten

sådan ändring av gällande bestämmelser att ogift skattskyldig (varmed jämställes änka, änking eller fränskild) med hemmavarande barn och förvärvsarbete utanför hemmet i beskattningshänseende jämställas med sådan skattskyldig som haft husföreståndarinna, samt att det högre ortsavdraget för ensamstående med barn får åtnjutas till dess barnet fyllt 18 år såvida barnet icke dessförinnan förskaffat sig egen deklarationspliktig inkomst samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext».

I de likalydande motionerna I: 443 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Magnusson* samt II: 572 av herr *Agerberg m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagda

a) förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

I de likalydande motionerna I: 446 av fröken *Andersson* och II: 573 av herr *Cassel* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att skattskyldig, som försörjer barn för vilket barnbidrag utgår, skall erhålla ett med 1 000 kronor för varje sådant barn förhöjt ortsavdrag samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 88 och med avslag å dels de likalydande motionerna I: 535 av herr *Birke m. fl.* och II: 683 av herr *Hjalmarson m. fl.*, i vad motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, dels ock motionen II: 680 av herr *Sjölin*, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 21 av fru *Wallentheim m. fl.* och II: 28 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 295 av fru *Gärde Widemar m. fl.* och II: 244 av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 301 av fröken *Ranmark m. fl.* och II: 230 av fru *Eriksson* i Stockholm,

4) de likalydande motionerna I: 446 av fröken *Andersson* och II: 573 av herr *Cassel*,

5) de likalydande motionerna I: 293 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 224 av herr *Ohlin m. fl.*, i vad motionerna behandlas i detta betänkande,

6) de likalydande motionerna I: 294 av fru *Gärde Widemar* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 242 av fröken *Elmén* och herr *Wedén*,

7) de likalydande motionerna I: 443 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Magnusson* samt II: 572 av herr *Agerberg m. fl.*,

8) de likalydande motionerna I: 535 av herr *Birke m. fl.* och II: 683 av herr *Hjalmarson m. fl.*, i vad motionerna ej behandlats under A),

9) de likalydande motionerna I: 536 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 681 av herr *Hagberg m. fl.* ävensom

10) de likalydande motionerna I: 537 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 682 av herr *Ohlin m. fl.*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr *Birke m. fl.* och II: 683 av herr *Hjalmarson m. fl.*, i vad motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 88 och motionen II: 680 av herr *Sjölin*, antaga det vid motio-

nera I: 535 och II: 683 fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B) att riksdagen måtte

1. med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 293 av herr Ohlon m. fl. och II: 224 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge här förevarande fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt företaga en utredning rörande frågan om ett återinförande av barnavdragen vid beskattningen samt, så snart de ekonomiska förutsättningarna föreläge, för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda;

2. a) med bifall till de likalydande motionerna I: 443 av herrar Ebbe Ohlsson och Magnusson samt II: 572 av herr Agerberg m. fl. för sin del antaga de vid motionerna fogade förslagen dels till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), dels ock till förordning om ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

b) med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl. samt i anledning av de likalydande motionerna I: 293 av herr Ohlon m. fl. och II: 224 av herr Ohlin m. fl., i den del motionerna här behandlats, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt företaga en utredning rörande frågan om en förbättring av förvärvsavdraget för gift kvinna samt för riksdagen framlägga de förslag utredningen kunde föranleda;

3. med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna avsåge förevarande fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter härom företagen utredning, för 1957 års riksdag framlägga förslag om en indexreglering

Sänkning av den statliga inkomstskatten

av dels ortsavdragen och dels skattskalornas skiktintervaller för den beskattningsbara inkomsten;

4. med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna avsåge förevarande fråga, uttala, att statsbidragen till kommuner borde utformas så, att kommunernas intresse av sparsamhet i förvaltningen i största möjliga utsträckning främjades, ävensom att övriga åtgärder borde vidtagas, vilka kunde vara ägnade att nedbringa kommunernas utdebiteringsbehov;

II) av herrar *Kristensson* i Osby, *Söderquist*, *Kronstrand*, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka under B) hemställt att riksdagen måtte

1. a) med anledning av de likalydande motionerna I: 21 av fru Wallentheim m. fl. och II: 28 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 295 av fru Gärde Widemar m. fl. och II: 244 av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

dels för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 48 § 2 mom. samt anvisningarna till 48 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att 48 § 2 mom. samt anvisningarna till 48 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

48 §.

2 mom. Skattskyldig fysisk — — — nedan sägs.

Skattskyldig, som — — — 2 000 kronor.

Skattskyldig, som under beskattningsåret haft husföreståndarinna hos sig anställd eller haft förvärvsarbete utom hemmet, äger, därest han varit ogift (varmed jämställs änking, änka eller frånskild) och haft hemmavarande barn

Sänkning av den statliga inkomstskatten

för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, att åtnjuta kommunalt ortsavdrag med belopp som i föregående stycke sägs.

Annan skattskyldig — — — 1 400 kronor.

Anvisningar
till 48 §.

Vad i denna paragraf stadgas om person, som varit här i riket bosatt, skall på grund av föreskriften i 68 § tillämpas även å person, som här i riket stadigvarande vistats. Frågan om en person varit gift eller om en gift person levtt tillsammans med sin make, liksom ock frågan huruvida skattskyldig haft barn eller icke bedömes med ledning av föreskrifterna i 65 §. Rätt till allmänt barnbidrag anses föreligga från och med den dag barnet fötts eller rätten eljest inträtt till och med den dag barnet fyllt 16 år eller rätten eljest upphört. Med barn avses jämväl styvbarn ävensom adopterat barn. Avgörande för frågan, huruvida skattskyldig haft hufvöreståndarinna eller förvärsarbete utom hemmet, är det förhållande, som rätt under större delen av beskattningsåret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1957 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1957 eller tidigare år.

dels antaga följande

Förslag
till

förordning angående ändrad lydelse av 8 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Härigenom förordnas, att 8 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

1 mom. Skattskyldig fysisk — — — mom. kommunalskattelagen.

Skattskyldig, som — — — 4 000 kronor.

Skattskyldig, som under beskattningsåret haft hufvöreståndarinna hos sig anställd eller haft förvärsarbete utom hemmet, äger, därest han varit ogift (varmed i denna paragraf jämställes änking, änka eller fränschild) och haft hemmavarande barn för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, att åtnjuta statligt ortsavdrag med belopp som i föregående stycke sägs.

Gift skattskyldig, — — — om barnet.

Annan skattskyldig — — — 2 000 kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1957 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1957 eller tidigare år.

dels ock för sin del antaga följande

Förslag
till

förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Härigenom förordnas, att 4 § 2 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 §.

2 mom. I skatttabellerna — — — utan barn).

Gift, med — — — av skattskyldiga.

Gift, med — — — 2) avses.

Ogift skattskyldig, som har hufvöreståndarinna hos sig anställd eller förvärsarbete utom hemmet, skall, om han har hemmavarande barn för vilket rätt till allmänt barnbidrag föreligger, likställas med gift manlig inkomsttagare som under 2) avses.

Under 3) — — — av skattskyldiga.

Med ogift — — — eller hemskild.

Sänkning av den statliga inkomstskatten*Förslag*

till

förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Härigenom förordnas, att 4 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 §.

2 mom. Har gift kvinna, som levt tillsammans med sin man och som under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt, under året haft inkomst av rörelse eller av eget arbete, må hon, om och i den mån sådan hennes inkomst därtill förslår, åtnjuta avdrag med 500 kronor eller, om hon haft hemmavarande barn för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, med 500 kronor jämte 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 2 000 kronor.

Har gift man, som levt tillsammans med sin hustru och som under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt, under året haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har den skattskyldiges hustru utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 500 kronor, må mannen, om och i den mån sådan hennes inkomst därtill förslår, åtnjuta avdrag med 500 kronor.

Avdrag enligt detta moment må icke för makarna tillsammans överstiga 500 kronor eller, om den gifta kvinnan haft hemmavarande barn för vilket rätt till allmänt barnbidrag förelegat, 2 000 kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1957 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1957 eller tidigare år.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957 och skall dessförinnan tillämpas såvitt angår upprättandet av skattetabeller för inkomståret 1957.

b) med bifall till de likalydande motionerna I: 293 av herr Ohlon m. fl. och II: 224 av herr Ohlin m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna avsåge här förevarande fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om införande av barnavdrag vid beskattningen i syfte att nå ökad rättvisa vid avvägningen av beskattningen mellan barnfamiljer och övriga;

2. a) med anledning av de likalydande motionerna I: 294 av fru Gärde Widemar och fru Hamrin-Thorell och II: 242 av fröken Elmén och herr Wedén

dels för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

46 §.

3 mom. Har gift kvinna, som levt tillsammans med sin man och under större delen av beskattningsåret varit här i riket bosatt, under året haft inkomst av rörelse eller av eget arbete, må hon, om och i den mån sådan hennes inkomst därtill förslår, i hemortskommunen åtnjuta avdrag med 500 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1957 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1957 eller tidigare år.

dels ock antaga följande

b) med bifall till de likalydande motionerna I: 293 av herr Ohlon m. fl. och

Sänkning av den statliga inkomstskatten

II: 224 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge här förevarande fråga, samt i anledning av de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl., i den del motionerna här behandlats, ävensom de likalydande motionerna I: 443 av herrar Ebbe Ohlsson och Magnusson och II: 572 av herr Agerberg m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om en vidare höjning av förvärvsavdraget i syfte att minska sambeskattningseffekten måtte utredas skyndsamt, så att förslag snarast kunde föreläggas riksdagen;

3. med bifall till de likalydande motionerna I: 535 av herr Birke m. fl. och II: 683 av herr Hjalmarson m. fl., i vad motionerna rörde här förevarande fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter härom företagen utredning, för 1957 års riksdag framlägga förslag om en indexreglering av dels ortsavdragen och dels skatteskalornas skiktintervaller för den beskattningsbara inkomsten;

4. med bifall till de likalydande motionerna I: 537 av herr Ohlon m. fl. och II: 682 av herr Ohlin m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en samlad översyn genom en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att framlägga en plan för fullföljande av årets skattereduktion genom successiva skattelättnader de närmaste åren och att denna utredning förelades att arbeta så snabbt att en proposition kunde föreläggas nästa års riksdag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Den svenska riksdagen har under senare år allt som oftast fått sysselsätta sig med de skatteskalor, som ligger till grund för vår beskattning. Sålunda fattade riksdagen 1947 beslut om nya skatteskalor, och därmed inleddes vår *högskattepolitik* på den statliga inkomstbeskattningens område.

Skärpt förmögenhetsskatt och kvarlåtenskapsskatt fick svenska folket på köpet vid 1947 års skattebeslut.

Vi fick alltså i och med detta 1947 års beslut det *socialistiska skattesystem*, som vi sedan dess har varit begåvade med. Högern, folkpartiet och även bondeförbundet var från början emot den socialistiska skattepolitiken, och vi inom högern är fortfarande emot densamma, medan bondeförbundet nu synes acceptera högskattepolitiken med alla dess negativa konsekvenser.

1947 års skatteskalor blev inte gamla. Sedan en parlamentarisk kommitté 1951 enhälligt förkastat dem och förklarat, att den inledda högskattepolitiken inverkade skadligt på arbetsviljan, sparviljan och företagsamheten samt dessutom verkade uppluckrande på deklaramoralen, antogs av 1952 års riksdag nya skatteskalor. De hade, som alltid sker, när nya skatteskalor tillkommer, utarbetats med tanke på att de skulle användas vid grundbeloppsnivån, d. v. s. vid en uttagningsprocent av 100. Dessa 1952 års skatteskalor har dock aldrig kommit till användning vid grundbeloppsnivån. På grund av socialdemokraternas och bondeförbundets gemensamma uppträdande beslöt riksdagen redan samma år, att skalorna skulle tillämpas med 110 procents uttag. Denna uttagningsprocent har de nuvarande regeringspartierna alltsedan dess bibehållit, varigenom 1952 års skalor fått andra verkningar än om de tillämpats med 100 procents uttag, som ursprungligen var tänkt.

1952 års skalor blev förfuskade genom regeringspartiernas skattepolitik, och mot detta har högern ständigt reagerat.

Verkningarna av 1947 och 1952 års skattebeslut har dessutom skärpts genom den inflation, som på grund av regeringens ekonomiska politik, däri även inräknad skattepolitiken, med stora steg gått fram över vårt land sedan år 1947.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Vi står i dag på nytt inför ett beslut om nya skatteskalor. Det föreligger här nu i dag två huvudförslag, *regeringspartiernas förslag*, vartill folkpartiet givit sin anslutning, och *högerens förslag*. Av regeringspartiernas och högerens förslag till skatteskalor kan även utläsas de skattesänkningar, som dessa tre partier, alltså socialdemokraterna och bondeförbundarna å ena sidan samt högern å andra sidan, vill åstadkomma, eftersom såväl regeringspartierna som högern förutsätter, att skalorna skall tillämpas vid grundbeloppsnivån, d. v. s. vid en uttagningsprocent av 100. Skattelättnaden uppgår enligt socialdemokraternas och bondeförbundets förslag till 375 miljoner kronor, medan den enligt högerens förslag uppgår till 825 miljoner kronor.

Inom högern kan vi inte godta Kungl. Maj:ts förslag till skatteskalor, bland annat därför att progressiviteten i beskattningen skärpes, om dessa skalor antas. Vidare försvårar de en vidgning av tudelningsprincipens tillämpningsområde, och dessutom försvåras möjligheterna till en breddning av det proportionella bottenkiktet. Därtill kommer att vi anser, att utrymme finns för en större skattelättnad än som åstadkommes med socialdemokraternas och bondeförbundarnas skatteskalor.

Jag vill, herr talman, först med ett par ord beröra progressionen, sådan den nu är och hur den blir enligt regeringens föreliggande förslag.

Som det nu är beskattas beskattningsbara inkomster intill 8 000 kronor med 13,2 procent då det gäller den statliga beskattningen. Därefter höjes procent-satsen till 17,6 procent, när inkomsten ligger mellan 8 000 och 10 000 kronor och till 22 procent på inkomster, som ligger mellan 10 000 och 12 000 kronor. Mellan 12 000 och 16 000 kronor utgör beskattningen till statlig inkomstskatt 27,5 procent.

Vad innebär nu i praktiken denna progressivitet? Jo, om vi utgår exem-

pelvis från en person, som har 7 500 kronor i beskattningsbar inkomst, så beskattas enligt nuvarande skatteskalor varje merinkomst av 100 kronor med kronor 13:20, då det gäller den statliga skatten. Skulle vederbörande däremot ha en inkomst av 12 000 kronor, så beskattas varje merinkomst av 100 kronor med kronor 27:50; alltså beskattas varje merinkomst av 100 kronor enligt nuvarande skatteskalor med kronor 14:30 mera om inkomsten ligger över 12 000 kronor än om den ligger under 8 000 kronor.

Hur blir det nu enligt det föreliggande regeringsförslaget? Jo, om den beskattningsbara inkomsten är under 8 000 kronor, beskattas varje merinkomst av 100 kronor med 11 kronor, men ligger den över 12 000 kronor, beskattas statligt varje merinkomst av 100 kronor med 27 kronor, d. v. s. med 16 kronor mera, alltså enligt nuvarande skalor med kronor 14:30 mera och enligt förslaget nya skalor med kronor 16:— mera.

Progressionen har alltså skärpts i stället för att, som man tycker, den bort lindras. Detta anser vi på högerhåll vara ytterst betänkligt. Inte sporrar man med en sådan skatteskala till exempelvis ökade arbetsinsatser, och jag frågar: Hur kommer alla de som ingår äktenskap och där båda parterna behåller sitt förvärvsarbete att betrakta en sådan skatteskala? Jo, de kommer säkerligen att anse sambeskattningen ännu mera orättvis än tidigare. Jag kan icke heller underlåta påpeka, att även bevillningsutskottets majoritet tycker att denna ökade progressivitet är en skönhetsfläck, som de dock inte gjort det minsta åt för att få bort.

Jag har i korthet framhållit vilka svagheter de skatteskalor har som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition, och jag vill nu med några ord beröra de skatteskalor som framlagts i högerens partimotion och som vi högerreservanter anslutit oss till.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

När högern utarbetat dessa skatteskalor har framför allt fyra saker varit vägledande för oss.

Vi har för det första velat åstadkomma en *rejäl skattelättnad* för alla personer, en skattelättnad som för de flesta skulle medföra en lägre skatt än 1947 års beskattning. Det av högern framlagda skatteförslaget ger i medeltal en skattelättnad av 22 procent. För de gifta skulle skatten sjunka med 23 procent och för de ensamstående med 19 procent.

Vi försökte, för det andra, vid utarbetandet av dessa skalor att få *bort den starka progressivitet* som nu finns i progressionsskikten närmast över de lägsta och som ytterligare skärpts genom regeringsförslaget. Detta har vi också åstadkommit, samtidigt som vi sänkt marginalskatterna mera än vad som skett i regeringsförslaget. I de skatteskalor som högern föreslår för gifta är skattesatsen 10 procent upp till 8 000 kronors beskattningsbar inkomst. Sedan är den 14 procent intill 12 000 kronor och 18 procent i inkomstläget mellan 12 000 och 16 000 kronor. Detta medför, om jag knyter an till mitt tidigare anförda exempel, i vilket vi fann att skatten på varje 100-tal kronors beskattningsbar inkomst i 8 000-kronorsläget och 12 000-kronorsläget ökade med icke mindre än 16 kronor, att ökningen enligt högerförslaget blir endast den halva eller 8 kronor. Och när den statliga marginalskatten enligt regeringsförslaget vid en inkomst av 12 000 kronor utgör 27 procent, så är den enligt högerförslaget endast 18 procent.

Vi har, för det tredje, försökt att bygga upp skatteskalan på ett sådant sätt att det *proportionella bottenskiktet lätt kan breddas*. Genom att väsentligt sänka progressiviteten i de lägre inkomstskikten anser vi oss ha löst även detta problem.

Slutligen och för det fjärde var det *sambeskattningsproblemet* som vi ville ägna en tanke åt. Konstruktionen hos

de nuvarande skalorna liksom de i propositionen föreslagna är sådan, att tudelningsprincipen vid sambeskattningen kommer att tillämpas för beskattningsbara inkomster för äkta makar upp till 10 000 kronor, d. v. s. årsinkomster på i runt tal 16 000 kronor. De skalor, som högern här nu föreslår, innebär en höjning av denna gräns med 6 000 kronor vad gäller den beskattningsbara inkomsten. Detta kommer att betyda att för familjeinkomster upp till cirka 23 000 kronor skulle tudelningsprincipen tillämpas. Vi har alltså här tagit ytterligare ett steg för att lösa sambeskattningsproblemet, vilket vi betraktar som ett steg i rätt riktning för att åstadkomma större skatterättvisa åt familjerna.

Om man närmare penetrerar högerens förslag till skatteskalor finner man — som jag förut framhållit — att vi eftersträvat en *rejäl skattelättnad* för alla. Man finner att denna skattelättnad procentuellt sett är störst i de s. k. mellanskikten och de lägre inkomstskikten. Att vi speciellt lagt oss vinn om att få en ordentlig skattelättnad i mellanskikten beror — som jag redan sagt — på att den nuvarande progressionen är särskilt hård för dessa och dessutom på att vi här finner de flesta sambeskattade och skattskyldiga med barn. Ungefärligt har vi beräknat den skattelättnad som barnfamiljerna skulle få enligt högerförslaget till cirka 325 miljoner kronor mot att denna lättnad i regeringsförslaget endast torde uppgå till cirka 140 miljoner kronor. Detta om skatteskalorna.

I högerens partimotion har även tagits upp vissa detaljproblem inom beskattningens område. Så har vi föreslagit att ogift skattskyldig med hemmavarande barn, för vilket rätt till allmänt barnbidrag föreligger, skall beskattas enligt den skatteskala som gäller för gift skattskyldig och icke efter den skala som gäller för ensamstående. I regel är den ekonomiska situationen så-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

dan för dessa berörda skattskyldiga att deras skattekraft icke är större än för gifta personer. Den av högern föreslagna ändringen bör därför enligt reservanternas uppfattning komma till stånd redan nu.

Barnfamiljernas skatteproblem är en annan sak som vi från högerhåll tagit upp till behandling. Vår uppfattning är att ett system med barnavdrag absolut hör samman med en beskattningsform som bygger på skatteförmågeprincipen, att vi alltså skall komplettera barnbidragen med avdrag. Vi föreslår därför en utredning i denna sak och att förslag härom förelägges riksdagen så snart de ekonomiska förutsättningarna härför föreligger.

Inom högerpartiet anser vi frågan om förvärvsavdraget för gift kvinna vara otillfredsställande löst. I den reservation, som avgivits av herr Hagberg i Malmö och mig har vi därför begärt att frågan skall utredas. Redan nu bör emellertid samma ordning kunna införas vid kommunalbeskattningen som vid statsbeskattningen då det gäller gift kvinna som biträder mannen inom hans jordbruk eller annat företag.

Slutligen, herr talman, har i högerens partimotion framförts förslag om att en utredning bör företas rörande *indexreglering* av ortsavdragen och progressionskikten i skatteskalorna. Alla har vi klart för oss vilken urholkning av ortsavdragen som förekommer vid en penningvärdeförsämring och hur en inflationistisk utveckling, som blir helt eller delvis kompenserad genom ökade löner etc., påverkar progressiviteten i beskattningen. Det av högermotionärerna framförda förslaget om utredning rörande berörda indexreglering, biträder vi högerreservanter inom utskottet.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till reservation I av herr Hagberg i Malmö och mig.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Vid 1954 års riksdag riktade folkpartiet i en partimotion uppmärksamheten på den skatteskärpning som ägt rum genom inflationen efter kriget. I den motionen angav vi siffror, som belyste att den automatiska skatteskärpningen i genomsnitt översteg 10 procent och att skärpningen var särskilt stor för de lägre inkomsttagarna. Vi yrkade då på en allmän skattelättnad med tyngdpunkten lagd på de lägre inkomsttagarna. Detta folkparti-krav pressade så småningom finansministern till ett löfte om en skattelättnad, där tonvikten skulle läggas just på de lägre inkomsttagarna. Finansminister Sträng har förklarat detta tidigare löfte vara en av anledningarna till de skattelättnader, som de nu föreslagna skatteskalorna innebär.

Den skatteskärpning som äger rum genom en inflation beror på att man med stigande inkomster kommer upp i högre progression, men den beror också på att ortsavdraget faller i värde. Därför ligger det nära till hands att söka åstadkomma rättelse i höjda ortsavdrag, men vi anser från vårt håll att man där först bör vidtaga en justering av det kommunala ortsavdraget. Det är ju allmänt erkänt att detta för närvarande inte täcker existensminimum. Vi vill därför inte nu rubba på det statliga ortsavdraget — det kommunala bör gå före.

Vad skatteskalorna beträffar, så villar det av finansministern framlagda förslaget på det mellersta alternativet från 1955 års statsskatterevison. Detta förslag av den parlamentariska utredningen är en kompromiss, som företrädare för det socialdemokratiska partiet, bondeförbundet och folkpartiet har enats om, och skalorna innebär att den procentuella lättnaden blir störst för de lägre inkomsttagarna. Vid en uttagningsprocent på 95 betyder lättnaderna en sänkt marginalskatt för alla. Frågan om uttagningsprocenten kommer här

Sänkning av den statliga inkomstkatten

upp i en senare debatt, men jag vill redan nu erinra om att såväl departementschefen som utskottet är av den mening, att ifrågavarande skalor kan användas vid olika uttagsprocent. Vi kommer att föreslå 95 procent, vilket innebär ett inkomstbortfall på ungefär 175 miljoner kronor utöver regeringens förslag. Regeringens skattelättnad uppgår som bekant till 375 miljoner kronor per helt år räknat och vårt förslag per helår till ungefär 550 miljoner kronor. Eftersom frågan om uttagsprocenten som sagt kommer upp i en senare debatt, skall jag här inskränka mig till att framhålla att folkpartiets förslag i detta stycke enligt vår mening är förenligt med sunnda statsfinanser. Om man följer vår linje, blir det ändå ett rimligt budgetöverskott för nästa år.

Storleken av skattelättnaden har vi avvägt med hänsynstagande till ökade utgifter på de sociala och kulturella områdena. Vidare räknar vi med en höjning av de kommunala ortsavdragen och också med utrymme för andra skattelättnader. Den lättnad, som nu skall ske i den statliga inkomstkatten, bör följas av nya. Vi betraktar alltså denna lättnad som ett steg mot rimligare beskattning.

Från folkpartiets sida har vi framfört krav på förbättring av förvärvsavdraget för förvärvsarbetande gift kvinna. Då de nuvarande reglerna bestämdes 1952, ansåg vi att man inte tog tillräcklig hänsyn till de merkostnader, som gift kvinna med förvärvsarbete har för inkomstens förvärvande, detta alldeles särskilt när det finns minderåriga barn i familjen. Vi yrkade också 1952 på högre avdragsbelopp i dessa fall.

1954 beslöt riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t om översyn av förvärvsavdragen. Departementschefen meddelar nu i den proposition, som vi i dag behandlar, att utredning om förvärvsavdragen skall komma först sedan utredningen om de kommunala ortsavdragen

är färdig. Alltså skjutes frågan om förvärvsavdragen ytterligare på framtiden.

Vi inom folkpartiet vill inte vara med om detta uppskov. Vi anser att denna fråga är av stor vikt. Det har ofta framhållits här i kammaren att en höjning av förvärvsavdragen är ett rättvist krav, men det har också betonats, att saken är av stor praktisk betydelse för tillvaratagandet av kvalificerad arbetskraft. Därtill vill jag erinra om att den försämring av penningvärdet, som ägt rum sedan de nuvarande förvärvsavdragen beslöts 1952, ytterligare har urholkat de belopp, som då bestämdes. I detta läge framför vi från folkpartiet ett provisoriskt förslag till förbättring av förvärvsavdragen i avvaktan på en kommande utredning. Det ligger ju i sakens natur, att ett sådant provisorium måste tagas till i underkant — man måste gå försiktigt fram vid utformningen. Det är min bestämda övertygelse att vi har gjort detta och att vårt förslag inte hindrar eller inkräktar på den kommande utredningen.

Vårt förslag på detta område går ut på att avdrag för förvärvsarbetande gift kvinna utan minderårigt barn såväl vid den statliga som den kommunala beskattningen skulle höjas från nuvarande 300 kronor till 500 kronor. För gift kvinna med minderårigt barn skulle vid den statliga beskattningen ske en höjning av avdraget från nuvarande 300 kronor plus 10 procent av inkomsten, dock högst 1 000 kronor, till 500 kronor plus 20 procent av inkomsten, dock högst 2 000 kronor. Vi har i detta förslag behållit den nuvarande konstruktionen och i enlighet därmed föreslagit, att avdrag för gift man, som haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och vars hustru där utfört arbete, skall höjas från 300 till 500 kronor, om hustruns arbete kan uppskattas till detta belopp.

Jag har framhållit, att detta är ett provisoriskt förslag. Vi anser alltså att det bör ytterligare utbyggas. Vi vill

dessutom ha en snar utredning för att få fram en mera varaktig och mera tillfredsställande lösning. Jag vill särskilt understryka, att enligt min uppfattning bör denna utredning om förvärvsavdragen inte vara beroende av utredningen om de kommunala ortsavdragen, ty förvärvsavdragen avser en särskild kategori skattskyldiga.

Den provisoriska förändring av förvärvsavdragen som vi har föreslagit betyder att sambeskattningseffekten lindras — den förskjutes uppåt till högre inkomster. Enligt nu gällande regler inträder en skatthöjning genom giftermål, då båda makarna har inkomst utöver en viss storlek. Skatthöjningen inträder för närvarande vid en sammanlagd inkomst för båda makarna på mellan 16 000 och 17 000 kronor för det fall att familjen inte har barn. Det förslag om en provisorisk höjning av förvärvsavdragen som vi lagt fram skulle förskjuta gränsen uppåt till något över 18 000 kronor, om familjen inte har barn. För en familj med barn inträder sambeskattningseffekten nu först vid något högre inkomst på grund av det större förvärvsavdraget; gränsen ligger vid en inkomst på mellan 20 000 och 22 000 kronor. I dessa fall, där alltså familjen har barn, skulle vårt förslag om en provisorisk höjning av förvärvsavdragen innebära, att sambeskattnings-effekten skulle inträda först vid en sammanlagd inkomst för båda makarna på mellan 28 000 och 30 000 kronor. Beräkningarna gäller den statliga inkomstskatten med 95 procents uttag i ortsgrupp 3 med en kommunal utdebitering av 12 kronor och under förutsättning att båda makarnas inkomster är lika stora.

Det har på sista tiden vid många tillfällen talats om att barnfamiljernas läge behöver förbättras. Riksdagen har också begärt förslag om höjda barnbidrag. Från folkpartiets sida har vi dessutom begärt utredning om återinförande av barnavdrag. Den huvudsakliga motive-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

ringen för detta vårt yrkande är att man på det sättet bättre skulle kunna avväga skatten efter bärkraft i samma inkomstläge. För närvarande har vi ju samma skatt för familjer med barn som utan barn, bortsett från förvärvsavdraget. Huvudprincipen för vår beskattning — skatt efter bärkraft — föranleder bl. a. att vi har ett visst existensminimum som skyddas. Detta innebär ett bottenkydd för livets nödtorft. Det förefaller mig vara alldeles givet att detta borde vara större för familjer med barn än för familjer utan barn. Familjer med barn behöver större belopp för att kunna trygga sina elementära behov. Jag vill därför understryka att i princip är barnavdrag en riktig tanke.

Utskottsmajoriteten avvisar för sin del inte helt förslaget om utredning av barnavdrag utan säger att först bör frågan om barnbidrag behandlas. Det förefaller mig som om man här borde slå in på en väg där man har ett system med bådadera, att det bör ske en avvägning mellan höjda barnbidrag och skatteavdrag, alltså ett system med båda dessa möjligheter. Jag finner för min del att det finns en stark motivering för den utredning om barnavdrag som vi inom folkpartiet har begärt.

Vi framför i reservation till dagens betänkande också ett krav på vidgad rätt till ortsavdrag för ogift skattskyldig med hemmavarande barn. Den saken skall jag inte nu tala om, det kommer herr Gustafson i Göteborg att göra; han är motionär på området. Jag framhöll inledningsvis att inflationen skärpt skattetrycket och trots den skattelättnad som framläggandet av dessa skalor innebär ligger skattetrycket nu i stort sett över 1947 års nivå. 1952 yrkade vi inom folkpartiet på en utredning som skulle ta sikte på att finna en indexreglering för att motverka denna automatiska skatteskärpning genom inflationen. Jag medger gärna att detta tekniskt sett är en besvärlig sak och jag sitter inte inne

Sänkning av den statliga inkomstskatten

med någon patentlösning på området men tror ändå, att man har anledning pröva den metoden.

Utskottet skriver om svårigheterna härvidlag, men det är inte bevisat att denna fråga inte går att lösa. Utskottsmajoriteten säger för sin del att det vore »av stort värde» om man kunde få en lösning av frågan till stånd. Och detta är helt naturligt. Den skärpning som inträder genom inflationen är ju en högst olycklig företeelse. Alla bör vara överens om, förefaller det mig, det riktiga i att söka undvika denna. Varför då rygga tillbaka för en utredning om detta spörsmål?

Folkpartiet lade i januari månad i år fram ett skattelättnadsprogram som spände över flera områden. Delvis gällde det omedelbara åtgärder, delvis gällde det utredningskrav. Vi har nu lagt fram förslag om en parlamentarisk kommitté, som skulle ha till uppgift att utarbeta en lämplig turordning för skattelättnaderna med hänsyn till utrymmet i budgeten och med beaktande av ökade utgifter som kan krävas för angelägna reformer. Vi menar att en sådan parlamentarisk kommitté borde göra upp en plan för successiv skattelättnad under de närmaste åren. Utgångspunkten för denna kommittés arbete bör vara att åstadkomma skattelättnader och se till att dessa genomföres på ett rättvist sätt.

Under efterkrigstiden har vi i vårt land haft en skatteökningarnas period. Jag finner det synnerligen angeläget att vårt folk nu i stället får uppleva en skattesänkningens tid. Vi vill inom folkpartiet en ordentlig skattesänkning nu och sedan fortsatt skattesänkingspolitik.

Herr talman! Med dessa synpunkter yrkar jag bifall till den med II betecknade reservationen, av mig själv m. fl.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre diskussion med herr Nilsson

i Svalöv om den rent historiska utvecklingen beträffande skattefrågan. När emellertid herr Nilsson säger att högskattepolitiken gjorde sitt inträde i vårt land i samband med 1947 års skattereform och när han vidare påstår att den skattesänkning som genomfördes 1952 var en förfuskning, så fordrar detta ett bestämt genmäle.

Herr Nilsson i Svalöv kan ändå inte vara okunnig om att 1947 års skattereform kom att innebära skattelättnader för det stora flertalet av vårt lands skattskyldiga, och han kan inte heller vara okunnig om att detsamma gäller 1952 års skattereform.

Det skulle också kunna erinras om de mindre skattesänkningar som tid efter annan har genomförts, bl. a. de skattesänkningar som vi beslöt förra året i samband med vissa förenklingar av skattesystemet. Jag skall emellertid, som sagt, inte ingå närmare på detta, utan vill bara konstatera att man inom de olika partierna nu förefaller vara ense om att det är önskvärt med en sänkning av den statliga direkta beskattningen och att detta främst är motiverat av den utveckling som vi haft här i landet efter skattereformen 1952. Denna utveckling har ju karakteriserats av betydande inkomstökningar, som till en del varit orsakade av de förändringar av penningvärdet, som inträffat under samma tid och som tillsammans medfört ett högre skattetryck framför allt för de lägre inkomsttagarna än vad som förutsattes vid 1952 års skattereform.

Det råder alltså enighet om att en del av de resurser, som samhället har, nu bör användas för att uppnå en lättnad i beskattningen. Men det är vid varje tillfälle, då skattesänkingsfrågan kommer upp, nödvändigt att erinra om att det även måste ske avvägningar med hänsyn till andra intressen. Den avvägning, som först och främst måste göras, är att anpassa skattesänkningen på ett sådant sätt, att den inte försämrar våra

möjligheter att upprätthålla en samhällsekonomisk balans. Vidare måste det ske en avvägning med hänsyn till de reformer, varom alla partier är tämligen ense och som vi vill genomföra inom en näraliggande framtid. Det förslag, som regeringen nu har framlagt och som är tillstyrkt av bevillningsutskottets majoritet, innebär just att man har gjort avvägningar av detta slag.

Det har däremot inte oppositionspartierna gjort, varken högern, folkpartiet eller kommunisterna. Där har man i stället sagt sig: »Låt oss nu sätta i gång en tävling om vilket parti som kan bjuda mest när det gäller en skattesänkning!» Detta har lett till resultat som är rätt enastående med hänsyn till de belopp det här rör sig om. För närvarande tycks högern vara den som leder i denna oppositionspartiernas tävling. Högern föreslår att det från år 1957 skall genomföras en sänkning av den direkta skatten med 825 miljoner kronor. Detta säger dock inte allt om vad som enligt högerens förslag skall hända på skattesänkningens område. Högern har också stakat ut flera andra vägar, varigenom man skulle ha möjlighet att sprida ut de inkomster staten för närvarande har. Högern vill genomföra en sänkning av bolagsbeskattningen, avskaffa investeringsavgifterna och kvarlåtenskapsskatten. Därutöver vill man åstadkomma en via den statliga skatten premierad sparverksamhet. Allt detta skulle medföra att statens inkomster starkt minskade, och det är nog en riktig siffra, när det säges att på detta sätt skulle 1,5 miljard kronor ställas till företagens och enskildas förfogande för ökad konsumtion eller ökade investeringar.

I högerens reservation säges att om man begränsar möjligheten till offentlig efterfrågan, har man genom en skattesänkning inte vidtagit någon åtgärd som är ägnad öka den samlade efterfrågan. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Om man ger ut pengar på ett håll, men försöker hålla inne samma belopp på ett

Sänkning av den statliga inkomstskatten

annat håll, har egentligen ingenting skett. Men när högern i fortsättningen säger att ur samhällsekonomisk synpunkt några avgörande skäl inte kan anföras mot högerpartiets skattesänkingsförslag, så kan man fråga sig, om detta verkligen är riktigt. Jo, säger högern, vi vill genomföra motsvarande besparingar — vi har lämnat förslag där om till årets riksdag. Jag skall inte förneka att det på vissa punkter framlagts sådana förslag, men det är fråga om mycket blygsamma belopp i jämförelse med den imponerande siffra, 1,5 miljard kronor, som här nämnts. Vi får väl därför hoppas att högern kommer att lämna mer preciserade uppgifter om hur man tänker sig kunna hålla tillbaka den efterfrågeökning som ett förverkligande av deras långtgående skattesänkingsprogram skulle medföra.

I avvaktan därpå kan erinras om att man från folkpartiets sida — och jag tror att det är en uppfattning som trängt rätt långt in i oppositionspartiernas egna led — konstaterat att högerförslaget är ett skämt, såsom det säges i Dagens Nyheter, en skattebluff och ett tecken på ansvarslöshet mot näringsliv och samhälle. Så hårda domar fälles alltså över högerförslaget från folkpartiets sida, och det är kanske inte i och för sig så egendomligt i ett läge, där de konsekventa överbudens parti, folkpartiet, för en gångs skull blivit överbudet av ett annat parti. Vad är det då egentligen — och jag ber nu herr Kristensson i Osby att särskilt lyssna — som så avsevärt skiljer högerens och folkpartiets förslag? Träffar inte många av de domar, som man från folkpartiets sida faller över högerens förslag, också folkpartiets eget förslag? Herr Kristensson i Osby har sagt att det förslag till sänkning av den direkta skatten, som nu är folkpartiets, skulle komma att medföra ett inkomstbortfall för staten på 550 miljoner kronor. Siffran är säkert riktig men högre än den, som i andra sammanhang redovisats från folkpar-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

tiets sida. Nu lägger emellertid reservanternas på ytterligare 75 miljoner kronor, då de vill omedelbart förbättra förvärvsavdragen och genomföra vissa justeringar i fråga om beskattningen för ensamstående med barn. Folkpartiförslaget omfattar alltså 625 miljoner kronor, som det nu ser ut. När det gäller de andra tingen, sänkt bolagsbeskattning, avskaffande av investeringsavgifter o. s. v., har ju folkpartiet följt högerens linje. Här kan det följaktligen inte vara någon skillnad. Gäller då inte talet om »tecken på stor ansvarslöshet gentemot näringsliv och samhälle» också det långtgående överbud, som folkpartiet i detta sammanhang har presenterat?

Jag skall inte för min del nu ta upp de olika förslagen, sådana de ter sig mot bakgrunden av statens budget. Det får anstå till den fortsatta debatten. Vad man emellertid ändå har anledning att konstatera är att om vi nu skulle genomföra skattesänkingsförslag i den omfattning, som oppositionspartierna vill, måste detta leda till att möjligheterna att genomföra en förhöjning av barnbidragen blir begränsade. Detta har ju högern erkänt i förstakammardebatten, där dess representanter förutsatt, att högern icke skulle medverka till någon höjning av barnbidragen under nästa år. Detsamma måste emellertid också bli följden av folkpartiets förslag. Vad som även kommer att följa, om man nu genomför en mycket långtgående sänkning av den statliga direkta beskattningen, blir att frågan om den angelägna reformen på kommunalbeskattningens område kommer i klämman.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fästa uppmärksamheten på några få siffror, som jag tror kan ha intresse inte minst för dem, som ständigt uttalar sig om de tyngande statliga skatterna. Efter det att det nu föreliggande regeringsförslaget blivit genomfört, kommer vi att få det läget, att alla gifta med inkomster understigande 20 000 kronor

och alla ogifta med inkomster understigande 10 000 kronor vid en genomsnittlig kommunal utdebitering på 12 kronor får betala mindre i statlig direkt skatt än i kommunal skatt. Hur många av våra skattebetalare är det som befinner sig i sådant utgångsläge? Det är 90 procent av alla inkomsttagare. Följaktligen skulle det vara 10 procent av skattebetalarna, som hade att erlagga mera i statlig direkt skatt än i kommunala skatter, fortfarande med utgångspunkt från en kommunal utdebitering på 12 kronor. Detta torde enligt min uppfattning rätt väl stämma överens med medeltalet. Under sådana förhållanden måste det vara angeläget, att man så snart det över huvud taget är möjligt genomför en reform på kommunalbeskattningens område, men också att man inriktar människornas syn på skattefrågorna med beaktande av denna fördelning av skattebördan.

I samband härmed vill jag understryka, att om det skall vara möjligt att genomföra en kommunalskattereform, får vi förutsätta, att staten, i varje fall till en del, bekostar denna. Om vi skulle gå så långt — för att nu bara få en jämförelsesiffra — att vi förutsatte, att staten helt skulle täcka kostnaderna, skulle beloppet tämligen väl överensstämja med det överbud, som högern har kommit med, på 450 miljoner kronor. Även med folkpartiets överbud skulle vi komma ett gott stycke på väg, vad gäller att förbättra de kommunala ortsavdragen.

Så till de olika alternativ till skatteskalor, som föreligger. En diskussion om regeringsförslagets skatteskalor och högerns kan inte komma att ge mycket. Det står nämligen alldeles klart, att om man genomför skatteskalor, som skall kosta 375 miljoner kronor, eller om man gör en omläggning av skatteskalorna, som skall kosta 825 miljoner kronor, måste det senare alternativet med de till högre kostnader konstruerade skalorna komma att medföra vissa fördelar.

Det skulle vara en mycket okunnig man, som konstruerade skatteskalor till en kostnad av 825 miljoner kronor utan att få ett bättre resultat än det, som kan uppnås med 375 miljoner kronor. Alla de fördelar, som herr Nilsson i Svalöv har framhållit beträffande högerns skatteskalor, hänger alltså helt enkelt ihop med att högern spenderar 450 miljoner kronor mer än regeringen. Vi kommer då fram till frågan: Är högerns skatteskalor så mycket bättre för skattebetalarna, att det är värt att ge ut 450 miljoner kronor utöver regeringsförslaget? Det kanske en del av vårt folk tycker, förmodligen de, som har höga inkomster. Jag har dock svårt att tänka mig, att alla de enkla vardagsmänniskor, som högern så ofta talar om och gör så ytterst litet för, skulle finna det riktigt att offra 450 miljoner kronor för att åstadkomma bättre skatteskalor.

Jag skall inte här rada upp en mängd jämförelsesiffror för att belysa skillnaden mellan vad högerförslaget innebär i skattesänkning och vad regeringsförslaget innebär. Jag får hänvisa till det tryck som finns, där det är möjligt att se vad de olika förslagen i olika inkomstlägen medför. Låt mig emellertid anföra några få siffror för att visa tendensen.

Högern vill för de högsta inkomsttagarna åttadubbla den av regeringen föreslagna skattesänkningen, åttadubbla det som är föreslaget i statsskatterevisjonen. Högern vill i 80 000-kronorsläget femdubbla regeringens förslag. När man kommer till 30 000-kronorsläget har de fortfarande pengar kvar för en fyrdubbling. Men när man sedan kommer ner till det mycket vanligare inkomstläget 10 000 kronor, har det inte räckt till någon fördubbling, än mindre åttadubbling, av det som regeringen föreslagit, utan där stannar högerförslaget vid en ökning av regeringens förslag med en knapp krona i veckan eller uttryckt per helt år 49 riksdaler. Det är alltså detta som skall

Sänkning av den statliga inkomstskatten
betecknas som en rejäl skattesänkning för alla.

Folkpartiet har som jag tidigare sagt accepterat de skatteskalor, som är framförda från regeringens sida, men som också herr Kristensson i Osby nu framhållit har folkpartiet också sagt, att eftersom högern bjuder så mycket, måste folkpartiet också se till att folkpartiet kan följa med, och det kan det inte göra på annat sätt än att föreslå, att uttagningsprocenten fastställs till ett lägre belopp än som skulle vara normalt, när skatteskalorna första gången införs, och folkpartiet föreslår alltså 95 procent. Nu kan det i och för sig synas egendomligt, när man gör en avvägning och utarbetar nya skalor, att starta med lägre uttagningsprocent än 100, särskilt i ett ekonomiskt läge sådant som det vi har i dag, men låt detta nu vara.

Hur ser det då ut, om folkpartiförslaget skall gälla vid en uttagningsprocent på 95? Det får naturligtvis precis samma tendenser som högerns förslag, d. v. s. att de 175 miljoner kronor som man använder utöver vad som finns i regeringsförslaget kommer främst de höga inkomsttagarna till del, medan de små inkomsttagarna kommer att få mycket litet utbyte av dem. När högern vill åttadubbla i toppskikten, sexdubblar folkpartiet, och det är inte dåligt att orka med det. I 50 000-kronorsläget vill folkpartiet fördubbla, men när man kommer ner till de små inkomsterna är man i folkpartiet precis som högern inte längre särskilt spendersam. Där stannar folkpartiförslaget vid en ökning av ungefär 50 öre i veckan. Så ser alltså folkpartiets rejäla skattesänkning ut för de stora grupper av människor som har små eller måttligt höga inkomster. För inkomstskikten under 10 000 kronor, blir det naturligtvis ännu mindre i ytterligare skattesänkning. Det hänger ju samman med systemet.

Nu kan jag gärna hålla med om att

Sänkning av den statliga inkomstskatten

det tekniskt inte är möjligt att åstadkomma något annat, om man inte vill ge sig på ortsavdraget. Just därför är det betydelsefullt att se till, att vi har pengar kvar för att höja ortsavdraget till nästa år.

Herr talman! I samband med skattediskussionen har ju en hel rad, i många fall — det vill jag gärna säga — mycket behjärtansvärda förslag kommit upp till skattelättnad för enskilda grupper. Det har föreslagits, att man skulle höja ortsavdraget redan nu för ensamstående med barn. Det har föreslagits att man skulle höja förvärvsavdraget. För att mitt inlägg inte skall bli alltför långt ber jag beträffande dessa båda frågor att få hänvisa till utskottet. Beträffande den första gruppen har utskottet fäst uppmärksamheten vid de utredningar som nu pågår dels angående möjligheterna att stärka barnfamiljernas ekonomiska ställning och därmed även de ofullständiga familjernas ekonomiska ställning och dels om de kommunala ortsavdragen. Vad gäller förvärvsavdragen vill jag hänvisa till att bevillningsutskottet redan tidigare har uttalat sig för att en utredning i frågan så småningom skall komma till stånd.

Sedan har vi också frågan om barnavdragens införande. Både herr Nilsson i Svalöv och herr Kristensson har framhållit, att ett system med skatt efter bärkraft oundgängligen också bör inrymma barnavdrag. Det är en upptäckt, som man inom högern och folkpartiet tydligen har gjort i år. Vi har alltsedan 1947 års skattereform haft ett skattesystem som inte tagit hänsyn till barnkostnaderna. Det har varit så allmänt accepterat, att när vi genomförde 1952 års stora skattereform, föregången av 1949 års utrednings arbete med att komma till rätta med de olägenheter som man ansåg att 1947 års skattereform förde med sig, sade man ingenting vare sig från högern eller folkpartiet om införande av barn-

avdrag på nytt. Vad har hänt mellan 1952 och 1956, som gör att det är oundgängligen nödvändigt nu för vårt skattesystem att ha barnavdrag? Det skulle vara intressant att få veta någonting om det.

Man har också sagt att andra länder har barnavdrag. Skall det nu vara ett motiv för att vi också skall ha det? Om det är så, att man i andra länder inte haft möjlighet att genomföra den reform vi har, kan det kanske bero på politiska motiv. Det kan också vara ekonomiska skäl som gjort att man inte haft några möjligheter att ge familjerna den ställning som barnbidragen medför. Det kan bero på att man där har ett skattesystem som totalt sett är helt annorlunda än det vi har.

Det avgörande när det gäller frågan om barnavdrag contra barnbidrag måste väl vara vilka verkningar införande av barnavdrag skulle komma att få för barnfamiljerna i vårt samhälle nu. Då är det aldeles givet på det sättet, att om man inför barnavdrag kommer det att medföra ett sämre läge för de små inkomsttagarna än om man använder samma pengar för att genomföra en förstärkning av barnbidraget. Så kommer det alltid att bli om man med vår progressiva beskattning kombinerar skattesystemet med barnavdrag.

Låt oss anta att vi skulle ha ett barnavdrag på 1 000 kronor. Detta skulle ge åt alla de grupper som har inkomster upp till omkring 13 000 kronor en förbättring med 110 kronor per år. För toppinkomsterna skulle det ge en förbättring för varje barn på 650 kronor. Kan detta nu vara något som skall betecknas som rimligt eller rättvist? Används samma pengar i stället som förstärkning av barnbidragen ger det i alla inkomstlägen 135 kronor per år och barn.

I det sammanhanget har högern och herr Nilsson i Svalöv — som nu inte har några pengar över för att genomföra en förbättring av barnbidragen —

Sänkning av den statliga inkomstskatten

sagt att deras förslag till skattesänkning på sammanlagt 825 miljoner kronor tillför barnfamiljerna 325 miljoner kronor i sänkt skatt. Man vill göra gällande att man därigenom tillgodosett barnfamiljernas intressen. Den siffran säger ingenting, herr Nilsson i Svalöv. Den säger inte mer än konstaterandet, att alla de som inte har barn får en skattesänkning på 500 miljoner kronor. Högern har inte föreslagit en omfördelning av skatterna som skulle gynna barnfamiljerna. Högern har föreslagit en liten förskjutning mellan grupperna gifta och ogifta, en förskjutning som är ganska liten och som egentligen borde komma med när man behandlar frågan om de kommunala Ortsavdragen. Högern har dock inte tagit någon hänsyn till barnfamiljerna. När man försöker skylta med siffran 325 miljoner, är det bara ett försök att leda folk på villovägar.

Jag skall ta ett exempel, som inte är bland de allra värsta, för att något belysa hur det egentligen förhåller sig på denna punkt. Ett gift barnlöst par, som har 50 000 kronors årsinkomst, får enligt högerns förslag en skattesänkning på 2 677 kronor. En trebarnsfamilj med 10 000 kronors årsinkomst får en skattesänkning på 102 kronor om året. Detta är ett exempel på högerns familjevänliga skattepolitik sådan den tar sig uttryck i det förslag vi nu har att behandla.

Herr talman! Jag skall till sist bara säga ett par ord om ett utredningsyrkande som har framförts av folkpartiet i detta sammanhang. Man har sagt att det vore lämpligt att ha en parlamentarisk utredning, som skulle få till uppgift att undersöka på vad sätt man skulle kunna fortsätta med skattesänkningen under de närmast kommande åren. Jag vill då först erinra om att vi har flera utredningar i gång om skattesänkningsfrågor. Det är väl rätt rimligt att de får arbeta på det sätt som tidigare har förutsatts. Hur skulle det

egentligen gå till att via en parlamentarisk utredning göra upp ett skattesänkingsprogram på litet längre sikt? Det kan tydligen inte ske på annat sätt än att man, samtidigt som man bedömer vilka möjligheter som kan finnas att genomföra skattesänkningar, också bedömer frågan om vilka utgiftsökningar som under samma tid skulle komma att inträda — inte bara utgiftsökningar av automatisk karaktär utan även sådana utgiftsökningar som skulle följa på reformer av olika slag och på olika områden. Hur har då folkpartiet tänkt sig att en sådan parlamentarisk utredning skulle arbeta? Skulle den ha till uppgift att söka åstadkomma något gemensamt handlingsprogram för de olika politiska partierna? Detta måste väl vara fallet, om man skall komma fram till vilka reformer som skall genomföras, vilka skattesatser som skall tillämpas och i vilken ordning dessa olika ting skall genomföras. Med den kännedom vi har om oppositionspartiernas sätt att agera, både vad gäller att föra fram förslag om ökade utgifter och vad gäller att föreslå sänkta skatter, så måste man ju säga, att en utredning av det slaget från början är dömd att icke kunna åstadkomma några positiva resultat. Därför är det väl bäst — som bevillningsutskottet förutsätter — att en utredning av det slaget inte kommer till stånd.

Herr talman! Med det nu anförda ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henriksson nämnde till en början att vi hade fått skattelättnader år 1947 och år 1952, och han ansåg att jag inte tillräckligt hade poängterat detta. Jag vet mycket väl att det blev vissa skattelättnader just vid dessa tidpunkter när dessa reformer genomfördes, men dessa skattelättnader

Sänkning av den statliga inkomstskatten

har sedan till största delen ätits upp av den skatteskärpning som blivit en automatisk följd av penningvärdesförsämringen.

Herr Henriksson nämnde vidare en del siffror beträffande vad vårt skatteförslag skulle kosta. Han kom upp till siffran 1 500 miljoner kronor. Det kan väl inte vara för året 1956/57 som detta gäller, eftersom bara en del av de 825 miljonerna slår igenom det året. Det kan väl inte heller vara året 1957/58 som herr Henriksson menar, då ingenting av de sparfrämjande åtgärderna påverkat statsinkomsterna vid det tillfället. Menar herr Henriksson möjligen att vi ännu åren 1958/59 och 1959/60 skulle ha kvar investeringsavgiften, bilaccisen och den höjda bolagsskatten? Är det den saken som herr Henriksson vill tala om?

Herr Henriksson ville vidare belysa hur våra skatteskalor skulle verka. Jag blev en smula förvånad över herr Henrikssons sätt att göra jämförelser. Man kan inte få någon riktig bild av skatteskalorna om man bara talar om skattelättnader i kronor räknat för olika inkomstgrupper utan att visa på den skatt de har nu. Vill man gå den motsatta vägen, som herr Henriksson nyss gjorde, kan man ju bevisa nästan vad som helst. Jag kunde exempelvis tala om, att regeringen inte föreslår någon som helst skattesänkning för en gift person som har 4 000 kronors inkomst, och därav dra den slutsatsen att regeringen ömmar mera för 20 000-kronorsmannen, som ju får drygt 200 kronor i skattelättnad. Jag kunde också peka på att den person, som har 9 000 kronor i inkomst, enligt regeringsförslaget får 45 gånger så stor skattelättnad som den som har 4 500 kronor fastän inkomsten bara är dubbelt så stor fortfarande enligt regeringsförslaget.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Nilsson i Svalöv nu efterlyser en uppgift om vil-

ket år som kostnaden för högerns förslag skulle komma att uppgå till en och en halv miljard kronor vill jag bara konstatera att denna summa anger den efterfrågeökning som högerförslaget skulle medföra från den 1 januari 1957 och ett år framåt. Det gäller alltså kalenderåret 1957. Den direkta statskatten för kalenderåret 1957 skulle sänkas med 825 miljoner kronor, bolagsskatten med 275 miljoner kronor och investeringsavgiften jämte kvarlåtenskapsskatten med 250 miljoner kronor. Premierna för sparandet har av högern själv beräknats till 70 miljoner kronor för ett halvt budgetår, och om man nu tillämpar samma beräkningsgrund för den delen som man använder för skattesänkningen i dess helhet, alltså att det bara är en tredjedel som kommer på första budgetåret, blir det 210 miljoner kronor för hela året. Det hela går alltså upp till en och en halv miljard kronor för kalenderåret 1957.

När herr Nilsson i Svalöv sedan säger att man icke, såsom jag gjorde, bör tala om skattesänkningens fördelning utan i stället bör ange skattesänkningen i kronor räknat skall jag gärna stå till tjänst med detta. Jag konstaterar då att högerförslaget för 10 000-kronorsmannen innebär en skattesänkning med 102 kronor per år och för de högsta inkomsttagarna en sänkning med 16 000 kronor per år. Tycker herr Nilsson i Svalöv att de siffrorna ser trevligare ut, så gärna för mig, var så god!

Till skillnad från högerförslaget presenteras regeringsförslaget icke med pretentioner på att vara en långtgående eller vad högern kallar en rejäl skattesänkning för alla. Det är sagt att det bara omfattar vad som kan vara möjligt att genomföra nu och att det därefter bör komma en skattesänkning, åstadkommen via förhöjda kommunala ortsavdrag, som än ytterligare kan tillgodose de lägre inkomsttagarnas intressen. Högern däremot presenterar ju sitt förslag som om det skulle vara någon-

ting alldeles enastående fint för alla inkomsttagare. Jag har påvisat att det inte är så där fint när det gäller de lägre inkomsttagarna, när det gäller människor med måttliga, vanliga löneinkomster, sådana enkla vardagsmänniskor som högern så ofta talar om.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henriksson citerade Dagens Nyheters uttalande om högerns skatteförslag och sade: Detta är folkpartiet. Herr Henriksson sätter likhetstecken mellan en liberal tidning och folkpartiet. Men, herr Henriksson, är detta rätt? Herr Henriksson vet att nämnda tidning inte har godkänt folkpartiets förslag i denna fråga. Det går alltså inte, herr Henriksson, att sätta likhetstecken mellan folkpartiet och en liberal tidning.

Herr Henriksson talade något om »folkpartiets överbud». Jag skall nu inte gå närmare in på frågan — vår skattedebatt kommer senare — men jag vill understryka vad jag redan har sagt, att vi bygger vårt förslag på sunda statsfinanser och att vi har räknat med ett icke oväsentligt budgetöverskott för nästa år.

Så säger herr Henriksson, att eftersom högern har kommit med sitt förslag måste folkpartiet också komma med ett skattesänkingsförslag som går längre än regeringens. Jag måste säga, herr Henriksson, att jag inte ger mycket för det argumentet. Det är felaktigt. Det är klart att vi inom folkpartiet har valt vår linje självständigt och avvägt den efter vår egen uppfattning.

Herr Henriksson talade om barnavdragen och sade att dessa skulle innebära en förmån för de större inkomsttagarna. Det resonemanget gäller givetvis inte för kommunalskatten, som är proportionell. Och skulle man beträffande den statliga beskattningen fullfölja herr Henrikssons resonemang borde detta

Sänkning av den statliga inkomstskatten

också gälla ortsavdragen. Då skulle konsekvensen av herr Henrikssons tankegång vara att han skulle yrka på avskaffande av ortsavdragen och införande av allmänna levnadskostnadsbidrag, men en sådan tanke har mig veterligen inte framförts vare sig av herr Henriksson eller av någon annan. Ortsavdragen är ju avsedda att täcka existensminimum, och då bör de också vara större för barnfamiljer än för familjer utan barn. Barnbidraget, herr Henriksson, har jag närmast tänkt mig som ett socialpolitiskt instrument och inte som ett led i skattedifferentieringen. Genom barnavdrag får man en mera likvärdig beskattning, herr Henriksson, inom samma inkomstklass. Barnfamiljerna har lägre skatteförmåga än andra. Jag menar alltså att här ryms ett rättviseproblem som har fått större styrka genom beskattningens höjd.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henriksson fortsatte att göra jämförelser mellan högerns skatteförslag och regeringens skatteförslag och försökte ständigt få fram hur vi ville gynna de stora inkomsttagarna och inte de mindre. Jag vill emellertid, herr Henriksson, starkt betona, att om vår skattesänkning räknas ut i procent så är det *mellanskikten och de lägsta inkomstkikten* som får de största skattesänkningarna.

Jag vill också passa på att peka på en annan liten detalj. Jag nämnde i mitt första anförande 1949 års skatteutredning. Vid en jämförelse med vad denna kommitté kom fram till finner vi att den föreslog en skattesänkning för t. ex. 400 000-kronorsmannen på 18 281 kronor om han var gift och 17 328 om han var ogift. Dessa belopp är 1 300 respektive 7 760 kronor högre än vad vi inom högerpartiet föreslagit i år. Skall vi då, herr Henriksson, därav dra den slutsatsen att bevillningsutskottets ärade

Sänkning av den statliga inkomstskatten

ordförande, som vi tyvärr inte har här i dag men som var ordförande i 1949 års skatteutredning, ömmade ännu mer för de högre inkomsttagarna än högerpartiet nu säges göra? Jag vill t. o. m. gå så långt att jag frågar, om herr Henriksson själv också gjorde detta vid ifrågasvarande tillfälle, ty bland undertecknarna av förslaget finner jag även herr Henrikssons namn.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristensson i Osby framhöll något som vi ofta får lov att höra, nämligen att om det i en folkpartitidning står något som man tycker inte är riktigt passande, så företräder den folkpartitidningen icke folkpartiets egentliga ståndpunkt. Nu var det emellertid så, att det som i detta fall framhölls beträffande högerns skattesänkingsförslag överensstämde med de synpunkter som herr Ohlin i andra kammarens debatt framhöll gentemot högerförslaget i samband med diskussionen om investeringsanslagen till kommunikationsverken. Får man lov att anse herr Ohlin representativ för folkpartiets uppfattning, herr Kristensson?

Så till frågan om barnavdragen. Där säger herr Kristensson att ett införande av barnavdragen i den kommunala beskattningen inte komme att få sådana verkningar att det blir fördelaktigare för de högre inkomsttagarna än för de lägre, ty där har vi proportionalitet. Detta är alldeles klart, det vet vi väl alla. Men tänker man sig att det skall vara barnavdrag beträffande kommunal-skatten men inte beträffande den statliga skatten? Observera att varje införande av barnavdrag i den statliga beskattningen kommer att få de verkningar jag här framhöll. Däremot invändes att man ändå accepterar att det finns ortsavdrag, och de har också dessa verkningar. Men märk väl att dessa ortsavdrag ingår i ett system, i vilket man har avvägt den progressivitet som skall fin-

nas med hänsyn till ortsavdragen. Avser man att vid införandet av barnavdragen ändra progressiviteten därför att man får högre avdrag för barn, och hur skall detta i så fall gå till? Nej, det är nog så, att man här vill fullfölja en skattesänkning, som enligt båda oppositionspartiernas förslag främst ger en längre gående skattesänkning åt de höga inkomsttagarna och som också skall kunna följas av ett bättre tillgodoseende av de högre inkomsttagarna när det gäller barnförsörjningskostnaderna. Det kan inte vara rimligt att efter snart tio år ge sig in på en avvägning där man låter detta bli grundläggande synpunkter för det generella stödet åt barnfamiljerna.

På det herr Nilsson i Svalöv sade har jag ingenting att replikera. Jag saknade emellertid en vidare utveckling av vad det var som skulle vara det fina i högerförslaget när det gällde att tillgodose barnfamiljernas synpunkter.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Det är nog ingen tillfällighet som gör att de politiska motsättningarna både i vårt land och i andra länder allt mer utpräglat koncentreras till frågan: Hur stor del av medborgarnas arbetsförtjänster skall myndigheterna ta hand om? Hur stor del skall människorna själva — under eget ansvar — få förfoga över? I det svar de olika meningsriktningarna kan ge på den frågan summeras deras politik. Inte minst efter den debatt som nu har förts här i kammaren är det tydligt att här går en avgörande skiljelinje mellan regeringen och oppositionen.

Högerpartiet för en lågskattepolitik — i det konstaterandet sammanfattar vi våra strävanden. Att driva lågskattepolitik är inte bara att rätta till orättvisor och oformligheter som dyker upp då ett skattesystem konfronteras med verkligheten. Det är inte att först komma åt så mycket som möjligt inför allt

Sänkning av den statliga inkomstskatten

allmänna krav på skattesänkningar och att sedan ge så litet som möjligt. Att driva lågskattepolitik är att föra en politik som lägger en fast och säker grund — både statsfinansiellt och samhällsekonomiskt — för en väsentligt lägre allmän skattenivå än den dit tio års besparingsdefaitism och experiment i överheshushållandet har fört oss. Det är att redan i dag börja underbygga en fortsatt och fortskridande sänkning av denna skattenivå.

Varför har lågskattelinjen en så dominerande plats i högerpartiets politiska arbete? Vi har tre huvudskäl.

Som det nu är får människorna för litet kvar att hushålla med själva sedan stat och kommun tagit sitt i direkta skatter, indirekta skatter och obligatoriska avgifter. Framför allt människor med vanliga inkomster. Skatterna binder för hårt, sätter alltför snäva gränser för den personliga rörelsefriheten. Svenska folket kommer, herr talman, nästa år att få betala en källskatt, som sedan 1953 vuxit med ett belopp som nära nog motsvarar hela den kommunalskatt samma svenska folk betalade det året. Vad som är miljoner och miljarder i statsrådsberedningen är femmor och tiotior hämtade ur avlöningskuverten. Frågan gäller, om fler och fler skall få utrymme nog att själva planera för det som gör tillvaron säker och en smula behaglig eller om var och en skall nödgas känna sig som skattebetalare alla årets dagar utom 1 maj, då vi numera aldrig under skatter dignar ned.

Vi vill ha en bättre balans mellan människornas och myndigheternas förfoganderätt över det som människorna skapar. Alla talar i dag om framtiden som ett land där det flyter mjölk, honung och bensin. Utsända spejare återkommer med fickorna fulla av årliga produktionsstegringar och energifyllda atomer och huvudena sprängfärdiga av automation. Visst gömmer modern teknik och modern organisation på väldiga möjligheter, men varken forskarna

eller ingenjörerna kommer att mata oss med framsteg som fågelmamman sina gapande ungar. Teknikerna visar vad som *kan* göras; hur mycket som blir gjort beror på oss själva, på vår vilja och förmåga och våra resurser.

En ordentlig skattesänkning nu och en bindande deklaration om fortsatta ansträngningar för att undan för undan vidga människornas bestämmanderätt över den egna inkomsten skulle vara ett av de bästa bidrag statsmakterna kunde ge i syfte att förverkliga teknikens möjligheter till en säker välståndsutveckling för alla människor. Det skulle ge sparandet mera mening och skapa en psykologisk atmosfär, där det unkna skattetänkandet skulle försvinna. Jag vet att man inte kan fånga upp sådant i statistiska tabeller och att man inte heller bör räkna med mänskliga faktorer i de skatteekvationer åt vilka vi i detta betänkandenas och betänksamhetens hus ägnar så mycken tid, men jag vet också att det väsentliga i livet aldrig låter sig slås ner på matematikmaskinerna, och jag tror vi gör klokt i att inte låta våra formler förväxlas med verkligheten.

Under efterkrigstiden har nästan alla fria folk nått hög, jämn och lönande sysselsättning. Den väger så tungt, att en politik som riskerar den därmed är på förhand dömd. Det märkligaste som inträffat är kanske att full sysselsättning kunnat ernås även i svårt krigshärjade länder, dit oerhörda flyktingskaror har sökt sig. Aldrig får man emellertid vara riktigt glad. I den fulla sysselsättningens epok har de ständiga prisstegringarnas mardröm lika påträngande som näringslivet gjort sig oavslutligt aktuell. Den permanenta inflationsrisken har blivit så allvarlig, att man i den måste se det allvarligaste hotet mot möjligheterna för var och en som så vill att få lönande arbete. För Sveriges del har läget blivit sådant, att om vi ett år inte har en penningvärdeförsämring som går över 6 procent, så anser sig statsråden berättigade till varma applåder.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Sedan 1948 har vi varje år tagit allt större doser av överbeskattningsens mirakelmedicin. Ingen kan påstå att patienten blivit starkare eller mer motståndskraftig av kuren. Vår svenska krona lider fortfarande av blodbrist i så hög grad, att om vindhastigheten ute ökas någon sekundmeter, måste vi raskt stänga fönstren och stoppa bomull i nyckelhålen.

Herr talman! Högs katteteoretikerna må hur många gånger de vill bevisa att regeringen måste hålla oss medborgare hårt i hampan för att vi inte skall falla i sken; praktiken har visat att vår förmåga att gå med säkra och vägvinnande steg ingalunda befrämjas av den metoden. Tvärtom; högs kattetekniken hör ihop med de plötsliga ryckens ekonomi, med en kris som kan vara synlig eller osynlig allteftersom förhållandena skiftar men som är bestående och gräver sig allt djupare. Är det inte under sådana förhållanden naturligt att man prövar om hela metoden, gör som den bekante målaren Nils von Dardel, frågar sig: Varför inte tvärtom?

Det hela är i grunden en fråga om sparandet, om sparandets otillräcklighet i ett framåtskridande fullsyssestättningssamhälle. Schematiskt, rent kvantitativt sett, kan bristen på sparande täckas på två sätt. Staten kan ålägga människorna att spara, kan ta ifrån dem så mycket av deras arbetsförtjänster att den behövliga kvoten — skenbart — blir täckt. Det är det högs kattepolitiska tvångssparandets väg. Mot den talar egentligen bara två omständigheter, men två fullkomligt avgörande omständigheter. Man får aldrig en människa att känna detsamma inför ett källskatteavdrag som inför kvittot på en insättning hon själv gjort — på sin egen sparbanksbok. Ett sparat överskott i statens budget skapar minst av allt några sparvanor hos dem som bestämmer över det. Raka motsatsen inträffar med kuslig säkerhet. Överskottet blir nya utgifter. Nytt överskott behövs, och så är skatteskr-

ven i gång. Det personliga sparandet däremot, vars kraftiga ökning är det andra sättet, engagerar människorna. På den vägen får man dem med i arbetet. Man gör kampen mot inflationen till en angelägenhet för de många.

Det går inte, säger regeringen. Det har den sagt i snart tio år. Då går det inte heller. Men om man gör något för att det personliga sparalternativet skall få sin verkliga tyngd när människorna väger hur de skall använda »den sista delen» av sin inkomst, och om man med en ordentlig skattesänkning ökar deras möjligheter att spara — då går det.

Vi i högerpartiet vill lägga en säker grund för vår skattesänkning — statsfinansiellt genom att minska statens utgifter lika mycket som vi generellt sänker den statliga inkomstskatten, samhällsekonomiskt genom konkreta och genomarbetade förslag till speciella skattelättnader, som förvandlar ett statligt tvångsparande till ett flera gånger större, i de breda folklagren förankrat frivilligt sparande.

Detta är att stärka motståndskraften mot prisstegringsriskerna. Det är en garanti för att välståndet ej skall leda till en öppen eller molande välståndskris.

Det resonemang jag nu fört kan kanske kallas ett försök till en lågskattepolitikens ideologi. Men — hur ställer sig saken i praktiken? Är det ansvarsmedveten och realistisk politik att i det läge vi nu har ställa krav på en skattesänkning, som på helt budgetår kan beräknas ge skattelättnader på 825 miljoner kronor och redan under nästa budgetår cirka fjärdedelen därav?

Nej! Med regeringens utgångspunkter är ett skattesänkingskrav på 825 miljoner kronor inte rimligt. Det har sagts i 1-majresolutionerna, så det måste vara lika säkert som Morgon-Tidningens beräkningar av antalet demonstranter i Stockholm. Ingen prutmån alltså. Den som driver en annan politik än regeringen är en ansvarslös figur, som i den heliga socialdemokratiens namn måste

brännmärkas, särskilt eftertryckligt när de allierade statsråden ur bondeförbundet för stämpeln. Ingen tycker sämre om kättare än den som själv varit om inte kättare så dock kättersk.

Men — inte ens på kort sikt är regeringens utgångspunkter våra. Budgetresonemangen skall vi inte föra i dag. En särskild debatt är avsatt för detta ändamål. I dag om en vecka kommer vårt budgetalternativ att finnas tillgängligt för granskning. Vi använder inte några andra beräkningsmetoder än dem regeringen själv tillämpar.

Vi anser oss kunna räkna med att de skattesänkningar regeringen föreslagit är statsfinansiellt och samhällsekonomiskt täckta. För oss återstår då att redovisa besparingar i statens utgifter, som för budgetåret 1956/57 uppgår till cirka 125 miljoner kronor netto och för budgetåret 1957/58 till 450 miljoner kronor netto.

Den första uppgiften är löst. Vi kommer att för budgetåret 1956/57 visa upprella besparingsmöjligheter av storleksordningen 125 miljoner kronor netto.

Så till det kanske avgörande året — budgetåret 1957/58. De besparingar vi redan föreslagit kan beräknas då komma att slå igenom i statens budget med omkring 250 miljoner kronor. För oss återstår alltså 200 miljoner kronor att täcka.

Nästa års budget innehåller en reserv. Man kan förvandla den till nya utgifter av bidragskaraktär eller annat slag. Man kan utnyttja den för en allmän skattesänkning. Vi vill omvandla den i minskad källskatt för alla skattebetalarna, därför att det för oss framstår som det viktigaste att just nu satsa på vad som snabbt och säkert kan stärka både människornas och samhällets ekonomi. De som vill göra nya statsutgifter av den skall inte komma och påstå att skattesänkningen är ansvarslös — inte om de vill bli tagna på allvar i fortsättningen.

I regeringens planering ingår en höjning av barnbidragen fr. o. m. den 1

Sänkning av den statliga inkomstskatten

juli 1957. Vi kan inte överväga att medverka härtill då, som jag nyss sade, den allmänna skattesänkningen enligt vår uppfattning bör ha prioritet. Denna ger emellertid familjerna med barn under 16 år 325 miljoner kronor om året i skattelättnader, som bl. a. herr Henriksson var vänlig att erinra om. Regeringens förslag ger samma familjer 140 miljoner i skattelättnader. Höjes barnbidragen den 1 juli nästa år enligt det lägsta alternativet — återställt realvärde av bidragen — tillföres barnfamiljerna 230 miljoner kronor. Regeringens skattesänkning plus den angivna höjningen av barnbidraget gör alltså 370 miljoner kronor för barnfamiljerna mot våra 325 miljoner.

Skillnaden är 45 miljoner kronor. Den skall inte negligeras, men den är inte så stor att den lämpar sig för några överdrivna utläggningar. Därtill kommer, att de av oss föreslagna skattelättnaderna får familjerna erhålla även efter det barnen fyllt 16 år. För ett växande antal familjer betyder nog detta mer än höjda barnbidrag.

Men, invänder kanske någon, vem säger att höjningen av barnbidragen kommer att stanna vid minimalalternativet? Det är möjligt att den inte gör det. Vi har emellertid räknat med detta alternativ i vår budgetplanering. Kan höjningen bli större står det överskjutande beloppet även till vår disposition, att användas t. ex. för ytterligare skattelättnader åt barnfamiljerna.

Då den allmänna skattesänkningen hunnit sätta sig — vilket kan ta något år sedan den slagit igenom fullt — är vi beredda att vara med om en utbyggnad av den familjestödande politiken, som bygger på en kombination av barnbidrag och särskilda skattelättnader för barnfamiljerna genom högre ortsavdrag just för dem. Det är inte ett påhitt nu, det var vår ståndpunkt redan 1947, och vi lade fram ett utarbetat förslag i frågan.

För inte länge sedan hade vi här i

Sänkning av den statliga inkomstskatten

kammaren nöjet att lyssna till fru Ulla Lindströms klara deklARATIONER, att den pågående utredningen rörande familjestödet skulle fritt och förutsättningslöst diskutera alla möjliga olika alternativ, bland annat en kombination av barnbidrag och barnavdrag. Jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen, att vad herr Henriksson här sagt inte skall dra ett brett streck över den tidigare utfästelsen från regeringsbanken.

Vad slutligen investeringsavgiften och företagsbeskattningen beträffar vill jag bara, utan att vid denna sena timme ingå på något närmare resonemang, i korthet erinra om att frågan uteslutande rör: vilket är samhällsekonomiskt bäst — att pengarna sparas i företagen eller att de sparas i riksbanken? Vi föredrar den förra metoden, regeringen föredrar den senare. Det bygger på en samhällsekonomisk bedömning, men frågeställningen rör inte alls problemet om den statsfinansiella täckningen för våra skattelättnader.

Men, säger man, det går inte att få folk med sig på begränsningar i den statliga verksamheten. Alla kräver motsatsen, alla vill ha mer service och bättre service. Så hänvisar man till undervisning, forskning, sjukvård och annat, som vi i det väsentliga både bör och måste stå för gemensamt.

Ja, våra gemensamma anordningar måste bli bättre. Det ligger i den successiva standardstegrings natur. Men därmed är varken sagt att det allmänna måste bestyra mer och mer eller att utbyggnaden måste ske på sådant sätt och i sådant takt, att mer och mer av den växande nationalinkomsten tas i anspråk för offentliga utgifter. Vi behöver — för att ta ett exempel — ingalunda ha byggnads- och anläggningskostnader inom den offentliga sektorn som ingen skulle drömma om i den privata.

Det möter vissa svårigheter — dock inte oöverstigliga — att få folk med på en återhållsam linje då det gäller an-

språk på stat och kommun. Men, herr talman, varför frågar man aldrig varför detta möter svårigheter? Kan det inte bero på bland annat att vi här i riksdagen ger ett så dåligt exempel?

Förr i världen var det utgifterna som skulle motiveras. Nu är det begränsningar i utgifterna som man skall anföra särskilda skäl för. Så uttryckte nyligen en kollega till herr Sträng saken.

Ibland har jag, herr talman, funderat på att man varje riksdag skulle göra ett bokslut för varje riksdagsman. För varje tusenlapp i nya eller ökade statsutgifter netto, som vederbörande föreslagit eller röstat för, skulle han eller hon få betala 1 krona. Statsråden kunde få 50 procents rabatt. Pengarna kunde tillföras budgetutjämningsfonden att särredovisas som en särskild fond för framtida skattelättnader åt svenska folket. Nåja, förslaget är inte allvarligt menat. Däremot ligger det allvar i att varje skattebetalare måste konfronteras med det faktum, att den som reser krav på staten, han reser krav på sig själv. Då skulle medborgarna själva våga fördelar och nackdelar av en tilltänkt gemensam anordning mot varandra, fördelarna av att få den, nackdelarna av att behöva avstå från det de eljest skulle kunna skaffa sig för egen räkning.

Högerpartiets målsättning är, som jag förut sagt, att omvandla statsbudgetens tvångssparade överskott till ett långt mer omfattande frivilligt sparande. Vi inser emellertid att detta, som läget krånglats till, inte låter sig göra över en natt, inte ens över ett budgetår. Vi är t. o. m. så försiktiga, att vi först när det växande och spridda personliga sparandet tagit verklig fart vill börja avveckla det obundna tvångssparandet. Vårt budgetalternativ innehåller därför ett lika stort obundet överskott på den egentliga driftbudgeten som regeringens för nästa budgetår. Av alla tecken att döma kommer så också att bli fallet för därpå följande budgetår. Men under

denna övergångstid bör våra sparstimulerande åtgärder hinna slå igenom i ett väsentligt ökat frivilligt sparande. Då är tiden mogen att avveckla den moderna regleringsekonomiens huvudbastion, de permanenta budgetöverskotten, och på ett sådant sätt att det behövliga sparandet frivilligt ställs till förfogande av människorna.

Till sist, herr talman, invändningarna mot vårt skattesänkingsförslag har gått i gamla kända spår. Det är 1947 års teser, nödortfittigt uppiffade, som än en gång spökar. Än en gång anstränger man sig efter måttet av sina krafter, sina kunskaper och sin fantasi för att mobilisera skattebetalare mot skattebetalare. Borde dock inte de senaste årens erfarenheter ha sagt våra socialdemokrater en del? Vad blev det av den »skattesänkning för de många och små» som proklamerades 1947? Vad har hänt med den likaledes 1947 drivna satsen, att marginalskatten endast skulle drabba de rika, medan arbetare, tjänstemän och jordbrukare skulle vara fria från denna extra påлага på övertidsarbete eller extrainkomst? Hur gammalt blev 1947 års »definitiva skattebeslut»? Man började att riva upp det 1949 och har varit strängt sysselsatt därmed sedan dess.

Hur kommer det att gå med kvarlåtenskapsskatten, som också skulle vara en påлага på de stora förmögenheterna till de små egendomsägarnas favör? Några ord ur herr Strängs direktiv till den nyligen tillsatta utredningen om dess avskaffande kan vara värda att citera: Skatten var avsedd att träffa större förmögenheter, påstår finansministern, och fortsätter: »Den snabba sociala och ekonomiska utvecklingen har emellertid, trots den år 1952 beslutade höjningen av det skattefria bottenbeloppet, lett till att personer med relativt måttliga inkomster vid sitt frånfälle kan ha ett sparad kapital, nedlagt i fastighet, rörelse eller annan egendom, av sådant värde, att kvarlåtenskaps-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

skatt skall utgå. All sannolikhet talar för att denna utveckling kommer att fortsätta och att antalet fall av nu nämnd art kommer att öka. Nackdelen med en kvarlåtenskapsskatt som drabbar ett under livstiden sparad, måhända inte särskilt betydande kapital accentueras härvid och framstår i motsvarande mån som ett missgynnande av den som sparad i stället för att leva upp sina inkomster.»

Det är så sant som det är sagt, men från regeringsbanken sades raka motsatsen för nio år sedan.

En skatteskala måste hänga ihop. Den måste kunna användas under en inte alltför kort tidsperiod. Den måste ha en sådan konstruktion, att den bidrar till att skapa en grund för nya skattesänkningar. Den måste ha sin tyngdpunkt i de lägen där skattetrycket känns hårdast.

Efter dessa principer har vi arbetat, med ledning av dem har vi gjort våra avvägningar. Den effektiva skattelättnaden för de små inkomstagarna måste gå via kommunalskatten. Det går inte att ordentligt sänka skatten i mellan-skikten mellan 10 000 och 30 000 kronors inkomst, om man vill ha sammanhang i systemet, utan att också sänka skatterna på högre inkomster. Vårt system är sist men inte minst uppbyggt så att så mycket som möjligt av en successiv stegring i arbetsförtjänsterna skall stanna hos de arbetande. Utan överdriven optimism vågar man tro, att stegringen av realinkomsterna under de närmaste fem åren inte kommer att understiga 15 procent. Detta betyder att ytterligare en halv miljon människor kommer att få inkomster mellan 10 000 och 30 000 kronor. Där kommer då 2,7 miljoner medborgare i detta land att befinna sig, och de har att svara för närmare tre fjärdedelar av statsskatten. Ingen kan därför komma ifrån att här och just här ligger den direkta statsbeskattnings stora reformproblem.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Under detta anförande tog herr förste vice talmannen på nytt ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har en känsla av att kammaren har ett visst intresse av att de inlägg, som kommer att ske här i fortsättningen, blir relativt korta med hänsyn till att tiden är så långt framskriden på natten. Jag kan också gärna säga, att efter de anföranden, som hållits av utskottets talesman, herr Henriksson, har frågan i dess mera konkreta detaljer blivit belyst i alla avseenden. Jag skall emellertid bara göra några små anmärkningar, framför allt med anledning av herr Hjalmarsons anförande, som jag har suttit och väntat på för att få höra vilka visdomsord som skulle flöda ur högerledarens mun.

På samma sätt som det framgick av herr Nilssons i Svalöv anförande har det ju bakom herr Hjalmarsons inlägg legat den uppfattningen, att vi här i vårt land dras med ett alldeles specifikt skattetryck, som är abnormt inte bara från våra utgångspunkter utan även som internationell företeelse. Man har här gjort gällande att den av regeringen föreslagna skattesänkningen är så obetydlig, att vi genom den inte ens kommer ner till det skattetryck som vi hade 1947.

Emellertid är det så, att om kammaren följer regeringens förslag så kommer vi för alla dem som ligger i inkomstläget mellan 10 000 och 20 000 kronor — och där har vi inte mindre än 750 000 familjeförsörjare, d. v. s. praktiskt taget hälften av alla gifta — ned till ett skattetryck, som t. o. m. är lägre än vad det var 1947. Sedan är det ju frågan om man skall använda möjligheterna till att basa på starkare i de högre inkomstlägena eller om man skall behålla pengarna till nästa år och då anstränga sig att göra en ordentlig kommunal skattesänkning genom en justering av de kommunala ortsavdragen.

Man bör därför se nu ifrågavarande reform i samband med den reform som vi hoppas kunna genomföra 1957 på det kommunala området, och då tror jag nog, att sedan dessa båda reformer har genomförts, får alla de här gjorda jämförelserna med skatteläget 1947 en något annan turnering än vad de haft under dagens debatt.

Jag vill också bara som allra hastigast säga, att när man ger folk föreställningen om att vår skattebelastning är oerhört hög, så är det inte en korrekt redovisning, därest man inte ser på skatterna i deras olika former. Jag har här ett klipp ur den värderade och i regel mycket korrekta tidningen Svenska Dagbladet — jag kan glädja herr Hjalmarson med det betyget på hans liv- och husorgan — i vilket tidningen den 7 mars 1956 presenterar en sammanställning från OEEC, och där man tagit med inte bara den direkta skatten som jämförelsematerial mellan olika länder utan också skådat över hela fältet och fått in såväl de direkta skatterna som de obligatoriska socialförsäkringsavgifterna och de indirekta skatterna. Den uppställningen ger en överskådlig bild av läget. Jag gör all reservation — det gör jag alltid, när jag talar om internationella jämförelser av detta slag, och det gör tidningen också — men i stort sett lämnar tidningen en riktig beskrivning. Om man då ser på den totala skattebelastningen, så ligger Västtyskland främst med 33½ procent. Som nr 2 kommer Frankrike, som nr 3 Nederländerna och som nr 4 England. Sedan kommer Sverige och Norge ungefär mitt i uppställningen, och Belgien ligger i botten. Jag kanske också bör göra den anmärkningen att vi faktiskt ligger litet närmare botten än toppen.

Herr Nilsson i Svalöv har beskrivit vår skattepolitik och dess stora betydelse på den direkta beskattningen som en specifikt socialistisk skattepolitik. Det må vara hans rätt att så göra. Det kan för övrigt vara intressant att ett

ögonblick uppehålla sig vid frågan huruvida vår direkta beskattning kan kallas för en socialistisk skattepolitik och om den indirekta beskattningen, där Sverige vid internationella jämförelser ligger mycket lågt, kan kallas för en kapitalistisk skattepolitik. Jag är emellertid inte rädd för sådana jämförelser. Jag tror inte att epitetet socialistisk har någon diskriminerande innebörd i det fallet. Tyvärr — eller jag kanske inte skall säga tyvärr, ty man får nog se det som en realitet — är folk i allmänhet mera irriterade av den indirekta skattens verkningar än av den direkta beskattningen. Märk väl, jag säger folk i allmänhet, inte folk i de högre inkomstklasserna.

När jag här lyssnade på herr Hjalmarson trodde jag och hoppades att han skulle lämna en analys av något slag, i likhet med vad herr Ewerlöf gjorde i första kammaren i förmiddags, om den idé som ligger bakom högerns skatteförslag. Vi hade i första kammaren en i mitt tycke ganska intressant och givande debatt om den saken. Jag har emellertid blivit besviken på herr Hjalmarson, eftersom hans anförande här till största delen var det gamla agitationsföredraget, i vilket herr Hjalmarson inte lade i dagen någon särskild strävan att framlägga synpunkter, som kunde vara vägledande för själva idén bakom högerns överbud, om jag så får kalla det. Herr Hjalmarson använde uttryck sådana som högskatteteoretikernas mirakelmedicin och de plötsliga ryckens ekonomi. Men han ställde faktiskt också ett förslag. Han sade: »Varför inte tvärtom?» Jag erinrade mig då ett meningsutbyte, som jag vid det senaste valet hade med herr Hjalmarson på en fotbollsplan i Hälsingborg. Där berättade herr Hjalmarson att han var socialist, när han var ung, därför att det då var högern som regerade, och därför att herr Hjalmarson ville vara tvärtom. När sedan socialisterna kom i regeringsställning, blev herr Hjalmarson

Sänkning av den statliga inkomstskatten

högerman, eftersom han fortfarande var tvärtom. Då sade jag för mig själv, att det måste bli en intressant diskussion om ledarskapet i högerpartiet, om högern på nytt kom i regeringsställning. Ty som den konsekvente man herr Hjalmarson är måste han givetvis då åter bli socialist. Herr Hjalmarson är sålunda tvärtom, och det är då bara konsekvent och logiskt att han föreslår: »Varför inte tvärtom?» Om man emellertid på allvar skall diskutera politiska problem och frågeställningar och därvid kommer med en så lättsinnig argumentering, så är jag rädd för att man tar litet för stora risker.

Dagens skattedebatt har varit en diskussion under mycket lugna och diskreta former, i varje fall när det gäller den meningsskiljaktighet som annars ibland råder mellan högerns och folkpartiets talesmän. Jag har därför ställt mig frågan: Vad har hänt sedan den 6 april i år, då vi hade en liknande debatt här i kammaren? Herr Hjalmarson vände sig visserligen i ett anförande här emot folkpartiet, men jämfört med irritationen den 6 april var dagens anförande praktiskt taget helt pacificerat. Vidare har herr Nilsson i Svalöv och herr Kristensson i Osby presenterat högerns respektive folkpartiets synpunkter på dessa frågor, men de har varit ytterst angelägna om att därvid inte knuffa varandra i sidan. Det lät litet annorlunda den 6 april! Och herr Ohlin har t. o. m. varit så försiktig att han inte alls har förekommit på dagens talarlista — men han kan ju förstas rehabilitera sig längre fram. När jag emellertid läser protokollet från den 6 april, finner jag att herr Ohlin då var ytterst indignerad över vad han kallade för högerns överbud. För det första delar han herr Henrikssons uppfattning, som herr Henriksson har givit uttryck åt här i dag, när han säger att det under en tolv månadersperiod måste bli fråga om sammanlagda skattesänkningar på betydligt över 1 500 miljoner. Han är t. o. m. värre än herr

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Henriksson, som har stannat vid 1 500 miljoner.

Herr Ohlin fortsätter, att det här måste innebära att högern avstår från kravet på ökat bostadsbyggande. Det måste ju vara en gruvlig salva mot högern som det progressiva bostadsbyggandets parti den egentligen är när den får tala om sig själv.

Vidare talar herr Ohlin om de inkomstskattesänkningar, som högern i detta syfte föreslår, som skattesänkningar som inte täcks med några statliga utgiftsreduktioner. Han slår fast att de ståndpunkter som herr Hjalmarson nu har bekräftat att högern har i dessa frågor strider mot talet, att högern vill bereda utrymme för sin skattesänkning genom utgiftsreduktioner. Han fortsätter i sitt anförande, att han nu kan konstatera, att högerns skattereduktioner är väsentligt större än högerns besparingar, och han slår allra sist fast, att högern håller sig med dubbla ståndpunkter när den dels talar om att man är med på en totalbalansering av budgeten och dels bjuder över folkpartiet i skattesänkningar på detta litet oanständiga sätt.

Herr Hjalmarson hade självfallet vissa repliker. Han säger att när Ohlin försöker föra den ekonomiska ansvarskänslans politik, är det en alldeles ny roll för herr Ohlin.

Detta är ett dokument som jag tycker inte helt skall föras åt sidan i dagens debatter. Jag frågar, vad som har hänt sedan den 6 april. Nåja, även i de bästa familjer kan man ju bli osams, och när bröder till slut sämjas skall man naturligtvis vara nöjd och glad, men någonting måste ha hänt, det slår jag fast, och det kan inte vara någonting annat än att läget nu har blivit så allvarligt, att blodet får tala, är man bröder, gäller det att hålla ihop och inte träta inbördes.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad var det herr Sträng tröstade sig med? Jo, att skatterna i alla fall är värre i Västtyskland, Frankrike, Nederländerna och England än i Sverige. Med andra ord — herr finansministern menar på fullt allvar, att resultatet av ett antal års socialdemokratisk regim skulle kunna jämföras med det resultat som uppkommer i länder som varit utsatta för ett förödande världskrig.

Herr Sträng hade ett klipp ur Svenska Dagbladet. Jag har också ett litet klipp, herr Sträng. Det är bara den skillnaden mellan herr Sträng och mig, att jag kan citera mitt klipp utan att behöva göra några reservationer.

Citatet lyder så här: »Det höga skattetrycket uppammar ett skattetänkande, som kan snedvrída löntagares eller företags sunda ekonomiska handlande, och det synes bli allt svårare att upprätthålla en tillfredsställande deklarationsmoral. Frågan är emellertid, om en skattesänkning av den relativt ringa omfattning som här förutsatts» — d. v. s. i regeringsförslaget — »kan väntas avhjälpa de påtalade nackdelarna med nuvarande höga skattetryck i någon nämnvärd grad. Skattesänkningen kan möjligen av därav berörda skattskyldiga betraktas som ett steg i rätt riktning, men den kommer säkerligen ej att åstadkomma någon genomgripande ändring vare sig i fråga om skattetänkande eller deklarationsmoral.» Det är Kooperativa förbundet som anför detta.

Får man tro herr Sträng, så måtte det knappast finnas någonting här i världen som är farligare än ordentliga skattelättnader. När man hör herr Sträng tala, får man nästan en känsla av att detta att låta människorna förfoga över mer av sina arbetsförtjänster skulle vara nästan lika ansvarslost som att låta barn leka med dynamit. Varför? Jo, helt enkelt därför att finansministern tycks ha för sig, att om vanligt folk får behålla mer av sina pengar, så rusar de omedelbart i väg och köper för hela slanten.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Människor med vanliga inkomster kan inte spara — det har varit regeringens tes hela tiden, och den håller man nu fast vid. Nog är detta, herr talman, en bra underlig filosofi. Höjda inkomster för människorna antas i och för sig alltid leda till ett ökat sparande — det har vi läst i nationalbudgeten, så det måste vi väl tro på — utom i ett enda fall: när inkomsten ökas på grund av skattelättnader.

Jag kan bara säga herr finansministern, att vi inte ser lika mörkt på saken. Vi tror att sunt förnuft och handlag med pengar är minst lika ofta förekommande bland medborgarna som hos överheten, bland statsråd och riksdagsmän. Dessutom, och det är avgörande i hela denna diskussion fastän herr Sträng försökte cirkla förbi det genom sitt resonemang om oppositionspartiernas tidigare diskussioner: kan det vara farligare att människorna ger ut pengarna än att staten gör det? Det är ju detta som hela diskussionen rör, eftersom högerpartiets förslag till generell sänkning av den statliga inkomstskatten kommer att motsvaras av förslag till minskade statsutgifter.

Det måtte vara på det sättet, att om herr Sträng ger ut 100 kronor, så är det nödvändigt för samhällsekonomin, men om jag eller någon annan ger ut 100 kronor, så är det livsfarligt. Och detta tycks bero på att herr Sträng och regeringen anser sig ha något slags monopol på att bättre än vi andra bedöma framtiden. Jag förmodar att man blir sådan, när man suttit alltför länge vid makten.

Herr talman! Jag skall sluta med att helt kort beröra herr Strängs version av vårt i och för sig mycket trevliga mellanhavande vid diskussionen i Hälsingborg.

Nej, herr Sträng, Er historieåtergivning var inte riktigt korrekt. Varför var jag för min del i unga dar socialist? Jo, det var därför att jag hade en stark känsla av att den dåvarande överheten hyste en mycket utpräglad misstro mot

enskilda människors förmåga att ta vara på sina intressen i olika sammanhang, både politiskt och ekonomiskt. Men det tycks, herr talman, vara på det sättet att överheten, när den har suttit litet för länge på taburetterna, alltid tror att det ligger något farligt och äventyrligt i en politik, som satsar på förtroende och tillit till människorna. Skillnaden nu är bara den, att dagens överhet i det hänseendet tycks vara sjudubbelt värre än den gamla överheten.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Bara en kort replik!

Det sista citatet som herr Hjalmarson läste upp skulle jag rekommendera honom att översätta till engelska och skicka till den konservative finansministern i England, som ju inte gör »tvärtom» utan fortsätter att dra åt den finanspolitiska skruven i god Butlerstil för att bemästra inflationstendenserna. Jag ger honom min honnör för det, men hans politik rimmar fasligt illa med vad herr Hjalmarson gör sig till tolk för i oppositionsställning.

Studerar man det ekonomiska skeendet i Australien, där det också sitter en borgerlig finansminister, finner man att situationen är exakt densamma. England och Australien är ju ett par länder, som arbetar med en samhällsekonomi ganska likartad vår.

Men det var egentligen inte för att säga detta som jag begärde denna replik, utan det var därför att herr Hjalmarson kom tillbaka till sin synpunkt, att jag tror att om staten får spara och sparandet sker i riksbanken, så är det bra, men att jag inte tror att de svenska medborgarna kan göra någon nämnvärd sparprestation. Herr Hjalmarson! Det beror alldeles på hur man presenterar ett skattesänkingsförslag. Läger man i likhet med herr Hjalmarson kraftiga skattesänkningar uppe i toppen, där behoven är tillfredsställda och konsumtionen

Sänkning av den statliga inkomstskatten

egentligen inte kan ökas, så skall jag inte förneka, att de som då får glädje av skattesänkningen har möjligheter att bära sina slantar till banken — ja, det gör man väl inte, utan man placerar dem väl i aktier eller någonting sådant. Men om man är inställd på — och det är ju riksdagen och denna kammare i mycket stor utsträckning — att en skattesänkning skall vara socialt betonad och läggas i botten, där vi har de stora folkgrupperna med ännu otillfredsställda konsumtionsbehov, så är situationen något annorlunda. Om man vill vara ärlig och uppriktig är det inte på det sättet — och det tvekar jag inte att säga ifrån i vilken församling som helst — att 6 000-, 8 000- och 10 000-kronorsfamiljen bär den hundralapp de får i skattesänkning till sparbanken eller postsparbanken. Nej, de kan behöva köpa litet kläder eller kanske t. o. m. bättra på sin dagliga kosthållning, och det kan vara oändligt mycket annat som pockar på pengar. Allt beror på hur man konstruerar skattesänkningen. Konstruerar man den som herr Hjalmarson finns det skäl för herr Hjalmarsons argument, men konstruerar man den som riksdagsmajoriteten vill göra, håller inte herr Hjalmarsons argument.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Tror verkligen finansministern att de miljontals människor som är insättare i sparbankerna och i försäkringsföretagen representerar de rika i samhället? Det är ju precis tvärtom. Jag har för ögonblicket inga siffror tillgängliga, men vi vet alla, att det stora enskilda sparandet här i landet kommer från de breda lagren. Vi har i dag över 2 miljoner människor i inkomstskikten mellan 10 000 och 30 000 kronor. De har precis samma rätt som alla andra att kräva skattelättnader. Det går på grund av skatteskalans konstruktion inte att vid en sänkning av skatten för dessa inkomstgrupper undantaga inkomstta-

garna med över 30 000 kronor från en sänkning — om man så ville. Skall då dessa 2 miljoner människor i mellanskikten behöva avstå från en rejäl skattesänkning för att man skall hindra ett fåtal i toppen att få en skattelättnad? En sådan politik tänker i alla fall aldrig vi slå in på.

Så till sist några ord om den engelska budgeten. MacMillan's strävan är att hålla ett budgetöverskott i avvaktan på att hans sparstimulerande åtgärder skall slå igenom i ett ytterligare ökat enskilt sparande. I nya statsutgifter föreslås 20 miljoner pund till sparstimulans och 5 miljoner pund till barnbidrag. MacMillan minskar statsutgifterna med 12 miljoner pund genom att sänka subventionerna och utfäster sig att på övriga allmänna utgifter spara 100 miljoner pund. Tobaksskatten höjs med 27 miljoner pund och bolagsskatten med 30 miljoner pund eller 8 procent — mot 25 procent här i Sverige. Vad var då, herr talman, socialdemokraternas konkreta alternativ i England till MacMillan's budget? Jo, det var befrielse för pensionärer från tobaksskatt!

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju sent på natten och jag hade faktiskt tänkt att bespara kammaren att ta upp mer av tiden i dag, eftersom vi skall ha en stor ekonomisk debatt om ett par veckor. Men det vore kanske oartigt av mig i alla fall, om jag inte framförde ett tack till finansministern för att han är så älskvärd, att han återigen föredrar mina anföranden här i kammaren. Det är minnsann inte vanligt att finansministern ger mig en sådan komplimang.

Herr Sträng undrade emellertid varför jag inte upprepade det där talet i dag. Ja, han har ju själv givit svaret. Inte behöver man upprepa ett tal, som gjort ett sådant intryck som mitt har gjort på herr Sträng. Jag har bara att uttala min stora glädje över detta. Fi-

nansministern lyssnar ibland tydligen mer än vad jag trodde på vad jag har att anföra. Jag beklagar att hans förståelse att läsa innantill inte är oklanderlig — han bättrade på en smula på något ställe; herr Sträng föredrar inte mina anföranden lika bra som statssekreterarpromemior, och det kan jag inte heller begära.

Jag vill som sagt tacka herr Sträng för denna vänlighet och hoppas, att han kommer att fästa lika stor uppmärksamhet vid vad jag har att säga i den stora ekonomiska debatten om ett par veckor. På gjensyn, herr statsråd!

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Nej, det kanske inte är vanligt att jag citerar herr Ohlin, men förklaringen till att jag gör det nu kan ju vara den, att jag tyckte anförandet var värt att citera. Det kanske är så enkelt. För övrigt höll väl inte herr Ohlin detta sitt tal för att göra intryck på mig. Var det inte för att göra intryck på herr Hjalmarson?

(Herr Ohlin: Bägge delarna!)

Eftersom det normalt inte gärna går att komma över från en sådan hög temperatur till den lugna och stillsamma samvaro som herrarna demonstrerat här i dag, är det väl rätt naturligt att man frågar: Vad har hänt under mellantiden?

Jag vill till herr Hjalmarson vidare säga — jag ber om ursäkt att denna debatt håller på att bli rätt lång, vi skall ju ha en ny debatt om ett par veckor — att skattepolitiken får ju ses som den integrerande del av den ekonomiska politiken i stort, som den onekligen är, och även ses i samband med konjunkturpolitiken m. m. Ingen kan väl bestrida, att en skattesänkning enligt herr Hjalmarsons förslag medför en påspädning på konsumtionen. Gör man den socialt betonad blir det en ännu starkare påspädning på konsumtionen.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

När jag försöker följa den allmänna ekonomiska debatten här i landet, när jag avlyssnar vad Industriförbundet säger på sina stämmor och sammanträden, avlyssnar föredrag av en von Sydow eller andra prominenta figurer inom svenskt näringsliv, när jag tar emot besök av deputationer av industrimän, så har jag hela tiden haft en mycket bestämd känsla av att deras allmänna uppfattning mycket skiljer sig från den politik, som herr Hjalmarson gör sig till tolk för här i riksdagen. Bevillningsutskottet har mottagit en promemoria såsom ett resultat av den industrikonferens, som hållits här i Stockholm för ett par veckor sedan, där man särskilt slår fast hur nödvändigt det är att om möjligt schacka konsumtionen till favör för de produktiva investeringar, som vi måste göra för framtiden.

Detta rimmar inte med herr Hjalmarsons politiska uppläggning av skattefrågorna. Men för all del, man behöver ju inte tala om sitt hjärtas innersta mening när man uppträder här i riksdagen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet som motionär när det gäller beskattningen av ensamstående med barn. Jag skall inskränka mig till att endast ett par minuter beröra denna detalj av det stora komplex av skattefrågor vi nu behandlar.

Det finns i vårt land inemot 90 000 familjer med barn under 16 år, där den ena av föräldrarna saknas. Dessa ofullständiga familjer blir beskattade efter hårdare principer än de fullständiga. Vid den kommunala beskattningen gäller samma villkor som för ensamstående ogifta personer. Vid den statliga beskattningen beskattas de efter samma skala som ensamstående personer, under det att ortsavdraget visserligen är större men inte på långt när så stort som för en fullständig familj. Endast

Sänkning av den statliga inkomstskatten

om man har husföreståndarinna anställd, blir skatten densamma för båda familjetyperna. Nog måste detta framstå såsom onödigt hårt. Om t. ex. mannen dör medan barnen ännu är små, så ökas sannerligen inte familjens skattekraft därigenom. Tvärtom, den minskar avsevärt. Änkan måste söka sig ut på arbetsmarknaden och har ofta inte någon möjlighet att anställa någon husföreståndarinna. Men utgifter får hon ändå för barnen. Hon måste ordna med daghem eller med inackordering eller städhjälp etc.

I denna svåra situation får hon alltså betala skatt efter strängare regler än som gäller för en fullständig familj. Man behöver inte ha mycket hjärta i kroppen för att förstå, att detta omedelbart bör ändras. Det finns säkerligen inte någon som kan tycka att det är rättvist — som också framhålles i en motion av fru Nancy Eriksson — att ensamstående med barn kan få betala mer i skatt än vad två barnlösa makar får göra vid samma inkomst.

Vi har i vår motion framhållit, att likställighet mellan ofullständiga och fullständiga familjer i skattehänseende bör gälla i fråga om såväl den statliga som den kommunala beskattningen.

Vi har också i vår motion pekat på ett annat problem. Det förhåller sig så, att förmånerna av en generösare skatteskala för ensamstående person med barn skulle upphöra när barnet fyller 16 år, såvida inte ytterligare ändring göres i bestämmelserna. I många fall blir dock kostnaderna för barnet, när det kommit över 16 års ålder, inte mindre utan större än tidigare, om barnet fortfarande måste gå i skola. Vi har därför ansett, att likställigheten i beskattningshänseende borde kunna sträckas ut för ensamstående person, som har hemmavarande barn, tills detta uppnått 18 år. Nu har det emellertid framhållits, att denna sak kanske bör tas upp i ett större sammanhang, eftersom den också rör övriga barnfamiljer. Vi får väl

fördenskull från motionärernas sida nöja oss med det uttalande, som gjorts i reservationen i detta avseende.

Skattelättnaden i övrigt för ensamstående med barn skulle innebära, beräknar man, ungefär 6 miljoner kronor i inkomstminskning för staten och 4 miljoner kronor för kommunerna. Det kan synas vara höga belopp, men vi anser det vara av sådan vikt att på denna punkt få rättvisa vid beskattningen, att man omedelbart och utan att avvakta vidare utredningar bör fatta ett beslut i frågan.

De yrkanden i motionen, som jag här redovisat, har upptagits i den reservation, som avlämnats av folkpartirepresentanterna. Jag ber därför till slut, herr talman, att få förena mig med herr Kristensson i Osby i det yrkande, som han tidigare har ställt.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Såsom vi har påpekat i vår motion, har regeringen visat en god vilja med sitt förslag. Vi har också uttryckt den mening, att själva den utformning av skattesänkningen, som regeringen förordat, i princip är riktig. Naturligtvis har vi också med tillfredsställelse registrerat löftet om en kommande sänkning av den kommunala beskattningen för lägre inkomsttagare genom höjning av ortsavdragen.

Trots detta hade det enligt vår mening varit bättre, om regeringen valt linjen att genomföra ytterligare höjning av ortsavdragen. Hur sympatiskt det än kan se ut att små inkomsttagare får upp till 16,9 procents skattelindring, medan riktigt stora inkomsttagare får »bara» 1 procent, blir i alla fall resultatet, att den som har 5 000 kronors inkomst får 12 kronor i skattelättnad, medan den som har 200 000 kronors inkomst får 2 000 kronor.

Det är inte heller oriktigt, att man just tar siffran 5 000 som jämförelseobjekt, eftersom nära 1 miljon skatte-

betalare eller inemot en tredjedel av inkomsttagarna har 5 000 kronor som maximal inkomst. En höjning av ortsavdragen med 1 000 kronor hade kostat obetydligt mer än regeringens förslag, sammanlagt omkring 400 miljoner kronor, men detta hade betytt verkliga skattelättnader för de små inkomståtgarna. För gift skattskyldig i ortsgrupp 3, som förtjänar 5 000 kronor om året, hade skattelättnaden blivit 69,5 procent mot nu föreslagna 16,6 procent och för den, som har 8 000 kronors inkomst, hade den blivit 30 procent i stället för 16,7 %. Även för en person med 10 000 kronors inkomst hade skattesänkningen blivit större än den nu blir. Däremot hade ju inkomster på 200 000 kronor inte fått en skattelättnad på 2 000 kronor, som regering och utskott föreslår.

Ingen behöver i dag argumentera för skattelättnader, eftersom alla är överens om att sådana är nödvändiga. Med hänsyn till prisstegringarna behöver en tvåbarnsfamilj nu 12 000 kronor för att klara enbart konsumtionsutgifterna, men denna familj måste enligt en utredning, som verkställdes år 1952, begränsa bostadsanspråken plus värme och lyse till 1 500 kronor om året. Detta visar enligt vår åsikt, att ett skattefritt existensminimum för en gift skattebetalare om 100 kronor i veckan inte är ett orimligt krav.

Om man bara eftersträvar en återgång till 1947 års relation mellan inkomst och skatt, måste man ändå i vissa fall höja ortsavdraget över denna gräns. Det räcker att säga, att för inkomsttagare, som fått sin penninglön höjd lika mycket som priserna ökat, eller med 40 procent sedan år 1947, den relativa skattebelastningen är 33 procent högre vid 5 000 kronors årsinkomst och 25,6 procent högre vid 7 000 kronors årsinkomst. Denna väldiga relativa och även absoluta ökning av beskattningen har skett, medan de verkligt stora inkomsterna fått en skattelättnad på 2,1 procent.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Vi anser därför, att riksdagen och regeringen måste sikta till en verklig höjning av ortsavdragen vid all beskattning, och vi föreslår i vår motion att riksdagen måtte, samtidigt som utskottets förslag godtages, uttala sig för att den sittande kommunala skatteutredningen skall arbeta med utgångspunkt från att skattesystemet får en sådan utformning.

Detta kostar naturligtvis pengar — utskottet har nämnt siffran 600 miljoner kronor när det gäller enbart statskatten. Det är emellertid självklart, att reformer av detta slag inte kan genomföras utan att man åstadkommer motsvarande besparingar. Regeringen beräknar den direkta statsskatten för nästa år till 3,8 miljarder kronor. Om försvaret erhåller drygt 2,2 miljarder, vilket tycks vara regeringens linje, betyder detta att försvaret tar i anspråk nära $\frac{3}{4}$ av statens direkta skatteinkomster. Hela frågan om ytterligare skattelättnader har alltså ett mycket nära samband med frågan om försvarsbudgetens storlek.

Vi har som sagt inte velat ändra grundlinjen i regeringens förslag, trots att det funnits goda skäl därför. Vi har velat solidarisera oss med regeringen, med tanke på det goda uppsåt regeringen ändå här visat och dess löfte om en kommunal skattelättnad och samtidiga sociala reformer. Därför har vi inte velat aktualisera vissa rättvisekrav som framförts från andra håll.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande under A och till motion I: 536 när det gäller utskottets hemställan under B.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! På grund av den sena timmen kan jag i stort sett inskränka mig till att instämma i vad herr Kristensson i Osby och herr Gustafson i Göteborg här anfört, speciellt då det gäller en förhöjning av förvärvsavdra-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

get för gift kvinna med yrkesarbete och skattelättnader för ensamstående personer. Det vore mycket att säga i dessa frågor, som är utomordentligt viktiga frågor, ty det gäller här familjen, men jag skall nu endast något beröra behovet av ett förhöjt förvärvsavdrag för gift kvinna.

En ändring av sambeskattningsverkningar för de familjer, där båda makarna är förvärvsarbetande, är nödvändig, om samhället skall kunna utnyttja all den yrkeskunnighet som finns hos landets kvinnor. Som det nu är, behövs det bara att makarna har en sammanlagd inkomst på 20 000 kronor, alltså två låga tjänstemannalöner, för att familjens inkomst av den kvinnliga partens yrkesarbete skall bli praktiskt taget plus minus noll. Om man över huvud taget värdesätter kvinnans arbete i hemmet och räknar med kostnader för hemhjälp, blir utgifterna så stora, att familjen inte får någon nämnvärd inkomst av hustruns förvärvsarbete, ty meningen är väl inte att dessa kvinnor i all framtid skall fortsätta med sitt dubbelarbete?

Om inte beskattningsförhållandena ändras, kommer kvinnorna att i allt större utsträckning stanna hemma, till obotlig skada för arbetet inom undervisning, socialvård, hälsovård, sjukvård m. m. Jag skulle vilja se den utredning, som kan bevisa att vi skulle komma att förlora på t. ex. en höjning av förvärvsavdraget för gift kvinna. Den omständigheten, att många gifta kvinnor för närvarande endast sporadiskt har yrkesarbete, gör sådana beräkningar mycket besvärliga, för att inte säga omöjliga. För min del tror jag att det snarast kommer att bli en ökning av statens skatteinkomster, om man höjer förvärvsavdraget, ty då kommer flera kvinnor att söka sig ut på arbetsmarknaden.

Den reservation nr II, som är fogad till utskottets utlåtande, innebär endast en provisorisk lösning av denna fråga,

men det är dock alltid en början som göres. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Häri instämde fröken *Elmén* (fp), fröken *Ager* (fp) och fru *Sjöstrand* (fp).

Herr **JANSSON** i Aspeboda (bf):

Herr talman! Den skattesänkning, som av regeringen här föreslagits, har oppositionen ansett vara i lägsta laget, och man har redan i början av denna debatt sagt att bondeförbundet och socialdemokraterna fört en mycket utpräglad högskattepolitik. Jag tror att man bör närmare undersöka, hur det svenska skattesystemet är utformat, innan man fäller ett sådant omdöme om den förda politiken. Av den redogörelse för beskattningen i en rad olika länder, som finansministern för en stund sedan har lämnat, framgår att Sverige visserligen står högst på listan när det gäller den direkta beskattningen, men när det gäller bolagsskatter, socialförsäkringsavgifter och indirekta skatter ligger vi nästan i botten. Det betyder att det svenska folket betalar sin skatt öppet och synligt, under det att många länder betalar en stor del av sina skatter genom tullar och på annat sätt. Detta gör att man kan få en lägre direkt beskattning, vilket folk i allmänhet synes bättre tolerera. Emellertid torde det skattesänkingsförslag, som nu ligger på riksdagens bord och som väl inom kort kommer att antas, kunna anses vara av för liten omfattning. Vi bör dock komma ihåg, att vi står inför synnerligen stora och kostnadskrävande reformer som vi hoppas skall komma på riksdagens bord nästa år. Det är kommunalskattereformen och barnbidragen eller, som det här har talats om, barnortsavdrag, vilka jag strax skall återkomma till.

Beträffande den kommunala beskattningen har jag här tidigare redovisat hur det håller på att gå. Vi håller på

att få alltför höga kommunalskatter. Som ett exempel på den saken har jag nämnt, att vi i ett särskilt fall — det gäller ett större sjukhus — år 1939 erhöi ett statsbidrag på 145 000 kronor och betalade 180 000 kronor genom kommunalskatter. År 1954 fick vi från staten 109 000 kronor men fick själva betala 1 085 000 kronor. Att märka är att vi år 1939 hade flera patienter på sjukhuset än vi hade 1954. År 1954 fick vi 10 procent av kostnaderna från staten och fick betala upp till 90 procent från kommunen, under det att motsvarande procentsiffror 1939 var ungefär 45 respektive 55.

Det talas här om att man skall återinföra barnavdragen, men jag betraktar detta förslag som en baklängesreform. För både folkpartiets och högerns egen skull hoppas jag att de snarast försöker komma ur den villfarelsen, att vi skall lansera barnavdragen på det sätt som här är tänkt. När vi tog barnbidragen 1947 och kom bort från barnavdragen, så drogs i många hem en lättnadens suck. Det var nämligen så många, som inte kunde tillgodogöra sig de ortsavdrag som man då enligt lag hade rätt till. Det förefaller mig därför rätt egendomligt att man kan skriva som man gjort på s. 14 i herr Hjalmarsons motion. Man säger, att medianinkomsten sedan år 1947 i stort sett har fördubblats, och i nuvarande läge skulle det endast undantagsvis behöva inträffa att en barnfamilj inte kan utnyttja hela sitt ortsavdrag. Om man ser efter finner man emellertid, att vi enligt sista statistiska årsboken har 151 500 människor som inte har högre inkomster än mellan 4 000 och 5 000 kronor. Går jag upp till nästa grupp, som har 4 500 till 5 000 kronor, finner jag här 146 750 människor. Mellan 5 000 och 6 000 kronors inkomst har vi 301 000. Antalet personer som har mellan 6 000 och 7 000 kronor är 321 850. Sammanlagt gör detta i inkomstgruppen 4 000 till 7 000 kronor 921 100 personer. Nog förefaller det

Sänkning av den statliga inkomsts-katten

mig märkvärdigt att man kan skriva så som jag nyss citerade, att det endast skulle vara undantagsfall. Nu har jag tyvärr inga siffror på hur många barnfamiljer det finns som har en inkomst mellan 4 000 och 7 000 kronor. En lätt räkneoperation säger oss emellertid, att om en trebarnsfamilj har en årsinkomst på 7 000 kronor, så har den inga möjligheter att utnyttja ett barnavdrag för det tredje barnet. Om jag bor i dyror 5 har jag där 4 000 kronor i ortsavdrag för mig och min hustru. Skulle jag få 1 000 kronor i avdrag för varje barn, som förslaget går ut på, så finns det inte utrymme för båda dessa avdrag och för allmänna avdrag samt avdrag för kommunalskatten. Redan detta säger mig, att det måste finnas en mycket stor grupp som inte kan utnyttja ett barnavdrag.

Jag förstår inte heller varför man på ett annat ställe i reservationen kan skriva, att man skall kunna få en skattelättnad som står i proportion till inkomsten. Det får man, men är det rättvist? I den utredning som började 1943 och arbetade tills vi tog förslaget visas det upp exempel på att den ene kunde få över 20 gånger så stor skattelättnad som den andre. Om man vill införa en sådan tingens ordning en gång till, då förstår jag inte hur man har sett på dessa saker. Jag tror inte att det kommer att gå vare sig med bondeförbundets eller med socialdemokraternas hjälp att reformera på detta sätt — reformera baklänges.

Jag har här i min hand en promemoria, som visar högerns förslag till prutningar. Man blir nog en smula konfunderad när man läser rubrikerna på alla dessa sänkingsförslag. Om det inte vore så sent skulle jag presentera hela katekesen för kammaren. Med hänsyn till den sena timmen har jag emellertid beslutat mig för att inte göra detta. Vad som än kommer att ske är det dock självklart, att vi nu väntar på att få en ordentlig utredning beträffan-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

de bidragen till barnfamiljerna. Vi väntar också på att få en utredning om den kommunala beskattningen, ty om vi sänker de statliga inkomsterna så mycket, att vi inte kan räkna med stöd från staten till kommunerna, då är vi på väg mot en skattehöjning. Vad hjälper det mig, om jag får en hundralapp i skattesänkning i min statliga inkomstskatt, om det är fara för att en övervältring undan för undan sker på kommunerna, som jag nyss exemplifierade med sjukhuset? Likadant håller det på att gå på en rad områden. Jag kan nämna skolfrukosten, som landskommunerna i dag får betala 63 miljoner kronor för, medan staten slipper undan med 23 miljoner. Jag hänvisar till utredningen Samhället och barnfamiljerna beträffande siffrorna. Jag skulle här kunna anföra en rad fall, där det går till på samma sätt. Det skulle vara föga glädje att följa vare sig folkpartiets eller högerns rekommendation att ta ett för stort steg på skattesänkningarnas väg i dag, när vi vet vad som möter. Vi hoppas den dag skall komma, när vi skall kunna få en real skattesänkning och det kommer att visa sig när vi får slutskattsedeln i vår hand, att slutsumman inte är högre efter, än den var före skattesänkingsbeslutet. Kan vi inte ordna det på det sättet, är det föga bevänt med vår strävan efter en skattesänkning.

Högerns linje förvånar den som för ett år sedan hört herr Hjalmarson från denna talarstol säga, att han och hans parti inte vill pruta på försvaret, inte vill pruta på folkpensionerna och inte vill pruta på barnbidragen. Folkpensionerna tar i dag enligt budgetförslaget 1 600 miljoner kronor. Försvarskostnaderna vill jag minnas går på 2 070 miljoner kronor. Barnbidragen är upptagna om jag minns rätt till 527 miljoner kronor. Detta gör att vi har förbrukat bra mycket över 4 miljarder av de 6 som är upptagna i budgeten. Sedan kommer man och vill öka anslagen på

alla småposter. Jag har lyssnat i dag till hur man på var och varannan punkt har krävt 40 000 eller 50 000 kronor till. Vem är det som i dag har hållit igen? Det är bondeförbundet och socialdemokraterna. Vi kanske skall låta ord och handling följas åt litet mera än vad som sker.

Jag tillbakavisar bestämt, att den politik som har förts sedan 1947 har inneburit, att vi tagit ut mera pengar än som varit behövligt. Jag ber herr Hjalmarson i dag liksom jag gjorde för två år sedan, att han och hans partikamrater, när de håller föredrag för människor som inte har någon aning om hur skatteförfattningarna är sammansatta, redovisar inte bara vilka skatter som människor måste betala utan också vilka sociala förmåner samhället bjuder inte minst barnfamiljerna.

Med det sagda får det vara nog, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några andra väckt ett par motioner till årets riksdag som gäller skatterna. Fastän det är sent vill jag påmina om att jag har varit med om dem. Den ena motionen kräver restitution av skatten med 60 kronor per barn. Den motionen är avstyrkt och jag skall inte yrka på att den skall bifallas och inte heller argumentera för den. Men jag tycker nog att utskottet har uttalat sig väl kategoriskt om en beskattning, som är anpassad efter familjens storlek. Problemet är väl inte löst för alla tider, även om man i år i första hand siktar på att höja barnbidragen. Jag har inte uppåttat det så, att inte frågan om ytterligare stöd för barnfamiljerna skulle kunna tas upp. Som jag och några andra i denna motion pekar på skulle en sådan differentiering efter familjens storlek just i den kommunala beskattningen kunna bli ett stöd utan de olägenheter, som annars är förenade med barnbidraget.

Sänkning av den statliga inkomstskatten

Den andra motionen gäller en sak som påtalats här tidigare, nämligen att ortsavdragen för ensamstående med barn bör bli lika stort som ortsavdragen för äkta makar, även om hon eller han inte har husföreståndarinna. Utskottet hänvisar till den pågående utredning, som syftar till att höja de kommunala ortsavdragen upp till samma nivå som de statliga, enligt vad som står i utlåtandet. Det är naturligtvis viktigt att höja de kommunala ortsavdragen, men vid en sådan höjning bibehålls ju denna olikhet mellan ensamstående och makar. I remissvaren angående familjeutredningen finns bara en mening om denna sak, nämligen att denna olikhet inte kan försvaras. Därför är det väl inte omöjligt att ta upp saken nu utan långa utredningar.

Utskottet avstyrker motionen under hänvisning till att en särskild beredning nu arbetar inom socialdepartementet med familjepolitiska åtgärder och till att den utredningen säkert skall tänka på de ofullständiga familjerna. Men samtidigt säger man, att denna beredning absolut inte skall syssla med skattefrågor. Då tycker jag att man har rätt att påstå, att utskottet helt enkelt inte har sakbehandlat denna fråga utan bara har pratat litet kring det hela. Eftersom man inte anför några sakliga argument mot motionens synpunkter, kvarstår väl faktum, att detta är en uppenbar skatteorättvisa, som utan utredningar och utan att återverka på andra skattefrågor skulle kunna lösas direkt genom ett beslut i enlighet med motionen. Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen nr 28 i denna kammar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A), nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till punkten A) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; och fann herr

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten A) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 28 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A).

I avseende å punkterna B) 1) och B) 2) gav herr talmannen propositioner på 1: o) bifall till utskottets hemställan; 2: o) bifall till punkten B) 1. a) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen; samt 3: o) bifall till utskottets hemställan med den ändring, som följde av bifall till motionen II: 28; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2: o) avgivna propositionen följande voterings-

Sänkning av den statliga inkomstskatten

proposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna B) 1) och B) 2) i utskottets betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 1. a) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 41 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkterna B) 1) och B) 2).

På framställd proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i punkterna B) 3) och B) 4) hemställt.

Beträffande punkten B) 5) gav herr talmannen först propositioner beträffande frågan om återinförande av barnavdragen, nämligen på 1: o) bifall till utskottets hemställan; 2: o) bifall till punkten B) 1. i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 3: o) bifall till punkten B) 1. b) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nilsson i Svalöv och Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till

kontraposition antagits den under 2: o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 5) i utskottets betänkande nr 40, såvitt angår återinförande av barnavdragen vid beskattningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 1. i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 54 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Såvitt de i punkten behandlade motionerna avsåge förbättring av förvärvsavdraget för gift kvinna gav herr talmannen härefter propositioner på 1: o) bifall till utskottets hemställan; 2: o) bifall till punkten B) 2. b) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 3: o) bifall till punkten B) 2. b) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3: o) an-

givna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 5) i utskottets betänkande nr 40, såvitt angår förvärvsavdraget för gift kvinna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 2. b) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 63 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

I avseende å punkterna B) 6) och B) 7) gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till punkten B) 2. a) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen; samt 3:o bifall till punkten B) 2. a) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nilsson i Svalöv och Kristensson i Osby begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den

Sänkning av den statliga inkomstskatten

under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Kristensson i Osby votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkterna B) 6) och B) 7) antager den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 37 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna B) 6) och B) 7) i utskottets betänkande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Sänkning av den statliga inkomstkatten

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 2. a) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 28 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkter.

Beträffande punkten B) 8), såvitt de i punkten behandlade motionerna avsåge indexreglering av ortsavdragen och skatteskalornas skiktintervaller, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till punkten B) 3) i de vid betänkandet fogade båda reservationerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nilsson i Svalöv och Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 8) i utskottets betänkande nr 40, såvitt angår indexreglering av ortsavdragen och skatteskalornas skiktintervaller, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 3) i de vid betänkandet fogade båda reservationerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 63 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Såvitt de i punkten B) 8) behandlade motionerna avsåge utformningen av statsbidragen till kommunerna gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till punkten B) 4) i den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

I avseende å punkten B) 9) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionerna I: 536 och II: 681; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Slutligen gav herr talmannen i fråga om punkten B) 10) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till punkten B) 4) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) 10) i utskottets betänkande nr 40, röstar

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit punkten B) 4) i den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 63 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 3

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

I en inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* väckt motion, nr 402, ävensom i en likalydande inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion, nr 476, hade föreslagits

dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en neutralitetsförsäkran av följande innehåll avgäves:

»Sverige förklarar härmed sin ständiga neutralitet, inom ramen för de åtaganden landet iklätt sig genom medlemskapet i Förenta Nationerna;

Sverige kommer att till det yttersta försvara sin neutralitet och med insättandet av hela sin försvarskraft göra allt för att hindra varje försök till

kränkning av den territoriella integriteten;

Sverige förpliktar sig att i händelse av krig iakttaga absolut opartiskhet och strikt iakttaga vedertagna internationella rättsnormer för neutrala stater;

Sverige kommer inte att ingå i militära allianser och inte tillåta främmande stater att upprätta militära stödjepunkter på *svenskt territorium*»,

dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att förhandlingar upptogs med Sovjetunionen, Förenta Staterna, England, Frankrike, Polen, Tyska demokratiska republiken, Tyska förbundsrepubliken, Norge, Danmark och Finland om att de garanterade och respekterade den svenska neutraliteten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna i första kammaren nr 402, av herrar *Öhman* och *Norling*, och i andra kammaren nr 476, av herr *Hagberg m. fl.*

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! I syfte att vinna respekt och garantier för Sveriges okränkbarhet och öka möjligheterna att hålla vårt land utanför framtida krig har den kommunistiska riksdagsgruppen föreslagit dels att riksdagen såsom Österrike och Schweiz uttalar sig för en ständig neutralitet inom ramen för åtagandena gentemot Förenta Nationerna dels också att förhandlingar upptas med de ledande stormakternas regeringar jämte samtliga grannländers regeringar om att respektera och garantera denna neutralitet.

Vi har den uppfattningen att en sådan riksdagsdeklaration, som dessutom innebär, att Sverige skall försvara sin neutralitet mot varje kränkning av den territoriella integriteten, står i god överensstämmelse med grundprinciperna för svensk utrikespolitik.

Vi hävdar vidare att den svenska lin-

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

jen har som konsekvens, att Sverige i händelse av krig iakttar opartiskhet och vedertagna internationella rättsnormer för neutrala stater. Denna politik innebär vidare att Sverige skall avvisa alla krav från främmande makter på att upprätta militära stöddepotter på svenskt territorium.

Jag gör dessa påpekanden på grund av utrikesutskottets egendomliga och vilseledande karakteristik av huvudlinjen i motionen. Jag gör det också för att i klarhetens intresse definiera det nya som utrikesutskottet med särskilt eftertryck avvisar, nämligen en deklaration till förmån för ständigt neutralitet såsom villkor för att erhålla bestämt utpekade staters — alltså de fyra stormakternas och Sveriges grannars — garanti för beredskap att respektera denna neutralitet.

Det framgår härav också, att vi utgår från att den svenska neutralitetslinjen, även om vårt förslag kunde genomföras, har sin begränsning. Den begränsas för det första av Sveriges medlemskap i Förenta Nationerna och de förpliktelser detta ålägger vårt land, varom vi alla varit eniga. Den begränsas för det andra av andra länders åtgärder mot oss. Det innebär, att Sverige måste vara berett att militärt försvara sin okränkbarhet, eventuellt sin rätt att stå utanför krig. Detta är självklart och det bestrides inte av motionen och kan inte försvåras utan snarare underlättas om motionens syfte förverkligas.

Frågan om statliga garantier åt stater, som vill stå utanför militära blockbildningar och undgå risken att indras i krig, har på sistone bringats till ny aktualitet genom fredsfördraget med Österrike. Ett villkor för detta var som bekant, att Österrike utfäste sig att iaktta ständigt neutralitet, att försvara denna och inte företa sig något, som kommer i konflikt med neutralitetsdeklarationen. De ledande stormakterna — Sovjetunionen, Förenta staterna, England och Frankrike — var i samband

därmed principiellt eniga om att respektera och garantera denna Österrikes ständiga neutralitet. Att detta hade en väldig betydelse när det gällde att minska spänningen och undanröja ett av de svåraste tvisteämnena i den europeiska efterkrigspolitiken står utom all diskussion.

Även Sverige har tillställts den österrikiska neutralitetsdeklarationen, och regeringen har med riksdagens gillande understött densamma.

Saken är för övrigt även ur andra synpunkter inte ny för vårt land. Bland garantierna för Schweiz' ständiga neutralitet befinner sig också Sverige. Det är en garanti som bestått — om jag inte minns fel — i 140 år. Den har inte skadat Sverige och inte heller känts stötande för svensk rättsuppfattning. Att garantierna från åtskilliga länder varit till en väldig fördel för Schweiz är historiskt bevisat.

Därför borde, tycker man, även de svenska statsmakterna eftersträva en utveckling av den utrikespolitiska huvudlinjen så, att Sverige erhåller andra maktens understöd åt strävandena att hålla sig utanför krigsblock och krig. Tanken borde i denna osäkra värld med allvar och sympati kunna prövas även av Sveriges riksdag. Ty om vi är överens om själva huvudsaken, att Sverige skall hålla sig utanför stormaktsblock och i händelse av krig ställa sig neutralt, vilket är den tolkning vi givit de officiella deklarationerna och anslutit oss till, bör man sakligt kunna resonera om frågor, som har samband därmed.

Liksom det behövs åtminstone två parter för ett krig, har den neutrale även en andra och ibland en tredje part att göra med, när han försäker genomföra sin fredliga linje. Detta belystes med stor klarhet under andra världskriget, när många stater, som ville stå utanför, drogs in i kriget av en andra part. Så var det då, och så kan det bli även i framtiden.

Frågan står då: Skulle det med hän-

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

syn till dessa erfarenheter försvåra för Sverige att stå utanför nya krig, därest en rad stater, av vilka åtskilliga riskerar att bli indragna, förpliktar sig att respektera och garantera den svenska neutraliteten? Den frågan kan inte sakligt besvaras med ett nej. Snarare säger väl sunnda förnuftet, att det vore en oerhörd fördel för vårt land, om sådana löften kunde erhållas.

Utrikesutskottet framhåller häremot, att en sådan utveckling av Sveriges alliansfria och neutrala linje inte är aktuell med hänsyn till det internationella nuläget. Men vilket parlament och vilken regering i världen bestämmer utrikespolitiken enbart med hänsyn till situationen för dagen?

Hurudan är då den aktuella situationen? Flertalet i denna riksdag har med glädje hälsat varje tecken på internationell avspänning. För vår del anser vi att situationen utvecklats så gynnsamt att under vissa betingelser kan krigets hemska spöke förjagas, kanske för så lång tid, som vi tror oss kunna med vårt förstånd tränga in i framtidens dunkel. Vi tror alltså inte på ett överhängande krigshot.

Men det finns inte bara hoppingivande företeelser. Det finns också sådana trista fakta som att upprustningen för att inte säga kapprustningen fortsätter, att experimenten med nya vapen, som kan föröda hela länder och folk, fortsätter, att starka krafter i vissa länder förbereder nya krig. Vi kan inte heller blunda för innebörden i att samma krafter, som utlöst två världskrig i detta århundrade, åter kommit till makten i Västtyskland och att de inom kort tid kommer att ha väldiga stridskrafter och de mest förgörande vapen till sitt förfogande. Vi kan inte bortse från att Danmarks och Norges anslutning till Atlantpakten jämsamt Sveriges strategiska läge i jämförelse med situationen före de båda världskrigen. Vi har alltså all grund för att se om vårt hus.

Utrikesutskottet försöker uttolka vårt förslag så, att vi avser »en omläggning av nu tillämpade grundprinciper för svensk utrikespolitik». Denna beskrivning är så avsiktligt tillspetsad, att den kan ha utförts av både utskottets ordförande, f. d. utrikesminister Sandler, och högerledaren Hjalmarson själv. Den ställer tillämpade grundprinciper för svensk utrikespolitik i en tvetydig dager och utgår från att det kan uppstå krig, i vilka Sverige frivilligt skulle spela en aktiv militär roll. Vilket slags krig, som leker utskottet i hägen, har det visligen avstått från att bekantgöra. Troligen kan man tolka tystnaden därvid som ett erkännande av att förklaringar bara kunde uppväcka misstankar och oro, särskilt hos det svenska folket.

Jag vill rikta uppmärksamheten på att utrikesutskottet inte en enda gång använt uttrycket neutralitet och följaktligen avstått från att karakterisera den svenska linjen som en neutralitetslinje med den begränsning, som medlemskapet i Förenta Nationerna innebär. Detta är märkligt och kan uppfattas som ett indirekt avståndstagande från regeringens tidigare neutralitetsdeklarationer. Om det är avsett att utgöra en sådan korrigerig, blir det klarare, vad utskottet velat framhålla med påståendet, att vår motion åsyftar »en omläggning av nu tillämpade grundprinciper för svensk utrikespolitik». Jag vill inte gratulera dem, som skall försvara en sådan korrigerig inför det svenska folket, exempelvis i höstens val.

Det är ingen hemlighet, att den svenska alliansfria linjen till förmån för neutraliteten inte varit välsedd i vissa västliga kretsar. De har inte dolt, att de betraktat denna linje som hinderlig för realiserandet av de mest storvulna strategiska äventyrsplanerna. Men detta har i svensk riksdag inte ansetts vara en belastning för neutralitetslinjen utan tvärtom betraktats som

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

ett ytterligare berättigande för densamma.

Som ett avgörande skäl mot vårt förslag säger utrikesutskottet, att vi eftersträvar »en permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutserbar framtid och därtill att ställa denna bindning under garanti av ett antal främmande makter».

Vi vill gärna medge, att vi avser, att Sverige alltid skall välja fredens väg, aldrig kalkylera med möjligheten att understödja någon part i ett eventuellt framtida krig. Vi är också övertygade om att så har det svenska folket uttolkat de officiella deklARATIONERNA, så vill det ha sin framtid, och så tänker flertalet även i denna riksdag. Därför är irritationen för att inte säga något ändå starkare om tonen i utskottets avstyrkande utlåtande uppseendeväckande.

Utskottet säger att förslaget inte vore ändamålsenligt i framtiden med hänsyn till svenska intressen. Men vilka svenska intressen skulle kunna skadas av att Sverige alltid väljer fredens linje, alltid avstår från att kalkylera med kriget som medel för att betjäna svenska intressen? Det är inte överdrivet logiskt av utskottet att i ena ögonblicket försäkra, att Sverige för framtiden bör vidhålla som utrikespolitisk grundsats att icke genom anslutning till något stormaktsblock förminska möjligheten för vårt land att hålla sig utanför nya krig och i andra ögonblicket avvisa en motion med motiveringen att den har detta syfte. Men logik och politik har tydligen inte för utskottet ansetts behöva korrespondera i denna fråga.

När vi tänker oss en framtida bindning vid freds- och neutralitetslinjen av den svenska utrikespolitiken, försöker vi också realistiskt bedöma, vilka verkliga krigssituationer som kan uppstå. Vi utgår då ifrån att småkrig, krig mellan mindre eller halvstora stater, i framtiden inte är möjliga eller i vart fall lätt kan stoppas upp, därest För-

enta Nationerna fungerar och dess städga efterföljes. Om krig utbryter mellan smärre stater och inte stoppas upp genom Förenta Nationerna, så vore detta liktydigt med att FN-stadgan inte tillämpas. Det skulle i sig själv kunna innebära ett stormaktskrig eller i vart fall, att vissa stormakter är så intresserade i kraftmätningen, att FN-stadgan på grund därav sättes ur funktion.

Vi anser att Sverige inte bör medverka i vare sig sådana krig eller i öppna stormaktskrig. Vi tror att det skulle vara till nytta och motsvara det svenska folkets uppfattningar om denna sak eftertryckligt klargjordes.

Det är inte för att uttryck missnöje med den nuvarande svenska utrikespolitiken — som vi i de grundläggande frågorna solidariserar oss med — som vi väckt vårt förslag. Det riktar sig inte mot svensk politik som sådan såsom vi uppfattat densamma. Det är i stället för att stärka denna politik, för att trygga dess genomförande i onda och goda tider som vi vill utveckla den. Vårt förslag riktar sig inte mot något annat land, men det kan, om det förverkligas, varaktigt förbättra förbindelserna med alla länder.

Sveriges riksdag behöver inte, som utrikesutskottet tycks göra, skämmas för neutralitetslinjen. Den syftar till fred, och den minskar friktionsytorna mellan stridiga intressen i den internationella politiken. Den är inte illojal mot något internationellt strävande att bevara freden och civiliserade former för folkens samlevnad, även om den ställer lojaliteten mot det egna folket och dess intressen i första ledet. Ja, man kan gå ett steg längre och fastställa att neutralitetslinjen, som vunnit allt flera och allt starkare anhängare i olika delar av världen, är en aktiv fredsfaktor i den ädla strävan att bevara freden åt alla folk.

Därför bör man, herr talman, göra vad som är möjligt för att popularisera denna neutralitetslinje och för att säkra dess framgång. I detta syfte har den

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

kommunistiska motionen väckts, och i samma syfte yrkar jag bifall till motion nr 476 i denna kammare och följaktligen avslag på utrikesutskottets utlåtande.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Utrikesutskottet skäms inte för den politik som Sverige för, utan vi har nu tvärtom understrukit, att vi vill fasthålla vid den självvalda politik som icke medger anslutning till något av stormaktsblocken. Detta anser vi vara erkänt, och det har erkänts också av de resenärer från Sovjetunionen som är här, att de respekterar Sveriges utrikespolitik. Den utrikespolitik vi för kan inte vara annat än neutral. Jag kan inte förstå att detta är vansinnigt tillspetsat, som herr Hagberg säger, och att det ställer Sveriges neutralitet i tve tydlig dager.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. En debatt här tycker jag är alldeles onödig.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag kanske bör säga några ord om denna motion och dess innebörd.

Det är väl så att herr Hagberg inte riktigt har uppmärksammat vad motionen i själva verket innebär. Den innefattar två moment. Det första är att de svenska statsmakterna skall avge en förklaring om sin föresats att föra neutralitetspolitik och närmare definiera denna i en deklaration. Det andra momentet är att vi skall vända oss till en del andra makter och be dem garantera vår neutralitetspolitik, d. v. s. att de skall beskydda oss för den händelse vi skulle bli angripna från annat håll.

Vad först beträffar det skydd eller den garanti som vi skulle begära från andra, är det uppenbart att om vi på det viset ställer oss under andra maktens beskydd, känner de sig också ha fått en plattform att vaka över att vi

för en politik som de tycker svara mot den deklaration som har avgivits. Med andra ord vi inbjuder andra makter till att bedöma, hur vi själva tillämpar vår utrikespolitik.

Den frågan har varit före i den svenska riksdagen redan i början på detta sekel, då Sven Adolf Hedin väckte en motion, ingalunda en garanterad neutralitet, utan om vad han kallade en deklarerad neutralitet. Han framhöll med all skärpa, att han inte ville vara med om någon garanterad neutralitetspolitik just emedan man därigenom ställer sig under andra staters beskydd, med de konsekvenser som därav följer.

Vad beträffar åter själva deklarationen så måste man fråga, vilken extra trygghet eller garanti den ger för att denna politik skall föras, utöver den garanti som ligger i att statsmakterna av sig själva följer en viss politik. En deklaration som är antagen av statsmakterna kan ju när som helst upphävas, och detsamma gäller en lag, om man uttrycker neutralitetspolitiken i en lag såsom har skett i Österrike. En sådan lag kan ju återkallas av samma statsmakter som har utfärdat den.

Som exempel kan jag nämna att Amerikas förenta stater under mellankrigsåren var inne på att reglera sin politik i händelse av krig, och det utfärdades mycket omfattande lagar om hur denna neutralitetspolitik skulle se ut och om vilka regler som skulle iaktas angående neutralitet i olika hänseenden. När kriget närmade sig och situationen blev sådan, att dessa lagar inte passade för den politik som Amerika då ville föra, upphävdes de lagar varigenom Amerika förut hade bundit sin egen handlingsfrihet.

Möjligen kan man säga att en sådan deklaration skulle vara oskyldig, att den inte skulle vara till skada, även om ej den ej ger ökad garanti för en viss politik. Men skall man definiera vad neutralitet är, så stöter man på många svårigheter. Redan här i riks-

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

dagen råder emellanåt olika uppfattningar om hur neutralitetspolitiken bör se ut i olika situationer.

I det kommunistiska förslaget ingår att vi skall hänvisa till Förenta Nationerna och göra förbehåll för de förpliktelser, som medlemmar i FN har. Det kan emellertid också råda delade meningar om hur FN:s regler skall tillämpas i olika situationer. Det är därför inte lätt att definiera en neutralitetspolitik; det borde vi veta här i Sverige, där vi under det senaste världskriget sannernligen hade många besvärligheter att föra en sådan politik och fick erfara hur svårt det är att definiera hur den skall se ut i olika situationer.

Den starkaste garantien för att Sverige kommer att föra en verklig fredspolitik ligger i att svenska folket hit till riksdagen sänder en solid majoritet av representanter, som är beredda att fullfölja en dylik politik. Det är en bättre garanti än både deklarationer och lagar.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Utskottets ärade talesman förklarade att innebörden i utskottets utlåtande är att man avser att föra en neutral politik, men jag vill då bara genmäla att mitt påstående ju ändå kvarstår, nämligen att utskottet inte på ett enda ställe har använt uttrycket neutralitet.

Sedan har jag inte använt uttrycket vansinnig för att karakterisera utskottets utlåtande. Där föreligger ett hörfel av herr Pettersson i Dahl.

Sedan också några ord i anledning av utrikesministerns förklaring. Utrikesministern menar att den åtgärd vi föreslagit i vår motion inte skulle förbättra Sveriges position och inte ge landet någon extra trygghet. Som bevis härför anförde utrikesministern bl. a. att ifrågavarande deklaration kan upphävas ungefär när som helst, och att man t. ex. i Förenta staterna upphävde alla neutralitetslagar, när man råkade i krig, samt att man tolkar neutraliteten

och dess förpliktelser olika. Jag tycker nu inte att dessa invändningar är så särskilt hållbara.

Vad först beträffar Förenta staternas hållning, är det klart att om ett land blir överfallet och tvingat in i krig, som Förenta staterna blev, så upphäves automatiskt de regler som gällt för landets utrikespolitik, så länge landet icke befann sig i krig. Jag kan inte tänka mig att förhållandena skulle bli annorlunda för ett annat land i en liknande situation. Detta kan emellertid knappast vara ett argument mot att precisera regler för en neutralitet, som man försöker upprätthålla till dess man av annan part tvingas in i krig, då givetvis alla tidigare regler upphör att gälla.

Jag tycker inte att utrikesministern här har kommit med något argument för påståendet att det vi föreslagit inte ökar tryggheten. Schweiz har givit ett exempel på att det går att överleva under mycket svåra förhållanden. Jag kan inte tänka mig annat än att de garantier, som redan i samband med Wienkongressen gavs av en rad europeiska stater för Schweiz' neutralitet, därvidlag har haft mycket stor betydelse.

Vårt förslag kan betraktas som nytt, även om det på sätt och vis har varit uppe tidigare, för länge sedan, i Sveriges riksdag. Vi tror att tiden arbetar för den föreslagna linjen och att det nya som tillförts den europeiska politiken — bl. a. genom att också Österrike har erhållit garantier för en ständig neutralitet — kommer att påverka människornas sinnen och jämna vägen för en lösning i enlighet med vårt förslag, och detta tror vi kommer att bidra till att minska spänningen internationellt och därmed befordra fredens sak.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN:**

Herr talman! Jag vill bara korrigera herr Hagberg i det avseendet att de amerikanska lagarna upphävdes innan

Avgivande av en neutralitetsförklaring från Sveriges sida m. m.

kriget bröt ut. Det skedde när situationen blivit så förändrad att lagarna blev olägliga, alltså innan Amerika blev angripet.

Beträffande Schweiz' neutralitet är det många faktorer som har medverkat till att den kunnat bibehållas, så där räcker det ingalunda med att bara hänvisa till avgivna garantier. Det finns en annan stat, som också hade fått sin neutralitet garanterad, nämligen Belgien, men det hjälpte inte när första världskriget kom.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga till herr Hagberg att det var inte jag som fällde uttrycket »vansinnigt tillspetsat», utan det var herr Hagberg. Han sade att han tyckte att utskottets resonemang var vansinnigt tillspetsat och det var därför jag citerade herr Hagberg. Jag antecknade herr Hagbergs yttrande så. Den möjligheten finns ju att jag hörde fel, gjorde jag detta så att Hagberg sa »åtskilligt» i stället för som jag tyckte »vansinnigt», så ber jag om ursäkt. Att utskottet inte nämnt ordet neutralitet på första sidan beror på att vi ansåg detta vara självklart i sammanhanget, och det bör väl t. o. m. herr Hagberg förstå.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Beträffande påpekandet om Förenta staterna var det naturligtvis beroende på ett hörfel från min sida, men det ändrar väl ändå inte slutsatsen, att när Förenta staterna betraktade kriget som oundvikligt så upphävdes de lagar som hade skapats för en situation, då man räknade med möjligheten att bevara neutraliteten.

Vi har inte heller den uppfattningen att sådana här garantier utgör en absolut säkerhet för att ett land inte skall dragas in i krig genom andra stater. Men vi har den uppfattningen att Sveriges position ändå måste förbättras ge-

nom dylika garantier. Utrikesministern erinrade om att Belgien hade en sådan garanti men trots detta blev överfallet. Detta bekräftar ju den tankegång jag redan utvecklat. Om inte mitt minne sviker mig var det på grund av att dessa garantier bröts av dåvarande Kaiser-Tyskland som England förklarade Tyskland krig. I realiteten blev således detta brott mot den garanterade belgiska neutraliteten en oerhörd belastning för Tyskland och hjälpte Belgien att senare återupprätta sin självständighet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogos vart efter annat:

utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1955 vid dess sjunde ordinarie möte fattade beslut;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av rättshjälpsavtal mellan Sverige och Frankrike, och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 19 november 1886 (nr 84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i fiskerättslagen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 5

Ändring av 3 § lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte framställa något yrkande och borde kanske med hänsyn härtill inte ha begärt ordet. Men jag tycker det är omöjligt att med tystnad förbigå vad utskottet här har skrivit i en fråga, som kanske för de flesta ter sig ganska bagatellartad men som för de människor det gäller är av vital betydelse.

Utskottet skriver på sidan 11 i utlåtandet: »Utskottet kan väl förstå den reaktion som delägarna i ålabodsfisket visat mot att den ensamrätt de grundat på skattläggning och lagfarter sedan mycket lång tid tillbaka frångått dem och upplåtits till allmänt begagnande. Denna reaktion förefaller dock att grunda sig mera på känslomässiga än på sakliga skäl.»

Nu skulle jag vilja fråga kammarens ledamöter: Skulle vi inte litet var tycka att det vore ganska märkligt om vi en dag plötsligt fann, att man genom en lagändring helt enkelt frånhänt oss vår egendom — om den är stor eller liten har ingen betydelse — utan att vi på något sätt hade varit i tillfälle att göra vår stämma hörd? Detta är vad som här har hänt. Och att utskottet då säger att man reagerar mot detta tillvägagångssätt av känslomässiga skäl tycker jag inte vittnar om den hänsyn man är skyldig varje svensk medborgare.

Vidare sägs i utlåtandet, att äganderätten består alltfjämt. Jag skall med några ord vittna om hur man visat dessa stackars människor — jag måste säga det — att de har en egendom. 1952 upp-

taxerades deras fastigheter, men sedan de betalt sin skatt, har det nu plötsligt under den gångna veckan i deras brev-lådor droppat ned ett meddelande från taxeringsmyndigheterna, att värdet sänkts inte till vad det var före upp-taxeringen 1952, utan var och en av ålabodsfiskarna har fått besked om att ålfisket är taxerat till ett värde av under 100 kronor.

Det är för mig så upprörande, att man kan behandla människor på detta sätt, att jag inte velat underlåta att påtala det. Vi kan inte vara nöjda med att människor behandlas så. Jag beklagar att jag inte är i tillfälle att ställa något yrkande, men frågan kommer igen.

Herr förste vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Fröken Karlsson slutade med att beklaga, att hon inte kunde ställa något yrkande. Men vad skulle hon ha yrkat? Hela denna sak har ju från högerhåll skötts på ett synnerligen märkligt sätt. Man har försökt blåsa upp den till ett mycket stort ärende. Hur många spaltmeter som offrats på den i högerpressen kan jag inte säga, men många har det varit. Vi har haft två interpellationsdebatter i ärendet, och till sist kom så denna motion.

Men när motionen lades på kammarens bord visade det sig, att man från högerhåll totalt missuppfattat vad saken gäller. Man har missuppfattat innehållet i den tidigare fiskerättslagen vad gäller Ålabodarna liksom innehållet i den nya fiskerättslagen. Man har inte yrkat ändringar i den paragraf, som reglerar rätten till fiske vid Ålabodarna liksom rätten till fiske längs hela västkusten, utan man har gått in på en helt annan paragraf, som reglerar rätten att från det enskilda vattnet sträcka fasta redskap ut i allmänt vatten, något som inte alls kan beröra fisket i Ålabodarna. Men inte nog därmed. Man har tydligtvis inte heller känt till vad denna paragraf innehåller,

Utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare

utan när man utformat ett förslag till 3 §, har man skrivit så att ett bifall till motionen inte skulle ge fiskarna vid Ålabodarna någonting men däremot skulle beröva fiskarna vid Blekinges sydostkust, vid Skånes östra kust och vid Skånes södra kust den rätt de nu har att utan särskild ansökan sträcka ut redskap från enskilt till allmänt vatten. Detta är ju ganska egendomligt, och jag kan förstå att motionärerna inte vill göra någon stor sak av motionen nu.

Herr talman! Det är väl att hoppas, att frågan om fisket vid Ålabodarna efter detta skall vara ett avslutat kapitel.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in på frågan om den dåliga advokat, som skötte utredningen på orten, och jag skall inte heller syssla med sakfrågan i någon större utsträckning. Jag vill bara konstatera, att för någon tid sedan rekommenderade sig huvudmotionären såsom varande lämplig lärare i juridiska spörsmål m. m. Jag talar bara om huvudmotionären, ty jag förutsätter att medmotionärerna handlat i god tro och inte i argt nit.

Jag konstaterar, att i motionen återges felaktigt en lagparagraf, som ju ändå är av så pass sent datum, att den borde vara känd även för en rättshistoriker. Utskottet framhåller dessutom, att motionen i övrigt bygger på en missuppfattning såväl av läget i fråga om fiskerätten vid Skånes västra kust enligt 1950 års lag som i fråga om de tidigare bestämmelserna för ålabodsfisket.

Jag vill bara, herr talman, här konstatera, att när de s. k. professionella skall börja vara lärare för de s. k. självlärda, bör de i varje fall visa litet respekt för det ämne, som skall behandlas. Det är man skyldig både medmotionärer och andra.

Det var detta, herr talman, som jag ville framhålla.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren vad utskottet i utlåtandet hemställt.

§ 6

Utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare

I en inom andra kammaren väckt motion, II: 78, av herr *Senander m. fl.*, vilken motion hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag i syfte att tillerkänna tjänstemän i offentlig tjänst och deras organisationer samma rättigheter som tillkomme andra löntagare och deras organisationer, däri inbegripen rätten till arbetsnedläggelse, jämte ökat inflytande vid avgörandet av frågor som berörde tjänstemännens angelägenheter i tjänsten.

Utskottet hemställde, att motionen II: 78 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! I den motion, som nu behandlas, har vi tagit upp en del problem beträffande de offentliga tjänstemännens rättsliga ställning, vilka blivit särskilt aktuella i samband med den allmänna löneutvecklingen och utvidgningen av socialpolitiken i vårt land. Det är därvid framför allt frågor, som berör de offentliga tjänstemännens rörelsefrihet i kampen för sina intressen, som trängt sig i förgrunden.

Som bekant saknar tjänstemännen i stat och kommun verklig förhandlings-

Utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare

rätt. Egendomligt nog finns det åtskilliga personer, t. o. m. ledamöter av riksdagen, som tror, att tjänstemännen tillerkänts förhandlingsrätt av samma slag som den, som enligt 1936 års lag tillkommer arbetare och löntagare i allmänhet.

Detta är en grov villfarelse. Den förhandlingsrätt, som enligt kungörelsen den 4 juni 1937 tillkommer statstjänstemännen, och den, som enligt kungörelsen den 17 maj 1940 tillerkänts kommunaltjänstemännen, är en parodi på förhandlingsrätt, om man ger detta begrepp en riktig innebörd.

Förhandlingsrätten för arbetare och löntagare i allmänhet förutsätter, att överenskommelse om kollektivavtal träffas och att, därest uppgörelse inte kan nås, stridsmedel kan tillgripas. Förhandlingsrätten för de offentliga tjänstemännen förutsätter däremot, att arbetsgivarparten ensidigt bestämmer villkoren och att rätten att utnyttja stridsmedel icke existerar för tjänstemännen.

Detta är en avgörande skillnad, och den är också officiellt erkänd. I propositionen nr 61 år 1954 förklaras härom: »Mellan den förhandlingsrätt som reglerats genom 1936 års lag, å ena sidan, samt den förhandlingsrätt som tillkommer stats- och kommunaltjänstemän med ämbetsansvar, å den andra, föreligger en djupgående skillnad av principiell natur.»

Den djupgående skillnaden ligger just däri, att de offentliga tjänstemännen icke äger något som helst inflytande på det slutliga avgörandet beträffande arbetsvillkoren. Detta är helt överlämnat åt vederbörande myndigheter. Dessa tillsätter ordförande och sekreterare. Ordföranden kan när som helst förklara överläggningarna avslutade, varefter avgörandet göres ensidigt av vederbörande myndighet.

Någon kollektivavtalsrätt i egentlig mening föreligger givetvis inte heller och kan inte föreligga under dylika förhållanden. Som en följd härav anses ock-

så de offentliga tjänstemännen vara förbjudna att tillgripa stridsmetoder för att hävda sina intressen.

Det är denna klara undantagsställning till det sämre som vi främst velat påtala med vår motion. Spörsmålet är synnerligen aktuellt i dessa dagar. Den behandling, som statstjänarna genom ensidiga beslut av statsmakterna utsatts för under senare år, har för sin del verksamt bidragit till att ställa deras undantagsställning gentemot andra löntagare i bjärt belysning.

Emellertid tillkommer att de särskilda förmåner, som tidigare markerade tjänstemännens undantagsställning till det bättre gentemot andra löntagare, numera icke existerar som undantagsförmåner. En utjämning har skett eller håller på att ske. Vad som i huvudsak tidigare användes som motivering för att hålla tjänstemännen i en speciell undantagsställning, när det gällde den fackliga rörelsefriheten förefinns inte längre.

Vår motion har varit föremål för remissförfarande. De instanser, som bäst vet var skon klämmer i denna sak, har intagit en positiv hållning till motionens syfte. Jag avser då LO, TCO och kommunalarbetsförbundet. De har gett till känna en mening, som innebär, att förhållandena är otillfredsställande och måste regleras. I princip synes de vara ense om att frågan bör utredas och lösas med det snaraste.

En hel rad statstjänarorganisationer har genom uttalanden instämt i motionens syfte. Det är därför ganska märkligt att utskottet inte finner det påkallat, att en utredning kommer till stånd. Motiveringen är den med trist enformighet ofta upprepade satsen, när det gäller motionsvis ställda krav, att de framförda spörsmålen är eller kan väntas »bli föremål för uppmärksamhet i vederbörigt sammanhang».

Givetvis noterar vi motionärer tack- samt, att utskottet inte ansett motionen vara opåkallad. Redan det, att utskottet

Utredning av frågan om rätt för tjänstemän i offentlig tjänst att komma i åtnjutande av samma rättigheter som tillkommer andra löntagare

anser frågorna vara förtjänta av att utredas, måste betecknas som ett framsteg. Vi kan emellertid inte finna, att det komplex av frågor, som vår motion berör, skall kunna göras till föremål för utredningar i skilda sammanhang.

Frågan om statstjänstemännens rättsliga ställning kan inte delas upp på olika utredningar, utan den måste utredas i ett sammanhang. Dessutom kan vi inte godkänna utskottets uppfattning att dessa spörsmål redan är under utredning eller kommer att utredas. Författningsutredningen, som utskottet hänvisar till, kan näppeligen tänkas ta upp frågan om de offentliga tjänstemännens rättsliga ställning till någon mer ingående prövning.

När utskottet förklarar att frågan om tjänstemännens medinflytande i bestraffnings- och befordringsärenden torde komma att bedömas i ett större sammanhang, så säger detta ingenting om möjligheterna att få denna sak prövad.

Inte heller har vi kunnat finna att de av utskottet åberopade uttalandena i proposition nr 61 av år 1954 är av den innebörd, att de kan antas tillgodose syftet med vår motion. Detsamma är förhållandet med utskottets hänvisning till den »förberedande överarbetning» som uppges vara i gång vad gäller ett av 1948 års förhandlingsrättssakkunniga framlagt förslag. I varje fall vet man ingenting om denna »överarbetning», och något livstecken har inte försports från dem som sysslar därmed. Däremot vet man att 1948 års förhandlingsrättssakkunnigas förslag utdömts av flertalet remissinstanser.

Vi anser också för vår del, att detta förslag inte kan tjäna som underlag för ett bedömande av de offentliga tjänstemännens rättsliga ställning. Förslaget byggde nämligen på den omoderna och reaktionära uppfattningen, att tjänstemännen alltjämt skulle intaga en undantagsställning till det sämre i förhållande

till andra löntagare, särskilt vad det gäller den fackliga rörelsefriheten. Utredningen ville sålunda bland annat införa ett direkt strejkröförbud för de offentliga tjänstemännen. Något sådant existerar inte nu. Med vår motion syftar vi tvärtom till att få tjänstemännens strejkrätt lagligen erkänd. Av denna anledning bland andra kan vi inte acceptera utredningar på grundval av 1948 års författningsrättssakkunnigas förslag.

Vi har vid upprepade tillfällen framhållit att statens egna tjänstemän måste beredas en med andra löntagare likvärdig ställning i kampen för sina intressen. Det är på hög tid att denna reform genomföres. Missnöjet bland statstjänarna med den av statsmakterna praktiserade lönepolitiken befinner sig nu vid kokpunkten. Statstjänarna kan inte inse varför de skall vara berövade möjligheten att på samma sätt och med samma medel som övriga löntagare kämpa för sina intressen och i stället vara utlämnade åt arbetsgivarens godtycke och ensidiga bestämmande över arbetsvillkoren.

Det måste vara ett vitalt statligt intresse, att en radikal omställning av betraktelsesättet i fråga om de offentliga tjänstemännens ställning snarast kommer till stånd. De utredningar, som utskottet påstår vara i gång eller skall påbörjas, kan inte tillfredsställande lösa denna fråga, om inte en omvärdering beträffande tjänstemännens ställning sker i enlighet med en ny tids fordringar.

Det är därför, herr talman, som vi motionärer inte kan nöja oss med utskottets utlåtande, utan yrkar bifall till motionskravet om en utredning i ett sammanhang av hela frågan om de offentliga tjänstemännens rättsliga ställning.

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå i svaromål när det gäller vad

Sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader

herr Senander här anført. Svaren på de frågor, som herr Senander berört, finns i utskottets utlåtande, och jag ber endast att få hänvisa till detta utlåtande samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående sänkning av hyrorna samt minskning av egnahemsägarnas omkostnader.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Vår motion nr 4 i denna kammare hänvisar till vår motion nr 3 i samma kammare, som enligt utskottets uppgift ligger hos bankoutskottet för behandling, och dessa motioner är helt beroende av varandra. Motion nr 3, till vilken vi skall be att få återkomma när den senare skall behandlas av riksdagen, utmynnar i en hemställan att riksdagen måtte förklara, att en räntesänkning, i första hand till nivån före april 1955, skyndsamt skall genomföras.

Om jag har riktigt tolkat utskottets skrivning i här föreliggande utlåtande, är utskottet enigt med motionärerna så långt, att det är räntehöjningen som orsakat hyresstegringarna. Om bara räntan sjunker, kommer också hyrorna att falla, och utskottet anser det därför överflödigt att bifalla motionen. Det är de höjda räntorna som framtvingat de höjda hyrorna samt åstadkommit det svåra läget för egnahemsägare och därmed jämställda.

Med det anförda har jag, herr talman, velat ange vår ståndpunkt i denna fråga, och jag ber att få återkomma när motion nr 3 föreligger för behandling.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 234, i anledning av riksdagens år 1955 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss televerket tillhörig fastighet;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57;

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning m. m.;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa enligt allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) utgående traktamenten m. m.; och

nr 241, i anledning av väckt motion om livränta eller pension åt G. S. Holmberg; samt

från jordbruksutskottet nr 233, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

§ 9

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 178, med förslag till lag om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilag), m. m., och

nr 180, angående godkännande av en den 22 mars 1956 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland rörande återställande av rättigheter på det industriella rättsskyddets område, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Södersjukhuset, Stockholm.

Riksdagsman Adolv Olsson, f. 15/1 1886, är på grund av övre luftvägsinfek-

tion intagen fr. o. m. 8/5 56 på Södersjukhusets medicinska avdelning n:o 43.
Stockholm 8/5 1956

Olle Göthe
t. f. överläkare

Herr Olsson i Gävle beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 8 maj tills vidare.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.46.

In fidem

Per Bergsten
